A.I. ODOBESCU

„Istoria limbii literare române în secolul al XIX-lea poposeşte în operele lui A.I.Odobescu ca într-una din etapele ei cele mai importante. [...]

Odobescu este un artist literar cu o imaginaţie vie, unul dintre cei mai buni prozatori descriptivi ai literaturii noastre. Descriind adeseori tablouri de natură, opere ale artei, scene istorice, el le vede ca întreguri şi în toată bogăţia detaliilor lor."

Tudor Vianu

ISBN 973-21-0743-X

CLUBUL CĂRŢII DIGITALE
BIBLIOTECA ALEPH

Biblioteca Pentru Toţi

serie nouă
28
(1558)

A.I. ODOBESCU
Pseudo-Kynegetikos

A.I. ODOBESCU

Pseudo-Kynegetikos

ΨΕΥΔΟ-ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΌΣ

BPT

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ODOBESCU, ALEXANDRU
Pseudo-Kynegetikos / A. I. Odobescu; studiu introd.: D. Păcurariu ; tabel cronologic: Ioan Luca. - Bucureşti : Editura Minerva, 2005
ISBN 973-21-0743-X

I. Păcurariu, Dimitrie (pref.)

II. Luca, Ioan

821.135.1-4

Noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi"
apare datorită cooperării dintre Ministerul Culturii şi Cultelor, Uniunea Scriitorilor din România, *MEGApress holdings S.A.*

MINERVA S.A.
Redacţia şi sediul social:
B-dul Metalurgiei nr. 32-44, cod 041833, sector 4, Bucureşti,
O.P. 82 – C.P. 38
Tel.: (021) 461.08.08, 461.08.10; Fax: (021) 461.08.09

Tipărit la MEGApress holdings S.A.

A. I. ODOBESCU

Pseudo-Kynegetikos
ΨΕΥΔΟ-ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ

Studiu introductiv de D. PĂCURARIU
Cronologie alcătuită de IOAN LUCA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 2005
EDITURA MINERVA • București

Coperta colecției: DANIEL NICOLESCU
Ilustrația copertei: E.B. HERBERTE, *The Full Cry (detaliu)*

Textul ediției de față este reprodus după **A. I. Odobescu**, *Pseudo-Cynegeticos*, ediție critică de G. Pienescu, Editura Eminescu, București, 1972.

Redactor: IOAN LUCA
Tehnoredactare computerizată: CARMEN DIANA MATEESCU

O operă cu totul originală

Odată cu începerea carierei universitare, Odobescu dă la iveală cea mai importantă dintre scrierile sale, operă de întinsă erudiție și de artist, Pseudo-Kyneghetikos*. *Într-o scrisoare către prietenul său C. Cornescu, publicată în fruntea lucrării sale, Odobescu explica împrejurările în care și-a scris opera: Cornescu scrisese un* Manual al vânătorului *pe care i-l trimisese în manuscris prietenului academician să-l citească și să-i scrie o prefață. Lectura* Manualului *i-a sugerat atâtea amintiri și asociații privind modul în care vânătoarea a inspirat pe artiști de-a lungul istoriei omenirii, încât prefața scrisă depășea în întindere* Manualul vânătorului *și, ca atare, ea nu mai putea sluji scopului inițial. „Am luat dar pretențioase hotărâri – concludea autorul – a le deșerta într-un volum osebit, ce-l voi tipări numai pe seama lor, și care, sub un titlu pedantesc și arhaic, spunând vânătorilor numai lucruri ce sunt cu totul de prisos artei lor, va întocmi un fel de* Fals tratat de vânătorie, Pseudo-Kyneghetikos, *în opoziție față cu Manualul tău, care, deși mai scurt, este însă fără îndoială cu mult mai folositor celor care vor să învețe ceva cu temei."*

Între scrierile lui Odobescu, Pseudo-Kyneghetikos *valorifică în gradul cel mai înalt talentul de scriitor al autorului și așază definitiv numele său în rândul*

* Asemenea altor istorici literari, și autorul prezentului studiu introductiv a optat pentru această variantă de transliterație a titlului grecesc sub care și-a publicat cartea A. I. Odobescu.

reprezentanților de frunte ai literaturii românești. E o operă cu totul originală, așa cum literatura noastră nu a cunoscut înainte și nici după aceea. Tudor Vianu o numește eseu, înțelegând prin aceasta „poezie a ideilor". Eminescu o caracterizase drept mozaic. *În mod obișnuit ea e apropiată de* Arabescurile *lui Gogol, uneori de* Laokoon *al lui Lessing sau de* Călătorie în jurul camerei mele *de Xavier de Maistre. Apropierea e întemeiată, până la un punct însă. Cartea lui Gogol e o culegere de mici studii sau simple reflecții despre literatură și artă, despre istorie și arhitectură, despre folclor, de povestiri, între care cunoscuta povestire* Portretul, *precum și un fragment de roman. Toate, fără o legătură între ele, încât cartea are aspectul nu al unei scrieri unitare sub aspect compozițional, ci al unei culegeri de piese foarte variate.* Laokoon – sau despre limitele dintre artele plastice și poezie *de Lessing este un studiu comparat, urmărind metodic tratarea aceluiași motiv în artele plastice, precum și de către poeți. Cartea lui Xavier de Maistre, o suită de reflecții în legătură cu probleme foarte diferite – începând cu dimensiunile și aspectul odăii autorului, continuând cu probleme de metafizică, literatură, pictură, biologie etc., confesii și amintiri înlănțuite într-un mod capricios, dar logic, împărțite pe capitole (douăsprezece la număr, ca și în* Pseudo-Kyneghetikos) *din care ultimul alcătuit doar din șiruri de puncte, menite să înlocuiască descrierea unui dâmb (procedeu folosit și de Odobescu în cel din urmă capitol al lucrării sale) – se apropie cel mai mult, ca manieră compozițională, de opera scriitorului român.* Pseudo-Kyneghetikos *însă diferă, în esență, de toate scrierile mai sus amintite.*

Purtând efigia originalității, a unei puternice personalități artistice, ea este o încântătoare cozerie despre vânătoare, urmărind ecoul vânătorii ca sursă de inspirație în opere artistice aparținând diverselor ramuri ale artei, din toate timpurile și de pe toate meridianele. Impresionează în Pseudo-Kyneghetikos *erudiția autorului, ușurința cu care acesta se mișcă în câmpul vast al culturii universale, comentariul judicios care ni-l arată pe autor un critic de artă competent și sensibil, de fapt primul critic de artă la noi în sensul plin al cuvântului și, mai cu seamă, talentul de scriitor. Itinerarul sinuos, și nu o dată capricios, pe care scriitorul ne conduce să urmărim motivul vânătorii în artă nu este obositor, ci reconfortant. Atitudinea autorului este aceea a unui om degajat, înclinat tot timpul spre digresiune și paranteză. Erudiția, neostentativă, se învecinează cu anecdota, cu aluzia glumeață, cu amintiri din copilăria și tinerețea scriitorului, cu tablouri de natură descrise luxuriant, cu referiri dese la viața societății contemporane, cu basme și povestiri vânătorești, toate înlănțuite printr-o abilă asociație și topite într-o compoziție unitară. Înseși referirile, așa de abundente, la arta universală, sunt făcute firesc și agreabil, fără ostentație, învăluite de obicei într-un zâmbet amabil, punctate nu o dată cu poante glumețe.* Pseudo-Kyneghetikos *este în felul acesta opera unui om de știință, temeinic cunoscător al artei, și a unui artist stăpânind cu virtuozitate tainele creației literare.*

Autorul începe prin a-și mărturisi incompetența cinegetică, asemănându-se glumeț cu ageamiul care dădea cu pușca-n bătătură. Pe același ton de veselă autopersiflare, el vorbește despre „Prefața" pe care

începuse s-o scrie la Manualul vânătorului, prefață care, autorul își dădea seama, n-avea să fie un lucru serios, ci „un encomion, *fluturatic și fără temei, psalmodiat și acela pe un drâng sau cântat din frunză" și care ar fi putut astfel determina pe unii cititori să nu citească lucrarea cu adevărat interesantă și „plăcută" a prietenului său. Neputând, așadar, vorbi despre vânătoare, pentru că nu se simte competent și văzându-se „fără veste pribegind pe răzoarele literaturii", își roagă prietenul să-i îngăduie a nu se referi la calitățile certe ale* Manualului, *scriere, într-un fel, de specialist, ci de a istorisi în ce mod a început să aprecieze farmecele vânătorii. Și, după câteva scurte digresiuni, scriitorul începe celebra descriere a Bărăganului din anii copilăriei, adevărate pagini de antologie ale literaturii noastre descriptive. Șirul evocărilor continuă cu relatarea timpului petrecut, în vara anului 1847, la Balta Albă, localitate de cură lângă apa Buzăului, unde are prilej să-l vadă pe Alecsandri și unde colonelul Enghel l-a învățat să dea cu pușca, făcându-l să-și încerce aptitudinile cinegetice, trăgând în vrăbiile de pe gard și în gâștele sălbatice, și fiind gata, dacă văcarul satului nu l-ar fi oprit, să tragă și în graurii cocoțați „pe spinarea boilor care, cu o filosofică nepăsare, rabdă așa batjocure". De aci o lungă digresiune despre grauri, despre confuzia care se face între aceștia și sturzi, despre interesul manifestat față de sturzi la romani, apoi la popoarele moderne, citându-se, în acest sens, părerile lui Marțial, Horațiu, Terențiu Varone, Pliniu, Dante, Buffon, C. Facca. După care o aluzie ușor înțepătoare la*

adresa autorilor dicţionarului latinist al Academiei, de curând tipărit, care scoseseră toate cuvintele de origine nelatină, rezervate unui volum special numit glosariu: „Autorii Dicţionarului Academic nu înscriu cuvântul cocosariu; *– poate că nu va fi de origine latină? Cât despre* sturdiu, *încă nu au ajuns la litera S".* Manualul, *constată Odobescu, nu pomeneşte nimic, între păsările de vânat, de ierunci, nici de turturele, prilej pentru a face o nouă incursiune în literatură, arătând în ce mod a fost cântată turturica de Dante şi Ienăchiţă Văcărescu. Şi discuţia despre vânatul păsărilor se încheie vesel, în manieră odobesciană: „Până aci dar cu păsările bune de împuşcat şi bune de mâncat! Să le fie ţărâna, – adică nu..., să le fie mai bine carnea uşoară stomacului, apoi veşnica lor pomenire!"*

În Manual *se omite a se face referiri la lipsa unei legiuiri, care să oprească vânatul în anumite perioade ale anului. O atare lege există în toate ţările civilizate.* Manualul *putea suplini lipsa de grijă a administraţiei, sfătuindu-şi cititorii vânători „să-şi pună puşca şi pofta în cui", în anumite perioade ale anului, pentru a da răgaz lighioanelor şi păsărilor să se înmulţească. Şi urmează, citate, celebrele versuri ale lui Lucreţiu din poemul* De rerum natura, *dedicate Venerei, zeiţa dragostei şi a fecundării, însoţite de un cald comentariu al lor şi o plastică descriere a unei scene de vânătoare primăvara, în care câinii gonesc vânatul răspândind „groază şi moarte prin crânguri şi pe câmpii". Reflecţiile autorului sunt întrerupte de sosirea fetiţei care anunţă că Capişoana, căţeaua lor, a născut unsprezece căţei. Scriitorul a ales dintre ei,*

folosind în acest sens indicaţiile din Manual, *pe cei socotiţi de rasă. Unul din criterii se referă la coadă. De aci o serie de digresiuni erudite şi spirituale în legătură cu coada, inserându-se cu acest prilej cunoscuta anecdotă despre vulpea bearcă.*

Amintirea cărţii lui Lessing, Laokoon, *survenită brusc, printr-o capricioasă asociaţie, îi sugerează ideea unei opere similare, un fel de monografie a vânătorii, care să înmănuncheze, într-o prezentare sintetică, toate ecourile pe care această îndeletnicire le-a avut în gândirea oamenilor, în arta din toate timpurile. Unei atari scrieri i s-ar potrivi ca emblemă, crede autorul, trei capodopere ale plasticii: sculpturile* Diana cu ciuta *de la Luvru,* Diana de Poitiers *a sculptorului francez Jean Goujon şi gravura pictorului german Albrecht Dürer, făcându-le, în continuare, o amplă caracterizare, în care excelează deopotrivă întinsa sa cultură, concepţia înaintată, priceperea şi gustul, ca şi talentul său de evocator. Prezentările scriitorului sunt nişte splendide analize, ale unui eminent cunoscător şi critic de artă şi, în acelaşi timp, nişte excelente pagini descriptive. Bunăoară, imaginea Dianei lui Goujon:*

„Însă creaţiunea sa, modulată în unde unduloase şi pline de morbideţă [delicateţe şi moliciune – **n.r.**], *nu mai are nimic din aspra candoare şi din energia virginală a anticei Artemide. Diana lui Goujon e o zeitate lenoasă; ea se odihneşte, pe jumătate culcată. Trupu-i, fără văşmânt, nu ascunde nici una din desmierdările sale; gura-i zâmbeşte cu o trufaşă nepăsare; părul-i, în viţe unduloase, e ridicat cu o măiestrită eleganţă, sub*

podoaba artistică de pe creştet; braţul stâng, ornat cu brăţări la umăr şi la mână, ţine un arc destins; iar mâna dreaptă, cu un mănunchi de flori, înconjoară şi mângâie grumazul unui cerb măreţ. Adăpostită sub coarnele trufaşe ale nobilului animal, zeiţa îşi reazimă trupul pe şalele lui; un câne se odihneşte sub picioarele pe jumătate lungite ale Dianei, şi altul, lăţos, stă alături cu cerbul.

Un aer de nobilă moleciune domneşte într-această grupă; înfăţişarea-i fastuoasă şi elegantă repoartă mintea către timpii când plăcerile vânătoarii, cu tot cortegiul lor de lux şi de galanterie, erau numai petrecerea favorită a regilor şi a fericiţilor de pre această lume".

Şirul asociaţiilor continuă capricios, urmărind tema vânătorii în arta antichităţii, pe medalioanele de pe Arcul lui Constantin, de la Roma; în pictura orientală din Mesopotamia, Egipt şi Persia; în muzică la Rossini, Haydn, Méhul, Gounod, Weber, Meyerbeer, Offenbach; în pictura lui Rubens, Horace Vernet, Snyders, Desportes; în literatură, la un Horaţiu, Marţial, La Fontaine, Schiller, Goethe, Byron, Musset, Aksakov, Turgheniev, Bolliac, Heliade, Alecu şi Iancu Văcărescu, N. Rucăreanu. Operele unora sunt amintite în treacăt, asupra altora popasul e mai stăruitor, dându-ni-se, ca şi în cazul celor trei capodopere ale artelor plastice, prezentări sau comentarii strălucite, care evidenţiază calităţile de critic de artă şi de scriitor ale autorului. Sunt de menţionat, în acest sens, paginile despre scenele de vânătoare de pe Arcul lui Constantin, despre sculptura persană din timpul sasanizilor, pictura din mormântul Nasonilor, despre tabloul lui Rubens înfăţişând pe cavalerul numid, despre picturile lui

Snyders, ale lui Wouwerman, Fr. Desportes, despre muzica lui Haydn, Weber etc. Comentariul autorului, de obicei grav când se referă la opere de mare valoare, dezvăluie umor şi ironie când referirile vizează lucrări slabe, cum e balada Vânătorul Carpaţilor *de N. Rucăreanu, apreciată exigent, într-o analiză minuţioasă, cu observaţii subtile şi spirituale, din care transcriem o parte:*

„Aci ne aşteaptă Vânătorul Carpaţilor, *pe care s-a cercat a-l cânta, într-o lungă baladă descriptivă, un muntean român, un câmpulungean, carele, fără îndoială, a gustat plăcerile şi ostenelile vânătoarii de munţi şi a resimţit în sufletul său toate învietoarele fremete ale vieţei de plăiaş. Daca natura l-ar fi înzestrat cu darul de a spune precum simte, dl. N. Rucăreanu ar fi făcut desigur un cap-d-operă nemuritor. Dar ştii că are românul o vorbă care cam zice că acolo unde nu este putinţa, la ce-i bună voinţa?*

Cu toate acestea, în balada Vânătorul Carpaţilor *sunt imagine care se văd a fi fotografiate de pe natură. Păcat că au aspectul tern al fotografiei, şi nu coloritul viu al vieţei! Sunt şi expresiuni neaoşe româneşti de o originalitate preţioasă, care ar luci ca nestemate într-o frumoasă salbă de versuri armonioase.*

Subiectul baladei este, fără îndoială, conceput cu o bogată şi adesea fericită varietate, căria, din nenorocire, cititorul se vede silit a-i duce mereu jalea; căci pe tot minutul el simte în sine mintea învrăjbindu-se cu urechea. Eu unul mărturisesc că, pătruns fiind de măreţele dorinţe ale poetului, am încercat un fel de simţimânt dureros, văzând cât de puţin limba şi versul

au venit în ajutorul puternicei sale închipuiri, al nobilelor sale aspiraţiuni. De ce nu poate omul toate câte le doreşte? Dar, vai! sunt puţini, foarte puţini aceia.

Non omnia possumus omnes....[1] *"*

Sau, când relatează despre modul în care Constantin cel Mare, primul împărat creştin, şi-a însuşit arcul de triumf al lui Traian, restaurându-l şi împodobindu-l cu inscripţii care vorbesc de meritele sale. „Deşi-mi vine foarte cu greu – conchide glumeţ Odobescu – să aduc aşa necuviincioasă pără împotriva sfântului împărat şi patron al Bucureştilor, dar, – am mai spus-o şi într-alt loc, – eu ţiu întotdauna cu Traian şi nu pot să las ca să i se ia ce este al lui."

Nu o dată Pseudo-Kyneghetikos *evidenţiază talentul de portretist al autorului. Vorbind, de pildă, despre vânatul cu prepelicarul, Odobescu schiţează caricatural două admirabile portrete de vânători:*

„Pare că văz colo, pe un biet vânător, bondoc şi pântecos, bălăcind ca vai de dânsul, pe ploaie şi pe zloată, într-o luncă noroioasă, cu pământ clisos de o şchioapă pe încălţăminte şi trecându-l mii de năduşeli ca să poarte în geanta îmbăierată de gâtu-i gheboşat, nu iepuri şi potârnichi ucise cu grămada, ci chiar pe odorul său de prepelicar, căruia – ostenit, se vede, de atâtea umblete pe jos, – ce i s-a părut? că, decât a sta *vânatul, mai bine i-ar veni să* stea *să se odihnească în mijlocul mocirlei, pare c-ar fi chiar şi la vatra cuinii de acasă.*

Apoi mai uite şi altul, slab şi costeliv ca un cal de brac, cu ochelarii pe nas, cu gura căscată, descărcându-şi

[1] Virgilii, *Eclog*<a> VIII, v. 63: *„Nu toţi putem toate"*. (n. Od.).

puşca, – meargă unde o merge!, – în cocheta becaţină ce se zărea pe malul bălţei: – «Aport!» strigă el cu îngâmfare prepelicarului, şi acesta se întoarce, cam pe două cărări, cu o broască răscăcărată în bot, pe când pasărea fuge, leşinând de râs în zboru-i capriţios".

Capitolul IX încheie lunga excursie a autorului, pe urma motivului vânătorii, în arta şi literatura lumii. Rememorând drumul parcurs pe meleaguri străine, „îndrugând", cum spune el, „nevoiaşe glume –, difficiles nugae" (nimicuri dificile), autorul îşi invită prietenul, care i-a prilejuit prin Manualul *său această întinsă digresiune, la un popas reconfortant în peisajul şi în folclorul românesc: „dar vino cu mine până colea, în munţii Buzăului, şi poate că vei petrece pe acolo şi tu câteva minute plăcute, cum am petrecut eu, sunt acum câţiva ani, rătăcind cu ochii pe plaiurile încântătoare, iar cu auzul şi cu gândul prin fantasticele regiuni ale basmelor vânătoreşti". Şi începe descrierea unei călătorii, cu ani în urmă, prin munţii Buzăului, condus de un tânăr ţăran din satul Bisoca, „un fel de oacheş Apolon muntenesc", comoară de grai şi înţelepciune populară. Bisocianul dă deslușiri despre oameni şi locuri, despre rostul florilor şi al buruienilor, ale căror nume pitoreşti în rostirea neaoşă a ţăranului scriitorul le notează încântat, prilej de a ironiza din nou dicţionarul latinist al Academiei şi principiile aberante ale pedanţilor săi autori: „«Ceea este dobrişor şi cealaltă ghizdei; asta e laptele stâncei şi astălaltă, zârnă-miţoasă; ici iată brânduşe şi colea dedeţei; apoi lobodă şi drob, vâzdroagă şi siminoc, iarba-ciutei şi piperig, pojarniţă şi sefterea» şi alte multe... Dar cine le*

mai ţine minte! D-aş fi stat să le însemnez pe toate, poate că îmi da şi mie Societatea Academică să lucrez – nu, vai de mine, – la Dicţionariulu *cel cu vorbe numai plivite, alese şi mai cu seamă croite de pe curata lătinie, – ci la păgubaşul de* Glossariu, *unde pricopsiţii noştri lexicografi şi scornitori de grai nou şi pocit azvârlă, ca borhot, mai bine de jumătate biată frumoasa noastră limbă românească.*

Din norocire, bisoceanul meu nu ştia nimic despre chipul cum ne batem noi joc în oraşe de ce avem mai scump rămas de la părinţi, şi el, în limba sa pe care aş da ani din viaţă-mi ca s-o pot scrie întocmai dupe cum el o rostea, în acea limbă spornică, vârtoasă şi limpede a ţăranilor noştri, îmi povestea păsurile şi plăcerile oamenilor de la munte". Şi, spre a justifica entuziasmul preţuirii sale pentru „limba spornică, vârtoasă şi limpede a ţăranilor noştri", pentru înţelepciunea şi talentul acestora, pentru bogăţia şi frumuseţea folclorului românesc, Odobescu reproduce, în povestirea bisocianului, un basm despre feciorul de împărat cel cu noroc la vânat. Basmul, în esenţă popular, mult stilizat însă, este, se poate spune, o creaţie odobesciană, ilustrând marele talent descriptiv şi de povestitor al autorului.

Impune de la început stăpânirea magistrală a limbii, muzicalitatea deosebită a frazei. Povestitorul îmbină într-un mod abil proza cu versul popular, încât naraţiunea capătă adesea ritm de baladă. Rezultă, astfel, un fel de proză ritmată, cu mari efecte muzicale şi, în felul ei, unică în literatura română: „Când se mai potoli furtuna, feciorul de împărat cătă a se urni din scorbura unde stătuse pitulat; dar el nu mai ştia încotro

s-apuce, așa de tare era, în codru, și frunza deasă, și noaptea întunecoasă, și calea pietroasă; pe unde căta urma umblată, urma era ștearsă; pe sub atâtea tulpine surpate și în lapoviță înecate, pe sub atâtea frunzare căzute, toate cărările se făcuse nevăzute. Nu vedea, nu auzea, nici în greul pământului, nici în ușurelul vântului". Cu același procedeu, menit să dea ritm și muzicalitate frazei, plus aglomerarea ingenioasă de epitete și metafore, aparținând repertoriului basmelor populare, autorul realizează un portret de o rară gingășie a fetei de pe stânca Năculelor: „Ca un vis, ca o părere, se coborî de pe stâncă mândra albă fată, naltă, mlădioasă ca o trestioară, cu părul de aur, cu ochi de balaur, ruptă din soare, întocmai ca Ileana Cosânzeana. De frumoasă ce era, de albă ce s-arăta, la soare puteai căta, iar la dânsa ba. Cine-i vedea mersul, cine-i zărea chipul, cine-i auzea glasul, nu putea să o privească și să nu o îndrăgească, nu putea să o auză și să nu i se încreză.

Cu un zâmbet gingaș pe guriță, cu ochii galeși și pătrunzători, venea mândra cam descinsă, pășind ușor și legănat prin iarba moale și deasă a pajiștei. Ea se opri dinaintea voinicului și, arătându-i între degețele un bob mărunțel de mărgăritar alb, curat și luminat ca laptele la mulsoare, ca floarea crinului la soare, ca dragostile de fată-mare, ea, cu viers dulce femeiesc, care mai lesne decât săgeata străpunge inima voincului, îi grăi, râzând..."

În aceeași manieră, cu aceeași luxuriantă bogăție de imagini, autorul dă expresie unor mișcări sufletești adânci ale eroilor săi: „Feciorul de împărat rămăsese uimit ca dinaintea unei năluciri încântătoare. Nu știa

bine daca este deştept sau daca visează. Nu-i venea să dea crezământ nici vederilor, nici auzului; şi cu toate acestea, zâna ce-i sta în faţă îl privea cu ochi fermecători, aruncând prin tot trupu-i, când aburi fierbinţi, când fiori de gheaţă; vorba ei îi răsuna până în suflet, dulce şi înduplecătoare. Pe când ea căta la dânsul şi zâmbea, lui i se nălucea pare că câmpul înflorise şi cerul se luminase, iar când ea deschise gura ca să-i vorbească, pentru dânsul, munţii răsunară, apele se turburară, brazii se scuturară, codrii se treziră, frunzile şoptiră, stelele sclipiră şi în loc se opriră. Atunci, viaţa să i-o fi cerut dânsa, gata şi bucuros era el să i-o dea, numai ca mereu să poată privi la ea, numai ca în veci să o poată auzi". Cu astfel de calităţi, basmul bisoceanului rămâne, în literatura speciei la noi, un exemplu de virtuozitate stilistică.

În Pseudo-Kyneghetikos, *alături de talentul de povestitor, excelează, spuneam, arta descriptivă a autorului. Ea se remarcă, am văzut, în comentariul operelor de artă, când e vorba să explice, reconstituind, totdeauna în imagini vii, scene de vânătoare înfăţişate în opere ale artelor plastice, dar mai cu seamă când scriitorul descrie natura ţării. Există, în* Pseudo-Kyneghetikos, *două celebre tablouri de natură: o descriere a Bărăganului şi o alta înfăţişând imaginea panoramică a câmpiei muntene văzută de pe înălţimea munţilor Buzăului. Ele consacră definitiv numele lui Odobescu între maeştrii prozei descriptive româneşti. În primul caz, scriitorul evocă câmpia Bărăganului în anii copilăriei, cu întinderile ei nesfârşite sub arşiţa de vară, populate de cârduri de dropii şi cutreierate de Tătădăieni, vânători de*

baştină, pitulaţi în căruţe acoperite „cu covergi de rogojină" şi „mânând în pas alene gloabele lor de căluşei"; ici-colo, movile, la poalele cărora „cuibează vulturii cei falnici cu late pene negre", „stau semănate în prelargul câmpiei, ca sentinele mute şi gârbovite subt ale lor bătrâneţi". Locuri de popas, lângă o cruce de piatră sau un puţ cu furcă, adună vânătorii, la ceasul amiezii, spre a îmbuca, a se odihni şi a istorisi întâmplări de vânătoare. Evocarea se încheie cu imaginea serii, apoi a nopţii în stepă, atât de asemănătoare stepei malorusiene descrisă strălucit de Gogol în Taras Bulba, *din care Odobescu nu se poate reţine de a reproduce un fragment. Talentul scriitorului se vădeşte în evocarea deosebit de veridică a câmpiei muntene, cu imensitatea şi pustietatea ei sub căldura toridă a verii, cu sărăcia locurilor de popas, cu liniştea şi farmecul ei nocturn; în excelenta mânuire a limbii, în strălucirea stilului: „Când soarele se pleacă spre apus, când murgul-serei începe a se destinde treptat preste pustii, farmecul tainic al singurătăţii creşte şi mai mult în sufletul călătorului. Un susur noptatic se înalţă de pre faţa pământului; din adierea vântului prin ierburi, din târâitul greierilor, din mii de sunete uşoare şi nedesluşite se naşte ca o slabă suspinare ieşită din sânul obosit al naturei. Atunci, prin nălţimile văzduhului, zboară, cântând ale lor doine, lungi şire de cocori, brâne şerpuinde de acele păsări călătoare, în care divinul Dante a întrevăzut graţioasa imagine a stolului de suflete duioase, de unde se desprinde, spre a-şi deplânge răstriştea, gingaşa lui Francescă".*

Acelaşi comentariu elogios, privind arta descriptivă a scriitorului, suscită şi celălalt tablou, care

aduce în prim plan un alt aspect din geografia țării: munții.

Odobescu posedă, ca nici unul din scriitorii români anteriori, un puternic simț al limbii, folosind cu o mare îndemânare, în scrisul său, elemente lexicale aparținând unor sfere de viață foarte deosebite. Expresia curentă se învecinează la el, armonizând, cu forma veche, arhaică, cu neologismul și cu expresia cea mai neaoș populară. De aceea, limba scrierilor sale este deosebit de bogată. Se remarcă la el o mare grijă pentru cizelarea frazei, pentru un stil cât mai împodobit.

Odobescu e un mare artist al limbii și opera sa marchează un moment important în dezvoltarea limbii literare românești.

D. PĂCURARIU

Cronologie*

1834. 23 iunie. La Bucureşti, se naşte Alexandru, fiul cel mare al colonelului (ulterior, general, şef al Oştirii şi mare spătar) Ioan Odobescu şi al Catincăi (născută Caracaş) – descendenta unei familii cu temeinice tradiţii intelectuale.

Viitorul scriitor, istoric şi eseist a crescut şi s-a modelat sub influenţa precumpănitoare a mamei sale – o femeie pe cât de blândă, pe atât de fermă în acţiunile sale, pe cât de frumoasă şi de cultă, pe atât de receptivă la ideile noi ale timpului.

1844. Toamna. Alexandru Odobescu devine elev al Colegiului „Sfântul Sava" (condus de profesorul – cărturar Petrache Poenaru), unde-i are colegi pe Theodor Aman, viitorul pictor, şi Al. Sihleanu, înzestrat de timpuriu cu harul poeziei.

1847. Mai. Alături de două comentarii literare, caietul de teme la limba franceză – pe a cărui copertă elevul Odobescu, din clasa a V-a, menţionează *„Litérature 1847, Professeure Theodot"* – cuprinde şi compunerile ***Une matinée dans les steppes de la Valachie***

* La alcătuirea acestei succinte cronologii, s-au utilizat datele biografice şi bibliografice oferite de: „Istoria literaturii române de la origini până în prezent", de G. Călinescu, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1941; „Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900", ediţia a II-a, Editura Academiei Române şi Editura Gunivas, 2002; micromonografiile consacrate lui Alexandru Odobescu de T. Vianu şi D. Păcurariu (apărute la ESPLA, în 1960, şi, respectiv, la Editura tineretului, în 1966); Tabelul cronologic reprodus în vol. A. I. Odobescu, *„Pseudo-Kyneghetikos"*, Editura Albatros, 1990.

(***O dimineaţă în stepele Valahiei***) şi ***Une chasse aux cerfs*** (***O vânătoare de cerbi***) – ambele cu certe virtuţi literare, vădite de veridicitatea şi expresivitatea, dar şi de sobrietatea descrierilor lipsite de orice sentimentalism juvenil (autorul lor avea doar 13 ani!).

8 iulie. Alexandru adresează mamei sale o scrisoare de la Balta Albă, unde-şi însoţea tatăl. Compusă în limba franceză şi reproducând impresii notate în jurnalul său, aceasta constituie, în fapt, cea dintâi scriere, în adevăratul sens al cuvântului, a lui A. I. Odobescu.

Toamna. Se înscrie la noul înfiinţatul Colegiu francez al lui Monty.

1848 Hrănindu-şi inima cu *„aspiraţiunile vii şi înalte"* ale mişcării revoluţionare paşoptiste (cum avea să mărturisească, la vremea deplinei maturităţi) şi cu elanurile romanticilor, adolescentul de 14 ani este dominat de ideea scrierii unei drame istorice. Dovadă stau două schiţe: una pentru drama ***Mihai Viteazul, înfăţişare dramatică în trei părţi*** şi cealaltă pentru o tragedie, ***Ioaniţiu, craiul românilor***.

1850. Vara. Împreună cu mama şi sora mai mică, Maria, vine la Paris, pentru continuarea studiilor. Contrar voinţei tatălui (generalul Ioan Odobescu participase la complotul împotriva guvernului provizoriu instaurat, în 1848, în Ţara Românească), tânărul Odobescu este dat în grija lui A. Ubicini, un francez care slujise nemijlocit cauza revoluţiei române.

În capitala Franţei, face cunoştinţă cu C. A. Rosetti şi fraţii Golescu, cu N. Bălcescu, V. Alecsandri, C. Bolliac şi Al. Russo, cu Dimitrie G. Florescu şi cu alţi revoluţionari români aflaţi în exil.

1851 Tot la Paris, îi întâlneşte pe P. Iatropol, D. Berindei, G. Creţeanu, G. Lecca şi pe Al. Sihleanu, alături de care participă la activitatea Societăţii „Junimea română" înfiinţată, în capitala Franţei, de studenţii români, sub înrâurirea ideilor lui N. Bălcescu.

17 martie. A. I. Odobescu susţine, în faţa prietenilor şi colegilor de idealuri şi preocupări, conferinţa ***Viitorul artelor în România***. Demersul său denotă o cultură bogată – neobişnuită pentru un tânăr de 17 ani –, dar şi o concepţie estetică avansată, axată pe ideea potrivit căreia arta este *„expresia simţirilor unui popor întreg"* şi, în consecinţă, ea trebuie să contribuie la regenerarea şi înălţarea spirituală a acestuia.

1 mai. În primul număr al revistei *Junimea română*, Odobescu publică articolul ***Muncitorul român***, în care descrie patetic, în stilul paşoptiştilor, suferinţele ţăranilor iobagi, în contrast cu bogăţiile şi frumuseţile ţării; de asemenea, autorul afirmă dezideratul unirii tuturor românilor. Avântul şi îndrăzneala ideilor politice promovate, deopotrivă cu perfecţiunea compoziţiei şi vigoarea expresiei literare, jurnalistice, fac din acest articol unul dintre cele mai de seamă pe care le-a scris şi publicat vreodată Odobescu.

Spre sfârşitul anului, se înscrie la Collège de France, unde îşi va forma, mai ales, o serioasă cultură clasică.

1852. Ianuarie. *Calendarul popular* (editat, la Bucureşti, de C. A. Rosetti) îi publică povestirea istorică ***Ioana d'Arc, fecioara din Orléans***, naraţiune ce urma firul faptelor relatate de Jules Michelet în ***Istoria Franţei*** (din care apăruseră primele 6 volume).

21 februarie – 6 martie. Odobescu prezintă, la *Junimea română*, o extrem de amplă, documentată şi detaliată conferinţă asupra străvechii civilizaţii indiene.

August. Îşi însoţeşte tatăl, într-o vizită de o săptămână, la Londra. Memorialul impresiilor londoneze (consemnate, la înapoierea la Paris) – despre celebra catedrală Westminster Abbay şi capelele din interiorul ei, despre British Museum şi Picture's Gallery, despre Palatul Parlamentului, cu turnul său *„acoperit de ceaţă şi fum"*, şi Palatul Somerset, despre Tamisa şi turnul Londrei, cu *„ţepene ziduri de piatră, poduri cu lanţuri, ostaşi sub arme"*, cu slujitori înveşmântaţi în vechile costume ale curţii regale ş. a. – constituie, după notaţiile lui I. Codru-Drăguşanu din ***Peregrinul transilvan***, cea dintâi descriere făcută de un călător român Angliei şi englezilor în epoca victoriană.

1853. Decembrie. Îşi ia bacalaureatul în litere, în faţa unei comisii de examen prezidate de profesorul Saint-Marc de Girardin, de la Universitatea Sorbona.

1854. Se înscrie şi urmează cursurile Facultăţii de litere din Paris, făcându-se remarcat de latinistul Henri Patin şi de apreciatul elenist, epigrafist şi arheolog E. Egger.

Citeşte mult şi cu discernământ; îşi alcătuieşte o cuprinzătoare bibliotecă, unde adună: ediţii valoroase din clasicii greci şi latini, precum şi din scriitorii moderni; istorii literare şi lucrări filologice consacrate limbilor şi literaturilor clasice, literaturilor medievale; istorii ale literaturii franceze; studii de estetică; scrieri filozofice ale lui Lessing, Herder, Fr. Schlegel şi Hegel; volume de critică literară ale lui Sainte-Beuve şi Hyppolite Taine ş. a.

În anii studenției la Paris, Odobescu este atras și de realizarea unor traduceri din literatura universală, preferințele sale vizând opera clasicilor antichității, dar și creațiile romanticilor contemporani cu el. Traduce, astfel, Cântul I din ***Iliada*** și ***Odiseea*** lui Homer, Cântul I din ***Georgicele*** lui Vergiliu, 13 ***ode*** de Horațiu, precum și fragmente din ***Theogonia*** și din ***Lucrări și zile*** de Hesiod; dintre contemporani îi alege pe Pierre Jean de Beranger – căruia îi tălmăcește, **în decembrie, 1850,** poemul ***Les fous*** (***Nebunii***) – și Alfred de Vigny – al cărui roman istoric ***Cinq-Mars*** (***Cinci Martie***) îi servește drept punct de plecare pentru proiectata creație dramatică ***Urbain Grandier*** (din care nu a pus pe hârtie decât planul acțiunii și câteva pagini de dialoguri).

Din aceeași perioadă datează și articolul – rămas în manuscris – ***Idei asupra progresului societății*** și o serie de traduceri (transpuneri ad litteram neprelucrate) în limba franceză ale unor creații populare românești, precum baladele ***Dolca***, ***Toma Alimoș***, ***Mogoș Vornicul***, ***Doncilă***, un cântec despre ***Mihai Viteazul*** (asupra cărora se presupune că Odobescu intenționa să revină, pentru a le cizela și a le publica, apoi, spre a face cunoscute cititorului străin nestemate ale folclorului nostru).

1855. 28 mai. Adevăratul debut literar al lui A. I. Odobescu – apariția, în revista ieșeană *România literară* (condusă de V. Alecsandri) a poeziei ***Odă României.*** Construită pe contrastul dintre virtuțile strămune ale neamului și prezentul românilor lipsiți de libertăți, această primă compunere în versuri, scrisă de autor **prin 1852** și trimisă în țară, a

circulat în manuscris, până la publicarea ei.

Septembrie. Pe parcursul a trei numere, *România literară* îi publică studiul ***Despre satira latină.***

Fără să-şi termine studiile universitare, Odobescu părăseşte Parisul.

În *România literară*, îi apare oda – scrisă în cadenţe ce le aminteau pe cele ale lui Alecsandri – ***Întoarcerea în ţară pe Dunăre***, prilej de a-şi exprima emoţia trăită la revederea meleagurilor natale.

În drum spre patrie, vizitează celebra pinacotecă găzduită de Palatul Zwinger din Dresda.

1857 La Bucureşti, Odobescu este numit şef de birou la Ministerul de Externe.

11 august. Moare generalul Ioan Odobescu.

Octombrie. În gazeta politică şi literară bucureşteană *Românul* îi apare nuvela istorică ***Mihnea Vodă cel Rău*** (tipărită, în acelaşi an, şi în volum, sub titlul ***Scene istorice din cronicile Ţării Româneşti. Mihnea Vodă cel Rău. 1508-1510***).

1858. Ianuarie. A. I. Odobescu polemizează, în *Românul,* cu C. A. Rosetti, pe probleme de teatru.

14 august. Se căsătoreşte cu Alexandra (Saşa) Prejbeanu, fiica naturală a generalului P. D. Kiseleff, înrudită, după mamă, cu familia princiară rusă Bagration (era nepoata lui Zoe Văcărescu-Bagration).

1859 I se încredinţează, temporar, funcţia de procuror la Secţia a II-a şi, ulterior, la Secţia I a Curţii de Apel din Bucureşti.

1860. Martie. *Revista Carpaţilor* începe să-i publice nuvela istorică ***Doamna Chiajna***. Această naraţiune va apare, în acelaşi an, împreună cu ***Mihnea Vodă***

cel Rău, în volumul ***Scene istorice din cronicele româneşti***. În ambele „scene", scriitorul excelează în descrieri, creând splendide tablouri de epocă, în care erudiţia istoricului şi arheologului se împleteşte armonios şi funcţional cu talentul de evocator.

Pasiunea pentru cercetarea istoriei naţionale este favorizată şi susţinută de numirea sa, la Ministerul Cultelor, în „Comisia documentală" (pentru cercetarea documentelor mânăstireşti) şi în „Comisia istorică". În această postură, **pe timpul verii**, întreprinde (împreună cu soţia şi cu pictorul H. Trenk) o lungă drumeţie în Argeş şi Vâlcea, vizitând locuri păstrătoare de vestigii istorice, cu deosebire, mânăstiri (între care: Flămânda, Cotmeana şi Curtea de Argeş); apoi, pe la Turnu Roşu, ia calea Sibiului (unde vizitează muzeul Bruckenthal – cu vasta sa bibliotecă, cabinetele de mineralogie şi ornitologie, colecţia de antichităţi romane, galeria de pictură, cuprinzând tablouri de Tizian, Murillo, Rembrandt, Dürer, Cranach, Holbein ş. a.); la întoarcere, studiază cu de-amănuntul cărţile, pisaniile şi un aer vechi şi bine conservat la mânăstirea Cozia; poposeşte, de asemenea, la mânăstirile Govora şi Bistriţa, precum şi la Mânăstirea dintr-un Lemn şi la schitul Arnota.

În revista *Atheneul român*, publică articolul despre ***Antichităţile mânăstirilor Arnota şi Govora***.

1861. Aprilie. Sub conducerea lui Odobescu, apare (până în 1863), la Bucureşti, *Revista română pentru ştiinţe, litere şi arte*; redacţia acestei reviste lunare – considerată drept una dintre cele mai importante publicaţii culturale din epocă – îi (re)grupează pe

foştii colegi ai lui Odobescu (între care G. Creţeanu, D. Berindei şi P. Iatropol) din vremea studenţiei pariziene. Prin program, *Revista română* continua tradiţia şi idealurile promovate de publicaţiile paşoptiste *Dacia literară, Propăşirea, Magazin istoric pentru Dacia, România literară*; fondatorii ei doreau să contribuie la progresul naţional stimulând studiile temeinice privind literatura, istoria, jurisprudenţa, filozofia, ştiinţele exacte şi ale naturii, cultivând *„cultura literilor şi gustul artelor"*, popularizând *„noţiuni drepte şi serioase despre toate ramurile ştiinţei"*; la *Revista română* au colaborat reprezentanţi de seamă ai culturii naţionale din acea vreme: geologul Gr. Cobălcescu, naturalistul E. Bacaloglu, astronomul I. Fălcoianu, scriitorii V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, N. Filimon, I. Ghica ş. a. În paginile ei, Odobescu îşi publică rezultatele cercetărilor sale asupra mânăstirilor, studiile despre tipăriturile şi manuscrisele inedite descoperite în cursul pelerinajelor sale (între care, articolul ***Despre odoarele, manuscriptele şi cărţile aflate în mănăstirea Bistriţa***), consideraţiile de istorie literară (***V. Cârlova***; ***Câteva cuvinte asupra lui N. Bălcescu şi scrierile sale***; ***Psaltirea tradusă în româneşte de Diaconul Coresi***) şi de folclor comparat (***Cântecele poporane ale Europei răsăritene, mai cu seamă în raport cu ţara, istoria şi datinile românilor*** şi ***Răsunete ale Pindului în Carpaţi***). În acest context, se înscrie şi studiul **Poeţii Văcăreşti** – o autentică şi erudită monografie, care situa în epocă activitatea unei ilustre familii de cărturari şi de inimoşi pionieri ai liricii

românești; tot aici, apare originalul memorial de călătorie ***Câteva ore la Snagov*** – inspirată îmbinare de erudiție a istoricului și de încântătoare vervă a povestitorului causeur Odobescu.

1862. Februarie. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza îl numește director în Ministerul Instrucțiunii Publice.

Alături de alți intelectuali din Principate, A. I. Odobescu participă la serbările organizate la Brașov, cu prilejul împlinirii unui an de la înființarea (la Sibiu, în 1861) a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român (ASTRA).

Septembrie. *Revista română*, începe să publice, în foileton, cel dintâi roman al literaturii noastre: ***Ciocoii vechi și noi***, de Nicolae Filimon.

1863. 26 mai. A. I. Odobescu este numit ministru al Instrucțiunii Publice și ministru ad interim la Externe, în guvernul condus de N. Krețulescu.

12 octombrie. Pentru că nu izbutește să impună soluția pe care o preconiza în chestiunea, mult dezbătută la vremea respectivă, a secularizării pământurilor *„mănăstirilor românești închinate sfintelor locuri din Orient"* (el susținea ca marile proprietăți eliberate prin secularizare – N. B. totalizând un sfert din suprafața arabilă a țării, 1555 hectare de vie ș. a. –, în loc să fie folosite pentru împroprietărirea țăranilor, trebuiau să servească la sprijinirea instituțiilor de cultură, binefacere și de utilitate publică, precum și la amplificarea acțiunii de emancipare culturală a popoarelor creștine din Estul Europei), demisionează din guvern.

1865 În calitate de membru în Consiliul general al instrucţiunei publice, prezintă un ***Raport asupra organizaţiunii învăţământului secundar din România***. Odobescu preconiza înfiinţarea, alături de gimnaziile clasice – şcoli eminamente teoretice, pregătitoare pentru intrarea la facultăţi –, a unei întinse reţele de *„şcoale reale"*, profesionale – menite să dea o pregătire care să înlesnească elevilor învăţarea *„unei arte sau profesiuni"*, adică unei meserii. Proiectul său – care, din păcate, nu a fost adoptat – mai prevedea, pentru absolvenţii şcolilor reale, posibilitatea de a-şi continua studiile la şcoli superioare – de comerţ, industrie şi de agricultură – sau la şcoli secundare – de medicină şi militare.

După ce România primeşte invitaţia de a participa, peste doi ani, la Expoziţia Universală de la Paris, Odobescu este numit comisar al Pavilionului ţării noastre.

Iulie. Se naşte Ioana, unicul copil al scriitorului.

1866. **Vara.** Întreprinde cercetări arheologice în perimetrul ruinelor de la Pietroasa

1867 Datorită demersurilor întreprinse, nemijlocit, de Odobescu, pentru în vingerea numeroaselor dificultăţi (inclusiv, reticenţa şi neîncrederea unor autorităţi locale, din ţară), Pavilionul României se bucură de un binemeritat succes la Expoziţia Universală; el oferă vizitatorilor prilejul de a cunoaşte o mare varietate de exponate, reprezentative pentru economia naţională, precum şi pentru spiritualitatea românilor (între altele, acolo erau prezentate: „Cloşca cu puii de aur", vestigiu arheologic descoperit la Pietroasa; macheta bisericii Curtea de Argeş; o colecţie de publicaţii româneşti vechi şi noi).

Grație aceluiași elevat și întreprinzător comisar al pavilionului românesc, catalogul cu exponatele etalate la Paris de țara noastră a fost însoțit de două broșuri: ***Notice sur la Roumanie, principalement au point de vue de son économie rurale, industrielle et commerciale*** (redactată în colaborare cu P. S. Aurelian, comisarul adjunct) și ***Notice sur les antiquités de la Roumanie*** (realizată integral de A. I. Odobescu).

1868 Aflat, cu treburi de familie, în Rusia, la Sankt Petersburg vizitează Muzeul Ermitage (vestigiile arheologice expuse aici, în principal tezaurul de la Novocerkask, vor constitui subiectul unei comunicări susținute, în **1879**, la Academia Română, asupra ***antichităților scitice***).

1869 Împreună cu V. A. Urechia, participă, la Copenhaga, la Congresul internațional de antropologie și arheologie preistorică, unde face cunoscute participanților ***Antichitățile preistorice din România*** și, în acest context, prezintă comunicarea ***Notice sur le trésor de Pétrossa*** – schiță pentru viitoarea, îndelung elaborata sa lucrare fundamentală în domeniul arheologiei.

1870. Aprilie. Însoțit de C. Cornescu, pleacă în Grecia, pentru investigații de ordin științific la mânăstirile de la Muntele Athos.

10 septembrie. La propunerea lui Al. Papiu Ilarian și I. Hodoș, A. I. Odobescu este ales membru al Societății Academice Române (devenită, la 29 martie 1879, Academia Română).

Octombrie. Pe timpul călătoriei întreprinse în Italia (la început, singur, apoi, împreună cu Sașa),

vizitează oraşele din nord şi capitala. La Milano, admiră Domul, Teatrul „Scala" şi alte monumente de artă; la Monza, interesul îi este atras de tezaurul regilor longobarzi (pe care-l compară cu cel de la Pietroasa); la Bologna şi Florenţa, îl impresionează edificiile şi colecţiile lor de artă, cu precădere, cele de pictură; de asemenea, monumentele Cetăţii Eterne (Roma) îi prilejuiesc ample şi expresive descrieri făcute în corespondenţa purtată cu cei de acasă.

1871 Revenit în patrie, desfăşoară o intensă activitate în cadrul secţiunilor şi sesiunilor Societăţii Academice. Adversar declarat al etimologismului în scriere se implică în combaterea exagerărilor latiniste ale dicţionarului lui I. C. Massim şi A. T. Laurian, aflat în curs de redactare. În spiritul acestui demers, Odobescu îşi invită colegii academicieni la un *„Prandiu academicu"*, unde lista de bucate era scrisă, vădit ridiculizator, în jargonul aberant al adepţilor latinismului.

1872 Începe să colaboreze la revista *Columna lui Traian*, condusă de B. P. Hasdeu. În coloanele ei (dar şi în cele ale altor publicaţii, precum *Trompeta Carpaţilor* şi *Românul*), Odobescu îşi publică rezultatele cercetărilor arheologice.

Conferenţiază despre ***Artele în România în periodul preistoric***.

1873. 18 ianuarie. Conferenţiază, la Ateneul Român, despre ***Tezaurul de la Pietroasa***.

15 februarie. Semnează, în *Columna lui Traian*, pamfletul ***Fumuri arheologice scornite din lulele preistorice de un om care nu fumează***, la adresa unor speculaţii ale lui Cezar Bolliac.

9 decembrie. Odobescu este desemnat membru corespondent al Institutului arheologic din Roma.

1874 Este numit director al Teatrului cel Mare din Bucureşti. În această calitate, se preocupă, cu pasiune şi competenţă, de organizarea mişcării teatrale din ţara noastră; pe timpul directoratului său, ia fiinţă Societatea dramatică română, menită să unească toate forţele actoriceşti din Capitală şi provincie (forţe dispersate ori dezbinate de neînţelegeri şi rivalităţi de ordin personal). De asemenea, potrivit unui plan ambiţios noul director şi-a asumat răspunderi majore ce priveau o multitudine de aspecte – de la renovarea, sub directa sa îndrumare şi supraveghere, a clădirii la grija acordată calităţii regiei şi artei spectacolului, de la îmbunătăţirea repertoriului, prin promovarea dramaturgiei originale româneşti, la indicaţiile date pentru realizarea de recuzită şi costume de scenă.

Nu întâmplător, de pe când era condusă de Odobescu, instituţiei i s-a spus *Teatrul Naţional.*

Iunie. Împlinirea vârstei de 40 de ani coincide fericit cu apariţia volumului ***Pseudo-cynegeticos. Epistolă scrisă cu gând să fie Precuvântare la cartea Manualul vânătorului*** – cea mai de seamă creaţie literară a lui A. I. Odobescu.

August. În cadrul sesiunii anuale a Societăţii Academice, este ales vicepreşedinte al Secţiei de istorie şi arheologie.

22 octombrie. La sugestia lui Titu Maiorescu, Odobescu îşi inaugurează ciclul prelegerilor de arheologie la Facultatea de litere din Bucureşti.

Răspunzând solicitărilor Societăţii Academice

pe chestiuni filologice, întocmește rapoarte asupra traducerilor din limbile greacă și latină. Reprezentative, în acest context, sunt considerațiile sale ***Despre condițiunile unei bune traducțiuni a autorilor clasici în limba română***.

Apare lucrarea tânărului folclorist G. Dem. Teodorescu ***Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*** și prefațată de *„d-l Alexandru I. Odobescu"*.

1875 În ***Biblioteca ilustrată pentru copii*** scoasă la *Socec*, Odobescu publică basmele ***Jupân Rănică Vulpoiul*** – pe un motiv împrumutat de la francezi din ***Romanul vulpii*** – și ***Tigrul păcălit*** – o istorie marinărească.

1876. Iulie. După înlocuirea sa, cu C. Cornescu, la conducerea Teatrului Național, se dedică unei intense activități gazetărești, colaborând (cu articole pe teme politice și de cultură) la ziarul *Românul*, al lui C. A. Rosetti. În condițiile când România se afla încă sub suzeranitatea Turciei, Odobescu are curajul să afirme, în articolul ***Marele bolnav al Orientului***, că: *„prelungirea domniei Turciei în orientul Europei este o rană fără vindecare, în mijlocul căria va trebui neapărat să se înfigă scalpelul"*.

1877. Februarie-aprilie. În patru numere ale *Românului*, polemizează cu I. Ghica și ideile acestuia, privind atitudinea de neutralitate pe care trebuia s-o adopte România față de conflictul ruso-turc; demonstrând absurditatea propunerilor susținute de I. Ghica, în broșura ***O cugetare politică***, Odobescu cere alianță cu Rusia și intrarea țării în război, pentru cucerirea Independenței pe câmpul de luptă.

2 mai. Cu doar câteva zile înaintea istoricei proclamări, în Parlamentul ţării, a Independenţei de Stat a României, Odobescu definea patetic, în *Românul*, comandamentele clipei: *„Piară acum dintre noi inimile codace! Să lăsăm, în lături, potecile piezişe şi, călcând drept înainte către ţelul spre care am înaintat treptat [...], să nu mai pregetăm azi, când totul ne îmboldeşte a afirma cu vorba şi cu fapta că* voim *şi* putem *să fim un stat* independent..."

Septembrie. Îşi publică ***Istoria archeologică***; având la origine prelegerile ţinute, în iarna 1874–1875, la Universitatea bucureşteană, această lucrare modernă, unică în literatura de specialitate de la noi – revendicată de arheologi ca operă ştiinţifică, iar de literaţi, drept creaţie literară – a apărut doar într-un singur volum (ce trata Antichitatea şi Renaşterea, deşi, iniţial, autorul gândise să-şi ducă demersul până în epoca modernă).

După ce o tipărise parţial (primele două cărţi şi o jumătate din cartea a treia), în *Revista română*, Odobescu publică în volum, alături de alte scrieri, lucrarea de căpătâi a lui N. Bălcescu – ***Istoria românilor subt Mihai Vodă Viteazul*** (neterminată, aşa cum a lăsat-o autorul ei). Precuvântarea şi notele cu care „editorul" Odobescu o însoţeşte, acum, constituie cea dintâi prezentare a personalităţii şi operei marelui cărturar şi revoluţionar român dispărut mult prea timpuriu.

În calitate de membru titular al Societăţii Academice, întocmeşte raportul de premiere pentru teatrul lui V. A. Urechia (peste trei ani, în

1881, va fi autorul unui raport similar consacrat întregii opere a lui V. Alecsandri).

1878. 23 februarie. Prezintă, la Ateneul Român, conferința ***Moții – Răscoala românilor ardeleni sub căpetenia lor Horea în iarna 1784–1785. Episod din istoria Transilvaniei.***

Două săptămâni mai târziu, tot la Ateneu, susține conferință ***Curcanii – Luarea Rahovei de către oștirile românești la noiembrie 1877. Episod din ultimul nostru război cu Turcia.***

1879. Iunie. Cu prilejul vizitei organizate de membrii Academiei Române pe șantierul de restaurare a bisericii de la Curtea de Argeș, Odobescu concepe o disertație ce asocia înălțarea acestui vechi și valoros lăcaș bisericesc cu mitul meșterului Manole.

Iulie. Odobescu este ales secretar general al Academiei Române.

Apare volumul ***Din poveștile unchiașului sfătos***, de P. Ispirescu, însoțit de o precuvântare scrisă de Odobescu.

Spre sfârșitul anului, Odobescu pleacă – pentru câțiva ani – în Franța (unde îl vor urma, ulterior, soția și fiica).

1880 Este numit secretar al legației României la Paris.

Pe seama subvențiilor primite din țară, începe să cerceteze o serie de documente privitoare la istoria românilor de la 1518 la 1812, aflate în Arhivele Ministerului Afacerilor Străine din capitala Franței (care vor fi, apoi, din **1886**, publicate, în trei volume, ca ***Urmare la colecțiunea lui Eudoxiu de Hurmuzachi***).

De asemenea, studiază și își pregătește materialul necesar întocmirii monografiei sale despre Tezaurul de la Pietroasa.

Consecvent proiectelor sale dramatice din tinerețe, Odobescu realizează localizarea ***Radicalele***, după comedia ***La grammaire***, de E. Labiche.

1882 În colaborare cu G. I. Ionnescu-Gion, finalizează o a doua localizare – ***Nea Frățilă***, după ***L'Ami Fritz***, de Erckmann-Chatrian (semnată cu pseudonimul Aliod, această adaptare va fi și jucată pe scena Teatrului Național din București (de două ori, în **1882**, și o dată, în **1883**).

1885. Martie. Odobescu își dă demisia din diplomație și se dedică precumpănitor lucrului la studiul său despre Tezaur.

Lipsa subvențiilor din țară determină o deteriorare a situației sale materiale. Pe de altă parte, i se înrăutățește și starea de sănătate.

1886. 28 noiembrie. După o îndelungată suferință i se stinge din viață, la Paris, mama, Catinca Odobescu.

1887 Odobescu vine la București, pentru a participa la sesiunea Academiei, dar și în speranța obținerii fondurilor bănești necesare rămânerii, pe mai departe, la Paris și a continuării cercetărilor sale arhivistice.

În **august**, își pierde bunul prieten din tinerețe, poetul G. Crețeanu.

Publică ***Zece basme mitologice***, prelucrare după cartea lui G. W. Cox ***Tales of ancient Greece (Povești din vechea Grecie)***.

1887 – 1889 Colaborează, cu articole literare (unele semnate cu pseudonimul Ibis) la ziarul *Epoca*. Se remarcă amplul articol ***Școala dramatică***, în care scriitorul își dezvoltă ideile privitoare la arta actorului și, în general, la spectacolul dramatic. În concepția sa, trebuia *„să se dea teatrului național caracterul respectabil și temeinic ce i se cuvine"*, care să-l înalțe *„la gradul unei instituțiuni în care literile și artele, adică dezvoltarea intelectuală a*

limbii şi a gustului estetic al românilor, îşi vor avea unul din cele mai luminoase şi mai călduroase ale lor altare [...] dintr-însul se vor încinge şi se vor hrăni mereu focul înfrăţitor al geniului naţional."

Odobescu îşi pregăteşte şi tipăreşte (cu ajutorul lui G. I. Ionnescu-Gion) cele trei volume de ***Scrieri literare şi istorice***.

1889 După ani de muncă şi de privaţiuni, Odobescu îşi vede publicat, la Paris, în condiţii grafice excepţionale, volumul I din monumentala monografie ***Le trésor de Petrossa. Historique – Description. Etude sur l'orfèvrerie antique*** (cu 372 ilustraţii, cromolitografii şi heliogravuri). Celelalte două volume îi vor fi tipărite, postum, în **1896** şi **1900**, sub îngrijirea lui G. I. Ionnescu-Gion.

În **toamnă**, acceptă să predea la liceul particular „Sf. Gheorghe", din Bucureşti, condus de Anghel Demetriescu.

1890 Reuşeşte să-şi readucă familia la Bucureşti.

1891 Preia conducerea Şcolii Normale Superioare. Cu exemplar devotament şi reală aplecare se ocupă de modernizarea şi eficientizarea acestei instituţii de învăţământ; una dintre preocupările sale permanente a constituit-o aducerea în şcoală a unor reputaţi profesori, astfel încât lecţiile predate viitorilor învăţători şi profesori să se ridice la nivelul cursurilor universitare.

Toamna, Teatrul Naţional din Bucureşti îşi deschide stagiunea cu drama istorică în 5 acte ***Doamna Chiajna***, prelucrare de N. G. Rădulescu-Niger şi N. Ţincu, după nuvela cu acelaşi nume a lui Odobescu.

Din această perioadă datează, probabil, și schița unei drame istorice, în 5 acte și în versuri albe, ***Decebal*** (din care, în manuscrisele lui A. I. Odobescu, nu s-au păstrat decât planul „pe acte" și un scurt fragment).

1892. Martie. Polemizează cu B. P. Hasdeu, prin conferința ***Un leac împotriva copilăriei noastre***, ținută la Ateneul Român.

1893 În colaborare cu învățătorul ardelean V. Gr. Borgovan, scoate ***Noul abecedar pentru scris și citit. – Partea I – II – Carte de citire pentru clasa I.***

1894. Vara. Face o călătorie în Ardeal, poposind, o vreme, în ținutul Bistriței. De aici, trece, pe la Vatra Dornei, în Bucovina, de unde se întoarce la București.

Își publică studiul ***Priviri asupra stilului în arte.***

Decembrie. Extenuat și depășit de numeroasele griji care-l apăsau, se vede nevoit să renunțe la directoratul Școlii Normale Superioare.

1895 Publică, împreună cu V. Gr. Borgovan, ***Gramatică pentru clasa a III-a primară. – Sintaxă – Lexicologie – Ortografie – Deprinderi la compuneri, la dictare și la memorizare.***

Octombrie. Prezidează, la Iași, comisia concursului pentru ocuparea catedrei de Istoria universală de la Universitatea din București (din comisie mai făceau parte, între alții, slavistul Ion Bogdan și istoricul A. D. Xenopol). În ciuda opoziției unor factori locali și a unei campanii calomnioase de presă, A. I. Odobescu determină numirea tânărului, pe atunci, Nicolae Iorga, cel mai pregătit și mai capabil dintre cei patru candidați.

10 noiembrie. Sănătatea din ce în ce mai şubredă şi insatisfacţiile de ordin social şi personal îl împing, fatal, către gestul suprem al sinuciderii.

12 noiembrie. Este condus pe ultimul drum de numeroşi prieteni, cunoscuţi şi admiratori – cărturari, profesori şi scriitori, foşti elevi – profund îndureraţi de prematura sa dispariţie. Cu această tristă ocazie, la Cimitirul Bellu, din Bucureşti, omagiind personalitatea lui A. I. Odobescu, G. I. Ionnescu-Gion mărturisea: *„Mi-ar trebui glas românesc mai dulce ca fagurul de miere, mai răsunător ca buciumul de primejdie din vremurile de nenorocire ale strămoşilor noştri, mi-ar trebui, o, învăţătorule neasemuit de iubit al tinerimei române, graiul tău, ca să spun aici, în pragul mormântului, şi mai târziu pentru depărtata viitorime, tot rodul şi toată bogăţia şi toată frumuseţea muncei tale."*

IOAN LUCA

Notă asupra ediţiei

Pentru a asigura acurateţea şi integralitatea în preluarea nu doar a textului propriu-zis, ci şi a virtuţilor expresiv-evocatoare ale cărţii lui A. I. Odobescu, am respectat întru totul particularităţile scrisului şi stilului său, ale limbii în care se exprimau autorul şi contemporanii săi – orăşeni sau de la ţară, oameni învăţaţi ori, dimpotrivă, cu mai puţină şcoală.

De asemenea , la fel ca reeditările ce i-au premers, ediţia noastră păstrează şi reproduce – numerotate cu cifre arabe, de la 1 la 130 – abundentele docte, elevate şi minuţioase note lămuritoare ale lui A. I. Odobescu.

Pe de altă parte, spre a veni în sprijinul unei mai exacte înţelegeri şi receptări a bogăţiei de informaţii şi consideraţii topite în plămada acestei remarcabile creaţii literare am recurs şi noi la procedeul includerii, în chiar textul autorului, între paranteze unghiulare (< >), a cuvenitelor precizări, corecţii sau completări de date calendaristice sau bibliografice, a traducerii de titluri şi enunţuri, a lecţiunii (citirii) cuvintelor şi citatelor scrise cu litere greceşti sau slavone ş.a.m.d.

Deopotrivă, am considerat necesar şi util să oferim – marcate cu asteriscuri – explicaţiile şi detaliile referitoare la conjuncturi sociale, politice şi culturale, la arhaisme şi regionalisme, la toponime, la nume de autori, la personaje mitologice ş.a. foarte puţin ori chiar deloc cunoscute cititorilor începutului de mileniu trei...

ΨΕΥΔΟ-ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ

EPISTOLĂ SCRISĂ CU GÂND SĂ FIE PRECUVÂNTARE LA CARTEA *MANUALUL VÂNĂTORULUI*

DOMNULUI C. C. CORNESCU

Amice,

Când mi-ai dat mai întâi să citesc manuscriptul tău, întitulat Manualul vânătorului, *ai arătat dorința ca să-i fac eu o precuvântare. Mai apoi ți-ai luat seama și m-ai scutit de această măgulitoare sarcină.*

În cazul din urmă, rău nu te-ai gândit, căci eu, dupe ce am răsfoit cartea ta, m-am luat în adevăr cu plăcere de pe urmele tale de vânător; dar, pe când tu te ocupai cu gravitate a-ți alege cea mai bună pușcă, a o încărca cu cea mai potrivită măsură, a o îndrepta dupe cea mai nimerită linie; pe când tu dresai, de mic și cu o minunată răbdare, pe prepelicarul tău, ca să asculte la semnalele consacrate: Pst! Pil! *și* Aport!*; pe când tu, în fine, studiai cu luare-aminte caracterele fizice și etice ale celor mai obicinuite subiecte însuflețite de vânătoare, eu, ca un nevânător ce sunt, m-am apucat să colind răstimpii și spațiele, căutând cu ochii, cu auzul și cu inima, privelişti, răsunete și emoțiuni vânătorești.*

Colindând, m-am rătăcit, și iată-mă abia acum ajuns din fantastica-mi călătorie cu un

sac aşa îngreuiat de tot felul de petice şi de surcele, adunate de pretutindeni, încât nu mai cutez, Doamne fereşte! nici chiar eu însumi să-l arunc în spinarea Manualului *tău.*

Am luat dar pretenţioasa hotărâre a le deşerta într-un volum osebit, ce-l voi tipări numai pe seama lor, şi care, subt un titlu pedantesc şi archaic, spunând vânătorilor numai lucruri ce sunt cu totul de prisos artei lor, va întocmi un fel de Falş tractat de vânătoare, Ψευδο-κυνηγετικὸς <Pseudo-cynegeticos>, *în opoziţie făţişă cu* Manualul *tău, care, deşi mai scurt, este însă, fără îndoială, cu mult mai folositor celor care vor să înveţe ceva cu temei.*

Dar mai nainte de a pune sub tipar, m-am simţit, amice, ca şi dator să-ţi trămit ţie, prinosul acestui vraft de pagine manuscrise, pe care, bune sau rele, le datorez numai primului tău îndemn amical.

Primeşte-le precum îţi vor place; dar crede, totuşi, că, – deşi îţi vin acum cam ca fuiorul popii, – ele purced dintr-o afectuoasă pornire a celui care de mult este

al tău bun prieten,

Bucureşti, 7 mai 1874.

*Difficiles nugae**

I

SĂ MĂ ÎNCURC OARE ŞI EU ÎN CALEA VÂNĂTORILOR? – CARTEA TA ŞI PRECUVÂNTAREA MEA. – UTILE DULCI SAU SOSII ŞI D<OMNU>L SOCEC. – CE ZICE NIMROD DESPRE PODAGRA MEA. – ARCADIA PE CÂMPUL BĂRĂGANULUI. – DE LA MOŞ DORU, DREPT ÎN PUSTII. – LA CONAC! – VAI DE BIETUL GOGOLĬ CE ERA SĂ PAŢĂ!

Ai voit, amice, ca mai nainte de a o tipări, să citesc eu, în manuscript, cartea românească ce tu ai compus sub titlul de *Manualul vânătorului* şi, dupe citire, să-mi şi dau părerea asupră-i.

Pentru atâta încredere, nu am cum să-ţi mulţumesc; dar, teamă-mi e că, acordându-mi *mie* o aşa amicală şi linguşitoare precădere, n-ai nimerit tocmai bine, o, iscusite vânătorule!

Oare nu ştiai, sau ai uitat, cum că la vânătorie, ca şi la multe altele, eu mă pricep cam tot atâta pre cât se pricepea vestitul ageamiu,

**Nimicuri anevoiase, „glume nevoiaşe"* (lat.) – moto împrumutat de Odobescu dintr-o epigramă a poetului Marţial [Marcus Valerius Martialis] (c.40–c.104).

carele, văzându-se luat în răspăr de babele satului pentru izbânzile ce făcuse cu puşca dimineaţa, în bătătură, se apăra în dulcea limbă a poeziei şi ţinea una că:

De e curcă
Ce se-ncurcă
La revărsatul zorilor
În calea vânătorilor?

Istoria nu adauge mai departe dacă păgubaşele s-au mulţumit numai cu această armonioasă desdăunare, precum, în altă împrejurare, fusese silit să facă simigiul* cel cu tocmeala, care, pentru plăcintele mâncate, rămase bun plătit numai cu cânticelul dascălului Caracangea:

Deschide-te, punguliţă,
Să plăteşti plăcinţelele;

cânticel care, fără îndoială, este, în privinţa regulelor prozodice, cu mult mai prejos de ingenioasa improvizaţiune a vânătorului de curci.

Vezi să nu paţi şi tu ca simigiul, şi de unde, cu drept cuvânt, te aşteptai să fii răsplătit, chiar de la început, prin laude meritate, pentru toate cercetările serioase, pentru toate observaţiunile adânci, pentru toate ostenelile ce ai depus în opera ta, să nu capeţi de la mine decât un

*Covrigar.

*encomion** fluturatic şi fără temei, psalmodiat şi acela pe drâng sau cântat din frunză.

Dreptul lui Dumnezeu, în asemenea caz, şi adică dacă critica mea va fi, – precum este şi lesne de prevăzut, – nedemnă şi nepotrivită pentru scrierea ce a provocat-o, ruşinea va rămâne numai pe seama mea, căci este drept ca fiecare să poarte ponosul faptelor şi ziselor sale, şi nu numai vânătorii ştiu cum că „toată pasărea pe lume, dupe limba ei piere".

Fie acestea zise din capul locului, ca nu cumva să se întâmple ca, vreunui cititor, scârbit îndată de urâtul precuvântării, să-i vină rău gând de a lepăda cartea ta din mână, mai nainte chiar de a fi intrat în materia ei, tratată cu seriozitate şi cu ştiinţă-de-cauze, de către conştiiţiosul autor.

Mă grăbesc a declara că acel cititor va fi adevăratul păgubaş, căci, dacă nu ştie regulele vânătoriei mai bine decât mine şi voieşte cu toate acestea să le înveţe, el pierde cea mai bună ocaziune de a se instrui, citind o carte plăcută, în care formulele costelive ale mecanicei şi reţetele greţoase ale medicinei veterinarii sunt mai peste tot locul foarte

*Cuvânt de laudă, elogiu.

binişor furişate printre o mulţime de noţiuni istorice, de povăţuiri înţelepte şi de fapte interesante, care pot să placă şi să folosească oricărui cititor.

Ca să fiu, dar, drept şi să te pun îndată la adăpost despre orice neajunsuri ar putea să-ţi vină după urma cuvinelor mele, recunosc, iubite autorule că, deşi tu n-ai avut de gând, ca liricul nostru străbun Oraţiu, să arăţi poeţilor din viitorime poteca cea bună, însă tot ai ştiut, chiar şi în materie de vânătorie, să urmezi părinteştile lui poveţe, luând drept deviză tăcută a scrierei tale, faimoasele lui versuri din *Arta poetică:*

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo[1].

Îţi urez ca să se poată aplica cărţii tale şi exametrii următori, în care sper că d<omnu>l Socec – carele în asemenea caz ar primi desigur să-ţi fie editor – nu va fi supărat a se vedea înlocuind, chiar cu prejudiţiul regulelor prozodiei latine, pe anticii domniei-sale quasiomonimi şi colegi în librărie, fraţii Sosii[*] din Roma:

---

[1] Horatii *Ars poetica*, v. 343-344:
Toată aprobarea o capătă acela care întruneşte folosul cu plăcerea,
Desfătând pe cititor şi instruindu-l totdeodată.

[*] Librari romani menţionaţi în scrierile lui Horaţiu.

Hic meret aera liber Socecio, hic et mare transit
El longum noto scriptori prorogat aevum.[2]

Dar de vreme ce, pornindu-mă a-ţi vorbi despre vânătoare, mă văz fără veste pribegind pe răzoarele literaturei, mulţumeşte-te, te rog, amice, ca în loc de o analiză scrupuloasă a *Manualului* tău, în loc de o preţuire a meritelor ce el va şti neapărat şi cu mai bun succes să destăinuiască la ochii oamenilor de ştiinţă şi de specialitate, într-un cuvânt, în loc de ceea ce mi-ai cerut, mulţumeşte-te, zic, să-ţi spui aci numai în ce chip, cum şi ce fel, imaginaţiunea, sufletul şi mintea mea au putut aievea să-şi însuşească plăcerile şi farmecul artei pe care tu, cel dintâi, o predai astăzi cititorilor români, înjghebată în regule mai mult sau mai puţin riguroase.

Dacă chiar în anii tinereţii pe când trupul, – *le bête (vita)*, cum zice Xavier de Maistre, – s-avântă mai lesne dupe zburdările inimei, dacă pe atunci chiar, gusturile-mi stătătoare şi trândava-mi fire nu m-au iertat să devin vânător, apoi d-acum înainte ce speranţă

[2] Idem, *ibidem*, v. 345–346:
Acea carte produce bani lui Socec; ea trece şi peste mări
Şi prelungeşte în secoli îndelungaţi numele vestit al scriitorului.

să-mi mai rămână? mai ales când, pe toată ziua, junghiurile în picioare şi podagra* îmi chezăşuiesc, pentru restul vieţei, cea mai nerevocabilă patentă de incapacitate în deprinderile sprintene şi obositoare ale vânătoriei.

Vorbă curată! nici un al doilea Nimrod, vânătorul biblic, nici un al doilea sfânt Hubert, vânătorul minunat al creştinilor, eu unu n-am să mă fac. Trebuie să renunţ cu totul la aşa falnice năzuiri, şi chiar dacă deasa citire a cărţii tale ar aprinde în mine un asemenea dor semeţ, nevoia ar cere ca să-l potolesc îndată şi să mă hotărăsc a rămânea şi în viitor, din ceata acelora cari, când văd cloşca păscând bobocii de raţă pe malul bălţei, se miră zicând:

Să fie raţă? – Măsa găină!
Să fie găină? – Botul lătăreţ!

Dar însă, şi eu am crescut pe câmpul Bărăganului! *Et in Arcadia ego!* Şi eu am văzut cârdurile de dropii, cutrierând cu pas măsurat şi cu capul aţintit la pază, acele şesuri fără margine prin care aerul, răsfirat în unde diafane subt arşiţa soarelui de vară, oglindeşte

* Vechiul nume al gutei – boală care se manifestă prin inflamaţii (umflături) dureroase ale articulaţiilor.

ierburile şi bălăriile din depărtare şi le preface, dinaintea vederii fermecate, în cetăţi cu mii de minarele, în palate cu mii de încântări.

Din copilărie şi eu am trăit cu tămădăienii, vânători de dropii din baştină, cari neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan, pitulaţi în căruţele lor acoperite cu covergi* de rogojină şi, mânând în pas alene gloabele lor de căluşei, au dat roată, ore, zile şi luni întregi, împrejurul falnicilor dropioi, – cărora ei le zic *mitropoliţi*, – sau când aceştia, primăvara, se înteţesc în lupte amoroase, sau când, toamna, ei duc turmele de pui să pască ţarinele înţelenite.

Eu n-am uitat nici pe răposatul Caraiman, veselul şi priceputul staroste al vânătorilor tămădăieni, carele putea să înghiţă în largele sale pântece atâtea vedre cât şi o butie de la Dealul Mare, nici pe iscusitul moş Vlad, în căruţa căruia ai adormit tu adesea, pe când el, cu ochi de vulpe, zărea creştetul delicat al dropiei mişcând printre fulgii coliliei, nici pe bietul Gheorghe Giantă, cel care, cu o rugină de puşcă pe care orice vânător ar fi azvârlit-o în gunoi, nimerea mai bine decât altul cu o carabină ghintuită, şi care pe mine, nemernicul, m-a adus de multe ori cu vânat, la conacul de amiazi.

* Coviltire.

În cartea-ţi plină de regule technice şi de învăţături doctrinarii, tu vorbeşti, amice, cu un despreţ superb despre toate acele petreceri cinegetice, în care vânătorul n-are nevoie să umble pe jos, să caute vânatul ajutat de cânele său şi să lovească fiara sau pasărea în fugă ori în zbor. Nu tăgăduiesc; în principiu trebuie să aibi dreptate. Dar ce-i faci fiarei? căci mie unuia, dacă cumva mi-a plăcut vreo vânătoare, apoi a fost tocmai din acelea în care picioarele şi mânele au mai puţin de lucrat.

Şi-n adevăr, să şedem strâmb şi să judicăm drept: oară ce desfătare vânătorească mai deplină, mai neţărmurită, mai senină şi mai legănată în dulci şi duioase visări, poate fi pe lume decât aceea care o gustă cineva când, prin pustiile Bărăganului, căruţa în care stă culcat abia înaintează pe căi fără de urme? Dinainte-i e spaţiul nemărginit; dar valurile de iarbă, când înviate de o spornică verdeaţă, când ofilite sub pârlitura soarelui, nu-i insuflă îngrijarea nestatornicului ocean. În depărtare, pe linia netedă a orizontelui, se profilează, ca moşoroaie de cârtiţe uriaşe, movilele a căror urzeală e taina trecutului şi podoaba pustietăţii. De la movila Neacşului de pe malul Ialomiţii, până la movila Vulturului din preajma Borcei, ele stau

semănate în prealargul câmpiei, ca sentinele mute şi gârbovite subt ale lor bătrâneţi. La poalele lor cuibează vulturii cei falnici cu late pene negre, precum şi cei suri al căror cioc ascuţit şi aprig la pradă răsare hidos din ale lor grumazuri jupuite şi golaşe. E groaznic de a vedea cum aceste jivine se răped la stârvuri şi să îmbuibă cu mortăciuni, când, prin sohaturi*, pică de bolesne** câte o vită din cirezi!

Dar căruţa trece-n laturi de acea privelişte scârboasă; ea înaintează încetinel şi rătăceşte fără de ţăl, dupe bunul-plac al mârţoagelor arominde*** sau dupe prepusul de vânat al tămădăianului căruţaş.

De cu zorile, atunci când roua stă încă aninată pe firele de iarbă, ea s-a pornit de la conacul de noapte, de la coliba unchiaşului *mărunt*, căruia-i duce acum *dorul* Bărăganul întreg[3] – şi tocmai când soarele e d-asupra amiazului, ea soseşte la locul de întâlnire al vânătorilor. Mai adesea acest loc e o cruce de

* Păşuni, câmpii ierboase

** Molime, epizootii.

*** Somnolente

[3] Aluziune la cârciuma unchiaşului porecHt *Dor-Mărunt*, împrejurul căria s-a întemeiat un sat; acolo trăgeau mai adesea vânătorii din Bărăgan.

piatră, strâmbată din piua ei, sau un puţ cu furcă, adică o groapă adâncă de unde se scoate apă cu burduful. Trebuie să fii la Paicu, în gura Bărăganului, sau la Cornăţele, în miezul lui, ca să găseşti câte o mică dumbravă de vechi tufani, sub care se adăpostesc turmele de oi la poale, iar mii şi mii de cuiburi de ciori printre crăcile copacilor. În orice alt loc al Bărăganului, vânătorul nu află alt adăpost, spre a îmbuca sau a dormi ziua, decât umbra căruţei sale. Dar ce vesele sunt acele întruniri de una sau două ore, în care toţi îşi povestesc câte izbânzi au făcut sau mai ales erau să facă, cum i-a amăgit pasărea vicleană, cum i-a purtat din loc în loc şi cum, în sfârşit, s-a făcut nevăzută în zboru-i prelungit.

Dupe repaos, colinda prin pustii reîncepe cu aceeaşi plăcere. Vânătorul, împrospătat prin somnul, prin mâncarea şi prin glumele de la conac, se aprinde din nou de ispita norocului; el cu ochii caută vânatul, cu gândul zboară poate către alte doruri; dar simţirile-i sunt în veci deştepte; inima-i vegheată este mereu în mişcare, şi urâtul fuge, fuge departe, dincolo de nestatornica zare a nemărginitei câmpii.

Când soarele se pleacă spre apus, când murgul-serei începe a se destinde treptat preste pustii, farmecul tainic al singurătăţii creşte şi

mai mult în sufletul călătorului. Un susur noptatic se înalţă de pre faţa pământului; din adierea vântului prin ierburi, din ţârâitul greierilor, din mii de sunete uşoare şi nedesluşite se naşte ca o slabă suspinare ieşită din sânul obosit al naturei. Atunci, prin nălţimile văzduhului, zboară cântând ale lor doine, lungi şire de cocori, brâne şerpuinde de acele păsări călătoare, în care divinul Dante a întrevăzut graţioasa imagine a stolului de suflete duioase, de unde se desprinde, spre a-şi deplânge răstriştea, gingaşa lui Francescă:

E come i gru van cantando lor lai,
Facendo in aer di sè lunga riga;
Cosi vid' io venir, traendo guai,
Ombre portate dalla detta briga.[4]

Dar câte una-una, căruţele sosesc la târla sau la stâna unde vânătorii au să petreacă noaptea; un bordei acoperit cu paie, – trestia şi şovarul* sunt scumpe în Bărăgan, – câteva saiele** şi olumuri*** pentru vite, o ceată de

[4] Dante, *Divina Commedia, l'Inferno*, Cant<o> V, <v. 46–49>:

Şi precum cocorii merg cântând ale lor doine,
Făcând prin aer din sine lungi şire;
Aşa văzui viind, trăgând vaiete,
Umbre purtate de pomenita suflare.

* Papură; rogoz.

** Adăposturi improvizate pentru vite, în special pentru oi.

*** Staule.

dulăi ţepeni lătrând cu învierşunare, şi, în toată împrejmuirea, un miros greu de oaie, de ceapă şi de rachiu, iată adăpostul şi streaja ce le poate oferi baciul de la Rădana sau cel de la Renciu. Din acestea cată vânătorii să-şi întocmească culcuş şi cină, dacă cumva n-au avut grijă a-şi aduce aşternut şi merinde în căruţe. Pe când însă, pe sub şure şi la vatra bordeiului, ospăţul şi paturile se gătesc, dupe cum pe fiecare-l taie capul, limbile se desmorţesc şi, prin glume, prin râsuri cu hohote, ele răscumpără lungile ore de tăcere ale zilei.

Spune tu ce vei voi despre superioritatea vânătoarii cu prepelicarul şi despre plăcerile inteligente şi alese ce resimte omul în unica societate a unui câne dresat după regulele artei; cât despre mine, eu rămâi tot bine încredinţat că cele mai dulci mulţumiri ale vânătoarii sunt acelea în care trupul nu se află osândit la pedeapsa jidovului rătăcitor, şi apoi încă acele care izbucnesc cu veselie printre nişte buni tovarăşi, întruniţi la un loc dupe o zi petrecută în emoţiuni izolate.

Dar chiar şi în căruţă *vânatul oboseşte*
Şi dup-o cină scurtă şi somnul a sosit.[5]

[5] Eliad zice în *Zburătorul* său:
Dar câmpul şi argeaua săteanul oboseşte,
Şi dup-o cină scurtă şi somnul a sosit.

Vânători şi căruţaşi, mârţoage şi dulăi, culcaţi toţi la pământ, dorm acum duşi, la târlă!... „Singure, stélele nopţei se uită de pe cer la dânşii; ei aud cu urechile toată acea nenumărată lume de insecte ce se strecoară prin ierburi, ţiuind, scârţâind, fluierând, şuierând, şi toate acele mii de glasuri se-nalţă cu răsunet potolit în tăria nopţii, se limpezesc în aerul ei răcoros şi leagănă în somnie auzul lor aromit. Când însă vreunul se deşteaptă şi clipeşte ochii, câmpia i se înfăţişează luminată de scânteiele strălucitoare ale licuricilor; uneori cerul se încinge pe alocurea, în depărtare, de o vâlvoare roşatică, provenită din pârjol, şi un stol întunecos de păsări se strecoară prin noapte..."

Mă opresc, căci mi se pare că, fără ştirea lui Dumnezeu şi a cititorilor, am început să traduc descrierea stepei malorosiene, una din paginele cele mai minunate din minunatul romanţ istoric *Taras Bulba* de N. Gogolĭ, scriitor rus, carele, de nu mă-nşel, a scris, el mai întâi, pe ruseşte, comedia *Revizorul general*. Aş transcrie aci cu plăcere toată acea încântătoare descripţiune; ca şi Gogolĭ, într-o pornire de drăgăstos necaz, aş sfârşi şi eu zicând: *„Dracul să vă ia, câmpiilor, că mult*

sunteţi frumoase!"[6] Dar atunci ce s-ar mai alege din descrierea Bărăganului, pe care m-am încercat a o face eu româneşte?

Las dar pe Gogolĭ într-ale sale, că mi-e teamă să nu mă prea dea de ruşine...

Dar ce făcui, vai de mine! Am uitat cu totul că este acum admis în radicalele principii de suprem şi absolut patriotism român că, de vreme ce muscalii trebuiesc în genere priviţi ca inimici şi răuvoitori ai naţionalităţii noastre, să ne dispensăm cu totul de a numi, ba chiar să ne şi impunem datoria de a desfigura pe autorii lor, de câte ori binevoim a-i traduce, a-i imita sau a-i localiza. Prin aceasta chiar le facem prea multă onoare!*

Vous leur fîtes, seigneur,
En les croquant, beaucoup d'honneur![7]

---

[6] *Чертъ васъ возьми, степи, какъ вы хороши!* Romanţul *Taras Bulba* este o admirabilă descriere a vieţei cazacilor zaporojeni, care au jucat un aşa mare rol în istoria ţărilor române, sub domniile strălucite a lui Matei Basarab în Ţara Românească şi a lui Vasile Lupu în Moldova.

* Ironii la adresa lui Petre Grădişteanu (1841–1921), literat mediocru, care desfigurase, în localizarea *Revizorul general (Revista contimporană*, nr. 4, 5 şi 6 din 1874), comedia lui Gogol, *Revizorul*, şi împotriva aripei conservatoare din partida liberală, potrivnică apropierii politice de Rusia, apropiere necesară pentru cucerirea Independenţei.

[7] La Fontaine, *Les animaux malades de la peste:*
Păpându-i, le-ai făcut, stăpâne, multă onoare!

II

ŢIGANII DE ZESTRE. – *GRIVES EN CAISSE.* – DISERTAŢIUNE FILOLOGICĂ, ÎMBÂCSITĂ CU ERUDIŢIUNE. – 1 000 GALBENI VENIT PE AN. – GRAURII ŞTIU FRANŢUZEŞTE MAI BINE DECÂT D<OMNU>L LITTRÉ! – DIN FABULELE LUI LA FONTAINE PÂNĂ ÎN PĂDURILE RUSIEI. – „AMĂRÂTA TURTUREA, OF! SĂRMANA, VAI DE EA!"

Eram băiat de vreo treisprezece ani când am învăţat să dau cu puşca; – mărturisesc însă că de atunci n-am mai făcut nici un progres în această artă; ba chiar aş putea zice din contră! – Însoţisem pe tată-meu la băile de la Balta Albă, unde se adunase în acel an sarea şi marea, precum a şi povestit-o cu atâta spirit d<omnu>l V. Alecsandri,[8] pe carele atunci, acolo, pentru prima oară l-am zărit, domnia-lui tânăr, vesel, şi încă de atunci cunoscut prin farmecul neaoş românesc al muzei ce-l inspiră, eu, copilul, crezând că tot ce zboară se mănâcă.

Locuiam într-un sat de pe malul stâng al Buzăului, la Grădiştea, tot într-o casă cu

[8] *24 de ceasuri la Balta Albă. 1847*, în *România literară*, foaie periodică, Iaşi, 1855.

n-ai spus nimic despre acest vânat, şi mai cu seamă despre o altă pasăre, pe care mulţi la noi o confundă cu graurele, din cauză că ea poartă pe franţuzeşte, un nume ce s-ar crede că corespunde cu al acestuia.

Du-te într-o dimineaţă la „Capşa"* şi spune-i să-ţi facă pentru dejun, un paştet** din cele ce se cheamă *Pâté de grives****; apoi, a doua zi la masă, cere la „Hugues"***** să-ţi gătească o mâncare, ce ţi se va prezenta într-o gingaşă cutioară de hârtie velină albă, sub numirea de *Grives en caisse******.

Dupe ce vei mânca, o să simţi fără îndoială o mustrare de cuget pentru că ai trecut cu vederea şi ai nesocotit vânatul numit *grives*, iar, dupe cum se crede, pe româneşte, *sturzi* şi *cocoşari* (?)

Aci vrând-nevrând trebuie să mă urmezi, – şi aceasta îţi va fi pedeapsa, – într-o lungă controversă, în care filologia are să se amestece cu istoria naturală, şi să facă un talmeş-balmeş pre cât se va putea mai doct şi

* Local şi hotel de lux în Bucureştii de altădată (sec. XIX).

** Patcu.

*** *Pateu de sturz* (fr.).

**** Restaurant de lux în Bucureştii secolului XIX.

***** *Sturzi în coşuleţ* (fr.).

mai erudit. Bagă de seamă că ai a face cu un membru al Academiei!

Romanii, – noi, strănepoţii lui Traian, începem totdauna de la romani, – romanii cunoşteau, printre altele multe, şi aceste două specii de păsărele şi le preţuiau dupe dreapta lor valoare; unora le zicea *turdus*, şi altora *sturnus*.

Turdi erau un soi de păsări foarte lăudat de gastronomii noştri străbuni. Poetul Marţial, – pe care însă Traian nu-l prea făcea haz, – zice că, dupe părerea lui, dintre păsări, cea mai bună de mâncare este *turdus,* iar dintre patrupede, iepurele.

Inter aves turdus, si quis me judice certet,
Inter quadrupedes, mattea prima lepus.[10]

Fie cum zice Marţial în privinţa păsării! dar cât despre iepure, să mă ierte domnia-lui; eu ţiu cu tata Traian şi nu aprob zisele poetului. Ba încă, de nu mi-ar fi ruşine să vorbesc româneşte cam în felul *Franţozitelor* răposatului Costache Faca, cele cu „mantela *amour sans-fin*“, aş potrivi aci, – şi nu fără

[10] Martialis *Epigram* < *maton* >, XIII, 92:

Dintre păsări sturzul, – daca cineva m-ar alege drept judicător, – iar dintre patrupede, cea mai dântâi delicateţă este iepurele!

oarecare iscusinţă, – vorba românului: „Departe *griva* (adică *la grive*) de iepure!"[11]

Oraţiu însă se arată şi mai entuziast în privinţa *turdilor* şi, zău, nu ne miră că unii-şi mănâncă averea dumicând la *turdi* graşi, căci nimic, zice el, nu este mai bun:

Non, hercule, miror,
Aiebat, si qui comedunt bona, cum si obeso
Nil melius turdo .....[12]

Terenţiu Varrone, în cartea sa despre agronomie, ne vorbeşte pre larg despre creşterea şi îngrăşarea acestui soi de păsări, în case înadins clădite pentru zburătoare, *ornithon*, pe care le descrie cu de-amăruntul şi mai adaoge cum că o mătuşă a lui avea la vila sa de pe Via Salaria, în Ţara Sabină, la 24 mile de Roma, un asemenea *ornithon*, din care vindea pe tot anul cinci mii de *turdi*, câte trei dinari unul; ceea ce-i producea un venit

---

[11] Eliad a publicat în vol. <al> V <lca> (pag. 287–311) al *Bibliotecei portative* (Bucureşti, 1860), puţinele fragmente de scrieri rămase de la Constantin Faca, carele a murit în 1845.

[12] Horatii *Epistol.*, I, XV, v. 39:

..... *Zău, nu mă mir,*
Zicea, dacă unii îşi mănâncă averea, deoarăce, decât un sturz gras
Nimic nu este mai bun.

anual de 60 000 sesterţii, adică, pe banii de acum, 12 000 lei noi.[13]

Ce stăm de ne mai gândim, amice? Hai să căutăm a prinde *turdi* şi să ne asigurăm dintr-înşii o mie de galbeni pe an, ca mătuşa lui Terenţiu Varrone.

Dar unde să-i găsim? Iată dificultatea.

Adevărul e că naturalistul latin Pliniu ne spune că *turdi,* precum şi *merulae* (mierlele) şi *sturni* (graurii), fără de a-şi schimba penele, se duc prin ţări vecine, şi că iarna sunt foarte mulţi *turdi* în Germania.[14]

Naturaliştii moderni, şi în capul lor vestitul Buffon, dupe ce constată că pasărea, numită de latini *turdus*, poartă, în limba franceză, numirea generică de *grive*, şi că ea se aseamănă cu mierla, din care însă diferă la pene prin nişte pete regulate ce ea are întotdauna pe piept, împarte acest soi de volatile în patru specii, numite franţuzeşte: *grive,* propriu-zisă, *draine,* care este mai mare la trup decât toate, *litorne* şi *mauvis.* Aceste două din urmă sunt cele mai preferabile la mâncare.

---

13 Tcr. Varronis *De re rustica*, II, 5.

14 Plinii Secundi *Histor<iae> natural<is>*, IX, 25.

Diferitele specii, precum şi varietăţile lor, se disting prin mărime, prin coloritul penelor şi chiar prin unele năravuri; dar, în genere, aceste păsări sunt sălbatice, puţin jucătoare, mai mult triste; ele vieţuiesc izolate; cuiburile lor sunt foarte curat clădite, şi ouşoarele lor, frumos colorate albastru sau verde. Ele trăiesc în ţările de spre nord şi vin mai cu seamă către toamnă în părţile meridionale. Sunt foarte mâncăcioase; însuşi Oraţiu ne-o atestă:

Amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos...[15]

şi le place cu deosebire strugurii, cauză pentru care francezii au şi creat zicătoarea: „*soûl comme une grive*"*, ce se aplică celor cari la noi au furat luleaua neamţului.

În cetatea Dantzig** din Prusia se consumă pe an ca la 90 000 părechi din specia celor numite *mauvis*; cele zise *litorne* iernează în Austria de Jos şi în Polonia; iar în unele părţi ale acestei ultime ţări, câtimea

---

[15] Horatii *Epod.*, II, v. 33–34:

Acaţă de nuiele laţuri căscate,
Momeli pentru sturzii mâncăcioşi.

* *Beat ca un sturz* (fr.)

** Numele german al oraşului-port poloncz Gdansk (pe ţărmul Mării Baltice).

speciei *grive* este aşa de considerabilă, încât se prind fără număr şi se transportă luntri pline, încărcate cu de acest vânat.

Daca ele însă se află aşa de multe prin ţinuturi vecine cu noi, prin Polonia şi Austria; dacă, ducând dorul viţei, ele se nasc cu grămada în împărăţia hămeiului şi a berei, este oare cu putinţă ca, flămânzite, să nu fi însemnat ele încă de mult prin aer, căile pe unde, în timpul de acum, avea să ne calce, cu fier şi cu foc, năpastia consorţilor nemţeşti? Despre aceşti noi *bumbaşiri** ai ţărei, ştim cu prisos ce soi de pasăre sunt, şi numele lor le cunoaştem mai cu prisos de cum am dori; cu mult mai greu ne vine de a nimeri pe acela mai puţin ilustru al împenaţilor lor compatrioţi.

Am consultat pentru aceasta, toate dicţionarele noastre, chiar şi pe cel făcut sub numele Societăţii Academice Române, şi iată tot ce am putut alege, mai cu seamă din *Vocabularul franceso-românesc* al d<omni>lor P. Poenaru, F. Aron şi G. Hill:

Grive se zice româneşte *Sturz;*

Draine se cheamă în limba noastră *Cocoşar;*

---

* Slujbaşi însărcinaţi, în Imperiul Otoman, cu încasarea birurilor şi cu execuţiile silite.

Diferitele specii, precum şi varietăţile lor, se disting prin mărime, prin coloritul penelor şi chiar prin unele năravuri; dar, în genere, aceste păsări sunt sălbatice, puţin jucătoare, mai mult triste; ele vieţuiesc izolate; cuiburile lor sunt foarte curat clădite, şi ouşoarele lor, frumos colorate albastru sau verde. Ele trăiesc în ţările de spre nord şi vin mai cu seamă către toamnă în părţile meridionale. Sunt foarte mâncăcioase; însuşi Oraţiu ne-o atestă:

Amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos...[15]

şi le place cu deosebire strugurii, cauză pentru care francezii au şi creat zicătoarea: „*soûl comme une grive*"*, ce se aplică celor cari la noi au furat luleaua neamţului.

În cetatea Dantzig** din Prusia se consumă pe an ca la 90 000 părechi din specia celor numite *mauvis*; cele zise *litorne* iernează în Austria de Jos şi în Polonia; iar în unele părţi ale acestei ultime ţări, câtimea

---

[15] Horatii *Epod.*, II, v. 33–34:

Acaţă de nuiele laţuri căscate,
Momeli pentru sturzii mâncăcioşi.

* *Beat ca un sturz* (fr.)

** Numele german al oraşului-port polonez Gdansk (pe ţărmul Mării Baltice).

speciei *grive* este aşa de considerabilă, încât se prind fără număr şi se transportă luntri pline, încărcate cu de acest vânat.

Daca ele însă se află aşa de multe prin ţinuturi vecine cu noi, prin Polonia şi Austria; dacă, ducând dorul viţei, ele se nasc cu grămada în împărăţia hămeiului şi a berei, este oare cu putinţă ca, flămânzite, să nu fi însemnat ele încă de mult prin aer, căile pe unde, în timpul de acum, avea să ne calce, cu fier şi cu foc, năpastia consorţilor nemţeşti? Despre aceşti noi *bumbaşiri** ai ţărei, ştim cu prisos ce soi de pasăre sunt, şi numele lor le cunoaştem mai cu prisos de cum am dori; cu mult mai greu ne vine de a nimeri pe acela mai puţin ilustru al împenaţilor lor compatrioţi.

Am consultat pentru aceasta, toate dicţionarele noastre, chiar şi pe cel făcut sub numele Societăţii Academice Române, şi iată tot ce am putut alege, mai cu seamă din *Vocabularul franceso-românesc* al d<omni>lor P. Poenaru, F. Aron şi G. Hill:

Grive se zice româneşte *Sturz;*

Draine se cheamă în limba noastră *Cocoşar;*

---

* Slujbaşi însărcinaţi, în Imperiul Otoman, cu încasarea birurilor şi cu execuţiile silite.

Litorne este un fel de *Cocoşar,* cu capul cenuşiu şi *Mauvis* este un fel de *Sturz.*

Autorii Dicţionarului Academic nu înscriu cuvântul *cocosiariu;* – poate că nu va fi de origină latină? Cât despre *sturdiu*, încă nu au ajuns la litera *S.*

Într-un cuvânt, *la grive*, pe latineşte *turdus*, nu este câtuşi de puţin *graurele* românesc, cu toate că, judicând după asemuirea lor, aceste două numiri par a fi rudite.

D<omnu>l Littré, în monumentalul său dicţionar al limbei franceze, nu ştie ce origină să dea cuvântului *grive*. Oare acest nume nu va fi el derivat din adjectivul latin *gravis*, – greu, gras, – pe care îl găsim calificând pe *turdi*, în următorul vers al lui Marţial:

Sylva graves turdos exagitata dedit[16]?

Aceasta ar fi o derivaţiune în formă de synecdoche, către care s-ar alipi, ca o metonimie, denumirea românească de *graure*, dată unei alte păsări, pe care tot Marţial o

[16] Martialis *Epigram <maton>*, IV, 66, v. 6:
Pădurile bătute au dat sturzi graşi.

pune în opoziţiune cu *turdi* îngrăşaţi cu măsline din Picenum:

Si mihi Picena turdus palleret oliva.

.....

Nunc sturnos inopes .....[17]

Despre *sturni* nu s-a prea zis mult bine; Marţial, dupe cum văzurăm, îi declară buni-de-nimic, *inopes*. Pliniu[18] vorbeşte numai de obiceiul lor de a zbura în cârduri rotunde, îndesaţi unii într-alţii. Şi mai mult insistă asupra acestei particularităţi Buffon, arătând că, în zburarea lor răpede şi zgomotoasă, graurii par a fi supuşi la o tactică ce se exercită cu o disciplină militară, subt ordinele unui şef. Chiar şi Dante a luat furtunosul zbor al graurilor, grămădiţi în stol larg şi plin, drept termen de comparaţiune, ca să descrie, în versuri nemuritoare, cum spiritele nenoricite sunt purtate fără repaos, de suflarea vijeliilor infernale:

E come gli stornei ne portan l'ali
Nel freddo tempo, a schiera larga e piena,
Cosi quel fiato gli spiriti mali,

---

[17] Idem, *ibidem*, IX, 55:
Daca aş avea sturzi îngrăşaţi cu măsline din Picenum
.....
Dar acum [am numai] graiuri buni de nimic.....

[18] Plinii *Histor <iae> natural<is>*, X, 31.

Di qua, di là, di giù, di su li mena:
Nulla speranza gli conforta mai,
Non che di posa, ma di minor pena.[19]

Nu rămâne îndoială că *stornei* lui Dante, *les étourneaux* ai lui Buffon şi *sturni* lui Pliniu şi lui Marţial sunt graurii noştri, cu penele negricioase şi presărate cu pete albe sau sure, cari trăiesc în Europa, – din fundul Şvediei până în insula Malta, şi chiar în Africa, până la Capul Bunei-Speranţe, – cari dupe ce, în luna lui iunie, şi-au clocit ouăle lor cenuşii, în cuiburi străine sau în scorburi de copaci, se adună de petrec în stoluri, dorm noaptea în stuf, se ciorovăiesc seara şi dimineaţa, se scoală toţi deodată cu mare volbură şi trec răpede, ca un nor negru îndesat, se amestecă printre porumbiei şi printre ciori, se domesnicesc bine în colivie, ba chiar, dacă îi pui în

[19] Dante, *Divina Commedia, l'Inferno*, Cant<o> V, v. 40–45:
Şi precum graurii sunt purtaţi de ale lor aripe
Pe timpul rece, în stoluri largi şi pline,
Aşa şi acea suflare purta spiritele nenorocite,
Încoaci, încolo, în jos, în sus, le mână:
Nici o speranţă nu le mai mângâie,
Nu doară de repaos, ci de o mai mică pedeapsă.

pension, învaţă franţuzeşte, pronunţând gras litera *r*, întocmai ca la Paris.

Se vede că Buffon – o spune însuşi, – a auzit grauri vorbind nemţeşte, latineşte, elineşte şi alte limbi; cât despre mine, n-am avut parte a constata *de visu et auditu**, talentele poliglote ale acestui interesant neam de păsări. Atât numai pot zice despre dânsul, că despreţul cu care îl tratează intrigantul acela de Marţial, declarându-l bun-de-nimica, – *inopes*, – mă îndeamnă şi mai mult a lua în antipatie pe acest poet servil şi demoralizat, urmând şi întru aceasta exemplul dat de augustul meu strămoş, Marcu Ulpiu Traian.

Eu, de câte ori mi s-a întâmplat să mănânc grauri, – adică *sturni* latineşti, ori *étourneaux* francezi, şi nu *sturzi* româneşti, sau *grives* franţuzeşti, – le-am găsit un gust foarte bun şi mai ales un miros de vânat din cele mai plăcute. Nu căuta dar la cele ce zic autorii, şi, când vei da peste stoluri de grauri, împuşcă fără dispreţ cât vei putea mai mulţi. Poţi fi încredinţat că eu unul îţi voi rămânea tare recunoscător pentru peşcheş**!

---

* *Din văzute şi din auzite* (lat.)

** Plocon, dar, cadou (din lb. turcă).

Dacă cumva acum te simţi cam obosit de lunga digresiune zoologico-filologică prin care am răzbunat de nepăsarea ta, pe *sturzi*, pe *cocoşari* şi pe *grauri,* apoi tot mai iartă-mă să adaog vreo două-trei cuvinte în materii analoage, adică să-ţi fac câteva întrebări, şi apoi, zău, vă dau pace şi ţie şi neamului păsăresc.

Mai întâi, te rog spune-mi daca ştii sau nu ştii ce soi de zburătoare este *grangurul?* Am auzit de la unii, – şi aş dori să aflu daca nu se înşeală, – că păsăruica astfel numită este chiar acel vrăbete grăsun care se îndoapă cu fructe de prin grădini, *em<b>eriza hortulan <a>*, şi care cu drept cuvânt este socotit în Francia ca una din cele mai delicate îmbucături ornitologice.[20] Abia expus la dogoreala jaraticului, el se preface într-o sărmăluţă de grăsime parfumată. Gândindu-mă la ele, aş vrea să fiu şi eu printre

[20] Mi-am luat seama, sau, – ca să zic mai adevărat, – dupe ce am scris acestea, am aflat că *grangorele* este o pasăre galbenă şi mare cât mierla, care pe latineşte se cheamă *oriolus galbula*, iar pe franţuzeşte *loriot.* Dar numele românesc al gustosului *ortolan* tot nu l-am aflat, ci, din contra, mai mult m-am încurcat văzând în Muzeul de Istorie Naturală de la Academie două păsări de mărime şi de formă cu totul diferite, purtând amândouă numirea latină de *Em<b>eriza hortulan<a>*, fără de ecuivalente româneşti. *Confusio summa sequetur. E pur*, eu am mâncat *ortolani*, vânaţi în ţară la noi.

oaspeţii şoarecelui din La Fontaine:

Autrefois le rat de ville
Invita le rat des champs,
D'une façon fort civile,
À des reliefs d'ortolans.[21]

Trec la a doua întrebare. Pentru ce, rogu-te, n-ai spus nici măcar un cuvânt despre o altă pasăre de pădure care, deşi e cam rară la noi, însă este privită pretutindeni ca unul din cele mai delicate vânaturi? Francezii îi zic *gélinotte*; germanii, *Hasellhuhn* (adică „găină de alune"); ruşii, – îţi amintesc numele-i rusesc, fiindcă pădurile de brad şi mesteacăn ale Rusiei sunt pline de această preţioasă zburătoare, – ruşii o numesc *reapcik*; iar la noi ea se cheamă... cum se va fi chemând?... Ştiu de sigur că în judeţele de munte ale Moldovei, unde vânătorii le pândesc pe muşchiul cel verde de la tulpina brazilor, acele păsări, mai mari decât un sitar şi împodobite cu sprâncene roşii ca cocoşii sălbatici, poartă numele de *ierunci*. Dar dincoace de Milcov, cum le zice? găinuşe sălbatice? găinuşe de alun?...?

---

[21] La Fontaine, *Le rat de ville et le rat des champs:*
Odinioară, şoarecele de oraş
Pofti pe şoarecele de la câmp,
Într-un mod foarte politicos,
La mezelicuri de... [?]

Când divinul cântăreț al *Divinei Comedii*, călăuzit de maiestrul său Virgil*, ajunge în cercul acela din Infern unde erau muncite, de o aprigă și neîmblânzită furtună, sufletele păcătoase ale muritorilor cari, aci pre pământ, dând uitării sănătoasele dar asprele legi ale înțelepciunii, își petrecuse viața în desmierdări lumești,

a cosi fatto tormento
Eran dannati i peccator carnali,
Che la ragion sommettono al talento[22]

atunci poetul nu află, în puternica sa închipuire, alte imagine mai potrivite spre a descrie pe acei nenorociți, decât a-i asemui, când cu șire lungi de melancolici cocori, când cu stoluri zăpăcite de grauri, când, în fine, cu amoroase porumbițe care, chemate de dorință, cu aripile întinse și-ncordate, zboară către dulcele lor cuib, purtate prin aer de dorul ce le-ncinge:

Quali colombe dal disio chiamate,

---

* Poetul latin Publius Vergilius Maro (70–19 î.c.n)

[22] Dante, *Divina Commedia, l'Inferno*, Canto V. v. 37–39:

la cazna aci descrisă
Erau osândiți cei cari au păcătuit cu carnea
Și au pus înțelepciunea mai prejos de plăcerile lor.

Con l'ali aperte e ferme, al dolce nido
Volan per l'aer dal voler portate.[23]

Răpită de armonia acestor suave versuri, ciripite în dulcea limbă toscană*, inima se avântă şi dânsa pe urmele amoroase ale pasării uşoare; ochiul o însoţeşte prin spaţiu; gândul se răsfaţă în desfătările acelui cuib dorit!

Dar acolo, subt adâncul frunziş al codrului, stă pitit vânătorul, cu ochiul ţintă la pradă, cu braţul ager la trăgaci. Blânda turturică a sosit, ameţită de bucurie, aproape de soţul ei; ea s-a pus alături cu dânsul pe o cracă verde a stejarului; gungunind, ea îşi scutură aripile şi-şi încovoaie guşa argintie. Soarele de amiazi varsă emanaţiuni voluptoase de căldură în rariştea pădurii şi subt umbra copacilor; razele lui se strecoară

---

[23] Dante, *Div<ina> Com<media>, l'Inferno*, Cant<o> V, v. 82-84:

Precum porumbii, de dor chemaţi,
Cu aripile deschise şi ţepene, la dulcele cuib
Zboară, purtaţi prin aer de ale lor dorinţe.

* Dialect vorbit în Toscana (provincie situată în partea central-vestică a Italiei); el a stat la baza limbii italiene literare.

luminoase printre frunze şi clipesc ca aurul pe undele limpezi ale pârâului. Totul în fire e linişte, tăcere, dor şi speranţă; totul, pentru norocita pereche, pluteşte în visuri de plăcere, în farmec amoros! Cu gândul, ea soarbe poate o eternitate de fericiri!

Dar deodată un pocnet fatal răsună; echo îi răspunde de prin toate adâncimile codrului trezit. O sărmană păsărică a picat moartă sub stejar. Vânătorul vesel o azvârlă sângerată în tolba sa. Dar soţia turturică, cea care, vai! a rămas cu zile,

Cât trăieşte, tot jăleşte,
Şi nu se mai însoţeşte!
Trece prin flori, prin livede,
Nu se uită, nici nu vede.

Şi când şade câteodată,
Tot pe ramură uscată;
Umblă prin dumbrav-adâncă;
Nici nu bea, nici nu mănâncă.

Unde vede apa rece,
Ea o turbură şi trece;
Unde e apa mai rea,
O mai turbură şi bea.

Trece prin pădurea verde
Şi se duce de se pierde;
Zboară până de tot cade,
Dar pe lemn verde nu şade.

Unde vede vânătorul,
Acolo o duce dorul,
Ca s-o vază, s-o lovească,
Să nu se mai pedepsească!

De vreme ce tu, autor al *Manualului* de vânătoare, n-ai socotit de cuviinţă a număra şi turturica printre pasările de vânat, eu am dat cuvântul răposatului întru fericire, marelui ban Ienăchiţă Văcărescu, ca să răzbune de a ta uitare pe aceste dulci şi fragede zburătoare. Totodată graţioasa şi jalnica elegie a vechiului poet român îmi va servi drept oraţiune funebră pentru tot vânatul împenat, asupra căruia m-am întins, – mi se pare, – cam foarte peste măsură.

Până aci dar cu păsările bune de împuşcat şi bune de mâncat! Să le fie ţărâna, – adică nu... să le fie mai bine carnea uşoară stomacului, şi apoi vecînica lor pomenire!

III

PENTRU CE POETUL LUCREȚIU ȘTIE MAI BINE SEAMA CÂRMUIRII DECÂT STĂPÂNIREA NOASTRĂ. – *CHIAU! CHIAU!* PRIN PĂDURE. – UNDE NE ACĂȚĂM DE COADA CÂNELUI. – BRAȘOAVE ȘI PALAVRE VÂNĂTOREȘTI. – DE CE VULPEA ARE COADA LUNGĂ, ȘI URSUL N-ARE DELOC.

În toate țările ce se bucură de legiuiri înțelepte și prevăzătoare, pe care le și pune în lucrare o sistemă de administrațiune regulată ca ceasornicul, prin toate acele țări, vine un moment al anului când dodată vânătoarea se închide. Atunci câteva luni d-a rândul nu mai auzi nici prin holde, nici prin crânguri, pocnetul ierbei de pușcă și șuierătura alicelor; atunci se dă recreațiuni și vacanții vânatului, iar vânătorilor li se impune pedeapsa poprelei*.

La noi până acum nici legea nu prevede nimic, dar nici înalta oblăduire** nu simte trebuința de a se amesteca în traiul, mai mult sau mai puțin turburat, al lighioanelor sălbatice; ea

* Poprcală – interzicere.

* Cârmuire, stăpânire, autoritate.

deocamdată se mulţumeşte a *regularisi* vitele cu patru, şi mai ales pe cele cu două picioare.

Astfel stând lucrurile în patria ucenicilor tăi, pentru ce, o tu, dascăle de vânătorie sistematică şi raţională, n-ai suplinit lipsele legei şi nepăsarea cârmuitorească, dând oarecare poveţe în privinţa timpului când se cuvine ca vânătorul să-şi pună puşca şi pofta în cui şi să dea nevinovaţilor săi adversari un răgaz ce, în curând, îi va asigura, tot lui, o mai spornică şi mai dăinuitoare izbândă? Spune adevărat! câteva cuvinte asupra acestui punt n-ar fi fost ele oare foarte la locul lor în *Manualul* tău de vânătorie?

Bag însă de seamă că deviu din ce în ce mai exigent şi că nu fac alta decât a scoate mereu la mărunte ponoase cărţii tale. Sunt sigur că, de când citeşti aceste lungi pagine fără şir, ai zis de mii de ori până acum: „Lipsă-mi de asemenea critică, unde se vorbeşte mai mult de ceea ce nu mi-a plăcut sau n-am socotit de trebuinţă a le spune!"

Ştii însă că sunt tot felul de firi pe lume. Când, spre exemplu, dai unui om flămând un prânz cu care îşi poate foarte bine potoli foamea, mâncând tot lucruri simple, dar sănătoase şi curat gătite, e învederat că nu se

cade ca el să ceară mai mult. Dar acel om este lacom din fire, şi mai ales dacă are gusturi răsfăţate, el o să se tot plângă că nu i-ai dat mezelicuri şi trufandale, prăjituri şi zaharicale; o să pretinză că, în loc de carne de vacă, ar fi trebuit să-i prezinţi dobe de mistreţ şi chebapuri* de căprioară, în loc de pui de găină fripţi, prepeliţe tăvălite în mălai şi bicaţi** prăjiţi în mustul lor.

Socoteşte că tot cam aşa fac şi eu cu *Manualul* tău, cerând poate prisos acolo unde se află ceea ce este de neapărată trebuinţă, şi, în puterea prieteniei, iartă-mi aceste necazuri de lăcomie literară.

Dă-mi dar voie să mă întorc iar la vorba de mai nainte şi să arăt, în câteva cuvinte, cauzele ce trebuie să îndemne pe vânătorul înţelept a curma, pentru un moment, isprăvile sale. Dar de vreme ce tu nu ai voit a spune acele cauze, mie mi-e teamă că eu nu voi putea; de aceea, ca să scăpăm amândoi cu faţa curată, hai să facem loc aci între noi, poetului Lucreţiu, pentru ca, în versuri turnate ca de bronz, precum erau şi legile Romei, să

* Chebap – friptură la frigare, preparată cu mirodenii, specifică bucătărici turceşti.

** Sitari.

invoace el, în favoarea naturei aprinsă de dor, pe născătoarea spornicei ginte romane, pe desmierdătoarea zeilor şi a oamenilor, pe antica Vinere, fecunda şi neobosita prenoitoare a seminţiilor lumeşti:

Născătoare a gintei lui Eneu, voluptate a oamenilor şi a zeilor, spornică Vinere! tu, care sub stelele lucinde ale cerului, împoporezi marea cea plutitoare şi pământul cel roditor, prin tine tot neamul vieţuitoarelor concepe şi se naşte spre a vedea lumina soarelui. Dinaintea ta, zeiţă, dinaintea ta şi la a ta sosire fug vânturile şi norii de pre cer; sub tine, pământul împestriţat aşterne flori drăgălaşe; ţie-ţi zâmbesc valurile mării, şi cerul, înseninat de tine, luceşte de o lumină preste tot împrăştiată. Căci îndată ce primăvara deschide şirul frumoaselor zile şi îndată ce suflările înstrunate ale Zefirului reîncep a deştepta puterile fecundării, mai întâi zburătoarele, cu inima străpunsă de a ta virtute, vestesc, o, zeiţă, a ta venire; apoi turmele îndârjite saltă cu veselie prin păşuni şi străbat înot răpezile râuri; astfel, aprinsă de frumuseţea şi de farmecele tale, toată firea însufleţită te urmează cu înfocare pe tine, oriunde tu o mâni a se duce. De aceea prin mări şi prin munţi, prin apele volburoase, prin

locuinţele frunzoase ale pasărilor şi prin câmpiile înverzite, suflând tuturor în piept o dulce iubire, tu faci ca cu plăcere să se înmulţească în etern generaţiunile lumei.[24]

Aşadar, când soseşte primăvara, amice vânătorule, îndură-te şi tu, şi lasă gingaşei Vineri şi dulcelor ei desmierdări, întreagă domnirea lumii. N-ai avut tu oare timp îndestul ca să răspândeşti groază şi moarte prin crânguri şi pe câmpii? Chiar pe această

[24] Lucretii *De rerum natura*, I, v. 1-20:
Aeneadum genetrix, hominum divomque voluptas,
Alma Venus, caeli subter labentia signa
Quae mare navigerum, quae terras frugiferentis
Concelebras, per te quoniam genus omne animantum
Concipitur visitque exortum lumina solis.
Te, dea, te fugiunt venti, te nubila caeli
Adventumque tuum, tibi suavis daedala tellus
Summittit flores, tibi rident aequora ponti,
Placatumque nitet diffuso lumine caelum.
Nam simul ac species patefactast verna diei
Et reserata viget genitabilis, aura favoni,
Aeriae primum volucres te, diva, tuumque
Significant initum perculsae corda tua vi.
Inde ferae pecudes persultant pabula laeta
Et rapidos tranant amnis: ita capta lepore
Te sequitur cupide quo quamque inducere pergis.
Denique per maria ac montis fluviosque rapacis
Frondiferasque domos avium camposque virentis
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
Efficis ut cupide generatim saecla propagent.

zăpadă ce se topeşte acum subt adierea încropită a zefirului primăvăratic, n-au fost oare tipărite urme încrucişate ale copoilor, gonind prin pădure iepurile fricos şi vulpea vicleană, cari, fiecare dupe firea sa, se silesc a-şi minţi gonacii şi a încurca dâra lor printre tulpinele despuiete? Dar Briaca, Grivei şi Dudaş, cu botul la pământ, cu urechile blegite, cu coada întinsă, aleargă fără îndurare, şi cu glasul lor spăimântă fiara prin toate cotiturile ei. Lătrătura lor chelălăită, când mai apropiată, când apoi pierdută prin atmosfera rărită de ger, răsună cu o ciudată monotonie la urechile vânătorului, încremenit pe locu-i de pândă. Nu ştiu ce coardă misterioasă a inimei zbârnâie la acea sălbatică armonie! Când copoii vestesc apropierea vânatului, nerăbdarea îl face să tresară mai mult decât frigul. Cu ochiul pironit către partea unde s-aude lătratul, el aşteaptă, ispiteşte, caută, măsoară luciul zăpezei fără de cărare; iar când dodată s-arată şoldanul cu urechile ciulite sau vulpea cu coada târâş, ca într-un fulger el ia puşca la cătare şi trage!...

.....

Pe când eram ajuns aci cu scrisul, fusei întrerupt de fetiţa mea, care venea în fuga mare

să-mi aducă o veste ce o înveselise foarte; mergând în curte ca să se joace cu Capişoana, căţeaua, a găsit-o culcată pe un mindir de paie şi având împrejurul ei o grămadă de căţeluşi, mici cât pumnul şi orbi ca sobolii. Erau unsprezece bursucei, cari se zvârcoleau, chiţăind şi mierlăind, subt ugerul mamei, unii negri, alţii murgi şi alţii bălţaţi. A trebuit, negreşit, ca, dintr-o aşa de numeroasă prăsilă, să fac şi partea engherului. Aci dar, în alegerea căţeilor cu drept de viaţă, am avut ocaziunea de a pune îndată în aplicare învăţăturile şi poveţele ce se găsesc în cartea ta; am oprit dar căţeii „cari aveau cap mai mare, bot mai larg, nări mai deschise, urechi mai subţiri şi mai bine croite, piept mai lat, picioare mai lungi, coadă mai groasă la rădăcină şi mai subţire la vârf".

Îţi mărturisesc, amice, că în privinţa acestei ultime recomandaţiuni, – cu toată încrederea ce am în cunoştinţele-ţi şi în experienţa-ţi cinopedice,* – rămăsei pe gânduri, întrebându-mă ce fel de influenţă vor fi având grosimea şi forma coadei asupra facultăţilor intelectuale şi fizice ale unui câne.

* Cinopedic – termen creat de Odobescu, privitor la creşterea câinilor (corespunzător termenului actual „chinologic").

Aşadar acest apendice al şirei spinării are şi el o însemnătate etică în natură, şi prin urmare filosoful comunist şi falansterian Ch. Fourrier ştia ce spune, când pretindea că omul, spre a fi perfect, ar trebui să aibă la spate o coadă cu un ochi la vârf?

Alţii, din contra, au aşteptat de la scurtarea coadei, chiar şi la animale, efecte estetice pentru acestea, – dovadă caii englezeşti, cărora li se taie coada pentru frumuseţe – ba chiar şi efecte moralizatoare pentru omenire; căci, spre exemplu, Plutarc ne spune că frumosul, răsfăţatul şi zburdalnicul Alcibiad, floarea efebilor din Atena, tăie într-o zi coada cea frumoasă a unui câne minunat, pe care-l cumpărase cu şatezeci de mine (vreo 6 500 lei noi), numai pentru ca, dând de vorbă concetăţenilor săi asupra acestei nevinovate nebunii a lui, să-i oprească de a cârti despre dânsul alte lucruri mai rele.[25]

Apoi, mai este încă şi o vorbă românească: „*Coadă lungă, minte scurtă!*", zicătoare nesocotită a poporului, pe care adesea o dă de minciună şi femeia cu lungi plete şi vulpea cea lung-codată.

[25] Plutarchi *Vita Alcibiadis*, IX.

Dar dintr-una într-alta, vorbind despre coadă, despre vânători şi despre vulpe, îmi adusei aminte o poveste pe care am auzit-o adeseori, pe când eram copil, spuind-o un bătrân vânător, cărui îi plăcea să glumească cu tovarăşii săi.

Daca cumva vrei să dormi şi nu-ţi vine de sineşi somnul, apoi pune capul pe pernă şi ascultă:

A fost odată ca niciodată, – dacă n-ar fi, nu s-ar povesti, – pe când se potcovea puricele... şi celelalte... şi celelalte.

A fost odată un vânător care, de câte ori mergea la vânătoare, avea obicei să ia cu dânsul pe slujitorul său, iar când se întorcea înapoi, povestea cui vrea să-l asculte o mulţime de întâmplări minunate, care de când lumea nu trecuse nimenui nici măcar prin vis, şi, la toate aceste basne, nu lipsea niciodată de a aduce ca martor pe biată slugă, adevărat om al lui Dumnezeu.

Azi aşa, mâne aşa, până când într-o zi, acesta, sătul de a face mereu de pomană meseria ticăloasă de martor mincinos, îşi ceru seama de la stăpân şi voi cu tot dinadinsul ca să-şi ia ziua-bună de la el.

Stăpânul stărui ca să afle pricina acestei neașteptate hotărâri, și, cu vorbe blânde, îl întrebă:

– Oare nu te mulțumești cu simbria ta și cu traiul ce ai în casă la mine, de vrei să mă lași?

– Să nu păcătuiesc, cocoane, – îi răspunse slujitorul; – toate sunt bune la domnia-ta. D<umne>zeu să-ți dea tot bine! Dar să-ți spui curat, și să nu-ți fie cu supărare; uite, mă mustră cugetul de atâtea dovezi mincinoase ce-mi ceri să dau pe toată ziua, când începi, – adică să fie cu iertăciune, – când începi a tăia la palavre vânătorești. E păcat de Dumnezeu, cocoane, să mă afundez eu cu totul în focul Gheenei și să port eu, săracul de mine, tot ponosul păcatelor cu care domnia-ta îți încarci de bună-voie sufletul. Lasă-mă mai bine să mă duc cu Dumnezeu!

Așa vorbi servitorul, și stăpânul se puse pe gânduri; dar fiindcă el cunoștea prețul unei slugi drepte și credincioase, se răzgândi bine și-i răspunse într-astfel:

– Ia ascultă, băiete! Văz că tu ești om cu frica lui Dumnezeu. Rămâi la mine și ajută-mă ca să mă dezbăr de pârdalnicul meu de năravi. Crede-mă, nici eu n-aș voi să spun ceea ce nu prea este tocmai adevărul; dar ce să-i faci

năravului? Mă ia gura pe dinainte. Aşadar, să facem cum e mai bine; să facem între noi o învoială, ca să scap şi eu de aşa urât cusur, să rămâi şi tu împăcat cu sufletul. Când mă voi afla în vreo adunare, tu să stai la spatele meu, şi cât vei auzi că încep a croi câte una mai deocheată, tu să mă tragi de mânica hainei, căci eu îndată voi îndrepta-o dupe fiinţa adevărului.

Aşa spuseră şi aşa rămase să fie.

Peste câteva zile, şezând la masă cu alţii, vânătorul începu să povestească că la o vânătoare la care fusese de curând, i-a ieşit înainte o vulpe, care avea o coadă, o coadă lungă, lungă cel puţin de cinci stânjeni!!!

Pe când, în focul povestirii, el rostea acestea cu cea mai deplină încredinţare, ca şi când lucrul ar fi fost întocmai dupe cum îl spunea, deodată se simţi tras pe dindărăt, de mânica surtucului. Îşi aduse aminte de tocmeala cu slujitorul; îşi luă vorba înapoi şi, îndreptându-se că în înfierbinţeala vânătoarii, nu va fi văzut tocmai bine, reduse coada vulpei până la vreo doi stânjeni.

O nouă smânceală de haină îl făcu s-o mai scurteze cu un stânjen.

La a treia, o cionti până la doi coţi.

Simţind încă şi acum efectele restrictive

ale conştiinţei servitorului, se înduplecă a mai reteza din coada vulpei:

– Doi coţi întocmai nu va fi fost, – zise el asudând, – dar, pre legea mea, că era de un cot şi mai bine!

Sluga care se bucura acum şi mulţumea în sine lui Dumnezeu, auzind pe stăpânul său cum se lepăda din ce în ce mai mult de ispitele Satanei, crezu că e momentul nimerit spre a-l aduce la o deplină pocăinţă şi-l mai trase încă o dată de mânică.

Dar răbdarea vânătorului era ajunsă la culme, şi întorcându-se deodată înfuriat către neîmblânzitul său censor, se răsti la dânsul, strigând în gura mare:

– Bine, mişelule! Nu ţi-e destul cu atâta? Ce! vrei să las vulpea bearcă? Dar mai bine să te ia pe tine dracul de o mie de ori, decât să rămâie vulpea mea fără coadă!

Să nu-ţi închipuieşti, amice, că am copiat această istorioară din cartea răposatului Anton Pann, intitulată:

Povestea vorbei sau culegere de proverburi
de prin lume adunate
şi iarăşi la lumea date,[26]

[26] Trei volume, Bucureşti, 1852–1853.

dar precum am auzit-o de la bătrânul meu vânător, tot cam aşa ţi-o şi povestii.

Morala ei, – daca va căuta cineva o morală într-însă, – este, pre cât mi se pare, că de vreme ce exerciţiile vânătoreşti au darul de a desvolta într-un chip cu totul excepţional imaginaţiunea omenească, nu trebuie să cerem de la vânători o apreţuire rece şi nepărtinitoare a întâmplărilor şi a izbânzilor ce se ating de arta lor favorită. Celor ce sunt Ahili* şi Diomezi** pe câmpul de bătaie, se cade să le iertăm a fi şi Omeri***, când încep a rapsodia pe lira Caliopei****.

Ş-apoi, în teză generală, făcând partea slăbiciunilor omeneşti, să nu uităm că năravul din fire nu are lecuire, şi că cei mai mulţi dintre oameni sunt ca lupul, care părul şi-l poate lepăda, iar năravul ba.

De aceea, când vine unul şi-ţi istoriseşte, bunăoară, că a împuşcat de la pândă lupul, pe care i l-au adus copoii gonind; că a înjunghiat cu cuţitul de la brâu şi a culcat la pământ pe

---

* De la Ahile – „croul croilor" eleni din epopeea „Iliada" de Homer.

** De la Diomede – unul dintre cei mai viteji comandanţi ai ahcilor în războiul Troiei, slăvit de Homer în „Iliada".

*** De la Homer, cel mai mare poet epic al Greciei Antice.

**** Caliope – muza poeziei epice şi a elocvenţei (în mitologia greacă).

ursul, care se răpezise asupră-i, rănit fiind de glonţ şi înfuriat, eu unul nu sunt de părere că trebuie să te frământi aşa tare cu firea, şi mai ales mi se pare că este cu totul de prisos ca să te cerci a-i dovedi cum că se amăgeşte şi că ceea ce spune nu a fost niciodată şi nici se poate aievea întâmpla. Oare, făcând astfel, nu cam pierzi orzul pe gâşte?

Dar îmi vei zice: „Pentru ce să nu combatem erorile răspândite în public de reaua-credinţă sau de fanfaronada unora? De ce, chiar în materie de vânătorie, să nu hotărâm marginile posibilului? Pentru ce să nu arătăm celor ce voiesc a se scrie printre vrednicii cetaşi ai sfântului Hubert, la ce punt al orizontelui vânătoresc sfinţeşte soarele putinţei şi începe să licurească fofengherul[27] îndoielnic al fantasticelor plăzmuiri? La ce mintea şi gura să nu fie drepte, tocmai la aceia cari cu ochiul şi cu mâna nu pot să dea greş? Pentru ce...?“

[27] Daca cumva nu cunoşti accastă expresiunc, mă grăbesc a-ţi spunc că astfel numesc ţăranii, în unele locuri, luccafărul diminetci, căruia-i zic şi *steaua porcului*. Expresiunea alcasă de mine este, fără îndoială, mai clasică, căci derivă evident din două cuvinte elineşti: φῶς <phos>– „lumina“ şi φέγγει <phengei> – „luceşte“. Terminaţiunea, dreptul lui Dumnezeu, e cam şocătească.

La toate aceste întâmpinări judicioase şi dictate de cea mai candidă virtute, teamă-mi e că toată brasla veselă şi uşoară a vânătorilor, începând de la vătaful Pasache şi până la tiriachiul Cafea-subţire, îţi va răspunde în cor cu o păcălitură vânătoarească, zicându-ţi: „Vezi, d-aia n-are ursul coadă!"

Pasă atunci de-i mai învaţă carte!

Noi, însă, ceştialalţi cari judicăm sănătos, cari ştim vorbi şi cu gravitate, care ne silim a găsi adevărul, binele şi frumosul, în orice fapt, să ne vedem de treabă şi să urmăm a culege, chiar şi din vânătorie, cugetări serioase şi impresiuni plăcute, atât pentru mine, cât şi pentru inimă.

Dar de vreme ce nu ne prea înţelegem amândoi asupra felului preferit de vânătoare, – tu ţinând cu prepelicarul şi eu cu căruţa tămădăianului, – aidem, amice, să căutăm împreună, prin largul domeniu al vânătoriei, un câmp pe care ne vom potrivi poate la gusturi!

IV

D-AŞ ŞTI ŞI EU CARTE CÂTĂ ŞTIA RĂPOSATUL LESSING! – DITIRAMBĂ ÎN ONOAREA ARTEMIDEI. – BINE TRĂIA DIANA LA CURTEA LUI HENRIC DE VALOIS! – CUVIOASĂ GRAVURĂ NEMŢEASCĂ. – KYNHΓETIKÒΣ, SALATĂ ELENO-LATINEASCĂ. – SFÂRŞIM TOT LA COADĂ.

Sunt acum mai bine de o sută de ani de când unul din cei mai mari scriitori ai Germaniei, Lessing, a scos o carte sub titlul de *Laocoon sau despre marginile respective ale poeziei şi ale picturei*.[28] Într-acest cap de operă de critică şi de bun-gust, autorul descrie cu fineţă, cu claritate şi cu eleganţă, mijloacele diferite ce fiecare din aceste două arte pune în lucrare ca să intereseze, să mulţumească, să mişte şi să răpească pe om.

Mi-a venit în gând că o carte de felul acesta s-ar putea scrie, luând cineva de subiect vânătoarea, spre exemplu, şi analizând pe rând toate impresiunile ce ea produce asupra imaginaţiunii şi asupra simţimintelor omeneşti, atât prin împărtăşirea omului la înseşi acţiunile ei,

[28] Tipărită mai întâi la 1766 şi tradusă în limba franceză, la 1802, de Ch. Vandcrbourg.

cât şi prin descrieri literarii, prin imitaţiuni armonice sau prin reprezentări plastice ale scenelor de vânătoare.

S-ar putea deştepta, într-o asemenea operă, mii de idei energice şi salubre care ar scălda mintea obosită şi sufletul amorţit în roua întăritoare a timpilor de antică vârtoşie trupească; apoi ar veni rândul cugetărilor dulci şi duioase ce vlăstăresc adesea în traiul singuratic al vânătorului şi care, cu tot nesaţiul lui de omor, fac uneori ca o lacrimă de dor şi de îndurare să-i roureze geana. Într-acea carte şi-ar găsi locul şi întâmplările comice, şi spusele glumeţe, şi petrecrile zgomotoase, care înveselesc viaţa vânătorească; apoi, într-însa s-ar vedea încă cum artele şi poezia au ştiut să-şi însuşească şi au izbutit să răsfrângă în producţiuni de merit, toate aceste felurite fapte şi simţiri.

Într-astfel, mintea cititorului, preumblată prin spaţiu şi prin răstimpi, fără însă a pierde un minut urmele vânătoriei, ar vedea, ca într-o panoramă, desfăşurându-se dinainte-i toate acţiunile pornite din această crudă dar bărbătească aplecare a fiinţei omeneşti; călăuzită de o critică judicioasă şi atrăgătoare, ea ar trece în revizuire toate creaţiunile prin

care geniul sau talentul au ştiut, cu mai mult sau mai puţin succes, să conceapă, să ilustreze, să reproducă şi să idealizeze instinctele şi faptele vânătoreşti ale omului din toţi secolii şi din toate părţile lumii.

Unei asemenea cărţi, – ca să nu-i lipsească nici ei patronagiul mitologic sau divin, – unei asemenea cărţi i-aş da, în fiecare din părţile sale, câte un titlu luat din regiunile ideale ale vânătoriei; aş caracteriza-o, pe rând, prin trei capete-d-operă ale artelor plastice, în care par a se fi întrupat toate cugetările cele mai nobile, cele mai puternice, cele mai graţioase ce instinctul vânătoriei a putut vreodată să însufle unor oameni de geniu.

Aceste trei capete-d-operă, măreţe embleme ale artei vânătoreşti, le-aş afla în statua antică, numită *Diana cu ciuta*, din galeria Luvrului*, în grupa *Dianei de Poitiers*, sculptată de artistul francez Jean Goujon, şi în gravura pictorului german Albert Dürer,

* Luvru (fr. Louvre) – impunător palat al regilor Franţei; aflat la Paris, pe malul stâng al Senei, a fost transformat, în 1793, în muzeu; azi este unul dintre cele mai mari şi mai bogate muzee ale lumii.

reprezentând vocaţiunea miraculoasă a *sfântului Hubert.*[29]

În aceste trei creaţiuni se vede într-adevăr unul şi acelaş scop; dar, în câteşitrele, el este exprimat sub forme perfecte, a căror singură diversitate dovedeşte cât sunt de fecunde şi de variate simţirile şi gândurile ce au putut să se rezume în aşa frumoase şi felurite concepţiuni. Cine ar şti să descrie toate perfecţiunile, tot

[29] Despre *Diana cu ciuta*, care se numeşte şi *Diana de la Versalia*, fiindcă a stat lung timp în acest loc, dupe ce mai întâi s-a adus în Francia sub Francis I <1515-1547>, descoperită fiind în lacul Nemi (?) din Italia, şi a fost succesiv expusă în castelurile de la Meudon şi de la Fontainbleau, vezi: Braun, *Vorschule der Kunstmythologie*, Gotha, 1854, n<r.>52. – Clarac, *Musée de sculpture*, Paris, 1850, vol. <al> IV<-lea>, n<r.> 1202, stampa 284. – W. Fröhner, *Notice de la sculpture antique du Musée Impérial du Louvre*, Paris, 1870.

Diana de Poitiers a lui Jean Goujon e reprodusă în Clarac, <*op. cit.*>, vol. <al> V<-lea>, n<r.> 2600, stampa 359. O notiţă despre J. Goujon figurează în vol. I. – Révcil a publicat toate operile lui, care se află şi în *Musée des Monuments français*, de Robillard Péronville, Paris, 1803-1811.

Gravura lui Albert Dürer, intitulată *St. Hubert*, şi executată cu apă-tare pe fier, se află reprodusă în P. Lacroix, *Les arts au Moyen-âge et à l'époque de la Renaissance*, Paris, 1869, pag. 343. Pentru biografia artistului, vezi: *Histoire des peintres de toutes les écoles* par Ch. Blanc, *École allemande*, şi viaţa lui de Eye, Leipzig, 1860. – Pentru diferite reprezentări ale sfântului Hubert se poate consulta: Guénebault, *Dictionnaire iconographique des Monuments de l'antiquité chrétienne et du Moyen-âge*, Paris, 1843 şi *Dictionnaire iconographique des figures, légendes et actes des saints*, din acelaş, Paris, 1850, edit. J. P. Migne.

farmecul acestor trei opere, cine ar putea să rostească tot ce spune ochiului şi minţii aceste splendide idealizări plastice ale artei vânătoreşti, acela ar face cel mai minunat panegiric al acestei arte; acela ar fi totodată rapsodul, trubadurul şi psalmistul seminţiei lui Nimrod.

Acela ar lăuda-o cântând imnul elenicei Artemide*, zgomotoasa sor' gemene a *argintarcatului* Apolon şi venerata fecioară care poartă săgeţi de aur, bucurându-se de larma vânătorească; care, prin codri umbroşi şi pe piscuri furtunoase, străpunge cerbii; care, întinzându-şi auritul arc, azvârlă darde ucigătoare, de se cutremură creştetul înalţilor munţi, de răsună pădurile întunecoase sub gemetele fiarelor izbite, de se înfiorează pământul şi marea cu toţi peştii din ea.[30]

---

* Artemis – în mitologia greacă, şi Diana, în mitologia romană – zeiţa fecioară a vânătorii.

30 *Hymni Homerici*, XXVII, *In Dianam*, v. 1–9:
Ἄρτεμιν ἀείδω χρησυλάκατον, κελαδεινὴν
παρθένον αἰθοίην ἐλαφηβόλον, ἰοχέαιραν,
αὐτοκασιγνήτην χρυσαόρου Ἀπόλλωνος
ἣ κατ' ὄρη σκιόεντα καὶ ἄκριας ἠμενόεσσας
ἀγρῇ τερπομένη, παγχρύσεα τόξα τιταίνει,
πεμπουσα στονόεντα, βέλη τρομέει δε κάρηνα
ὑψηλῶν ὀρέων, ἴαχει δ' ἐπὶ δάσκιος ὕλη
δεινὸν ὑπό κλαγγῆς θηρῶν φρίσσει δέ τε γαῖα;
πόντος τ' ἰχθυόεις.....

Acela ar face să răsune fanfara triumfală a vânătorilor feodale, reamintind prozaicului nostru secol imagine poetice din timpii de cavalerească cortezie, din acei timpi de vesele şi elegante petreceri, când nobilul castelan, subt ochii dalbei regine a cugetelor sale, se pornea călare pe falnicu-i armăsar, ca să vâneze, cu sprintena şi tumultoasa lui haită de arcaşi, de slujitori, de dulăi şi de ogari, cerbul şi mistreţul de prin codri, sau ca să doboare, pe sub nori, cocorii, răpezind asupră-le agerii săi şoimi, legaţi de oblâncul şelei!

Acela ar cădi* cu sfinte miresme, cu smimă şi cu tămâie, altarul vânătorilor, povestind cum sălbaticul uriaş al anticelor legende germanice, cum vânătorul afurisit care-şi vânduse sufletul către diavol pentru ca să poată lovi tot drept, printre brazi şi printre stânci, cum acea fantastică fiinţă a posomorâtelor visuri păgâne, printr-o minune cerească, se prefăcu în blândul şi cuviosul episcop şi *apostol al Ardenelor* creştinate!

A fost, fără îndoială, un vânător inspirat şi a ştiut să mânuiască bine arcul şi săgeţile artistul subt a cărui daltă s-a mlădiit statua

* A cădi – a cădelniţa.

Dianei de la Luvru, acea mândră şi sprintenă fecioară de marmură, care s-avântă, ageră şi uşoară, sub creţurile dese ale tunicei ei spartane, scurtă în poale şi larg despicată la umeri. O mişcare vie şi graţioasă a grumazului a înălţat capu-i cu perii sumeşi la ceafă în corimb*, şi pe fruntea-i, coronată cu o îngustă diademă, se strecoară ca un prepus de mânie. Peplul** îi înfăşoară, ca un brâu, talia zveltă, şi cutele veşmântului ascund sânu-i fecioresc; dar braţele-i goale, unul se încovoaie în sus, ca să scoată o săgeată din cucura*** de pe umeri; cellalt se reazimă pe creştetul cornut al ciutei. Ce neastâmpăr va fi făcând pe zeiţă să calce aşa iute pământul, sub crepidele-i**** împletite pe picior ca opincile plăieşilor noştri? Pe cine ameninţă ea cu darda***** împenată ce ea atinge cu degetele-i delicate? Trămite ea, oare, în câmpii etolici ai Calidonului, pe mistreţul urïaş care va muri înjunghiat de mâna reges-

* Picptănătură în care părul era înfăşurat la ceafă în formă de sul şi prins cu o agrafă.

** Veşmânt scurt purtat de femei în antichitatea greco-romană.

*** Tolbă (cu săgeţi).

**** Crepide – sandale.

***** Săgeată.

culuí vânător Meleagru? Urzeşte ea o crudă răzbunare în contra nenorocitilor fii ai nesocotitei Niobe? sau că, încruntată, se găteşte a da pradă cânilor pe îndrăzneţul Acteon, care, vânând prin dumbravă, a cutezat să-şi desfăteze vederile cu uimitoarea privelişte a castei zeiţe, scăldându-se în pârâu?... Cugetul ei e o divină taină. Artistul a ştiut numai să împietrească, în răpedea şi mândra pornire a mersului zeiţei, acel vers caracteristic al piosului cântăreţ:

Cu inima vitează ea trece pretutindeni,
prăpădind odrasla fiarelor sălbatice.[31]

Astfel a izbutit a crea un ideal sublim al artei vânătoreşti!

O inspiraţiune de altă natură a dat naştere, în al XIV-lea secol, Dianei lui Jean Goujon, care şi dânsa va rămânea pururea ca o măreaţă simbolizare a aceliaşi idei. Dar sculptorul francez, unul din luceferii acelei epoce, – cu drept cuvânt numită *Renaştere,* – în care producţiuni de frunte în litere şi arte, ca florile primăvara, răsăreau prin toată Europa din imaginaţiunile stimulate de studiul modelelor antice, Jean Goujon, trăit la Curtea desfătată a

[31] *Hymni Homerici*, XXVII, *In Dianam*, v. 9-10:
ἡ δ' ἀλκιμον ἦτορ ἔχουσα
πάντη ἐπιστρέφεται ὀρῶν ὀλέκουσα γενέδλην.

regelui Henric al II-lea de Valois, văzuse adesea pe frumoasa ducesă de Valentinois, pe Diana de Poitiers, prezidând la splendidele şi voioasele vânători regale ce se dau în pădurile de la Fontainebleau şi de la St. Germaine. Pe chipul acelei voluptuoase regine a frumuseţei, mâna maiestră a răspândit aureola unei divinităţi vânătoreşti.

Însă creaţiunea sa, modulată în linii unduloase şi pline de morbideţă*, nu mai are nimic din aspra candoare şi din energia virginală a anticei Artemide, Diana lui Goujon e o zeitate lenoasă; ea se odihneşte, pe jumătate culcată. Trupu-i, fără văşmânt, nu ascunde nici una din desmierdările sale; gura-i zâmbeşte cu o trufaşă nepăsare; părul-i, în viţe unduloase, e ridicat cu o măiestrită eleganţă, sub podoaba artistică de pe creştet; braţul stâng, ornat cu brăţări la umăr şi la mână, ţine un arc destins; iar mâna dreaptă, cu un mănunchi de flori, înconjoară şi mângâie grumazul unui cerb măreţ. Adăpostită sub coarnele trufaşe ale nobilului animal, zeiţa îşi reazimă trupul pe şalele lui; un câne se odihneşte sub picioarele pe jumătate lungite ale Dianei, şi altul, lăţos, stă alături cu cerbul.

* *Morbideţe – delicateţe şi moliciune reflectate, mai ales, în artele plastice.*

Un aer de nobilă moleciune domneşte într-această grupă; înfăţişarea-i fastuoasă şi elegantă reportă mintea către timpii când plăcerile vânătoarii, cu tot cortegiul lor de lux şi de galanterie, erau numai petrecerea favorită a regilor şi a fericiţilor de pre această lume.

Când de la aceste două modeluri, caracterizate unul prin graţia corectă şi prin vigoarea juvenilă a Antichităţii, cellalt prin eleganţa mai răsfăţată şi mai sumptuoasă a Renaşterii, ne întoarcem privirea asupra gravurei vechiului artist german, mai nainte de toate, mintea noastră încearcă ca un simţimânt de sfială. Ne întrebăm daca acea scenă complicată, cu tot vulgarul aparat al vânătoarii, posedă cu adevărat în sine elementele unei opere estetice; daca cumva frumosul poate să existe acolo unde el nu izbeşte chiar de îndată vederile. Ne uităm, ne întrebăm...

Dar cu cât privim mai cu băgare de seamă combinarea acestei compoziţiuni, în care geniul tudesc* se vădeşte cu toate

* *Tudesc = germanic.*

naivele sale amănunte şi cu toate precugetările sale reflective, cu atât mai mult încolţeşte în noi o simţire îndoielnică de mulţumire, care creşte treptat şi ajunge, până la sfârşit, a ne pătrunde de o admiraţiune anevoie de definit. Nu eleganţa, nici graţia formelor, nu perfecţiunea, nici simplitatea corectă a compunerii deşteaptă în noi acest ciudat simţimânt, ci mai mult nu ştiu ce cugetare adâncă care a prezidat la concepţiune, nu ştiu ce misterios efect pe care-l produse întrunirea intenţionată a atâtor detaliuri, aşa de naiv reprezentate.

Scena se petrece la poalele unei stânci păduroase, pe care o încununâ un castel feodal cu turnuri şi cu metereze; la dreapta curge un râu, în undele căruia se resfrânge umbra tufişului de pe mal; peste râu trece o punte de piatră; la stânga, tărâmul se-nalţă acoperit cu câţiva rari copaci, mai mult frânţi şi uscaţi. Printre această stearpă pădure, se zăreşte cerbul, purtând cu smerenie crucea răstignirii pe al său creştet, înfiptă în faţa latelor sale coarne. Pe întâiul plan se află vânătorul cu calul şi cu câniî săi; el a descălicat şi a dat în genunchi, privind cu o cuvioasă mirare vedenia ce-i trămite cerul.

Costumu-i este îmbrăcămintea vulgară a vânătorilor contimporani cu artistul. Calul stă neclintit, fără ca să vază ceea ce produce pietoasa mirare a stăpânului, şi ogarii, câteş-cinci, nedând seama la ceea ce se petrece, se odihnesc ca de popas.

Toate părticelele acestei compuneri sunt lucrate, ca toate operile lui Albert Dürer, cu o scrupuloasă acurateţă; totul e exact, dar nimic în particular nu are o formă care să placă mai mult decât simpla şi reala natură. Stânci, copaci şi animale, toate sunt în nesimţire, toate stau în nepăsare; singuri, cerbul miraculos şi vânătorul pocăit produc contrast, prin pozele lor, în care se străvăd simţiminte adânci: cerbul, în repaosul său cumpănit, pare a simţi de ce preţ nestemat este sfânta podoabă ce el poartă; vânătorul vede uimit, chiar în obiectul persecuţiunilor sale, chiar pe fruntea vânatului, semnul ce-l va mântui de păcate; el se-nchină la dânsul, rostind poate, în cugetul său, maxima pe care, cu şapte secoli în urmă-i, a formulat-o într-astfel renumitul vânător al meziului-ev, Gaston Phoebus: „Prin vânătoare scapă omul de păcatul trândăviei, căci acela care fuge de cele şapte păcate de moarte, trebuie dupe legea

noastră, să fie mântuit; prin urmare, vânătorul bun va fi mântuit."[32]

Iată în ce mod arta germană, întrunind idei abstracte cu prozaice amănunte, a ştiut să traducă cu penelul, ideile care se rezumă în legendara vânătoare a sfântului Hubert, patronul vânătorilor creştini din Occident.

Mă opresc, căci mi se pare că iar am greşit calea. Întreprinsesem, pe cât ţiu minte, a căuta în cercul literilor şi al artelor, imagine vânătoreşti asupra cărora să ne potrivim la gusturi, şi iată că mă pomenesc vorbindu-ţi despre arta germanilor şi despre gravură, două lucruri care, pre cât iar ştiu, îţi sunt deopotrivă urâte.

Nu crez, în adevăr, ca la tine pictorul Albert Dürer să aibă mai multă trecere decât compatrioţii lui, muzicanţii Beethoven şi Mendelsohn, şi negreşit că nu invenţiunea

32 *Gaston Phoebus, comite de Foix* (1331–1391). Cartea lui s-a tipărit mai întâi la 1507, sub titlul: *Des déduitz de la chasse des bestes sauvaiges et des oyseaux de proie:* „En chassant on évite le péché d'oisivcté, car qui fuyt les sept péchés mortels, selon notre foy, il devroit estre sauvé: donc bon chasseur sera sauvé." – Sfântul Hubert, fiu al ducelui de Acuitania şi apoi episcop de Maëstricht, pare a fi trăit între 656 şi 730. – Cât despre Albert Dürer, pictor şi gravor din Nüremberg, viaţa lui se întinde de la 1471 până la 1528.

gravurii cu apă-tare, ce i se atribuie, îi va câştiga mai mult preţ în ochii tăi.

Poate însă că, pentru hatârul patronului tău, sfântul Hubert, mă vei ierta în cazul de faţă şi vei primi chiar ca, sub rubrica gravurii lui Dürer, să se grupeze, în opera proiectată, tot ceea ce ţie nu-ţi place în arta vânătoriei.

Aceasta îţi va fi cu atât mai lesne, cu cât, desigur, proiectul de carte va rămânea, cât despre mine, pururea în stare de proiect, şi că, aşteptând să-mi vină momentul de inspiraţiune şi talentul de critică ce mi-ar trebui ca s-o pot scrie, eu unul voi rămânea întocmai ca vrabia care mălai visează.

Aşadar fii pe pace; n-am să aştern aici tot ce ar trebui să se afle în acea monografie filosofică, istorică, literară şi estetică a vânătoriei. Nu zic că această semeaţă idee nu mi-a trecut un moment prin creieri şi că n-am început chiar a citi, cu acest scop, tractatele în proză, *Κυνηγετικοὶ* <Cynegeticoi>, al lui Xenofon şi al complinitorului său Arrian, notele despre vânătoare, coprinse în *Onomasticonul* lui Iuliu Polux, ba încă şi poema elenă a lui Opian, apoi şi cea latină a lui Graţiu Faliscu, în fine, chiar şi serbedele versuri

fragmentate ale lui Marcu Aureliu Nemesianu Cartaginezul, imitatorul lui Opian.[33]

Vina este a ta! Cine te-a pus să înşiri aceste nume la Introducţiunea ta, însoţindu-le cu o grindină de citaţiuni latine? În calitatea mea de academic mi s-au aprins călcâiele de focul clasicităţii, şi iată pentru ce ai fost silit să rabzi, în această epistolă, o contrabombardare de versuri latineşti, ba chiar şi elineşti. Acum ţine-te bine şi de aci înainte!

---

33 Toată lumea ştie că generalul atenian *Xenofon* a trăit cam de la 445 până pe la 335 înainte de Chr.; dar scriitorii citaţi în urmă-i, fiind cu mult mai puţin cunoscuţi, însemnăm aci epoca vieţuirii şi patria lor: *Flav<ius> Arrian<us>*, istoric elen, născut la Nicomedia, în Bitinia, la anul 105 dupe Chr., a căutat mereu să imite pe Xenofon; s-au păstrat în scrierile lui: *Expediţiunea lui Alexandru, Indicele, Periplul Pontelui Euxin, Manualul lui Epictet, Tractatul de tactică, Tractatul de vânătoare* şi altele. – *Iuliu Pollux* (Polydeucte), sofist şi gramatic elen, născut la Naucratis în Egipet, pe la anul 130 dupe Chr., ne-a lăsat un lexicon în 10 cărţi, care poartă denumirea de *Onomasticon* şi în care cuvintele sunt dispuse după materii; la începutul cărţei <a> V<-a> tractează pe larg despre ale vânătorici. – Poetul elen *Opian* a trăit în al II<-lea> secol dupe Chr. şi a murit foarte june, lăsând o poemă despre vânătoare (sfârşitul pierdut) şi alta despre pescuire. Alte opere ale lui s-au nimicit. – *Graţiu Faliscu* a trăit la Roma pe timpul lui August <30 î.e.n. – 14 e.n.> şi a lăsat numai poema *Cynegeticon*. – *M<arcus> Aur<elius> Olimpius Nemesianus* a trăit în secolul <al> III<-lea> dupe Chr. Din trei poeme ale lui, – despre vânătoare, despre pescuire şi despre plutire, – au rămas numai 325 versuri din cea dântâi.

Dar cu toată pofta ce am de a te copleşi subt un nemete de erudiţiune cinegetico-academică, trebuie să-ţi mărturisesc că am constatat cum că autorii antici cari au tractat despre vânătoare, *de venatione*, sunt tot aşa de plini de amănunte tecnice ca şi *Manualul* tău, şi, prin urmare, nu m-am simţit nici aci în stare de a face analize. Apoi, mi-a fost milă de noi amândoi, când m-am gândit că ar trebui să traduc pe dântregul 13 capitole ale *Cynegeticelor* lui Xenofon, alte 35 ale urmaşului său Arrian şi vreo 85 paragrafe din *Onomasticonul* lui Polux.

În Opinian, în acel „*noian de graţii*" – „*βυθὸς τῶν χαριτῶν*"<bytos ton chariton>, cum îl numeşte cu îngâmfare sholiastul Ioan Tzetzes, aş găsi, fără îndoială, frumuseţi îndestule de citat; dar tinerelul poet din Anazarba Ciliciei nu prea ştia să-şi cumpănească bine avânturile prolixe ale înfocatei sale muze, şi ce ai zice, rogu-te, când, spre a-ţi reaminti numai poetica descriere a vânătoarii de lei din cântul al IV-lea, aş mai transcrie aci o sută treizeci şi patru exametri elineşti?

Mă vei ierta însă a fi mai puţin discret în favoarea cânelui, şi pe lângă lăuduroasele cuvinte ale d<omnu>lui de Quatrefages, pe care tu le-ai tradus, pe lângă poveţele tale, de

care m-am şi folosit, – precum ţi-am arătat mai sus, – lasă-mă să adaog şi să pui unul dupe altul, portretul cânelui, făcut, în versuri elineşti, de Opian, şi un fragment analog din poema lui Graţiu Faliscu, ale cărui versuri grele de înţeles ne-au păstrat limba tecnică a strămoşilor noştri, vânătorii latini, limbă pe care poetul, ca om de meserie, trebuie să o fi cunoscut adânc.

Iată mai întâi ce spune Opian despre câne:

Împreunând neamurile de câni, să aibi grijă a căta speciile care se potrivesc între ele şi se aseamănă mai mult. Astfel le vei împerechea mai bine; dar vânătorii au observat însă că cele mai frumoase din toate sunt acelea care rămân necurcite. Sunt, negreşit, o mulţime de specii, iar forma şi chipul unora din ele sunt astfel: trup lung, sănătos şi plin; cap uşor cu vedere bună; ochi care lucesc vânăt; gura mare cu dinţi ascuţiţi, iar urechile scurte şi îmbrăcate cu o piele subţire; gâtul lung şi, dedesubtu-i, un piept puternic şi lat; labele de dinainte sunt, într-adevăr, mai scurte, înţepenite pe picioare drepte, cu fluiere înaintate; şoldurile, largi; şira coastelor, aşezată pieziş; coapsele cărnoase, dar nu grase, şi la spate cu o coadă tare, lungă şi bine umbrită. Astfel de câni se

întrebuinţează la alergături îndelungate dupe căprioare, dupe cerbi şi dupe iepuri iuţi la fugă.[34]

Să trecem acum şi la Graţiu Faliscu:

Împreunează dar între dânşii cânii de acelaş soi, pentru ca prăsila să poarte semnele strămbunilor, şi află că părinţii cari zămislesc tineri pruncii lor, îţi vor da câni metagonţi enormi. Mai întâi de toate să aibi cea mai mare grijă ca să împărechezi câni de o bărbăţie încercată; apoi a doua îngrijire trebuie să

---

[34] Opiani *De venatione*, I, v. 394–413:
„Εθνεα σοὶ κυνᾶν θάλαμητολέοντι μελέσθω,
ἅρμενά τ' ἀλλὴλοισιν τ' ἔξοχα φύλα...

.....

Ὧδε μὲν εὖ κεράσειας ἀτὰρ πολύ φέρτατα πάντων
φῦλα μένειν μονόφυλα τὰ τ' ἴξοχα τεκμήραντο
ἄνδρες ἐπακτῆρες τὰ δὲ μυρία φῦλα πέλυται,
τῶν ἀμόθεν μορφαί τε καὶ εἴδεα τοῖα πελέσθω.
Μηκεδανὸν, κρατερὸν δέμας, ἄρκιον, ἠδὲ κάρηνον
κοῦφον, ἐυγλήνων κυναῖ στίλβοειν ὀπωπαί
καργχαρόν, ἐκτάδιον τελέθοι στόμα. βαιά δ' ὕπερθεν
οὔατα λεπταλέοισὶ περιστέλλοιθ' ὑμένεσσι
δειρὴ μηκεδανὴ καὶ στήθεα νέρθε κραταιὰ
εὐρέα τοὶ πρόσθεν δέ τ' ὀλιζότεροι πόδες ἔστων
ὀρθοτενεῖς κώλων ταναοὶ δολιχήρεες ἰοτοί
εὐρέες ὠμοπλάται, πλευρῶν ἐπικάρσια ταρσά
ὀσφύες, εὔσαρκοι, μὴ πίονες αὐτάρ ὄπισθε
στρυφνή τ' ἐκτάδιός κε πέλοι δολιγόσκιος οὐρή.
Τοῖοι μὲν ταναοῖσιν ἐφοπλίζοιντο δρόμοισι
δόρκοις ἠδ' ἐλάφοισιν ἀελλοπόδη τε λαγωῷ.

fie ca înfăţişarea lor să nu stea mai prejos şi să nu dea de ruşine a lor fire. Aceştia trebuie să fie cu faţa în sus, cu urechi păroase pe frunte, cu gura mare, astfel ca măselile căscate să verse foc mişcându-se, cu pântecile strânse îngust la vintre, cu coada scurtă, cu şale lungi, cu coama măruntă pe grumaz, nu prea stufoasă, dar îndestulă ca să-i ferească de frig, iar subt umerii lor sănătoşi să se-nalţe un piept care să ducă la alergătură multă şi să nu se obosească de cele mai mari goane. Fugi de cânele a cărui labă lasă urme late; acela e moale la treabă; mie îmi plac picioarele ţepene, cu muşchi uscaţi şi cu călcâile solide la luptă.[35]

---

35 Gratii Falisci *Cynegeticon*, v. 263–278:

Junge pares ergo, et majorum pignore signa
Feturam, prodantque tibi Metagonta parentes,
Qui genuere sua pecus hoc immane juventa.
Et primum expertos animi, quae gratia prima est,
In Venerem jungunt: tum sortis cura secunda,
Ne renuat species, aut quae detrectet honorem.
Sint celsi vultus, sint hirtae frontibus aures,
Os magnum, et patulis agitatos morsibus ignes
Spirent, adstricti succingant ilia ventres,
Cauda brevis, longumque latus, discretaque collo
Caesaries, non pexa nimis, non frigoris illa
Impatiens; validis tum surgat pectus ab armis.
Quod magnos capiat motus, magnisque supersit.
Effuge, qui lata pandit vestigia planta;
Mollis in officio; siccis ego dura lacertis
Crura velim, et solidos haec in certamina calces.

Toate merg bine, dar bag de seamă că, numai în privinţa coadei, Opian şi cu Graţiu Faliscu nu se prea înţeleg între dânşii; latinul o vrea scurtă – „*cauda brevis*"; elenul, din contra, pretinde ca cânele să aibă la spate o coadă ţeapănă, „*στρυφνὴ*"; lungă, „ *ἐκτάδιος*", şi care să umbrească departe, „*δολιχόσκιος*", adică să fie şi lungă şi stufoasă. Se vede că în tot timpul importanta cestiune a coadei a fost controversată, căci

adhuc sub judice lis est.[36]

Chiar de m-aş încerca să împac întru toate pe Opian cu Graţiu Faliscu, punând aci şi descrierea cânelui din *Cynegeticele* lui Xenofon, unde îmbii poeţi par a fi găsit mai tot materialul lor adunat gata, tot ar rămânea pricină de svadă între Roma şi Atena, de vreme ce şcolarul lui Socrat cere ca coada de câne să fie lungă, dreaptă şi ascuţită, iar Arrian, făcând lauda unui câne vestit al său, spune că acel model al rasei cânești avea o coadă subţire, lungă, aspră la păr, mlădioasă, încovoiată, şi la vârf mai stufoasă.[37]

---

[36] Horatii *Ars poetica*, v. 78:

până acum pricina este în judicată.

[37] Xenophontis *De venat<ione>*, IV: *οὐρὰς μακρὰς ὀρθὰς, λιφυρὰς.* – Arriani *De venat<ione>*, libel. V: *οὐρὰς λεπτὰς μακρὰς δασείας τὴν τρὶχα, ὑγρὰς, εὐκαμπεῖς, τὸ ἄκρον τῆς οὐρὰς δασύτερον*

Dar ce atâta vorbă despre coadă? Românul pretinde că „din coadă de câne, sită de mătase nu se poate face", şi apoi, numai la peşte se zice că-i coada mai ferită chiar şi decât capul.

Din acestea se vede curat că poporul român, moştenitor al credinţelor şi al înţelepciunii latinilor, nu se arată în proverbii săi aşa tare încântat, ca poeţii şi prozatorii eleni, de coada cea lungă a cânelui, de încovoieturile ei mlădioase, de perii ei aspri şi umbroşi.

Fără de a mai căuta în zadar o soluţiune pentru interesanta controversă *de cauda canis**, hai să o lăsăm şi de astă dată încurcată.

Pe lumea aceasta, cele mai bune şi frumoase lucruri trebuie să aibă o margine.

* *Despre coada câinelui* (lat.)

V

IATĂ-NE ACUM ŞI ÎN ROMA! – MAI MARE RUŞINE PENTRU COTGOGEAMITE ÎMPĂRAT! – SCULPTURA ISTORICĂ PE ARCUL DE TRIUMF AL LUI TRAIAN. – PLATON ŞI XENOFON NE POFTESC LA VÂNĂTOARE. – TREN DE PLĂCERE PRIN EPOCA GLACIARĂ. – FARAONI VÂNĂTORI. – PĂCAT CĂ GUILOM TELL VORBEA NEMŢEŞTE! – DE LA CAPRA-NEAGRĂ LA IUBITĂ ŞI VICEVERSA. – POEMĂ CÂMPULUNGEANĂ.

Să sărim acum, pe nerăsuflate, din literatura cinegetică a anticilor, în sfera artelor vânătoreşti, tot la dânşii.

Dacă vreodată, amice, te va ajuta norocul să mergi la Roma, ca român, negreşit te vei duce să vizitezi Forul lui Traian, şi vei admira, în mijlocul acelei pieţe, prăbuşită sub nivelul cetăţii moderne, măreaţa columnă de marmură, care iese din pământ încolăcită cu istoria originelor noastre naţionale. Acea imagine încă vie a războaielor dacice, scoase la bun capăt de gloriosul Traian, o vom vedea poate într-o zi, – dacă va voi Dumnezeu şi guvernul nostru! – turnată în bronz cu tot proeminentul relief al însufleţitelor sale sculpturi, împărăţind pe una din pieţele

capitalei noastre; aş adaoge chiar că, mai la locul său decât oriunde, ea ar fi în faţa Academiei, la puntul unde s-a aşezat deocamdată statua ecuestră a Voievodului românesc Mihai Viteazul, carele, – daca ar putea vorbi, sărmanul, – ar spune desigur tuturor cât se simte de ruşinat, văzându-se expus a juca rolul de căpetenie pe o vastă şi erudită scenă, ce pare înadins croită pentru împărătescul simulacru al dominatorului *Urbis et Orbis.**

Dar neavând deocamdată nimic de vânat pe piaţa S<fântu>lui Sava din Bucureşti,[38] să ne întoarcem – cel puţin cu gândul – la Roma, şi aflându-te acolo, tu, ca vânător român, nu uita să te îndreptezi tocmai în fundul Forului Roman, la stânga de Coliseu, în capul stradei

* *Cetăţii <Romei> şi Universului* (lat.).

[38] Pe piaţă, nu! Dar ia să ne abatem, în treacăt, prin sălile de jos ale Academiei, ocupate provizoriu de Muzeul de Antichităţi.

Scenele de vânătoare au fost foarte mult întrebuinţate ca subiecte decorative de către sculptorii antichităţii. Chiar şi în muzeul nostru, unde nu ne prea putem lăuda până acum cu multe sculpturi antice, tot însă se văd două scene vânătoreşti.

Una e pe un fragment de piatră (0,19 m nălţime, 0,24 m lărgime), purtând jos inscripţiunea clenă ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΔΙΟΓΕΝΗΣ <Aurelios Diogenes>. Pe această lespede trunchiată se mai văd picioarele unui călăreţ, cu partea de jos a calului alergând; sub dânsul, râtul şi copitele unui mistreţ, asupra căruia se azvârlă un câne cu botul căscat şi cu coada în sus. Săpătura e cam grosolană, dar desemnul e plin de mişcare. (continuare la p. 76–77)

San-Gregorio, acolo unde se înalţă încă şi astăzi, un antic şi falnic Arc de Triumf, numit al lui Constantin cel Mare.

Istoria acestui monument nu prea face onoare primului împărat creştin, căci, – ca să vorbim curat, – Arcul nu este câtuşi de puţin al lui; nu este nici măcar dăruit, ci este tocmai lucru de furat.

Cealaltă scenă de vânătoare e, în adevăr, mai desvoltată, dar, din nenorocire, mai puţin distinctă. Ea se află pe un brâu îngust care încinge buza de sus a unui sarcofag, ale cărui laturi externe sunt acoperite cu sculpturi. Acest interesant monument a fost adus de peste Olt (de la Reşca sau de la Celei, după toată probabilitatea), de către răposatul ban Mihalache Ghica, şi depus în curtea caselor sale, care, apoi, vânzându-se prefecturei de Ilfov, sarcofagul a servit câţiva ani d-a rândul drept jghiab şi ieşle pentru caii dorobanţilor. Sunt însă doi ani de când am izbutit, cu ajutorul prefectului, d<omnu>l C. Manu, şi al Comitetului Permanent, a face să se aducă la muzeu toate pietrele antice care zăceau neîngrijite în acea curte. Printre dânsele e şi sarcofagul.

Pe una din laturile sale cele mari sunt patru personagie în picioare, înfăşurate în togele lor; ficcare se află subt o osebită arcadă, formate fiind acestea prin doi pilaştri, la colţuri, şi prin trei coloane despărţitoare. Pe cealaltă latură mare, se văd trei genii aripaţi, ficcare pe câte un osebit postament; geniul din mijloc sună din cimbale, şi cei alţi doi dănţuiesc, ţinând în mâni câte o ciorchină de struguri şi câte un mănunchi de căpăţâne de mac. Pe una din laturele mici, alţi doi genii, tot aripaţi şi tot pe postamente, cântă,unul din flaut şi altul din nai. Pe latura opusă, iarăşi doi genii, dar pe un singur postament, se ţin îmbrăţişaţi. Trag ei oare împreună un danţ îmbinat? sau sunt ei chipurile emblematice ale luptei amorului, pe care elenii le numeau *Eros* şi *Anteros?* La colţurile sarcofagului se văd patru Victorii, purtând foi de palme şi coroane: două mai mici, două mai mari.

Cum? ce va să zică: Un Arc de Triumf furat? Atâta namilă de marmură, cu o boltă mare căscată la mijloc şi cu alte două arcade mai mici în laturi, cu opt columne de *gialo antico**, cu opt statui de marmoră frigiană viorie, cu întreite frize, cu timpane şi cu medalioane sculptate, atâta clădărie, de patru ori cel puţin cât Turnul Colţii, cum oare să o facă zapt** cineva, fie măcar acela şi un borfaş încoronat?

Deşi-mi vine foarte greu să aduc aşa necuviincioasă pâră împotriva sfântului împărat şi patron al Bucureştilor, dar, – am mai spus-o şi într-alt loc, – eu ţiu întotdeauna cu Traian şi nu pot să las ca să i se ia ce este al lui.

Acum să venim şi la brâul superior, pe care, jur-împrejur, se zăresc, sub ştersura rozătoare a timpului, vreo douăzeci şi patru animale, vreo trei sau patru bărbaţi, toţi în poze foarte animate, şi poate încă şi câţiva copaci. Animalele par a fi lei, mistreţi, cerbi şi tauri sălbatici, atacaţi cu furie de câini colosali şi pândiţi sau izbiţi de către vânători. La un loc, între altele, se vede lămurit cum un vânător, proptit într-un genunchi, îşi îndreptează suliţa către un taur, carele, cu coarnele plecate, se răpede asupră-i. Oare nu vom fi având aicea reprezentarea unia din acele scene vânătoreşti, care negreşit se petreceau adesea prin pădurile Dacici, între colonii romani şi buorii urîaşi (*bos urus*), ce au lăsat şi până azi creştetul lor fioros pe stema Dacici răsăritene?

* *Marmură cu fondul galben* (it.)

** A face zapt = a lua cu forţa; a fura.

Apoi toată lumea ştie că, pe când marele Ulpiu biruia pe germani, pe daci şi pe parţi, pe când el umplea întinsul său imperiu de edificii sumptuoase şi de lucrări de artă folositoare, senatul şi poporul Romei se întreceau care de care să serbeze cu mai multă pompă binefacerile şi triumfurile gloriosului împărat. Îi decretară dar tot felul de clădiri comemorative, la care lucra ilustrul arhitect şi sculptor grec Apolodor. Atunci se-nălţară în Roma Forul lui Traian cu toate edificiele decorative dimprejuru-i: portice, bibliotecă, templu; atunci bazilica Ulpiană cu cinci rânduri de stâlpi de granit; atunci coluna războaielor dacice cu statua învingătorului d-asupra; atunci, în fine, la capul Căii Apiane, pe care el o restaurase, un Arc de Triumf, pe care însă nu-l putură sfârşi pre cât încă fu marele împărat cu zile.[39]

Urmaşii lui, geloşi de a sa mărire, mai mult se gândiră a-şi face loru-şi monumente, decât a consacra pe cele ce aminteau poporului neasemuita glorie şi dreptate a

[39] L<uigi> Rossini, *Gli archi trionfali, onorarii e funebri degli antichi Romani*, Roma, 1836. – L<uigi> Canina, *Gli edifizi di Roma antica*, Roma, 1851. – Dr. H<einrich> Francke, *Zur Geschichte Trajan's und seiner Zeitgenossen*, Leipzig, 1840. – Dioni Cassii *Histor<iarum> roman<arum>*, LXVIII.

fericitului Traian. După ce trecură însă două sute de ani la mijloc, se găsi împăratul Constantin, carele, de când îi venise gustul de a-şi face din Bizanţ o nouă capitală, se deprinsese straşnic a despuia fără ruşine capetele de operă ale lumei, ca să-şi împodobească cu ele Constantinopolea sa.

El văzu Arcul lui Traian stând fără căpătâi, în răspântia Căilor Sacră şi Triumfală; la bază îi lipseau cu totul ornamente, şi pe frontispiciu n-avea nici o inscripţiune votivă: „Stăi! – zise el – tot n-are Arcul acesta stăpân; aidi să-l fac al meu!" Şi puse îndată de-i ciopli, pentru piedestaluri, nişte grosolane figuri de Victorii pocite; iar pe îmbele feţe ale aticului* aşternu lungi dedicaţiuni, în care spunea cum el a scăpat lumea de tiranul Maxenţie, cum a liberat cetatea, *Liberatori Urbis,* şi a întemeiat pacea, *Fundatori quietis.*

Astfel Arcul lui Traian se pomeni într-o zi că a devenit Arcul lui Constantin.

Dar ce folos? În zadar inscripţiunile laudă pe noul triumfător, sculpturile din căpătâiele aticului şi cele de la timpanele** Arcului ne

* Atic – partea de sus a unui edificiu, plasată deasupra cornişei.

** Timpan – suprafaţa (spaţiul) dintre cornişele frontonului unui edificiu.

amintesc izbânzile lui Traian în contra dacilor şi parţilor; statuiele aşezate pe întabulamentele columnelor sunt ale regilor barbari robiţi de Traian; în fine, cele opt medalioane sculpturale care, alăturate câte două, împlinesc golurile dintre columne, d-asupra arcadelor laterale, ne atestă şi ele pietatea şi iubirea de vânătoare ale învingătorului Daciei.

Patru din acele mari medalioane reprezentă sacrificii făcute de împărat pe altarele zeilor mitologici; alte patru sunt scene vânătoreşti.

Pe unul din acestea, Traian, în tunică scurtă, cu *tibiale* sau poturi vânătoreşti pe pulpe şi cu toga pe umeri, iese cu alţi doi soţi de subt un portic, ţinând calul de frâu; alături e un mândru june cu hlamida azvârlită pe spate, purtând de zgardă un frumos ogar. Câteşipatru ţin în mână lănci înalte cu ascuţiş romboidal la vârf, de cele ce se numeau *contus*. Totul arată că ei se gătesc să plece la vânătoare.

Pe al doilea, împăratul, în goana calului său, cu capul gol, cu mantia fâlfâindă, cu o spadă lungă şi îngustă rădicată în sus, urmăreşte pe un urs, carele, fugând, îşi întoarce capul spre dânsul. Doi tovarăşi, asemenea

călări şi fugând cu spadele plecate pe sub crăcile unui copaci, însoţesc pe Traian.

În al treilea medalion, aceleaşi trei persoane călări, – împăratul în frunte, – străbat în fuga mare un tărâm stufos şi mlăştinos, ameninţând cu darde scurte *venabula*, un mistreţ gata a se preda.

În cel d-al patrulea, vânătoarea e terminată. Marele Traian, încununat cu o aureolă circulară sau nimb, ca icoanele sfinţilor noştri stă în picioare subt umbră de copaci, şi dă ordine altor trei bărbaţi toţi cu suliţe în mână, din cari unul, mai în laturi, ţine de frâu un cal; un servitor, în partea opusă, popreşte în loc un alt cal. Dinaintea împăratului e un leu mare, lungit mort la pământ.

Cu fiecare din aceste scene vânătoreşti se află împărecheată câte o scenă religioasă în care împăratul aduce rugăciuni şi ofrande zeilor; când e să plece la vânătoare, el invoacă pe ocrotitorul familiei sale, pe Ercul rusticul, al Laţiului, purtător de baltag, acoperit cu piele de leu; când merge să vâneze ursul, el îşi oţeleşte vârful lancei în focul de pe altarul lui Apolon lung-săgetătorul, *ἐκηβόλος* <ecebolos>; dupe ce a ucis mistreţul, el îi înfige căpăţâna în copaciul sacru care umbreşte statua Dianei

vânătorițe; și, în fine, dupe ce a biruit pe leu, el îi depune vârtoasa coamă la picioarele belicosului zeu Marte.

În nici un period al ei, sculptura antică n-a fost poate mai în stare de a înfățișa, cu un caracter mai energic și mai adevărat, asemenea scene, în care sălbăticia și gravitatea subiectelor reclamă oarecare asprime în mânuirea daltei. Vigoare în loc de grație, demnitate în loc de frumusețe, strictă exactitate la reproducerea naturei omenești în loc de forme estetice ideale, iată calitățile ce caracterizează stilul sculpturii din timpul lui Traian. Aceste calități le-au avut, mai mult decât oricari alții, artiștii aceia cari au săpat marmurele columnei dacice, precum și basoreliefurile Arcului triumfal. Producțiunile lor constituiesc ceea ce s-ar putea numi *sculptura istorică*, căci sunt interpretațiuni credincioase și perfecte ale faptelor ce ele reprezintă, și fiindcă, în cazul de față, faptele au fost mărețe, operile de artă au știut și ele să păstreze un aspect cu totul impunător.

Este lucru cunoscut că cei vechi n-au nimerit sau n-au voit să înfățișeze animalele sub formele lor reale; de aceea să nu cătăm prea de aproape la fiarele din medalioanele

arcului; dar vânătorii, dar Traian mai ales, în pozele, în mişcările, în expresiunea, în musculatura lor, sunt adevăraţi eroi la vânătoare, precum în realitate erau eroi şi pe câmpul de bătălie.

În aceste preţioase rămăşiţe ale artei romane din periodul eroic al imperiului, avem totdeodată dinaintea ochilor imaginea clară şi vie a celei vânători pe care singură o permitea Platon cetăţenilor republicei sale, „vânătoarea cea perfectă, – dupe cum zice filosoful, – care se face în contra patrupedelor, cu cai, cu câni şi cu însăşi puterea trupului, în care fiara, învinsă prin alergături, prin răni, prin loviri, cade sub propria mână a vânătorului, vânătoarea care singură aprinde în om zeiescul dar al bărbăţiei".[40]

Dar strecurâdu-ne încetinel prin tot felul de cotituri fără pericol, iată-ne ajunşi pe tărâmurile aprige ale vânătoarei celei mari, în care goana fiarelor devine uneori o luptă crâncenă şi-n care omul adesea trebuie să dea însuşi piept în faţa primejdiei.

---

[40] Platonis *Leges*, VII, 824: *μόνη δή πᾶσι λοιπὴ καὶ ἀίστη ἡ τῶν τετρκπόδων ἵπποις καὶ κυσὶ καὶ τοῖς ἑαυτῶν θήρα σὠμασιν ὠν ἀπάντων κρατοῦσι δρόμοις καὶ πληγαῖς, καὶ βολαῖς, αὐτόγειρες, θηρεύοντες, ὁσοις ἀνδρὶας τῆς θειάς ἐπιμελές.*

La asemenea cazuri, prepelicarul tău, amice, nu are ce-ţi face, şi chiar – dupe cum tu pretinzi – nici cuţitul de la brâu nu te prea poate ajuta. Cât despre căruţa mea, doară numai luând-o mârţoagele la fugă, poate că m-ar scăpa (Doamne fereşte!) de aşa năpaste!

Cu toate acestea, şezând acuma colea, fără grijă, răsturnat în jeţul meu, privind liniştit pe fereastră cum mugurul liliacului se despică şi-nverzeşte subt aburoasele sărutări ale soarelui de aprilie, şi ascultând, cu o dulce răpire*, cum vrăbiile limbute ciripesc şi cum brotăcelul cântă vesel înturnarea zilelor calde, te încredinţez că mi-ar place să străbat, – fără totuşi de a mă mişca din loc, – şi codrii umbroşi, alergând cu gândul în goana cerbilor, şi piscurile de stâncă, dupe urmele ideale ale caprei-negre, şi vizuinele de prin munţi, în prepusa dibuire a urşilor, şi luncile cu richită, dupe umbra dârei de mistreţ, ba chiar şi pustiile năsipoase, pe unde mi s-ar năluci vânători eroice de tigri înfricoşaţi şi de lei fioroşi!

Dar fiindcă, până acum, nici prin vis piciorul nu mi-a călcat prin asemenea prăpăstioase locuri, şi fiindcă însumi, –

* Vrajă, încântare.

o mărturisesc cu umilinţă, – n-am fost niciodată la acea aspră şcoală în care, dupe spusa anticului dascăl de vânătoare,[41] „cetăţenii învaţă a fi meşteri în războaie şi în toate cele unde trebuie omului să ştie a cugeta, a vorbi şi a lucra bine", de aceea, zic, nu mă voi încumăta a spune ceea ce aievea n-am văzut cu ochii, ci, legănat în răsfăţările poeziei şi ale frumoaselor arte, voi cerceta numai cum alţii, mai pricepuţi, au cugetat, au vorbit şi au lucrat, descriind şi reprezentând episode caracteristice din viaţa plină de neastâmpăr a vânătoarii celei mari.

Dar în ce parte să ne întoarcem mai întâi privirile? Pe cine să întrebăm a ne spune în ce timp, în ce loc a fost vânătoarea mai preţuită, mai măreaţă, mai trebuincioasă, mai desfătătoare?

Căta-vom a descoperi, prin negura timpilor preistorici, pe sălbaticii primitivi ai pământului, cutrierând colosalele vegetaţiune antidiluviane şi luptându-se cu fiare urîaşe, ale căror seminţii s-au stins acum demult de pe faţa lumei? – Tu ai spus, la începutul cărţei

[41] Xenophontis *De venatione*, I: *ἔκ τούτων γκρ γίγνονται τά εἰς τὸν πόλεμον ἀγαθοὶ, εἰς τε τὸ ἄλλαἐξ ἀνάγκη καλῶς νοεῖν καὶ λέγειν καὶ πραττειν.*

tale, că vânătoarea este o aplecare firească a omului, veche ca şi dânsul; eu voi adaoge, tot spre lauda vânătoriei, că acest instinct a înlesnit chiar omului primele sale inspiraţiuni artistice, şi aceasta ne-o dovedesc cu prisos figurile de elefanţi-mamuţi cu coame stufoase, cele de reni cu late coarne răschirate, de urşi ai speluncelor* şi de alte animale dispărute, ce s-au găsit pe unelte de corn, pe arme de os şi pe plăci şistoase, gravate cu sula de către oamenii străvechi, cari, în timpii perioadei glaciare a Europei, se adăposteau în peşterile de la Madeleine, de la Augerie, de la Massat şi din alte staţiuni cufundate azi sub tărâmul Perigordului, al Gasconiei şi al multor provincii din Francia meridională.[42]

Urma-vom cu ochii cetele nesocotite de arcaşi şi de lănceri, cârdurile nenumărate de zburătoare, turmele nesfârşite de animale, ce stau puse la şireag printre ieroglifele templelor

* Speluncă – peşteră, grotă.

[42] Despre descoperirile de asemenea natură ale d<omni>lor Lartet, Christy, de Vibray, Garrigou şi alţii vorbesc toate publicaţiunile care se ocupă de timpii preistorici, aşa de mult studiaţi în anii cei din urmă. – În anul acesta chiar, pentru prima oară, s-au descoperit oase de reni, sculptate cu figure de acelaşi animal, şi într-o peştere din Elveţia, la Thaingen. Cine ştie daca şi peşterile munţilor noştri nu ne păstrează destăinuri de felul acesta.

egiptene sau pe pareţii din piatră văroasă ai palatelor ruinate din Niniva şi din Babilon? – Ca să vâneze lei şi tigri, girafe şi gazele, ba chiar iepuri şi cocori, faraonii Egiptului, despoţii Asiriei şi tiranii perşi rădicau în picioare ordii şi popoare întregi; iar dupe terminarea acelor năprasnice măceluri, legiuni de zugravi şi de pietrari erau osândiţi ca să aştearnă pe ziduri, pentru încremenirea viitorimii, toate acele nemărginite epopee vânătoreşti, care, prin nemilostiva lor monotonie, sperie şi obosesc azi ochii călătorului minunat.[43]

Asculta-vom, de pe râpele înverzite ale lacului Celor Patru Cantoane, voiosul şi semeţul cântic al plăiaşului elveţian, cadenţat de muza lui Schiller, amanta libertăţii? Fiul lui Guilom Tell* îl intonă cu glas puternic, şi echo îl repetă din sânul munţilor inimaţi**

---

[43] <J. G.> Wilkinson, *Private Life, Manners and Customs of the ancient Egyptians*, <London, 1837>. – A. H.> Layard, *Niniveh and Babylon*, <London, 1853>.

* Adaptare după franţuzescul Guillaume Tell, pentru Wilhelm Tell – eroul legendar al luptei pentru independenţă dusă de elveţieni împotriva dominaţiei habsburgice şi personaj central al poemului dramatic cu acelaşi nume, scris de Friederich Schiller.

** Inimat – însufleţit.

în Uri, în Schwytz şi în Unterwalden:

Mit dem Pfeil, dem Bogen,
Durch Gebirg' und Thal,
Kommt der Schütz gezogen
Früh am Morgenstrahl.

Wie im Reich der Lüfte
König ist der Weih –
Durch Gebirg' und Klüfte
Herrscht der Schütze frei.

Ihm gehört das Weite:
Was sein Pfeil erreicht,
Dar ist seine Beute
Was da kreucht und fleugt.[44]

Aci mă aflu din nou în mare primejdie ca să azvârli din mână foaia pe care, cu mai

[44] Schiller, *Wilhelm Tell*, Act <ul al> III <-lea>, Scen<a> I:
Cu săgeata, cu arcul,
Prin munţi şi prin văi,
Vânătorul calcă întins,
De timpuriu, la raza dimineţei.

Precum în împărăţia vânturilor
Domn este vulturul, –
Prin munţi şi prăpăstii
Domneşte liber vânătorul.

Al lui este spaţiul;
Tot ce atinge a sa săgeată
Este prada lui,
Tot ce se târaşte şi zboară!

multă sau mai puţină răbdare, tu te sileşti a mă citi. Cum! am cutezat a-ţi pune subt ochi chiar şi versuri nemţeşti? Oare putea-vei să mă ierţi?...

Dă-ţi osteneala, rogu-te, a căta în josul paginei, traducerea şchiopătândă a acestor frumoase strofe, în care colcotesc* cele mai nobile simţiminte ce iubirea de vânătoare poate aprinde în inima unui om, şi sper că tu, vânător, te vei împăca îndată cu poetul, daca nu şi cu limba lui.

În acea limbă însă este scrisă cea mai expresivă poemă a vieţei vânătoreşti, eroica dramă a lui Guilom Tell, în care răsuflă, peste tot, aerul liber şi curat al plaiurilor alpestre şi iubirea necumpătată de patrie a cetăţenilor liberei Elveţii. O ţară întreagă scăpată din robie numai prin inima vitează şi prin săgeata dibaci mânată ale unui vânător, iată desigur cea mai falnică izbândă cu care se poate mândri vânătoria. Poetul s-a pătruns de acea mândrie de vânător, şi auzi-l cu câtă dragoste vorbeşte el chiar şi de înţelepciunea caprei-negre, care, când merge cu cârdul să pască la înţărcători, pune streaja la pândă, ca să tragă

* A colcoti – a clocoti.

cu urechea şi să fluiere când se apropie vânătorul.[45]

Tot despre acea sprintenă şi sfiicioasă fiică a stâncelor a zis şi poetul latin, în versuri mai vii şi mai colorate decât cel mai nimerit tabel:

Pendentem summa capream de rupe videbis;
Casuram speres; despicit illa canes. [46]

Iată cum ştie poetul să ne facă a simţi chiar şi decepţiunea vânătorului. Ajuns pe culmele alpestre,

pe stânci de scuţi de gheaţă, troiene de zăpezi
pe care o suflare le-aruncă răpezi jos,

el se opreşte, se uită în dreapta şi în stânga, căutând să zărească amăgitoarea pradă care i-a pierit din ochi, şi apoi întârâtat, obosit, mânios de zadarnica-i osteneală, el strigă în limba lui

---

[45] Schiller, *Wilhelm Tell*. Act I, Scen<a> I:

Das Thier hat auch Vernunft:
Das wissen wir, die wir die Gemsen jagen.
Die stellen klug, wo sie zur Weide gehn
'ne Vorhut aus, die spitzt das Ohr und warnet
Mit heller Pfeife, wenn der Jäger naht.

[46] Martialis *Epigram<maton>*, XIII, 98:
Vei vedea capra-neagră atârnată de vârful unei râpe;
Speri că va cădea; dar ea cată cu dispreţ la câni.

Byron... ba stăi! mai bine să-l facem să vorbească românește, în versuri pe care însuși autorul lor va fi și uitat că le-a scris odinioară, în depărtatele-i *Ceasuri de mulțumire:*

Așa: și-n aste locuri căprița a sărit.
Piciorul ei cel ager m-a încurcat de tot:
Câștigul meu de astăzi abia de va plăti
Primejdioasa-mi muncă...[47]

Altădată însă vânătorul, mai norocos în goana sa, își cântă cu veselie izbânda, și, în inima-i mulțumită, dorul iubitei sale vine de se amestecă cu plăcerile vânătoriei. Atunci poetul, – acela carele, în secolul nostru, a știut mai bine decât oricare să împrospăteze cu o nouă dulceață și cu un mai viu profum, limba îmbătrânită a lui Ronsard, – Alfred de Musset a pus în gură plăiașului un cânt vesel, în care

---

[47] C. A. Rosetti, *Ceasuri de mulțumire*, București, 1843, traduce astfel aceste versuri din *Manfred*-ul lui Lord Byron, Act I, Scen<a> I:

Ye toppling crags of ice!
Ye avalanches, whom a breath draws down.
.....
..... *Even so*
This way chamois leapt; her nimble feet
Have baffled me; my gains to-day will scarce
Repay my breack-neck travail.

bucuria triumfului la vânătoare se îngână cu dulci amintiri de amor:

Chasseur, hardi chasseur, que vois-tu dans l'espace?
Mes chiens grattent la terre et cherchent une trace.
Debout, mes cavaliers! C'est le pied du chamois.
Le chamois s'est levé! – Que ma maîtresse est belle!
Le chamois tremble et fuit! – Que Dieu veille sur elle! -
Le chamois romp la meute et s'enfuit dans le bois. –
Je voudrais par la main tenir ma belle amie. –
La mente et le chamois traversent la prairie;
Hallali, compagnons, la victoire est à nous! –
Que ma maîtresse est belle et que ses yeux sont doux![48]

---

[48] Alfred de Musset, *La coupe et les lèvres*, Act al II <-lea>, Scen<a a> II <-a>:

Vânătorule, semeţe vânătorule, ce zăreşti tu oare în spaţiu?
Câinii mei râcâie ţărâna şi caută o urmă.
Săriţi, voinici! E copita caprei-negre.
Capra-neagră s-a sculat! – Frumoasă mai este iubita mea! –
Capra-neagră tremură şi fuge? – Dumnezeu să mi-o păzească! –
Capra-neagră întoarce haita şi fuge în pădure. –
Aş vrea să ţiu de mână pe draga mea iubită. –
Hura! tovarăşi, izbânda este a noastră! –
Mult mi-e frumoasă iubita şi dulci îi mai sunt ochii!

Cântă şi chiuieşte vesel vânătorul, căci izbânda este a lui! A prins capra în pădure; şi, în vale, iubita-i cu ochi dulci îl aşteaptă ca să-l strângă de mână. Sufletu-i acum înoată în bucurie. Au trecut, s-au şters zilele de dor pe când el rătăcea prin luncă, suspinând doina vânătorească:

Lunca ţipă, lunca zbiară
Pentr-un pui de căprioară,
Vai de biata inimioară;
Ca şi lunca geme, zbiară
Pentru-o puică bălăioară.

Frunza creşte, frunza cade,
Căprioara n-o mai roade.
Vai de mine, ce m-oi face?
Doru-n sufletul meu zace
Ş-inimioara-mi nu mai tace!

Inimă, fii răbdătoare
Ca pământul sub picioare,
Pân' ce puica bălăioară
S-o întoarce-n luncă iară
Cu cel pui de căprioară![49]

[49] *Poezii populare ale românilor,* adunate şi întocmite de Vasile Alecsandri, Bucureşti, 1866, pag. 225.

Puica s-a întors în luncă; ea a înfrânt şi a zdrobit inima poetului mai rău decât crudul vânător când sfâşia fără milă sânul căprioarei, şi atunci, tot dânsul, tot de Musset, mlădiindu-şi lira pe un ton mai duios, ado-ţi aminte, amice, cum, în câteva versuri răpezi şi armonioase, adevărate mărgăritare picate din acel corn de poetice îmbilşugări ce i-l răvarsă suava lui muză într-o frumoasă noapte de mai, cum ştie, zic, a schiţa în treacăt o întreagă elegie vânătorească:

Suivrons-nous le chasseur sur les monts escarpés?
La biche le regarde; elle pleure, elle supplie;
Sa bruyère l'attend; ses faons sont nouveau-nés;
Il se baisse; il l'égorge, il jette à la curée
Sur les chiens en sueur son coeur encore vivant.[50]

Sărind, cu ciuta şi cu capra, din pisc în pisc şi din stâncă-n stâncă, cine ne opreşte acum de a ne strămuta până şi în munţii noştri?

Aci ne aşteaptă *Vânătorul Carpaţilor*, pe care s-a cercat a-l cânta, într-o lungă baladă

[50] Alfred de Musset, *La nuit de mai:*
Urma-vom vânătorul pe munţii râpoşi?
Ciuta îl priveşte; ea plânge şi se roagă.
Culcuşu-i de burieni o aşteaptă; iezii îi sunt de curând născuţi;
El se pleacă; o înjunghie şi aruncă în pradă,
Câinilor asudaţi, inima-i încă vie.

descriptivă, un muntean român, un câmpulungean, carele, fără îndoială, a gustat plăcerile şi ostenelile vânătoarii de munţi şi a resimţit în sufletul său toate învïetoarele fremete ale vieţei de plăïaş. Daca natura l-ar fi înzestrat cu darul de a spune precum simte, d<omnul> N. Rucăreanu ar fi făcut desigur un cap-d-operă nemuritor. Dar ştii că are românul o vorbă care cam zice că acolo unde nu este putinţa, la ce-i bună voinţa?

Cu toate acestea, în balada *Vânătorul Carpaţilor* sunt imagine care se văd a fi fotografiate de pe natură. Păcat că au aspectul tern al fotografiei, şi nu coloritul viu al vieţei! Sunt şi expresiuni neaoşe româneşti de o originalitate preţioasă, care ar luci ca nestemate într-o frumoasă salbă de versuri armonioase.

Subiectul baladei este, fără îndoială, conceput cu o bogată şi adesea fericită varietate, căria, din nenorocire, cititorul se vede silit a-i duce mereu jalea; căci pe tot minutul el simte în sine mintea învrăjbindu-se cu urechea. Eu unul mărturisesc că, pătruns fiind de măreţele dorinţe ale poetului, am încercat un fel de simţimânt dureros, văzând cât de puţin limba şi versul au venit în ajutorul puternicei sale

închipuiri, al nobilelor sale aspiraţiuni. De ce nu poate omul toate câte le doreşte? Dar, vai! sunt puţini, foarte puţini aceia.

Non omnia possumus omnes.[51]

O chemare către vânători, la revărsatul zilei, deschide şirul neregulatelor şi capricioaselor strofe, scrise în versuri albe:

Uşor ca însuşi cerbul păşeşte vânătorul
Pe coama cărărată<-a> piciorului de munte.
În poalele-i se-ntinde câmpia strălucindă
De mii de briliante ce varsă Aurora
Pe geana-i rourată, pe verzile ei bucle.

El trece pe muscelele însmăltate cu flori suave; apoi păşeşte tăcut pe sub bolta întunecată a fagilor şi a frasinilor, unde murmură izvorul şi unde cântă mierla, grangorul şi sturzul. Deodată însă vânătorii se opresc:

„Atârnaţi, feciori, merindea
Sus pe ramure de arbori!
Iacă urma căprioarei
Proaspătă, de astă-noapte;
E culcată-n faţa coastei,
Sus, în higiul[52] *dintre plaiuri. –*
Bătăiaşi, pe fuga-ndată!

---

[51] Virgilii *Eclog<a>*, VIII, v. 63:
Nu toţi putem toate.

[52] „Pădure junâ şi foarte deasă." N. R.<ucărcanu>.

Vântul bate de minune!
Luați bătaia sus din piscuri;
Veniți trâmbă cam spre vale,
Drept la fagii cei înalți;
Acolo ne ținem noi.
De veți auzi copoii
Peste voi trecând în dosuri,
Să tăceți, să nu dați gură,
Căci se-ntorc cu ea îndată;
Știți că trage tot în jos,
Și atunci să întețiți!
Iute la pândă, la țiitori!
Coprindeți bine din muche-n vale!
Și curmătura să nu rămâie!
Și treceți unul peste pârâu!"

Bătaia-acum începe, și iarăși încetează.
Abia s-aud copoii pe vârfuri depărtate;
Dar trec, se lasă-n scapăt, și pare că vânatul
Cu cânii împreună s-au dus pe altă lume.
Tăcut acum e totul; munteanul nici nu mișcă;
În muta-i așteptare se uită l-a sa umbră
Din ce în ce crescândă, și timpul ei măsoară,
Și iar s-aud copoii. Ca fulgerul de iute
Sosesc din muche-n vale, din vale iar în muche.
Bătaia reîncepe; mereu se întețește;

Chefnitul[53] *e aproape; cât colo frunza sună,*
Ş-aci, c-o detunare, tot zgomotu-ncetează.
Din fundul văii-adânce, c-un pas mai rar, dar sigur,
Cu deasa-i respirare, se vede vânătorul.
Măreţ, alegru, sprinten, ce-aduce pe-ai săi umeri
Pe zvelta căprioară şi pe pământ o-ntinde.

Dupe aceste versuri, care, pe lângă orice alte merite, au mai ales pe acela de a se prezenta adesea sub forma limbagiului vânătoresc al muntenilor noştri, dupe aceste versuri vine descrierea orelor de repaos: focul de brazi strălucind noaptea prin pădure, ghicitorile şi iresurile rostite până să se gătească cina, în sfârşit somnul ce vine, când încep ochii „a vedea cam sus găina".

Când apoi răsare din nou soarele, vânătoarea reîncepe.

Alte două strofe, dispuse într-acelaş chip, împlinesc partea curat vânătorească şi negreşit

53 „Lătratul copoiului când este pe urma vânatului. Când vânatul, adică ursul, mistreţul sau lupul vulnerat, stă pe loc ca să facă rezistenţă, atunci numai copoiul latră, şi aceasta, în limbagiul vânătorici, se zice: *bat cânii*. Tot astfel latră copoiul şi tot astfel se zice când el a închis capra-neagră în colţ sau aninătoare." N. R<ucărcanu>.

cea mai interesantă a baladei. Le vom mai transcrie numai pe ele, însoţite de notele lor filologice şi patriotice, căci urmarea, până la sfârşit, ne înstrăinează cu totul de viaţa vânătorilor. Pierzându-se, când în zadarnice doruri dupe timpii patriarcali şi eroici ai domniilor străbune, când în amarnice mânii în contra influenţelor străine, ce răzbat în ţară prin *căi ferate* şi prin *batele cu vapor*, balada ne face să simţim atunci, în mod obositor, toate neputinţele muzei câmpulungene. Abia daca, într-acel chaos de idei străine subiectului şi de versuri anevoioase, ne mai deşteaptă câtva descrierea furtunei care

Răzbubuie pân brazii ce şuieră ca şerpii,

sau daca ne mai învie amintirea mândruţelor cărora vânătorul le destină câte o „cetină frumoasă de brad verde, neuscat", drept semn

că vânătorul
E ca bradul neschimbat.[54]

---

[54] „Acest ultim pasagiu l-am crezut necesariu aici pentru două cuvinte: întâi, ca să completez forma poezici mele atât de variabilă, şi, al doilea, ca să dau o mică desminţire acelor autori sau *filosofi romanţiari*, cari au zis că vânătorul nu poate ama." N. R<ucăreanu>.

Să ne întoarcem, dar, curând şi cu plăcere către dânsul.

Curioasă idee a avut d<omnu>l Rucăreanu de a încurca pe bietul *Vânător al Carpaţilor* prin *Eisenbahn**-ul lui Strussberg şi prin *Kaiserlich-Königlichprivilegirt*-ul *Dampfschiff***! Ia mai bine să-l rugăm a ne fi domnia-lui încă o dată călăuză, spre a ne duce prin *aninătorile,* prin *iudele*, prin *înfurciturile* şi prin *colţanii* unde se iveşte, sfieţ sau îngrozitor, vânatul de la munte.

Vânătorul se opreşte:
„Jos, copii, pe brânci cu toţii!
Auziră̆ţi şuieratul
Caprei negre printre stânce?
*Ne-au ulmat***; dar sunt aicea.*
*Drept l-aninători**** vă duceţi.*
Şi vedeţi de le luaţi vântul,
Ca nici una să ne scape!

---

* *Drum-de-fier* (germ.).

** *Concesiunea cezaro-crăiască a vapoarelor cu aburi* (germ.)

*** A ulma – a adulmeca

**** Aninătoare – loc îngust, în munţi, printre stânci, unde sunt „încolţite" caprele negre.

Iar în iudele[55]*din față*
Se țin cerbii, stau și urșii;
Dați la câni îndată drumul!
*Fuga sus la-nfurcitură**;
Alergați la creieri[56] *unul,*
Unde iese-ncornoratul.[57]

---

[55] „O grămădire de arbori răsturnați, a cării numire derivă de la un vânt foarte furios ce bate mai în acelaș timp din mai multe părți, și pe care vânătorii munteni l-au numit *iudă*, pentru că, ducând mirosul de pe tot locul de la om la vânat, acesta îl ulmă, fuge și se depărtează, astfel că toată osteneala vânătorului rămâne în van. Cuvântul, dar, este simplu și natural; acest vânt, trădând pe vânător, a meritat foarte bine numirea de *iudă* sau trădător. – Sublim rezultat al religiunii ortodoxe în țările române! Țăranul cel mai simplu, fără carte, fără instrucție, fără educație, necunoscând decât necesitățile și nevoile sale, știe prin limba părinților săi ce a auzit și înțeles pe toată ziua în biserică, singura lui școală; știe, zic, că Iuda a vândut pe fiul lui Dumnezeu, mântuitorul lumii. – O, Doamne! Dacă acei bărbați ce ne-au format această limbă, sancționând-o mai întâi prin biserica noastră, sunt în imperiul tău, între sânții tăi, primește tu această lacrimă de recunoștință, ce pică pe aceste rânduri, și o transmite prin angelii tăi! Fă, Doamne, ca în secolii secolilor să zicem: *Doamne, fii cu noi!*, și nu *Domine, esto nobiscum!* Fă, Doamne, ca, în toată dimineața, și nu *demanetia*, să lăudăm numele tău! Ține-ne, Doamne, tari în credința, și nu în *credentia* ta! Atunci providența ta ne va mântui!" N. R<ucăreanu>.

* Răscruce, răspântie.

[56] „Pădurea cea mai înaintată spre vârful muntelui, de unde apoi se începe golul culminante." N. R<ucăreanu>.

[57] „Cerbul." N. R<ucăreanu>.

Altul rămâneţi la strungă,
Unde trage, ştiţi, desculţul.[58]
Dar vedeţi, coprindeţi bine,
Ş-armele vă primeniţi!
Neamţul[59] *bate... a-nchis capra*
În colţanul cel din vale;
Eu alerg pe fuga colo;
Fiţi deştepţi la ţiitori!"

În iuzi gonesc copoii, spre vârf ei se-ndreptează,
Din ce în ce chefnitul mai mult se înteţeşte.
Un trăsnet se aude; un altul îi urmează
Şi tot se mai repetă. Apoi un răcnet mare
Cutremură pădurea şi zguduie şi munţii,
Iar cânii bat într-una, ş-un zgomot formidabil
Din ce în ce tot creşte, şi detunări teribili,
Din ţeve fuminante, răsună în ecouri,
Din stâncă până-n stâncă, din vale până-ntr-alta;
Se pierd în depărtare. – Se face-apoi tăcere
Şi nu se mai aude decât murmùra surdă
A râului din vale, decât svolândul şuier*
Al brazilor, ce trece, se pierde peste goluri,
Dar nencetat revine ca undele de mare.

---

[58] „Ursul." N. R<ucărcanu>.

[59] „Nume ce se dă mai adesea de ţărani cânilor de vânat. Fac această explicaţie ca să nu se confunde cu un alt neamţ ce vom întâlni mai încolo." N. R<ucărcanu>.

* Zburătorul.

O pauză... şi iată pe budur[60] *vânătorul*
Descinde-ncins cu capra; iar alţii-ajung acolo
Cu cerbul şi cu ursul şi cu colţat mistreţul.
E mare bucurie şi mândru vânătorul![61]

Negreşit că tabelul ce s-a prezentat la ochii scriitorului a fost măreţ; inima-i a bătut cu tărie la acele splendide privelişti, la acel zgomot formidabil, urmat de tăcerea prin care se auzea numai surda murmură a râului din vale şi şuierul brazilor clătiţi ca undele mării! Păcat însă că muzele geloase nu s-au îndurat a-i încorda lira pe un ton mai melodios!

Aş vrea, pe când mi se desfăşoară dinaintea minţii uimite privelişti aşa de răpitoare, ca să aud, ca prin vis, o muzică plină de farmec, bunăoară ca cea din opera *Guilom Tell* a lui Rossini, şi mai ales ca acel minunat cor de vânători, care, după ce a trâmbiţat, pe un ritm vioi şi alegru, fanfarele de chemare, se pierde apoi, cu vuiet armonios, prin tainica rezonanţă a codrilor de brazi!

---

60 „Un fel de stâncă mare şi cu oarecare vegetaţie neregulată, unde capra-neagră se ţine mai adesă". N. R<ucărcanu>.

61 N. Rucăreanu, *Modeste încercări poetice, originale şi traducţiuni*, Bucureşti, 1873, pag. 56–70. – Titlul ce d<omnu>l R<ucăreanu> a dat cărţii sale este de natură a dezarma critica; dar noi, aci, punându-l alături cu corifei ai literaturei, ne-am simţit siliţi a-i croi un locşor, de care nici cunoscuta d-sale modestie să nu se înspăimânte, nici ilustra companie în care se află să nu se poată scandali.

VI

CUM SE PRICEPEAU SĂ CÂNTE LA VÂNĂTOARE ROSSINI ŞI HAYDN, MÉHUL ŞI WEBER. – *TONTON, TONTON, TONTAINE, TONTON!!* – DUŞMĂNIA LITERARĂ, SAU EFECTE INTUITIVE ŞI ANACHRONISTICE ALE CHAMBERTINULUI DE LA „CAFÉ-ANGLAIS" ASUPRA POEZIEI ROMÂNE. – TRECEM DINCOLO DE BAGDAD. – CONCERT SIMFONIC PE APĂ ŞI PE USCAT, DAT MISTREŢILOR ŞI CERBILOR DE ŞAHUL PERSIEI, KHOŞRU ANUŞIRVAN.

Ce minunată interpretaţiune a vieţei vânătoreşti este, în adevăr, această măiastră melopee, odă scrisă în acea limbă fără rost*, ale cării sunete modulate prefiră în inima omului, mai lesne decât orice cuvinte, şi dorul şi veselia! Se pare că din îndoioasa amintire a două cântice, culese poate chiar din munţii Elveţiei, dintr-o arie comună din cele care se cântă vesel pe trâmbiţa de vânătoare, şi dintr-un melancolic *lied* nemţesc pe care ţăranii germani îl gâlgâiesc (*jodeln*), adunaţi în cor, marele

* Grai

compozitor italian a ştiut să plămădească acest cap-d-operă al muzicei de vânătorie.

Dar Rossini a intrat cel din urmă pe calea în care alţi mari muzicanţi îi apucase înainte.

Bătrânul Haydn, părintele acelor simfonii germane pe care tu le urăşti aşa de tare, Haydn, la vârsta de 68 de ani, puse capăt sutimilor sale de compoziţiuni muzicale, prin oratoriul numit *Cele patru timpuri ale anului, – die Jahreszeiten*, – în care, recapitulând toate amintirile vieţei sale, simplă şi simţitoare, bătrânul maestro cântă pe rând, cu instrumente şi cu glasuri omeneşti, toate bunurile şi toate plăcerile de peste an. Când ajunse la timpul toamnei, unchiaşul obosit nu se sfii a îmbuca bărbăteşte trâmbiţa vânătorească, şi tot ştiu încă să mlădieze, prin simpatica şi naiva dulceaţă a geniului său, stilul muzical cam pipernicit şi cam înţoponat* al secolului din urmă, stil pe care l-au denumit, în ţările occidentale, cu porecla comică de *stilul perucilor, – Zopfenstil, –* şi care la noi s-ar zice: „de când cu nemţii cu coadă".

* Exagerat, înzorzonat, împopoţonat; fără gust.

Cam tot pe timpul când Haydn scria, în Viena, oratoriul *Celor patru timpuri,* un compozitor francez, carele a înzestrat scena lirică cu multe opere frumoase şi care a compus imnuri şi cantate patriotice pentru revoluţiunea de la 1793, Méhul, a dat patriei sale, în uvertura operei *Junele Henric, – le Jeune Henri, –* o încântătoare simfonie vânătorească.

Cele două naţiuni muzicante ale Europei moderne, italienii şi germanii, contestă neîncetat francezilor geniul acestei arte.

Asemenea cestiuni nu se dezbat cu puşca în mână, şi, fiindcă noi acuma ne aflăm la vânătoare, timpul nu ne iartă ca să apărăm aci pe Boieldieu, pe Auber, pe Halévy, pe Gounod, pe Félicien David, nici chiar pe acel sublim geniu cu totul francez al israelitului german Meyerbeer. Tot ce putem spune deocamdată, în materie de muzică vânătorească, este că francezii au avut şi au păstrat din timpi străvechi, – de prin secolii feodalităţii chiar, pre cât se ştie, – o mulţime de cântice vânătoreşti, pe care slujitori speciali le sunau pe cornuri, în petrecerile zgomotoase ale regilor şi ale castelanilor. Fiecare episod al vieţei de vânătoare, fiecare soi de fiară luată în goană, fiecare moment al dramei cinegetice

avea cânticul său consacrat şi tradiţional, ca semnalele milităreşti.

Ţiu minte că într-un timp când, departe de toţi ai mei şi cu sufletul adânc întristat, trăiam într-un colţişor al Franciei, pe malul unui râu şi în vecinătatea unei mari păduri, în toate serile, la ora când aburii, înălţându-se de pe apă, începeau a înegura orizontele amurgit, un sunet de corn răsuna de pe malul opus al râului şi repeta câteva ori d-a rândul una din acele fanfare vânătoreşti, al căror ritm iute şi chiar glumeţ pare că se îngână cu vibraţiunile melancolice şi prelungite ale instrumentului ce le produce. Nu-mi place, amice, a-mi repurta mintea către momente aşa înorate ale trecutului; dar, din minutele pe care în singurătatea de atunci le socoteam deopotrivă cu secolii, numai acelea îmi erau mângâioase, când vocea cornului îmi legăna auzul în sunetele cadenţate ale semnalului de vânătoare. Pe tonurile duioase şi întunecate ale trâmbiţei metalice, se juca, cu o veselie săltăreaţă, melodia cânticului francez şi atunci, în mine, auzul şoptea inimei mâhnite neaşteptate cuvinte de speranţă şi de bucurie. Cât voi trăi nu voi uita ce dulce îmi era acel balsam melodios; el şi acum îmi înmoaie

inima de câte ori se întâmplă să aud *Uvertura de vânătoare* a lui Méhul, în care aceeaş fanfară domneşte ca motiv de căpetenie şi răsare, sub felurite tonalităţi, prin diverse episode muzicale pline de frumuseţi; aci, artistul a imitat tropotul cailor ce fac să răsune pământul subt ale lor copite; aci, iar, el aminteşte lătratul vesel al cânilor, când li se dă drumul la goană; aci, încă, pare că, într-o dulce melodie, cerbul, în agonia sa, plânge şi cere cu lacrimi iertare de la neîmblânziţii săi duşmani. Dar aceştia, spre a-şi deştepta mereu în suflet o nouă ardoare, repeţesc din cornuri cunoscutul semnal, pe care tot francezul îl ştie şi-l cântă pe riturnela poporană: „*Tonton, tonton, tontaine, tonton!*"

Dar este oare vreo idee pe care spiritul glumeţ al francezului să n-o fi dat, – cum am zice noi, – pe pârlitură? „Cântă, vânătorule, – zice poetul popular al Franciei, – cântă prin crânguri şi prin câmpii, cântă mereu refrenul tău de vânătoare: *Tonton, tonton, tontaine, tonton!* – Pe când tu vânezi cerbul din pădure, altul mai isteţ vânează în culcuşul tău; tu ţii urma ciutei, şi altul, a gingaşei tale neveste; tu dai chiorâş în fiară, şi altul face cu ochiul tinerei tale soţioare, pe care tu ai părăsit-o, –

tenerae conjugis immemor,[62] – ca să baţi codrii". De aceea, când te vei întoarce, mândru, cu cornoratul acasă, umflând sunetul cornului tău, ia ascultă cum acel primejdios păcălitor de Béranger îţi va întoarce pe franţuzeşte zicătoarea românului: „Ce ştie satul nu ştie bărbatul!"

Chasseur, tu rapportes la bête
Et de ton cor enfles le son.
Tonton, tonton, tontaine, tonton!
L'amant quitte alors sa conquête
Et le cerf entre à la maison.
Tonton, tontaine, tonton.[63]

---

[62] Horatii *Carmin<a>* I, 1, v. 25:

..... *Manet sub Jove frigido*
Venator, tenerae conjugis immemor,
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

..... *Stă sub cerul friguros*
Vânătorul, uitându-şi tânăra soţie,
Sau că cânii lui credincioşi au zărit o ciută,
Sau că mistreţul marsic a năvălit în holdele roditoare.

[63] *Chansons* de Béranger, *La double chasse:*

Vânătorule, tu aduci dobitocul
Şi umfli sunetul cornului tău,
Tonton, tonton, tontaine, tonton!
Atunci şi amantul pleacă de la iubita sa,
Şi încornoratul intră în casă la tine.
Tonton, tontaine, tonton!

Lăsăm pe francezi să râză şi să glumească, chiar şi pe bătrânele, pe frumoasele lor arii de vânătoare, de care a ştiut aşa de bine să se folosească francezul Méhul, în uvertura sa, şi pe care nu le-a despreţuit, cu vreo treizeci de ani mai în urmă, nici italianul Rossini, în *Guilom Tell*-ul său, şi să ne oprim un minut, între aceste două modele de muzică vânătorească, asupra unei opere de aceeaş natură, în care se rezumă tot geniul naţional al germanilor. *Freischüts,* sau *Liberul vânător*, e titlul cap-d-operei teatrale a lui Weber.[64] Fantasie întunecată de ridicole credinţe diavoleşti, simplitatea cea mai naivă în viaţa reală, simţimântalismul cel mai idealist în dorinţele inimei: iată din ce este compus subiectul operei, şi simpatica muzică a lui Weber, aşa plină de suave melodii, pare că netezeşte, cu o suflare lină, toate asprimile,

[64] *Fran<tz> Jo<seph> Haydn*, născut la Rohrau în Austria, la anul 1732, a murit la 1809; el are 527 compoziţiuni intrumentale; oratoriul *Die Jahreszeiten* este din anul 1801. – *<Étienne> H<enri> Méhul* s-a născut la Givet, în anul 1763, şi a murit la 1817. Opera *Le Jeune Henri* este compusă la 1796. – *C<arl> M<aria von> Weber*, născut la Eutin (Holstein) în anul 1786, a murit la Londra, la 1826. Opera *Freischütz* este din 1821. – *Giachimo [Gioacchino] Rossini* s-a născut la Pesaro în Italia, la anul 1792, şi a murit în Paris, la 1868; cea dupe urmă operă a lui, adică *Guilom Tell*, s-a reprezentat la anul 1829.

toate nesăbuitele ciudăţii ale unor aşa discordante contraste.

Chorul din al treilea act din *Freischütz*, în care vânătorii proclamă că nimic pre pământ nu se poate asemui cu plăcerile vânătoriei,

Was gleicht wohl auf Erden dem Jägervergnügen,

este compus pe un ritm mai puţin variat şi are o melopee mai puţin măreaţă decât cânticul vânătorilor din *Guilom Tell*, dar nici originalitatea, nici graţia nu-i lipsesc, ci caracteru-i diferă cu totul de fanfarele vânătoreşti ale francezilor. Pe sub candida veselie a melodiei zbârnâie un acompaniament surd care poartă mintea în mistice regiuni. Este, fără îndoială, un cânt cu totul german. Dar să nu te temi! poţi să-l asculţi fără frică; n-ai să găseşti într-însul nimic din acea lângedă şi searbădă monotonie a unor din cânticele nemţeşti, pe care românul a caracterizat-o cu porecla batjocoritoare de *tararaua neamţului*.

Daca fiarele ar fi în zilele noastre tot aşa de simţitoare la plăcerile delicate ale armoniei, precum erau în timpii binecuvântaţi ai vestitului *virtuoso* şi *tenore-sfogato** Orfeu, negreşit că ele ar veni singure să se predea de

* *Prim-tenor sau tenor dramatic* (it.)

bunăvoie celor cari le-ar executa, în rarişteа unei păduri răsunătoare, un concert simfonic compus din toate cap-d-operile de muzică vânătorească despre care îţi vorbii aci în treacăt. Dar, vai! se vede că de când pe bietul Orfeu l-a luat Offenbach în răspăr, înseşi fiarele, scârbite de a vedea scăpătarea gustului artistic la bipezi, şi-au luat lumea în cap, s-au sălbăticit cu totul, şi astăzi este mai mult decât sigur că, daca s-ar ispiti cineva să cerce a instrumenta şi a vocaliza prin codri muzică clasică, precum este uvertura lui Méhul, sau oratoriul lui Haydn, sau chiar şi chorurile lui Weber şi lui Rossini, urşi, lupi, mistreţi, vulpi, cerbi, ba chiar şi iepurii ar apuca-o îndată la picior, împreună şi cu vânătorul lor, dacă cumva acel vânător s-ar întâmpla să fie amicul meu, autorul *Manualului* românesc *de vânătorie.*

Cu toate aceste, n-a fost întotdauna aşa! Mult mai încoace de timpii fabuloşi ai păţitului amant al Euridicei, şi chiar în regiuni lipsite de castelani feodali şi de sunători de fanfare, în ţări depărtate, asiatice, pe care noi le socotim de păgâne şi de barbare, muzica a fost preţuită ca o neapărată auxiliară a petrecerilor vânătoreşti.

Primeşte, te rog, pentru un moment, să ne întoarcem cu vreo cincisprezece sute de ani mai înapoi, pentru ca să ne încredinţăm cum că vânătorile cu acompaniament de orchestră nu sunt, precum s-ar putea crede, o deşartă închipuire a imaginaţiunii mele puţin vânătoreşti, ci că din contra, cele mai măreţe sărbări cinegetice au fost însoţite, chiar din vechime, cu concerte instrumentale şi vocale. Consideră totdeodată că această nouă digresiune pe câmpul artelor din antichitate, o fac şi pe dânsa numai şi numai întru cea mai mare laudă şi glorie a artei vânătoreşti, şi mai ales nu uita că pentru ca omul să facă un lucru bine, trebuie mai întâi de toate să aibă multă, foarte multă răbdare; de aceea şi înţelepciunea poporului te învaţă ca să „prinzi iepurile cu carul".

Negreşit că pentru oricare ştie să ţină un condei cu trei degite, şi pentru oricare din acei scriitori ce nu s-au pătruns că scrisul trebuie să fie numai o urmare cugetată a gândirii şi a studiului, foarte lesne le vine de a scrie *currente calamo** despre orice materie, ştiută sau necunoscută lor. Îi vezi, nepricepuţi plagiatori ai atotştiutorului Pic de la Mirandola,

* *În fuga condeiului* (lat.)

tratând cu uşurinţă de *omni re scibili et quibusdam aliis.*[65]

De va fi vorba de muzică, apoi îţi opăresc tot într-o leşie pe Rossini cu Offenbach, pe Auber cu un oarecare Suppé, fabricant de operete la Viena, pe Meyerbeer cu Lecocq, un alt imitatoraş parizian al caricaturistului operei; şi apoi, din acea căldare, îţi scot la lumină învăţături şi poveţe pentru formarea şi dirigerea unui Conservator naţional de muzică.

Dar cu atâta ar fi puţin! Groaznic orbeşte ura pe oameni, şi mai pe supărăciosul neam al scriitorilor, *genus irritabile vatum.*[66]

Avem dinaintea ochilor o spăimântătoare dovadă despre aceasta. Sunt în ţară la noi două foi literare care şi-au jurat neîmpăcată ură şi mânie:

Doi Joi se întărâtă, şi fulgerul jos plumbă![67]

---

[65] Nobilul italian Pic<o> de la Mirandola, născut la 1463, învăţase la vârsta de zece ani tot ce se putea şti pe atunci, şi la douăzeci şi trei, se lăuda în Roma că poate vorbi *de omni re scibili* <lat.> – de tot ceea ce se poate şti; el muri la vârsta de 31 de ani <deci în 1494>. Mai minunaţi în ştiinţă decât minunatul italian, mulţi scriitori de acum vorbesc nu numai de tot ceea ce se poate şti, dar încă şi de câteva altele, *de quibusdam aliis* <lat.>.

[66] Horatii *Epist.*, II, v. 102.

[67] Heliade, *20 decembrie 1843*, în *Curierul de ambe sexe*, period IV.

Convorbirile literare de la Iaşi muşcă carne vïe, când găsesc, în *Revista contimporană* din Bucureşti; iar aceasta,

Tantaene animis caelestibus irae![68]

împinge urgia până-ntr-atâta, încât, spre a defăima chiar şi titlul rivalei sale, tipăreşte cu litere negre pe hârtie albă, subt acelaş nume duşmănit de *Convorbiri,*[69] felurite poveşti vrednice de vânătorul cel cu coada vulpii, în care se zice, între altele, că la anul 1852 d<omnu>l Pantazi Ghica, deşertând, într-o seară prieteneşte, pahare de Chably, de Chambertin, de Şampanie şi de Xeres, într-un cabinet la „Caffé [sic] Anglais" din Paris, împreună cu Alexandru Dumas-tatăl şi cu Alfred de Musset, – au răposat, sărmanii, amândoi şi nu mai pot mărturisi, – dupe ce d<umnea>lui le-a istorisit multe şi mărunte despre literatura, muzica, instrucţiunea şi politica României, dupe ce le-a vorbit pre larg despre dascălul Lazăr, despre Alexandru Vodă Ghica, despre mitropolitul Dosoftei, despre Tudor Vladimirescu, despre meşterul Manole,

[68] Virgilii *Aeneid<a>*, I, v. 15:

Încape atâta ură în suflete cereşti!

[69] *Revista contimpoarnă*, <Bucureşti>, anul II, nr. 4, 1 aprilie 1874, pag. 324<–342>.

despre Ianache Văcărescu şi despre alţii mulţi câţi în Christos s-au botezat pe pământul românesc, în sfârşit a binevoit a le citi şi poema populară „*Înşiră-te Mărgărite* de V. Alecsandri". – „Să nu se uite că această conversaţiune [între d-nii Pantazi Ghica, Alexandru Dumas-tatăl şi Alfred de Musset] se petrecea la anul 1852", chiar dupe cum spune nota autorului (p. 335), şi că d<omnu>l Pantazi Ghica le-a citit atunci, pre cum zice, „în limba franceză, dupe textul românesc", poema *Înşiră-te Mărgărite*, pe care însă, d<omnu>l V. Alecsandri a compus-o la Mircești tocmai în anul 1856, adică cu patru ani în urma vestitei ei citiri de către d<omnu>l Pantazi Ghica, şi apoi a dat-o la lumină, pentru întâia oară, în *Revista română* din anul 1862 (pag. 160–166).

Pe limba vânătorească, în cazul de faţă, s-ar zice că autorul articolului *Convorbiri* din *Revista Contimporană* „a vândut pielea ursului, pe când ursul juca încă prin pădure". Dar între scriitori nu este ca între vânători. Loc de joc nu încape, şi – *horresco referens!*[70] – cât despre mine, zău, mă cutremur de o răzbunare literară ca aceasta. D-aş fi măcar

[70] Virgilii *Aeneid<a>*, II, v. 204.

cunoscut cu redactorii *Convorbirilor* din Iaşi, le-aş da desigur povaţa ca să schimbe cât mai curând titlul foaiei lor, pentru a cărui ruşine s-a jertfit cu atâta lepădare de sine însuşi d<omnu>l Pantazi Ghica.

Trăind însă cu totul înlăturat de asemenea crâncene lupte, eu, amice, când scriu câte ceva, scriu mai mult pentru a mea proprie plăcere, fără de a cugeta rău la alţii, – afară, poate, numai de astă dată, când m-am apucat a scrie pentru păcatele tale. Dacă însă chiar şi tu mă vei învinovăţi cu tot dinadinsul că m-am întins prea mult cu scrisul, şi că fac aci prea mare cheltuială de citaţiuni de prin autori străini, apoi îţi voi răspunde că acelea, – mai toate nestemate culese din salbele bogaţilor, – le presar pe sărăcăcioasa mea scriere ca s-o mai înţolez şi să-i dau şi ei ceva preţ; iar daca nu scriu scurt şi coprinzător, se vede că, rău sau bine, nici eu, ca mulţi alţii, nu mă pricep a face într-altfel.

Aşadar, supus blând la o nouă osândă, ia-te binişor după mine şi vino să ne îndreptăm paşii rătăcitori tocmai subt poalele munţilor din Kurdistan, pe calea care duce de la Bagdad la Hamadan, acolo unde este stânca stearpă şi râpoasă ce se cheamă Bisutun. Piciorul de spre apus al stâncei se numeşte, în

limba locului *Takh-i-Bostan*, adică *Bolta Grădinei*. Grădina deocamdată lipseşte, – şi unii eruditi cred că aci vor fi fost vestitele grădini atârnate în aer ale Semiramidei,[71] care, chiar daca odinioară au fost aci, apoi acum au zburat cu totul în aer; – dar bolta este în fiinţă, şi pe zidurile ei se văd nenumărate sculpturi săpate nu prea adânc în piatră, şi poate chiar odinioară colorate. Să le descriem toate, nu este treaba noastră; pe noi ne atinge numai cele două mari scene de pe pereţii laterali. Într-adevăr, pe una se vede o vânătoare de mistreţi; pe cealaltă, mai ştearsă, este o vânătoare de cerbi.

71 Diodori Siculi *Bibliotheca histor.*, II, 33: Dupe ce săvârşi aceste lucrări, Semiramida, în capul unei oştiri numeroase, întreprinse o expediţiune în contra mezilor. Sosind în faţa muntelui Bagistan, ca îşi aşcază acolo tabăra şi face o grădină care avea douăsprezece stadii [mai mult de doi kilometri] în ocolul ei; era pe o câmpie şi coprindea o fântână mare care dă apă pentru plante. Muntele Bagistan, care este consacrat lui Joc, formează una din laturile acestei grădini, prin stâncile sale râpoase, înalte de şaptesprezece stadii [ca la 2 850 metri] şi tăiate drept. Semiramida puse să scobească piciorul acestor stânci şi să sculpteze pe dânsul chipul ei înconjurat de o sută de streji. Ea puse să sape pe stânci o inscripţiune cu litere siriace, în care se zicea că Semiramida, grămădind tot bagagiul şi toate uneltele oştirii sale într-un singur morman, făcuse dintr-însele o scară pe care s-a urcat până în vârful muntelui.

D'Anville şi de Sacy au crezut că aceste cuvinte se pot aplica stâncelor de la Bisutun.

Stilul sculpturei, oarecare amănunte arhitectonice şi chiar costumele şi uzurile figurilor reprezentate ne înlătură de la prepusul că vom fi având aci dinaintea ochilor, imaginea petrecerilor cinegetice ale vitezei amazone asiriane, ale reginei Semiramide,

di cui si legge
Che sugger dette a Nino e fu sua sposa;
Tenne la terra che'l Soldan corregge.[72]

Gândul ni se repoartă mai bucuros asupra acelor puternici despoţi ai Persiei, Şapurii, Hormuzii, Khoşruii, Firuzii, Iejghirzii şi alţii, cari, din vechea lor cetate a Ctesifonului,

[72] Dante, *Divina Commedia, l'Inferno*, Canto V. Pasagiul întreg despre Semiramida zice, v. 52–60:

La prima di color, di cui novelle
Tu vuoi saper, mi disse quegli allotta,
Fu imperatrice di molte favelle.

A vizio di lussuria fu si rotta,
Che libito fe'licito in sua legge,
Per torre il biasmo in che era condotta,
Ell'è Semiramis, di cui si legge,
Che sugger dette a Nino, e fu sua sposa;
Tenne la terra che'l Soldan corregge.

Cea dintâi din aceea despre care tu vrei să aibi cunoştinţă, – mi zise el atunci, – a fost împărătcasă a multor limbi. La viţiul desfrânării a fost aşa dedată, încât neruşinarea fu iertată sub stăpânirea ei până-ntr-atâta încât însăşi a cutezat să ia asupră-şi blestemul în care căzuse. Ea este Semiramida, despre care se citeşte că a dat să sugă lui Ninu, şi apoi i-a fost şi soţie. Ea stăpânea ţara pe care o cârmuieşte acum Sultanul.

aproape de Bagdadul de acum, supărară mai bine de trei sute de ani pe împăraţi romani de seama lui Aurelian, lui Teodosie, lui Justinian, lui Eraclie; asupra acelor mândri şi luxuoşi Sasanizi, cari se închinau focului dupe legea lui Zoroastru, clădeau palate gigantice acoperite cu sculpture şi cu poleieli şi înmuiau în fir şi în pietre scumpe hainele de pe dânşii şi hamuturile de pe caii lor.

Vânătoarea, lupta cu fiarele, alergările cu caii şi încordătura arcului erau visele de aur cu care se desfătau ei, atât în fiinţă, cât şi în priveliştea armelor, vaselor, uneltelor şi podoabelor cu asemenea scene, pe care meşterii şi artiştii lor le reproduceau mereu, în metaluri şi în pietre scumpe.[73] Subiectele de

[73] Arta persană din timpul Sasanizilor a fost foarte puţin studiată; ea merită însă o atenţiune specială, având pe lângă aspectul impozant al producţiunilor antichităţii asiatice, un caracter de energie şi de mişcare pe care l-a împrumutat de la operile elenilor şi romanilor. Multe muzee şi tezaure eclesiastice din Europa posedă vase, monede şi pietre scumpe gravate, de stil sasanid; dar mai cu seamă în Muzeul Ermitagiului din Sanct-Petersburg sunt nenumărate plăci şi ornamente de aur, reprezentând lupte de animale şi vânători, care acestea toate s-au găsit prin movilele din Rusia asiatică meridională. – Vezi în *Annali dell'Instituto archeologico*, vol. <al> XV<-lea>, 1842, pag. 98 et sq., articolul d-lui <Henri> A<drien Prèvos> de Longpérier, intitulat: *Explication d'une coupe sassanide*, în care descrie un tas de argint al ducelui de Luynes (astăzi la Cabinetul de medalii din Paris), reprezentând o vânătoare sasanidă şi reprodus în *Monumenti inediti*, vol. <al> III<-lea>, pl<anşa>LI.

vânătoare, înfăţişate cu o vioiciune, cu o mişcare, cu un foc nespus, pot fi privite ca una din însuşirile caracteristice ale artei sasanide pe care o admirăm azi în câteva preţioase obiecte de lux ce au rămas din acele epoce depărtate, prin colecţiunile de curiozităţi artistice ale Europei, şi pe care o întâlnim în sculpturele de prin diferite ruine ale Persiei, iar mai ales pe stâncile de la Bisutun.[74]

Îmbele vânători de care avem aci a vorbi, sunt coprinse în două cadre pătrate, închipuind ţarcuri îngrămădite cu taraci*, de care stau atârnate zăveze ori perdele, spre a încinge tot ocolul unde se petrece vânătoarea. Proptele şi mănunchi de tufiş, legaţi cu frânghii, sprijină şi întăresc taracii.

Într-unul din îmbele cadre, locul ales e o mlaştină cu stuf şi cu răchită, în mijlocul căria a rămas o lumină de apă netedă, cu peştişori şi cu păsări plutitoare într-însa. Un şireag de elefanţi, mânaţi de cornacii ce-i încalecă şi-i îmboldesc, gonesc din dumbravă turme

74 <Robert> Ker Porter, *Travels in Georgia, Persia, Armenia, ancient Babylonia etc.*, London, 1822; vol. <al> II<-lea>, stamp<ele> 63-64. – E<ugène> Flandin et P<ascal> Coste, *Perse ancienne*, Paris, <1854>, vol. I, stamp<ele> 10–13.

* Pari groşi bătuţi în pământ.

nenumărate de mistreţi, cari, în fuga mare, cu râturile întinse, cu colţii ascuţiţi, cu spinarea încovoiată şi cu codiţa sumeasă, dau năvală prin leasă şi prin mocirlă. În două luntri mari şi adânci stă în picioare câte un vânător uriaş cu capul încoronat, cu veşminte bogat ornate şi cu arcul în mână; în preajmă-le cad pe brânci gliganii* şi vierii săgetaţi. Dar atât în aceste două luntri principale cât şi în alte două mai mici ce însoţesc pe ale regeştilor vânători, şed jos, cântând din nişte harpe în formă de dreptare şi cu zece coarde fiecare, bande de femei muzicante; într-o a cincea luntre sunt cântăreţi cari suflă, d-a-n picioarele, în flaute. Toate vasele sunt cârmuite de câte doi vâslaşi cari, cu lopeţile, spumegă faţa apei. Pe muchea cadrului se vede cum mistreţii ucişi sunt transportaţi pe spinarea elefanţilor, şi apoi cum slujitorii îi înjunghie şi-i despică.

A doua vânătoare, cea de cerbi, este cu mult mai confuză; figurile pe alocurea par a fi neisprăvite. Tot însă se vede pe ici şi pe colea o împrejmuire de zăbrele şi de stofe atârnate, formând o arenă cu două porţi, păzite de câte doi strejari; cerbii intră în alergătoare prin

* Porci mistreţi.

poarta din dreapta şi sunt urmăriţi de vânători; un călăreţ mai mare la trup, în goana calului, trage cu arcul într-înşii; alţii mulţi, mai mici, se ţin, şi ei, gonind, dupe vânătorul principal. Cerbii se poticnesc şi cad la pământ când ajung la fundul ţarcului; dar ciutele, ferite de un alt călăreţ cu trup mare, scapă singure pe cealaltă poartă, având la gâtul lor un arcan cu cordea fâlfâindă. Pe laturile cadrului, se vede, de o parte, cum se adună şi se păzesc cu elefanţi turmele de cerbi; de altă parte, cum cerbii ucişi prin munţi păduroşi, se încarcă pe spinarea cămilelor.

Dar mai mare şi mai presus de toţi actorii tabelului şi ca privitor liniştit al acestui spectacol animat, stă călare regele, cu arcul atârnat de gât, şi adăpostit subt o umbrelă rotundă pe care i-o ţine d-asupra capului un slujitor. Împrejurul lui cântă o numeroasă orchestră, aşezată de toate părţile, care pe jos, care pe o estradă înălţată cu scară. Acolo sunt şi harpiste, ca la vânătoarea de mistreţi, şi cântăreţi cu flautul, cari şed turceşte, cu picioarele încrucişate sub dânşii, şi trâmbiţaşi, şi toboşari, şi muscalagii* cu naiul, cu dairaua**,

* Cântăreţi la nai (muscal).

** Tamburină cu clopoţei.

cu cimbalele*, cu diblele şi cu surlele**, poate chiar şi cântăreţi din gură; într-un cuvânt, avem aci o bandă numeroasă de lăutari, reprezentată cel puţin prin douăzeci şi cinci de personagie cu instrumente variate, lucrând toţi din mâni şi din plămâni ca să încânte pe răsfăţatul Şah, în pomposul şi trufaşul său repaos. Te las să-ţi închipuieşti ce chef şi ce mândreţe!

Oare ce zici? Nu se pricepeau bine regii Sasanizi a vâna mistreţii şi cerbii?

A pluti lin pe apă şi, din singurul adăpost al luntrii, a săgeta mistreţii, pe când auzul îţi este răpit de dulcele cântări ale unei armonioase pleiade de zâne acuatice, iată o realitate sasanidă cu mult mai încântătoare decât basmul primejdioaselor sirene ale lui Omer şi decât visul amăgitoarei Loreley de pe ţărmurile neguroase ale Rinului!

A privi de subt umbră şi la sunetele unui concert *à grand orchestre* peripeţiile unei goane şi unui măcel de cerbi, iată încă o petrecere sasanidă, care negreşit că nu este tocmai de despreţuit.

---

* Vechi instrumente muzicale compuse din două talere de aramă ce se loveau unul de altul.

** Fluierc cu sunet ascuţit.

Nu rămâne îndoială că regii Sasanizi au fost oameni cu gusturi nobile şi delicate, de vreme ce le-a plăcut şi de a vâna în sunetele muzicei, şi de a vedea reprezentate în sculptură şi cu culori asemenea petreceri vânătoreşti.

Rămâne numai să ne batem capul spre a afla daca muzicanţii lor şi, mai cu seamă, daca vestitul cântăreţ Barbaud, carele răspândea în palatele marelui Khoşru Anurşivan, *cel cu sufletul mărinimos*, „note mai dulci decât privighetoarea", erau, în comparaţiune cu Haydn, cu Méhul, cu Weber şi cu Rossini, ceea ce sculptorii de la Takh-i-Bostan sunt faţă cu artiştii moderni cari au înfăţişat pe pânză scene de vânătoare, bunăoară cu P. Rubens, Fr. Snyders, Filip Wouwerman, Fr. Desportes, J. B. Oudry, J. E. Ridinger, Horace Vernet, Edw. Landseer şi alţii...

VII

ΖΩΓΡΑΦΙΑ PRIVITĂ DIN PUNTUL DE VEDERE AL TEORIILOR LUI DARWIN. – AMOR ŞI VÂNĂTOARE! – CUM SE ÎNGROPAU LA ROMA URMAŞII BIETULUI OVID, RĂPOSAT CA VAI DE DÂNSUL, CAM PE LA KUSTENGÈ. – PUSTIA DE OGLINDĂ, MULTE RELE FACE! – RUBENS N-A FOST VÂNĂTOR, DAR HORACE VERNET FĂRĂ ÎNDOIALĂ. – *FILOSOFIA ABSOLUTĂ* A ESTETICEI VÂNĂTOREŞTI. – ITALIA NE-A CAM DAT DE RUŞINE.

Dar iată acum, fără veste, un nou orizont artistic ce mi se deschide, tot pe tărâmul vânătoriei! Zău! când pleacă omul la vânătoare, nu ştie de unde-i sare iepurile! Am zis până aci multe, – ba chiar prea multe, – despre litere şi poezie, despre sculptură şi muzică; am zis şi câteva despre gravură, întrucât acestea toate se ating de arta cinegetică; dar nu ştiu cum s-a întâmplat de a rămas pictura cu totul înlăturată din cărarea mult cotitei mele colinde de vânător-hoinar. Cade-se oare să o lăsăm cu totul uitării?

N-ar fi o nedreptate, un afront, ce am face de buna noastră voie vânătoriei, când am nesocoti drepturile ce ea are la născarea a încă

unia din cele patru podoabe artistice ale geniului omenesc?

Am găsit prilej de a spune cum omul, înveselit sau jalnic la vânătoare, a simţit gustul de a cânta, în elegii şi în ditirambe poetice, şi în fanfare melodioase, vitejiile şi neajunsurile sale, ba chiar şi a-şi aduce aminte cu dor sau cu mândrie de drăguţa de acasă.

Am pomenit şi de acei sălbatici ai perioadei glaciare cari, în lungile lor răgazuri, au născocit arta sculpturei, zgâriind pe oase, pe pietre şi pe coarne, profile de dobitoace antediluviane.

Uita-vom acum a zice că, – dupe cât se poate bănui, – tot o aplecare de acelaş fel a făcut să se nască şi pictura?

Dar, în cazul de faţă, nu din dovezi plastice vom putea culege o asemenea ştiinţă. Filologia ne vine aci în ajutor şi ne arată că în limba elenilor, a naţiunii celei mai artiste din antichitate, pictura se chema *ζωγραφία* <zografia>, adică *scrierea, γραφία* <grafia>, *animalelor, τῶν ζῶω* <ton zoon>.

Acum, daca s-ar scula cineva şi ar zice că aşa vor fi toate acestea, dar că *animal* nu vrea să zică *vânătoare*, şi că săpăturile din peşterile Acuitaniei, precum şi denumirea caracteris-

tică a picturei la eleni au raport numai la *fiinţele însufleţite* în genere, şi nu, în particular, la luptele lor, care provin din instinctul *vânătoriei*, atunci ne-am vedea siliţi să mutăm judicata la tribunalul lui Darwin, carele, dupe teoriile sale fiziologice, ne va dovedi că lupta pentru existenţă, adică *concurenţa vitală*, este unul din cele două principii fundamentale ale universului şi că orice fiinţă pre lume trăieşte şi se desvoltă numai şi numai fiindcă a biruit în această luptă, adică a fost *vânător* şi nu *vânat*. El va adaoge, poate, spre a-şi completa teoria, că vânătorului norocit îi rămâne şi dreptul exclusiv de *selecţiune naturală*, adică de a-şi alege, dupe al său plac, soţie sau soţii (precum se şi simte), şi că, – scurt şi coprinzător, – viaţa întreagă a universului se rezumă în aceste două cuvinte: *Vânătoare* şi *Amor!*

Pornind d-aci, cum să nu credem că tot ce e bun, mândru şi frumos pre lume s-a născut din avânturi amoroase şi din porniri vânătoreşti?

Iată-ne dar asiguraţi şi despre originea picturei.

Însă spre a nu abuza peste măsură de zicala grecească a împăratului August:

Σπεῦδε βραδέως![75] să dăm îndată năvală în pictura cu subiecte vânătoreşti. Mi s-a urât mie scriind, dar ţie citind!!!

Când vine vorba despre vreuna din frumoasele arte, şi mai cu seamă despre pictură, noi, în lumea modernă, ne gândim numaidecât la Italia. Acolo pare că şi-a găsit această artă şi lumina cu care se împacă mai bine, şi formele în care se răsfaţă mai bucuros, şi tiparele dupe care se mlădie mai cu înlesnire. Nu ştiu pentru ce răsunetul numelor lui Rafael, lui Correggio, lui Tiţian, lui Paul Veronese pare că ajunge la auz cu vibraţiuni mai răpezi şi mai sonore decât ale lui Rubens, lui Rembrandt, lui Poussin şi ale tuturor pictorilor de la nord.

Fără îndoială însă, aceasta este o nedreptate a minţii noastre, şi cei din noi care iubesc vânătoarea şi artele ce au sărbat-o, ar fi cei dintâi cari s-ar căi şi s-ar vindeca de o aşa greşită aplecare, când ar cugeta că în toată acea grămadă de artişti iluştri, cari au

---

75 <Caii> Suetonii <Tranquillii> *Vita Octavii Augusti*, XXV. El spune că acest împărat avea obicei a zice că este totdauna mai bine ca omul „să se grăbească încetinel" – *Festina lente!* <lat.>.

aşternut, trei secoli de-a rândul, toţi pereţii Italiei cu nemuritoarele lor picturi, nu s-a găsit măcar unul care să se fi dedat a zugrăvi mai cu plăcere scene de vânătoare.

Spre a găsi în Italia picturi vânătoreşti de un merit oarecare, în număr mai considerabil, trebuie să ne repurtăm în timpii antici, pe când se vede că artiştii pompeiani şi romani aflau mai multă mulţumire de a decora zidurile cu subiecte reprezentând luptele oamenilor cu fiarele şi cursele ce ei le întindeau.

Printre picturile antice de această natură ce s-au păstrat până în timpii moderni, datorim o îndoită atenţiune acelora din sala mormântală ce s-a descoperit la 1674, acum tocmai două sute de ani, într-un mal de pe Calea Flaminia, la o mică distanţă de Roma, şi în care se aflau sarcofagele lui Quintus Nasonius Ambrosius şi al femeii sale, Nasonia Urbica, urmaşi, după cum se crede, ai nenorocitului poet Ovidiu Nasone, carele a murit exilat pe ţărmurile sălbatice ale Mării Negre, fără ca mâna-i, dibace pe coardele lirei

latine, să se fi putut deprinde a încorda arcul sarmatic:

Moris an oblitus patrii, contendere discam
Sarmaticos arcus, et trahat arte loci?[76]

Un interes îndoit se leagă de picturile din mormântul Nasonilor,[77] fiindcă, pe de o parte ele sunt din cele mai bune printre puţinele

---

[76] Ovidii *Pontica*, I, V, v. 49–50:

Uitând obiceiele patriei, învăţa-voi să încordez
Arcurile sarmatice şi trăi-voi dupe chipul locului?

Poetul Ovidiu a petrecut anii săi de exil şi a murit în cetatea Tomi, pe Marea Neagră, care, fără îndoială, era la satul Anadolkioi, aproape de Kiustengè. Vezi A. Papadopulo Vretos, *La Bulgarie ancienne et moderne*, St.-Petersbourg, 1856, pag. 119–146 şi 186. – S-a făcut multă dezbatere în trecut despre situaţiunea cetăţii Tomi şi despre mormântul lui Ovidiu, pe care mai mulţi ar fi pretins a-l fi descoperit în deosebite locuri ale Ungariei, Podolici şi Rusiei meridionale. Vezi, pentru această cestiune, *Viaţa lui Ovidiu*, scrisă de J.Massou (Amsterdam, 1708), şi de Cavalerul Rosmini (Milan, 1821); disertaţiunile *De Ovidii exsilio et sepulchro* (de Rabener şi de Villenaye) în ediţiunea completă şi anotată a operilor poetului, publicată de N. E. Lemaire, Paris, 1824, vol. <al> VIII <-lea>; şi A. Deville, *Essai sur l'exile d'Ovide*, Paris, 1859. – În Demetrii Cantemirii *Descriptio Moldaviae* (ediţiunea latină, tip<ărită> de Societatea Academ<icâ> Român<â>, Bucureşti, 1872), sunt câteva fraze şi mai multe note desvoltate ale ilustrului autor asupra locului de exil al lui Ovidiu, pe care unii l-au crezut a fi Akermanul sau Cetatea-Albă, alţii Chilia, amândouă în Buccagul Basarabiei (Cap. III, pag. 9; <Cap.> IV, pag. 19–21).

[77] Picturile din bolta Nasonilor nu mai există în fiinţă; ele au fost însă publicate de <Giovanni Pietro> Bellori, *Le pitture del sepolcro de'Nasoni, disegnate et incise da Pietro-Sante Bartoli e descritte*, Roma, 1680, in folio, stamp<ele> XXVI–XXIX. Vezi şi *Oeuvres choisies des peintres de l'antiquité*, Paris, 1864, stamp<ele> 101–104.

rămăşiţe ale artei picturale din antichitate, şi, pe de altă parte, fiindcă scenele vânătoreşti reprezentate în ele ne pun dinaintea ochilor curioase moduri de vânătoare.

Aceste picturi ocupau patru compartimente pătrate pe tavanul boltei şi corespundeau fiecare cu câte o grupă de figuri alegorice, simbolizând cele patru timpuri ale anului. Cu primăvara se îmbina vânătoarea de cerbi; cu vara, cea de lei; cu toamna, cea de pantere, şi-n fine, compartimentul iernei era ocupat de o vânătoare de mistreţi.[78]

Cele două dintâi, adică vânătoarea de cerbi şi de lei, se petrec în păduri îngrădite cu zăbrele. Un câne goneşte un cerb şi o ciută, urmăriţi şi de un vânător pe jos, carele opreşte de zgarda numită *copula* pe un al doilea copoi. Alt vânător, cu suliţa, pândeşte animalele la marginea ţarcului.

Vânătorii de lei sunt mai numeroşi; ei au toţi paveze rotunde, dindosul cărora se ascund, lipiţi unii de alţii. Una din fiare se răpede întărâtată asupra acelor mişcători

78 Acest al patrulea compartiment s-a dărâmat îndată dupe deschiderea boltei. Desemnul publicat de Bellori este dintr-o altă descoperire, făcută la 1672 în Roma, în grădinele Sertoriane, sub muntele Celius.

pareţi de metal; dar cealaltă a izbutit a doborî jos pe un vânător şi-l striveşte sub propriul lui scut, pe care ea calcă cu o fieroasă mândrie.

Tot cu paveze şi cu ţăpoaie, *venabula,* sunt înarmaţi şi vânătorii de pantere, cari închid şi rostogolesc pe animal într-un cerc de scuturi late şi solide; dar ei şi mai mult se bizuie, spre a prinde şi a ucide fiara, pe o cursă în formă de ladă pătrată, în fundul căria au pus o oglindă. Pantera, turbată de mânie, îşi zăreşte deodată chipul resfrânt pe faţa lucioasă a sticlei; ea stă şi se miră,

...Ea tresare, decât soţul ei Zefirul mai răpede; mânia ei pe toate strălucitoarele ei pete se resfiră şi, gata a înghiţi în adânca ei gură pe vânător, ea se opreşte dinaintea chipului ei resfrânt în oglindă,[79]

apoi se azvârlă răpede spre dânsul, şi iat-o prinsă în capcană,unde o ajunge la sigur darda vânătorului, care sta pitit d-asupra oglindei.

În timpii noştri, oglindele slujesc vânătorilor franţezi ca să prindă nevinovate ciocârlii. Dovadă că, întotdauna şi pretutindeni, oglinda,

[79] Claudiani *De raptu Proserpinae*, III, v. 262–265:

fremit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
Dispergit maculis, jamjamque hausura profundo
Ore virum, vitreae tardatur imagine formae.

cu mincinoasele-i străluciri, amețește și pe vesela păsărică, și pe fiara sălbatică, și pe naiva Margareta a lui Faust,

Ah! je ris
De me voir si belle en ce miroir![80],

și pe bătrâna cochetă, care, în doru-i plin de *parapon,* trăncănește verzi și uscate, bunăoară ca versuri de acestea:

Plângi, oglindă, plângi cu mine!
Nu găsim ce mai cătăm!
Când mă văz acum în tine,
Amândouă ne-ntristăm.

Tu văzuși, văzuși, oglindă,
Frumusețea-mi răsărind,
Și cu-ncetul eclipsândă,
O vezi iarăși apuind!

---

[80] Aceste versuri franceze <*Ah! îmi vine să râd, când mă văd atât de frumoasă în această oglindă!*> sunt din libretul operei *Faust*, pus pe muzică de Gounod; în drama originală, a lui Goethe, oglinda Margaretei este însemnată numai ca un joc de scenă; apoi, și vecina Marta deșteaptă cochetăria tinerei fete, cu aceste cuvinte:

Komm du nur oft zu mir herüber,
Und leg' den Schmuck hier heimlich an;
Spazier ein Stündchen lang dem Spiegelglas vorüber
Wir haben unsere Freude dran.

Vino tu mai des pe la mine încoace
Și pune aci, pe ascuns, podoabele pe tine;
Primblă-te ca o oră pe dinaintea oglindei,
Și să vezi ce mulțumire o să avem și dintr-atâta.

În zadar colori silite,
Frumuseţi de-mprumutat;
În zadar sunt îngrijite
Nişte flori ce s-au uscat![81]

Dar ce stăm să ne bocim cu baba, în stihuri vrednice de ale ei *„colori silite, frumuseţi de-mprumutat"?!* Daca e vorba de oglindă şi de amăgirile ei, să ascultăm mai bine cum ciripeşte muza „plină de *nuri** şi de dulceaţă" a clucerului** Alecu Văcărescu, luceafăr trecător din secolul din urmă, pe care s-au grăbit a-l stinge duşmanii gloriei româneşti, chiar în zorile vieţei sale şi în primul susur matutin*** al poeziei noastre naţionale.

Poate că strofele ce am să transcriu nu vor fi tocmai la locul lor aci, în fumul de praf de puşcă cu care eu tămâiez deocamdată cartea ta, dar, în tot cazul, fragedul archaism al acestui „cântic de lume" va fi ca o sorbitură

---

[81] *Cocheta bătrână la oglindă*, poezie pe care a publicat-o, – nu prea ştiu de ce, – Lord Stanley, în eleganta sa carte, *Fleurs de la Roumanie*, Recueil de poésies anciennes et modernes, Hertfort (Angleterre), 1856. – Se vede că filoromânul englez n-a voit să uite, printre florile României, nici chiar

Nişte flori ce s-au uscat!

* Nur – farmec, graţie.

** Titlu boieresc.

*** Matinal.

de apă limpede şi răcoroasă, dupe hapul de trudnică şi băbească versificaţiune ce te făcui să înghiţi:

Oglinda când ţi-ar arăta
Întreagă frumuseţea ta,
Atunci şi tu, ca mine,
Te-ai închina la tine.

N-ar fi mijloc să te priveşti
Asemenea după cum eşti,
Şi idololatrie
Să nu-ţi aduci tu ţie!

Ochii în ea când ţi-i arunci,
De tot se-ntunecă atunci,
Şi de te şi arată,
Iar nu adevărată.

De-aceea nu da crezământ
Oglindei, ce cu scăzământ
Îţi face-nşelăciune
Şi tot minciuni îţi spune,

Ci câtă eşti să ştii de vrei,
Dă crezământ ochilor mei,
Fiindcă nu te-nşeală,
Nici fac vre o greşeală;

În ei te cată să te vezi
Întocmai pe cât luminezi,
Şi dintr-a lor vedere
Vezi câtă ai putere!

Crede-i, săracii, când îţi spun
Că numai ţie se supun,
Şi că tu eşti din fire
A lor dumnezeire![82]

Acum, daca lumina oglindei, în nestatornicia reflectelor sale, ne-a preschimbat priveliştile vânătoriei în imagine amoroase, noi să profităm fără zăbavă de învăţăturile lui Darwin şi, din sfera *selecţiunii naturale,* să ne înapoiem iarăşi privirile asupra *concurenţei vitale.* Aceasta ne va fi cu atât mai lesne, cu cât al patrulea tabel antic, cel care reprezentă

82 Poeziile lui Alecu Văcărescu <1762–1800?>, fiul banului Ienăchiţă şi tata lui Iancu Văcărescu, sunt cele mai multe inedite; abia daca vreo câteva s-au păstrat în memoria vechilor lăutari. Însă fiul poetului le adunase şi, daca va vrea Dumnezeu, peste puţin voi izbuti a le publica. Viaţa acestui poet, pierdut, – omorât negreşit, în exil, – în vreo cetate de peste Dunăre, la vârsta de 32 de ani, e un întreg romanţ, pe care am de gând să-l povestesc când voi scoate la lumină pocziile ce au mai rămas de la dânsul. Nu mă tem a zice că până acum nici un poet român n-a avut mai mult foc şi mai multă graţie. Aceste cualităţi răsar scânteictoare, prin limba învechită, şi, uneori, azi, chiar ridiculizată a versurilor sale.

vânătoarea de mistreţ, ne face să intrăm cu totul în focul acţiunii vânătoreşti, *in medias res**.

Un vier uriaş fuge urmărit de un călăreţ cu două suliţe în mâni, de alţi patru vânători cu ţăpoaie şi cu săgeţi, de câni, – unul liber, şi altul oprit de zgardă; în faţa vânatului se prezentă doi juni, – unul cu arcul încordat, celălalt cu suliţa îndreptată spre fiară. Toţi aleargă, toţi strigă, toţi sunt aprinşi de cea mai fieroasă turbare.[83] De nu s-ar deosebi, pe subt această mişcare, sobrietatea de linii a artelor antice şi oarecare imperfecţiuni de forme, care denotă o epocă de scădere, s-ar putea crede că acest episod a fost schiţat de penelul energic al lui Rubens.

---

* *În miezul lucrurilor* (lat.).

[83] Toate cualităţile acestei picturi, şi poate chiar mai multă mişcare, mai mult foc, se găsesc într-un basorelief antic din Muzeul Capitolin, la Roma (Sala Împăraţilor), în care se vede un vier uriaş, împresurat şi atacat de şase vânători şi de trei câni. Un june, de la spate, a tras cu arcul într-însul; alţi doi,din care unul poate fi Meleagru, îşi înfig lăncile lor în şalele lui; o femeie călare, – poate chiar Atalanta, – îl izbeşte şi ea cu suliţa; în faţă-i, un bărbat mai în vârstă, – Telamon, se crede, – rădică baltagul ca să-l lovească în creştet.Un servitor a căzut sub dobitoc, oprind de zgardă un copoi; ceilalţi doi câni, din care unul molos, saltă ca să-l apuce de rât. Acest frumos monument poartă numirea *Mistreţului din Calidon*.

Căci şi acest Domn al pictorilor flamanzi a zugrăvit scene de vânătorie, în care fiarele sălbatice, – mistreţi, tigri, lei, ba chiar ipopotami şi crocodili, – intră în luptă cu omul. Sunt însă mai ales scene fioroase, în care geniul semeţ al maiestrului a dat vânătoarii un caracter cu totul eroic sau tragic, deşteptând admiraţiunea atât prin spăimântătoarea încăierare a luptătorilor, cât şi prin energia pozelor, prin vârtoşia musculaturii lor şi prin vioiciunea coloritului.[84]

Un fior îţi trece prin vine când vezi într-un tabel al lui Rubens, pe un cavaler numid sfâşiat de creştet şi de umăr, de către un leu puternic, care i-a sărit în cârcă şi s-a stârcit pe şoldul armăsarului negru ce se rădică îngrozit pe picioarele-i de dinderât. Fiara aurie muşcă din umărul călăreţului; un răcnet groaznic iese din buzele căscate ale acestuia; faţa-i e învineţită de spaimă şi de durere; ochii îi sunt holbaţi; din mână-i scapă lancea.

---

84 *Peter Paul Rubens* – cel mai mare pictor al şcoalei flamande, născut în Colonia, la 1577, şi mort la 1640, a produs, printre sutimi de tabeluri de tot felul, câteva subiecte de vânătoare, care se află azi prin galeriile de la Munic, Dresda, Marsilia şi în câteva colecţiuni particulare din Englitera; apoi sunt de la dânsul şi o mulţime de desemne cu subiecte vânătoreşti, chiar şi în colecţiunea Luvrului.

Dar aci artistul a trecut peste hotarele vânătoreşti; căci ne-a pus subt ochi o dramă de cele care, şi daca aţâţă vitejia eroilor, însă îngheaţă îndrăzneala simplilor vânători. Acestora le place ca cel puţin, printre primejdii, să se întrevază izbânda lor. Numai în asemenea caz se poate aplica cualificaţiunea de *curat vânătoresc* unui tabel sau oricărui alt obiect de artă. Acolo unde fiara rămâne învingătoare şi vânătorul este sacrificat, se poate zice că artistul a ieşit din sfera artelor vânătoreşti şi opera lui inspiră un interes de groază care sfâşie toată armonia regulelor cinegetice; aceea este o notă discordantă în muzica vânătoriei, o greşeală de ortografie în gramatica ei.

În secolul nostru, un pictor francez cu talent de frunte, Horace Vernet, a reînoit în pânzele pe care a zugrăvit vânătorile de lei şi de mistreţi din Algeria şi din Sahara, emoţiunile unor scene în care primejdia situaţiunilor joacă un rol de căpetenie; dar fiind însuşi el vânător, s-a ferit de a comite incorecţiuni antivânătoreşti ca Rubens, şi tabelurile lui, aşa vrednice de admirat, au toate acel caracter care chezăşuieşte întot-

dauna vânătorilor o superioritate măgulitoare asupra fiarelor vânate.[85]

Un tabel de vânătoare africană al lui Horace Vernet e ca o povestire a vestitului ofiţer francez Jules Gérard, carele, în unsprezece ani petrecuţi în Algeria, a împuşcat douăzeci şi cinci de lei şi a câştigat astfel meritata poreclă de „ucigătorul leilor".[86] Chiar basme d-ar fi câte povesteşte vânătorul şi câte zugrăveşte artistul, tot pare că te scuturi la ideea că omul se joacă aşa lesne cu viaţa sa, pentru un simplu gust de vânător; dar când citeşti sau priveşti, mult nu trece şi afli sau cel puţin ghiceşti că fiara cea primejdioasă este mai în pericol decât omul, că ea are să pice învinsă de al ei prigonitor, şi atunci îndată, încrederea, bucuria, ba chiar şi mândria se deşteaptă toate deodată în

---

[85] *Horace Vernet* – născut la 1789, mort la 1863. Dintre numeroasele lui tabeluri de tot felul, alegem pe cele de vânătoare: el a expus, în anul 1836, *Vânătoarea în pustiul Sahara.din 28 mai 1833;* la 1839, *Vânătoarea de lei în Metigé*; la 1855, *Vânătoarea de muflони* [berbeci sălbatici] *de către marocani; Întoarcerea de la vânătoare de lei; Vânătoarea de mistreţi în Sahara.* A mai făcut şi numeroase gravuri reprezentând subiecte de vânători europene.

[86] *Jules Gérard* – născut în 1817 – a descris vânătorile sale în două volume foarte interesante: *La chasse au lion*, 1855, şi *Le tueur de lions*, 1858. D<omnu>l Alfred Poissonnier şi vicomtele Adolf D'Houdetot au scris biografia lui.

inima-ţi, acum liniştită şi mângâiată. Atunci zici cu încredinţare: „Iată un frumos tabel vânătoresc!"

Aceste consideraţiuni pot să-ţi pară a fi idei metafizice cam confuze – adică, cum am zice, după un termin inventat şi pus la modă de un vesel şi spirituos invalid al vânătoriei, cam *filosofie absolută*[87]; – eu însă stăruiesc a crede că, şi dacă nu ştiu eu bine să lămuresc aceste idei, s-ar putea totuşi stabili în principiu că, pre cum arta vânătoriei consistă numai din reguli care fac pe vânător să învingă pe vânat, şi nu viceversa, tot aşa şi operile literarii sau plastice nu se pot cualifica cu titlul de *cinegetice* decât atunci numai când ele prevăd neîndoioasa victorie a vânătorului, chiar şi daca uneori ele ar atrage un oarecare interes de milă sau de admiraţiune asupra vânatului persecutat.

87 „Filosofia absolută!" Accastă minunată ştiinţă nouă o cunosc şi o preţuiesc câţi au petrecut şi au râs în vesela societate a d<omnu>lui Iancu R..., nepot al răposatului Eliad Rădulescu; din feluritele daruri ale unchiului, dânsul a moştenit pe acela neaoş românesc de a şti minunat să păcălească cu vorba pe cei slabi de îngeri. Dintre nenumăratele anecdote glumeţe ale nepotului său, Eliad, într-un articol din *Biblioteca portativă* (vol. <al>II <-lea>, Bucureşti, 1860, pag. 253 şi urm.), ne povesteşte cum el a dat pe bete, într-o zi, pe unul din acei lingăi nătângi şi

Admiţând o asemenea definiţiune pentru toate ramurile de bele-arte care se ocupă cu ilustrarea vânătoriei, putem acum să trecem în revizuire pe toţi acei pictori din diferite şcoli, cari se numesc mai special *pictori de vânătoare.*

---

morocănoşi de ardeleni, care trec uneori dincoaci de munţi, în calitate de profesori, proaspeţi scăpaţi din câte un păcătos de gimnaziu unguresc, lăudându-se că „li a fost succesu pe deplcanu a absolvere prelctionile la filosofia, nccum şi cursurile teologali; ergo se recomăndăluiesc că-s batăr teologi şi filosofi absoluţi", numai buni ca să tâmpească cu neştiinţa lor fumurată pe bieţii copilaşi de pe aci. Cântărind numai dintr-o clipă arama filosofului său, păcălitorul nostru, viţă de târgoviştean bun de gură, îl luă la refec, şi, lăudându-se că şi dânsul a studiat adânc filosofia, mai ales în limba engleză, începu, ca probă de ştiinţa şi de sistema sa filosofică, să-i toarne, cu o limbuţie modulată pe intonări de cele mai convingătoare, o vijelie de definiţiuni şi de formule cam de felul următoarei: „Pentru mine, domnule filosof, simţirea este un fluid individual care, redus la cea mai simplă expresie, printr-o impulsie comunicativă, şi făcând prin hipotenuză o tangentă prin fibrele simţitive, străbate prin toate liniile paralele ce se unesc din natura lor într-un punt, şi prin simţibilitate produc toate senzaţiunile, toate simţimintele sentimentalismului celor cinci simţiri ce simţualmente funcţionă prin cele cinci simţuri şi cad toate în sinteza perpendicularei spre a se manifesta spiritului uman printr-o fosforescenţă supranaturală a intelectului simţitor...".

Dupe un valvârtej de felul acesta, bietul ungurean, zăpăcit şi uluit, rămase însă bine încredinţat „cum că onoratul şi măritul domnu Iancu este aprïat a fire cu mult mai profund şi mai absolut filosof decât dânsul, de bună samă că încă ştiuse mintenaş a subştemere şi a respicare certe materie filosofice tare încâlcite, întru a cărora esenţie percepcrea intelighenţei sale nece cum nu potuse bene a resbatere". – Judicaţi, acum d-voastre, onoraţi cititori, care din doi era mai tare în „filosofie absolută"!

Daca Italia şi cu dânsa Spania, rămân mute la fanfarele de chemare ale vânătorilor,[88]

[88] Zicând acestea nu voim a înţelege că niciodată, nici un pictor italian sau spaniol n-a reprezentat în vreun tabel al său scene de vânătoare. O asemenea asertiune ar fi foarte lesne de răsturnat. Zicem numai că nici Italia, nici Spania n-au avut vreun pictor ilustru care să se fi dat într-un mod cu totul special la pictura vânătorilor.

Nu se poate numi „pictor de vânători" bolonezul *Domenico Zampieri*, ce-i zic şi *Dominichino* (1581-1641), fiindcă într-o zi a avut graţioasa inspiraţiune care a produs frumosul tabel, de un aspect cu totul antic, ce se numeşte *Vânătoarea Dianei*, şi care se vede în Galeria Borghese din Roma. La marginea unui crâng şi pe malul unei ape, în care se scaldă şi se joacă două fragede zâne, şapte nimfe pădureţe se întrec cu săgeţile, care de care să nimerească mai bine o porumbiţă, pusă drept ţăl pe vârful unei prăjini. Diana stă, în fund, la mijlocul pânzei, şi le arată preţurile luptei, care sunt un arc de aur şi o faretră <tolbă de săgeţi> de purpură. Dindosu-i, alte nimfe privesc curioase; una, pe malul apei, se descalţă; alta opreşte la loc ogarii. În depărtare se văd mai multe figuri luptându-se, sunând din bucium, alergând şi purtând, atârnată de bârnă, o căprioară ucisă. La o parte se zăresc capetele a doi păstori, pitiţi în tufiş ca să asiste nevăzuţi la jocul zeiţilor. Opera Dominichinului e plină de graţie, de frăgezime, de mişcare.

Nu se poate iar numi „pictor de vânătoare" nici spaniolul *Don Diego Velasquez* (1599–1660), *pintor di camara*, mareşal şi amic al regelui Filip <al> IV<-lea>, fiindcă, în peisagiul numit *O vedere la Prado*, din Museo de Rey de la Madrid, a zugrăvit cu penelul său energic şi realist o încăierătură înfuriată de oameni, de cai şi de câni, vânând mistreţul; nici fiindcă, într-un tabel din Galeria Naţională din Londra, unde figurează regele călare cu toată Curtea sa, a schiţat, asemeni, o vânătoare de vieri; nici fiindcă în mai multe alte portrete ale lui Filip <al> IV<-lea>, sau al infantului Don Carlos Baltazar, i-a prezentat în costum de vânătoare, cu arme în mână şi cu câni în preajma lor.

Acestea sunt flori gingaşe, răsărite ici şi colea, pe câmpul năpustit, în Spania şi în Italia, al artelor vânătoreşti; dar cu o floare nu se face primăvara, nici cu un tabel sau două, o şcoală de pictură.

apoi şcoalele flamandă, olandeză, franceză, germană şi engleză răspund toate la apel, şi fiecare din ele se prezentă cu unul sau mai mulţi artişti însemnaţi, având această specialitate. În Flandra găsim pe Francis Snyders, amicul şi conlucrătorul lui Rubens; în Olanda, pe Filip Wouwerman, pictorul de cai şi mai ales al calului bălan; în Franţa, pe François Desportes şi pe J. B. Oudry, cari au fost pictorii oficiali ai vânătorilor date de regii Ludovic al XIV-lea şi al XV-lea; în Germania, pe J. Elias Ridinger, portretarul vânatului înjunghiat de prinţişorii şi de grofii nemţeşti din secolul din urmă; în Englitera trăieşte încă Sir Edwin Henry Landseer, carele a înfipt cu penelul pe pânză cele mai frumoase şi mai originale tipuri de câni englezeşti şi a poetizat moartea tragică a cerbilor măreţi din poienile înorate şi din bălăriile fantastice ale Scoţiei.

VIII

BIBLIOGRAFIE CINEGETICĂ A SECOLULUI DE MIJLOC. – ÎNŞIRĂ-TE MĂRGĂRITE ARTISTIC ŞI VÂNĂTORESC. – MISTREŢUL DE SNYDERS. – WOUWERMAN ŞI CALUL BĂLAN. – VĂZUT-AI LA LUVRU PE *BONNE, NONNE* ŞI *PONNE*, SAU PE *MITTE* ŞI *TURLU*, ADICĂ PE DESPORTES ŞI PE OUDRY? – PRINŢIŞORII NEMŢI DE MULT VISAU A VERSALIA. – RIDINGER ŞI BABIŢA. – TOT RIDINGER ŞI MARCHIZUL DE CARABAS. – TOT RIDINGER ŞI SIR EDWIN LANDSEER. – CUM TE DAU DE GOL BĂIEŢII DE LA NOI. – CUM UMBLU EU SĂ TE ADUC PE TINE A DEVENI UN SPORTMAN FASHIONABIL.

În acest şir de artişti, care se destinde peste un spaţiu de trei sute de ani, avem şi o istorie întreagă a picturei vânătoreşti, a deosebitelor faze prin care ea a trecut; se pare că destinele au voit ca, în timpii moderni, această ramură a artei, bogată şi variată în identitatea ei caracteristică, să încolţească pe rând şi să poarte rod treptat în fiecare din ţările culte ale nordului Europei, fără ca într-însa să se ivească vreun interval de amorţire.

Ca ramura aurită a zeiței de sub pământ, abia un penel consacrat Dianei începea a șovăi în mâna artistului îmbătrânit, și altul răsărea subt o climă vecină, ca să întrețină tot vie admirațiunea pentru estetica vânătorească:

Primo avulso non deficit alter
Aureus, et simili frondescit virga metallo.[89]

După ce, în timp de mai mulți secoli, vânătoria n-a avut alți interpreți plastici decât pe migăloșii miniaturiști, cari înluminau* cu poleiele și cu văpsele cleioase mulțimea de manuscripte, dupe care castelanii secolului de mijloc învățau, prin citire și prin exemple zugrăvite, regulele însemnate în cărți vestite pe acele vremuri, precum *De arte venandi cum avibus*, scrisă de împăratul Germaniei Frideric al II-lea, *Le livre du roy Modus et de la royne Racio, El libro de la Monteria que mandò escriver el rey Don Alonso de Castilla y Leon, Les déduitz de la chasse des bestes sauvaiges* de Gaston Phoebus, pe care nu l-ai

---

[89] Virgilii *Aeneid<a>*, VI, v. 143–144:

Rupând una, nu lipsea alta
Tot de aur, și ramura înfrunzea de acelaș metal!

* A înlumina – a împodobi un manuscris cu miniaturi colorate sau polcite.

trecut nici tu cu vederea, şi încă altele,[90] care au constituit mult timp toată literatura şi toată arta vânătorilor, apoi tocmai în secolul al XVI-lea, artişti adevăraţi începură a se inspira din subiecte vânătoreşti.

Am spus în ce mod, mistic sau dramatic, Albert Dürer şi P. Rubens au conceput asemenea subiecte. Ei au fost fără îndoială bărbaţi de geniu, dar nu se pot numi curat *pictori de vânătoare*. Altora, mai puţin geniali,

---

[90] Cartea împăratului Frederic al II-lea (1191–1250), fiul lui Frederic Barbă-Roşă, a fost mai întâi tipărită la 1596 de Vesler (Augusta Vindelicorum, adică Augsburg), 1 vol., in-8°, şi, mai completă, de Joh<ann> Gott<lob> Schneider, la Lipsca, 1788–<17>89, 2 vol., in-4°. – *Le livre du roy Modus (et de la royne Racio)*, tipărit<ă> mai întâi în Chambéry, la 1486, in fol. got., a fost reprodus<ă>, cu o prefaţă de d<omnu>l Elzéar Blaze, Paris, 1859, in-8°, cu 50 stampe. – Am menţionat mai sus opera lui Gaston Phoebus, comite de Foix. – Cartea spaniolă *Libro de la Monteria*, scrisă după ordinele regelui Alfons al XI-lea, învingătorul maurilor „la batalla del Salado", a fost tipărită de Gonz. Argote de Molina, la Sevilia, 1582, in fol. – Voi mai adaoge la această listă de bibliografie arheologică a vânătoriei încă două cărţi curioase: una, fiindcă este opera unui rege al Franciei şi vânător vestit, *La chasse royale*, par Charles IX, roi de France, Paris, 1625, in-8°, cu stampe; şi alta, fiindcă ne descrie vânătorile cu şoimii, nu numai în Occident, dar şi la grecii bizantini, şi la turci: *Falknerklee, bestehend in drey ungedruckten Werken, über die Falknerey, nämlich:* – 1. *Das Falkenbuch* (tükisch); – 2. *Ιεραχοσοφίον, das ist die Habischtslehre;* – 3. *Kaisers Maximilians Handschrift über die Falknerey*... aus dem türkischen und griechischen verdeutscht und herausgegeben von Hammer Purgstall, Wien, 1840, in-8°, cu stampe.

dar nu mai fără talent, li se cuvine un titlu aşa special.

Sunt aceia chiar despre cari am zis adineauri că, în răstimpul de trei secoli, din al XVI-lea şi până acum, şi-au trecut din mână în mână fitilul învăpăiat al operilor de artă cinegetică,

Et, quasi cursores, vitae lampada tradunt.[91]

În fruntea lor timpul a pus pe flamandul Francis Snyders[92], cel care a lucrat alături cu marele Rubens şi a împărţit cu dânsul meritul multor picturi în care Rubens făcea figurele omeneşti, iar Snyders animalele, fără ca acestea să dea de ruşine productele ieşite din mâna faimosului maiestru. Viaţa care fierbe în oamenii lui Rubens, mişcă cu aceeaşi vigoare şi pe fiarele lui Snyders. Ochii lor scânteiază,

---

[91] Lucretii *De rerum natura*, II, v. 79:

Şi ca alergătorii îşi trec facla vieţii.

Această vestită şi frumoasă imagine o prezentase mai nainte Platon, *Leg<es>*, VI: *καινάπερ λαμπάδα τὸν βιὸν παραδιδόντας ἄλλοις ἐξ ἄλλων.*

[92] *Francis Snyders* (1579–1657) – a fost pictor al regelui Spaniei Filip <al> III<-lea> şi al arhiducelui Albert din Ţările de Jos. El a făcut tablouri de vânătoare, animale şi naturc moartc; cele mai principale sunt în Galeriile Belvedere din Viena, Luvru din Paris, Ermitagiu din St.-Petersburg, din Bruxela, Anvers, Amsterdam, Haga, Munic, Dresda şi Florenţa. Vânătorile lui de mistreţi sunt cele mai faimoase.

nările lor răsuflă, fălcile lor spumegă, botul lor căscat e jilav de sânge, şi când artistul ne arată câni întărâtaţi dând năvală asupra unui mistreţ, rupându-i şalele, muşcându-l de urechi, lăsând pe unii dintr-înşii spintecaţi la pământ, pare că se şi aude răsunetul lătrăturei lor, chelălăitul lor de bucurie sau de durere, grohăitul fiarei şi sunetul cornului de vânătoare. Mai bine decât aşa nu se poate reproduce cu pinsula impresiunea ce resimte câmpeanul care, trecând prin pădure, vede deodată strecurându-se pe lângă dânsul un dobitoc mare şi negru, cu haita lui de dulăi, urlând în urmă-i cu turbare.

Aci se poate mai cu seamă pricepe deosebirea ce există între Snyders, pictor din şcoala flamandă, şi artiştii din şcoala olandeză, cari au tratat asemenea subiecte. Filip Wouwerman[93], spre exemplu, în loc de a ne duce chiar pe scena dramelor vânătoreşti, ne preumblă numai în preajma lor, arătându-ne,

[93] *Filip Wouwerman* – născut în Harlem (1619–1668) – a făcut un număr considerabil de tabeluri, de dimensiuni în genere mici, în care figurează pretutindeni cai, şi neapărat un cal alb. Mai toate galeriile publice ale Europei şi mulţi particulari posedă tabeluri de ale lui, care se vând acum, – când se găsesc, – pe preţ de 10 până la 40 mii franci unul. Tabelurile falş atribuite lui Wouwerman sunt încă şi mai numeroase.

când popasul în rariştea pădurii, când vesela întoarcere a vânătorilor izbânditori. El foarte rar ne face să fim faţă chiar la întâmplările luptei; acelea pentru noi rămân afundate în zarea aburoasă a peisagiului. Din contra, Snyders ne mână mereu pe câmpul de bătaie, în mijlocul vânătoarii, în sânul codrilor. Cerbul şi câinii sunt actorii de căpetenie ai tabelului său; minutul ce-i place mai mult a alege este acela când animalul, zădărit de haita primenită, îşi ia inima în dinţi şi se apără cu desperare sau sare d-asupra câinilor sângeraţi, pe cari i-a spintecat cu coarnele sale. Acela e şi momentul cel mai dramatic, cel mai interesant al vânătoarii; neştiind încă bine cum are să se aleagă urma, privitorul îşi închipuieşte că dobitocul, sprinten, uşor, pe care-l împodobesc chiar armele sale, va izbuti poate să scape şi de dinţii aprigi ai dulăilor, şi de junghierul vânătorului care se apropie.

Wouwerman a fost cel dintâi pictor care a ştiut să scoată la iveală graţia călăriei şi carele, reprezentând mai adesea scene cu nobili de la ţară, cu cavaleri galanţi, cu vânători, a făcut ca în pânzele sale calul să fie întotdauna figura de căpetenie; în mulţimea cea mare de producţiuni ale lui nu se găseşte o singură pictură în care să nu se zărească măcar un şold de cal, iar mai cu

deosebire un cal bălan. Aşa de mult i-a plăcut a da cailor rolul principal, încât chiar şi în *vânătorile* sale, pictorul măiestru, temându-se a răschira interesul, mai niciodată nu s-a ispitit a înfăţişa cerbul în lupta sa disperată cu câinii, precum au făcut Snyders, Oudry şi chiar marele Rubens; el a înţeles că atunci când cerbul, în fuga lui minunată, se avântă ca în zbor, d-asupra rovinilor*, sau iese din crâng şi se iveşte un minut prin câmpie, cu capul plecat pe umeri, cu trupul şui** şi elegant, cu părul plăviţ***, încântător de graţie şi de iuţeală, a înţeles că ar fi peste putinţă ca atunci toţi ochii să nu se ţintească asupră-i şi ca el să nu soarbă la sine tot interesul priveliştei. De aceea Wouwerman mai adesea lasă a se bănui vânătoarea, sau o schiţează în depărtare, chemând vederea spectatorilor asupra pregătirilor şi urmărilor acestei plăceri; el îi poftеşte să asiste la *Plecare,* la *Băutură,* la *Popas* sau la acea veselă gustare ce se cheamă *Întoarcerea de la vânat.* Vânătorii, aci înghit un pahar mai nainte de a se porni, aci se odihnesc pe iarbă verde, cu caii lângă dânşii,

* Rovină – râpă, surpătură de teren.

** Subţire, zvelt.

*** Alb-gălbui sau alb-cenuşiu.

aci iar sosesc voioşi, sunând fanfarele lor de izbândă. Damele, graţios plecate pe şelele lor de catifea neagră, se uită cum şoimii se răped în aer pe păsărelele spăimântate; una din ele s-a depărtat în taină spre pădure, şi dupe dânsa aleargă, în fuga calului său alb, un galant cavaler, ducându-i vălul pe care ea l-a uitat atârnat de craca unui copaci; tocmai în fund, pe marginea pădurii, se zăresc, prin ceaţa umedei Olande, câinii urmărind un cerb abia profilat.

Pictorul din Harlem, ca odinioară francezul Jean Goujon, sculptorul *Dianei de Poitiers*, a privit vânătoarea, nu ca Snyders, pasionatul iubitor al sălbaticei naturi, ci oglindită prin razele mai line ale unui prism de elegantă curtenie.

Tot astfel, învăţăturile mândrului amic al lui Rubens, trecând peste o generaţie în mintea unui alt pictor de vânătoare, francezului François Desportes[94], au luat şi aci un caracter

[94] *François Desportes* (1661–1743) – pictor francez, şcolar al flamandului <Bernard> Nicasius <1608–1678>, carele învăţase pictura de la Snyders. Tabelurile lui de vânătoare – portrete şi animale – sunt destul de numeroase (23) în galeria Luvrului; apoi se mai găsesc şi în muzeele de la Lyon, Grenoble, Rouen, Valenciennes, Nancy. Vezi Clément de Ris, *Les musées de Province*. – Mai multe castele regale au fost decorate, în parte, de Desportes: Fontainebleau, Versailles, Trianon etc.

mai puţin sălbatic, mai potolit. Pornirile impetuoase ale lui Snyders se preschimbară în mişcare, sub penelul lui Desportes; furia ce întipări acela în chipurile de animale, se prefăcu, la acesta, într-o vioiciune tot aşa de veridică, dar mai puţin întărâtată. Ce era foc şi zor pe pânzele maiestrului flamand, deveni graţie naturală şi vioaie pe ale discipolului francez. Snyders zugrăvise, alături cu amicul său Rubens, vânători la care se cerea o inimă de viteaz. Desportes reprezentă petrecerile vânătoreşti ale Curţii şi ale domnilor ce o înconjurau. Cu toate acestea, în tabelurile lui, caracterul vânătoresc este cu mult mai bine marcat decât în ale lui Wouwerman; el nu se sfieşte a umple un cadru întreg cu chipul zbârlit al unui lup, apărându-se crâncen în contra unei întrege droaie de câni, cari îl înhaţă de gât, de urechi, de coamă, de pulpe, de pre unde-l pot apuca. Botu-i rânjit le arată colţi ameninţători, şi limba, de goană multă, îi iese uscată din gâtlej.

Negreşit, amice, că pe când te aflai şcolar în Paris, vei fi rătăcit uneori duminica – când ploua afară sau mai ales când vântul fluiera în pungă – prin lungile săli ale Luvrului, căptuşite cu tabeluri din şcoala franceză. Nu se poate atunci ca tu, având fără îndoială de

copil instinctul vânătoriei, să nu te fi oprit câteodată dinaintea vreunei pânze pe care se văd frumoşi câni de vânătoare, prepelicari, copoi şi alte soiuri, *stând** cu îngrijare prin bălării un stol de potârnichi, sau *sculând*** răpede o pereche de fazani cu penele aurii. Acela a fost un Desportes, daca nu cumva va fi o operă a lui Oudry, căci amândoi aceşti pictori şi-au împărţit, în lunga lor viaţă, favoarele Curţii Franciei, zugrăvind toate vânătorile regale şi portretând pe rând toţi cânii cei mai aleşi din haitele dc la St.-Germain, de la Fontainebleau, de la Rambouillet şi de la Compiègne. Se zice că Ludovic al XV-lea, ba şi strămoşul său marele Ludovic al XIV-lea, se veseleau foarte când li se aduceau acele portrete, şi le plăcea să recunoască şi să-şi aducă aminte numele fiecăruia din cânii lor de vânătoare: „Acestea sunt Bonne, Nonne şi Ponne!" – va fi zis cu gravitate Ludovic *cel Mare*, văzând cele trei căţele negre şi albe, zugrăvite de Desportes. „Aceştia sunt Mitte şi Turlu!" – va fi strigat

* *A sta* vânatul – a nu permite unui câine dc vânătoarc să stârnească vânatul înaintc ca acesta să intre în bătaia puştii.

** *A scula* vânatul – a stârni vânatul pentru a-l aduce în bătaia puştii.

râzând Ludovic *Mult-iubitul*, recunoscând copoii săi, portretaţi de Oudry.

J. B. Oudry,[95] care luă hotărârea de a deveni pictor de vânătoare din momentul când într-o zi profesorul lui îi zise, văzând cum schiţase un câne: „tu n-ai să fii altceva decât un zugrav de câni!", Oudry, care a ilustrat cu aşa mult spirit şi talent fabulele lui La Fontaine, Oudry fu contimporanul sau oarecum urmaşul lui Desportes. Nu este tocmai lesne a deosebi unul de altul pe aceşti doi artişti; modul de a vâna şi întâmplările vânătoarii fiind, pe timpul lor, mai tot mereu aceleaşi, subiectele lor de tabeluri se repeţesc neîncetat; apoi, amândoi fusese mai la aceeaşi şcoală, adică învăţase de la elevi ai maieştrilor flamanzi. Cu toate acestea, observându-i bine, se văd şi deosebiri în spiritul lor. Desportes are un talent lesnicios şi îmbilşugat; el vede, pricepe şi imită natura mai mult cu o graţie naivă decât cu ştiinţă şi precugetare. Din contra, Oudry este cu mult mai priceput, mai

[95] *Jean Baptiste Oudry* (1686–1755) – şcolar al lui <Nicolas> Largillière <1656–1746>, a gravat însuşi multe desemne. Tabelurile lui sunt la Luvru, precum şi în muzeele din Dijon, Toulouse, Montpellier, Nantes, Rouen, Caen etc. Vezi Clém<ent> de Ris, *Les musées de Province*.

dibaci în meşteşugurile artei; el ştie să împartă mai bine lumina, să întocmească mai frumos o grupă; el este, într-un cuvânt, mai academic; dar prin aceasta chiar, inspiraţunile-i sunt mai puţin vioaie şi coloritu-i mai ofilit decât ale lui Desportes. Pentru dânsul natura e dominată de artă; tigrul, sub pinsula lui, se îmblânzeşte, pantera se înmoaie, leul se domesniceşte; dar cerbul îşi păstrează toată a lui eleganţă, căprioara, toată gingăşia ei, şi, în genere, el ştie să aleagă minunat privelişti plăcute pentru a grupa într-însele scene de vânătoare.

Amândoi aceşti pictori au trăit foarte bătrâni şi se poate zice că ei au fost analiştii plastici ai vânătorilor din secolul de mărire al regalităţii franceze. Pe atunci plăcerile cinegetice ale regilor costau Statului milioane pe fiecare an; slujitorii vânătoriei, mari şi mici, formau o întreagă armată; cânii erau crescuţi şi hrăniţi cu miile; pădurile erau păzite cu îngrijire ca să fie mereu pline de cerbi, de căprioare, de lupi şi de mistreţi. Toate acestea se făceau cu lux, cu pompă, cu o solemnă maiestate. Aşa se cădea marelui rege!

Înţeleptul La Fontaine, pentru care Oudry a lucrat minunate gravuri, povestind despre

brotăcelul care

atât s-a umflat
încât a crapat,

a zis, sfârşind această jalnică dar nefolositoare istorie:

Le monde est plein de gens qui ne sont pas
plus sages.
Tout bourgeois veut bâtir comme les grands
seigneurs;
Tout petit prince a des ambassadeurs;
Tout marquis veut avoir des pages.[96]

Potrivit cu această slăbiciune a omenirii, prinţişorii şi margrafii* nemţeşti, cei despre cari, fără îndoială, fabulistul zice că se umflau cât puteau ca să aibă ambasadori şi pagi, voiră să ţină şi ei haite luxoase de vânătoare, ba şi un pictor ca să-i ilustreze, ca Desportes şi Oudry pe regii de la Versalia.

---

[96] La Fontaine, *La grenouille qui se veut faire aussi grosse que le boeuf:*

Lumea este plină de oameni cari sunt tot aşa de nebuni.
Fieşte negustoraş vrea să clădească ca boierii cei mari;
Fieşte prinţişor are ambasadori;
Fieşte marchiz vrea să aibă pagi.

D<omnu>l G. Sion <1822–1892> a localizat această fabulă în *101 fabule*, Bucureşti, 1869, pag. 108, *Broscoiul şi boul.*

* Margraf – titlu, în ierarhia feudală germană, purtat de un principe al cărui principat era sau fusese „marcă" (provincie de frontieră, sub guvernare militară).

Acesta se întâmplă să fie un om plin de talent în naivitatea lui, precum se găsesc adesea oameni printre nemți. Johann Elias Ridinger,[97] născut la Ulm, printre șvabi, lucră neobosit mai mult de o jumătate de secol, când cu pinsula pictorului, când cu plumbul* desemnatorului, când cu dăltița gravorului, ca să reprezente cerbii vânați de nobilii lui patroni și animale sălbatice de prin menagerii, și ilustrațiuni la fabule copilărești compuse de dânsul, și figuri de călărie și de vânătoare cu câinii și cu șoimii. Călătorind din loc în loc, el făcea pretutindeni chipul animalelor ce întâlnea, însemnând cu

---

[97] *Johann Elias Ridinger* (1698–1769). Pe lângă tabelurile lui cu ulei, care sunt în genere mici, el a făcut multe desemne; apoi a mai publicat, în Augsburg, și o mare cătime de albumuri și de foi gravate, printre care vom însemna, ca mai remarcabile, pe cele următoare: – (Cine n-a văzut, fără ca să știe, poate, d-ale lui Ridinger?) – *Parfait et exacte représentation des divertissements des grands seigneurs*, 36 stamp<e>, 1729; *Représentation des plus remarquables cerfs et autres animaux destinés à être chassés par les grands seigneurs*, 100 stamp<e>, 1768; *Abbildung der jagtbahrem Thieren*, 90 stamp<e>, 1740; *Entwurf einiger Thiere*, 90 stamp<e>, 1740; *Fables morales tirées du royaume des animaux*, 16 stamp<e>, 1744; *L'art de monter à cheval*, 22 stamp<e>, 1722; *Chasseurs au tir et au vol*, 11 stamp<e>. – Cele mai bune tabeluri ale lui Ridinger sunt la Londra, St.-Petersburg, Lipsca și Augsburg.

* Plumb – creion.

scrupulozitate proveninţa lor; astfel, nu uită chiar a scrie pe portretul unei babiţe guşate: „Am împuşcat această pasăre pe Dunăre, între Peterwardin şi Belgrad". P-aci, p-aci Ridinger era să vie şi până la noi!

Dar la nimic el nu mai fu mai meşter decât la reprezentarea vânătorilor de cerbi, pe care le-a înfăţişat cu o artă admirabilă în toate peripeţiile lor variate. A trebuit ca în secolul nostru să apară pictorul englez Landseer,[98] cu măreţele sale figure de cerbi, dominând printr-o nespusă putere dramatică peisagele neguroase ale munţilor Scoţiei, pentru ca tabelurile şi gravurele în care Ridinger a scris epopeea cerbului să aibă rivali vrednici de dânsele.

Dar Ridinger, subt a cărui mână de meşter natura sălbatică a fiarelor s-a destăinuit într-un chip aşa de măreţ, a fost totdeodată şi artistul carele, cu o deplină naivitate, a făcut, cum am zice, şi catagrafia de răposare a vânaturilor senioriale din continentul Europei; numai în stampele şi în albumurile lui se mai văd încă

[98] *Sir Edwin <Henry> Landseer* c născut în Londra, la 1803. Pictor însemnat şi favorit al Engliterei, el a fost numit asociat al Academiei la 1830 şi nobilit la 1850. Tabelurile lui de vânătoare şi de câni, precum şi portretele i-au creat o reputaţiune meritată în toată lumea.

astăzi tipurile şi costumele acelor slujitori, puşcaşi, hăitari, bătăiaşi, şoimari, cari compuneau personalul vânătorilor din secolul trecut. Când răsfoieşte cineva acele pagine, pe care stau figuraţi numai oameni în livrele galonate şi cu peruci pudrate, trubaci* gătănaţi, cu cornul de vânătoare încolăcit subt umere, şi păsărari înzorzonaţi, cu şoimul pe mână, pare că şi aude fanfarele cântate pe ton piţigăiat de chorul vânătorilor din oratoriul bătrânului Haydn.

În timpul de acum, cu tot talentul artistului ce le-a gravat, acele imagine, a căror vreme a trecut, ne aduc aminte pe faimosul marchiz al lui Béranger, carele, în secolul nostru egalitar, visează scutiri şi drepturi ce au fost de mult spulberate de suflarea limpezitoare a timpului.

Vivons donc en repos,
Mais l'on m'ose parler d'impôts!
A l'état, pour son bien.
Un gentilhomme ne doit rien!

Vous, pages et varlets,
Guerre aux vilains, et rossez-les!
Et toi, peuple animal,
Porte encore le bât féodal.

* Trâmbiţaşi.

Seuls nous chasserons
Et tous vos tendrons.
Subiront l'honneur
Du droit du seigneur.

Chapeau bas! Chapeau bas!
Gloire au marquis de Carabas![99]

Dacă în aceste pagine învălmăşate am făcut o parte aşa de însemnată bătrânului Ridinger, pe care cele mai multe cataloage de muzee şi pinacotece îl trec în tăcere, cauza a fost că am găsit în capul biografiei lui, scrisă de neobositul istoric al pictorilor din toate

---

[99] *Chansons* de Béranger: *Le marquis de Carabas:*

Să trăim dar în pace.
Dar ce! Vine să-mi ceară mie biruri?
Aflaţi că pentru averea sa
Un nobil nu datoreşte nimic statului.

Voi, posluşnici şi scutelnici,
Bateţi pe mojici şi-i prăpădiţi!
Iar tu, popor dobitoc,
Vin' de te pleacă sub jugul boieresc.

Numai noi vom avea dreptul a vâna,
Iar toate codanele voastre
Vor avea marea onoare
A ne plăti dreptul [fecioriei datorit] stăpânului.

Jos căciula! Jos căciula!
Faceţi cinste marchizului de Carabas!

Şcoalele, de Charles Blanc,[100] câteva cuvinte care, – cu gândul la tine, mi l-au semnalat într-un mod cu totul particular.

Dar mai nainte de a copia dupe Charles Blanc, să nu uit a mărturisi un păcat în care am picat, zău, numai din dorinţa ce m-a pătruns ca să mă supun, în sfârşit, şi eu preţioasei şi puţin urmatei poveţe a lui Oraţiu:

Semper ad eventum festina![101]

Ştii, frate, c-au ajuns băieţii să te dea de primejdie în ţară la noi! Nu poţi să mai scrii un rând, fără ca să te descoasă şi să-ţi ia socoteala că adică de unde ai furat cutare idee şi de unde ai tradus cutare pasagiu? Ce plăcere mai poate gusta atunci un biet român care şi-ar fi pus binişor numele său pe o carte sau pe o cuvântare, rumegate de altul şi scrise în vreo limbă străină, scrieri pe care el, mintosul, le-ar fi scos frumuşel pe româneşte, curate şi luminate şi numai bune de deochi, ca apa nencepută?

S-au deprins să stea mereu la pândă, drăcoşii, ca şi când altă treabă n-ar mai avea; caută, miros, se furişează prin cărţi şi dibuiesc,

---

[100] Charles Blanc, *Histoire des peintres de toutes les Écoles* – operă care se publică acum de vreo 25 de ani şi care a ajuns a avea peste 580 de fascicule.

[101] Horatii *Ars poetica*, v. 148:

Mereu grăbeşte către sfârşit!

mai rău decât copoiul când adurmecă dâra fiarei prin ţărână, şi bine n-apuci să te bucuri de vreo nevinovată haiducie ce te-ai ispitit a face prin codrii literaturei, când, fără veste, te şi pomeneşti dovedit. Atunci se fac Dunăre de mânie, d<om>nia-lor, pare că i-ai fi jăfuit chiar pe dânşii, de averea lor.

La noi în ţară însă a dat Dumnezeu că n-avem lege care să ne poprească de a vâna pe moşia altuia, şi până acum nu s-a întâmplat ca vreun proprietar să facă pretenţiune că l-ai despuiat de vânatul său. Dar neamul scriitorilor, – totdauna şi pretutindeni mai arţăgos, – nu numai că-şi apără morţiş toate ale sale, dar încă duce şi grija autorilor de peste şapte ţări şi şapte mări. Îndată ce te-a călcat focul ca să te dovedească vreun colţat din şcoala nouă că ai făcut în carte-ţi oarecare împrumuturi tăinuite, adică, cum am zice, vreo ciupeală, fericirea lui e să te scoată în vileag. Se grăbeşte, păgânul a da sfoară în ţară că te-a prins cu mâna în sac; te aşterne prin gazete, cu frazele originale ale hoţului de păgubaş de gât; te batjocoreşte cum îi vine la gură şi la pană; te pune la rând cu pungaşii, cu controbonzii*, cu calpuzanii**... Vai de lume!

* Contrabandişti

** Falsificatori de bani.

Văz că tu, şiretule, te-ai ferit de asemenea neajunsuri, şi judicând dupe vorba românului, că „paza bună întrece primejdia rea", ai înşirat o listă de toţi autorii cinegetici pe cari i-ai consultat pentru *Manualul* tău. Ia să vedem şi eu daca se va găsi vreunul destul de priceput ca să ghicească cum că am tradus, de pe Charles Blanc, rânduri întregi din vieţele lui Snyders, Wouwerman, Desportes şi Oudry? Cât despre Ridinger, iată, mă dau singur prins şi încep a traduce de unde-ţi spusei:

„Dacă eşti vânător, trebuie să cunoşti pe Ridinger, căci toţi vânătorii-l cunosc, prea puţin, în adevăr, prin pânzele sale, ce sunt rare, dar foarte mult prin numeroasele stampe ce s-au gravat de pe dânsul sau pe care le-a gravat însuşi el, de pre desemnele sale. Numai de le vei vedea, acele gravuri, te apucă gustul vânătoriei; căci într-însele se simte miresmele răcoroase ale codrilor, şi, ca să zic aşa, abureala pătrunzătoare a fiarelor sălbatice. Toate cunoştinţele vânătorului stau coprinse în opera numeroasă şi variată a lui Ridinger..."

Negreşit, că tu, ca şi mine, vei fi văzut adesea, în treacăt, gravuri de ale lui Ridinger, precum ai văzut, la Luvru, tabeluri vânătoreşti de Oudry şi de Desportes, ba chiar de Wouwerman şi de Snyders, precum încă nu

este prin putinţă ca să nu fi văzut şi să nu fi admirat cerbi şi câni zugrăviţi de Landseer. Acest artist eminent, răsfăţat acum de o jumătate de secol de toată acea spumă a societăţii britanice care poartă numele de *high-life**, a avut meritul de a însinui** gustul frumoaselor arte printre petrecerile *sportului* englez şi a creat astfel o întreagă şcoală de artişti contimporani, ce s-ar putea numi *faşionabili****, şi printre cari s-a deosebit mai cu seamă, pe continent, francezul Alfred Dedreux, pictorul elegant al cavalcadelor şi al vânătorilor *du beaumonde* parizian.

În urma acestora, furnică astăzi prin capitalele Europei apusene o gloată de zugravi, cari, pe toată ziua, aştern, pe pânză şi pe carton, sau chipuri diafane de cai de alergătoare, *race-horse*, şi de *jokey* pestriţi, expuşi la vederea amatorilor pe înverzitul *turf*****, unde ei se întrec la *steeple-chase******,

---

* *Lume bună* (engl.); *lumea aristocraţiei britanice.*

** A introduce.

*** *Care se conformează modei: care adoptă manierele elegante.*

**** *Hipodrom* (engl.).

***** *Cursă cu obstacole* (engl.).

sau portrete de dulăi, de câni şi de căţei din toate acele felurite rase, cu care englezii şi imitatorii lor petrec sau se serv spre a goni şi a prinde tot soiul de vânat, începând de la mândrul *foxhound*, care s-aţine nemiluit pe urma fiarelor din codru, până la ciuful de *pinch*, care sucește gâtul chiţanilor, şi de la vârtosul *bulldog*, cu botul cârn şi turtit, până la delicatul *king-Charles*, cu părul flocos şi moale ca mătasea.

Dar vânătoarea, privită din punctul de vedere artistic al pasionaţilor *sportmen*, îşi are azi literatura ei, precum îşi are şi artele sale. Aş repeta nume de autori coprinşi în lista întocmită de tine, dacă m-aş încerca să fac o analiză critică, demnă de a figura în gazeta numită *Sporting-Magazine*, şi apoi vicomitele Adolf d'Houdedot şi d<omnu>l Elzéar Blaze,[102] au luat de mult asemenea sarcine, pe care ştii bine cu câtă ştiinţă, talent şi spirit le-au îndeplinit. D-aş fi mai vânător, sau dacă noi

[102] Vicomte Adolphe d'Houdetot, *Chasses exceptionnelles*, Paris, 1849. – Elzéar Blaze, *Le chasseur conteur ou Chronique de la chasse*, contenant des histoires, des contes, des anecdotes, depuis Charlemagne jusqu'à nos jours, Paris, 1840.

toţi am avea materie şi mijloace, mai bine ar fi să facem, pentru ţara noastră, un album sau un *keepsake* luxuos ca acela pe care o companie de nemeşi maghiari, având în fruntea lor pe comitele Em. Andrássy, omul politic de astăzi, l-au publicat, sunt acum câţiva ani, sub titlul: *Vânătoarea şi sportul în Ungaria.*[103]

103 *Les chasses et le sport en Hongrie*, d'apres l'original hongrois, par Mrs. les comtes Emmanuel Andrássy, M. Sándor, B. Festetitz et les barons Orczy, F. Podmaniczky, B. Wenckheim et G. Szolhcck, trad<uction> par J. B. Durringer et A. Schwiedland, Pest, gr<and> fol<io>, cu 25 stampe colorate.

IX

„LA CARPAŢI MI-AM ADUS JALEA!" – POEZIE PRELINSĂ ŞI DICHISITĂ. – PREPELICARUL ÎN GEANTĂ ŞI BICAŢINA ÎN VÂNT. – LITERATURA CINEGETICĂ A MUSCALILOR. – TIROLEZĂ FĂRĂ ACOMPANIAMENT DE MUZICĂ. – *STEEPLE-CHASE* SISTEMATIC D-A CURMEZIŞUL ARTELOR VÂNĂTOREŞTI. – UF! SĂ RĂSUFLĂM UN MOMENT SUBT UMBRARUL LUI KYR IONIŢĂ BUZDRUNĂ.

Dar la ce să ne suim aşa de sus cu zădărniciile? La ce să călcăm orbeşte pragul semeţ al trufaşelor palate, unde o să ne întâlnim poate numai cu neajunsuri şi cu umilinţe? Nu suntem noi oare strănepoţi ai poetului carele a pus mai presus de toate *auream mediocritatem,*[104] viaţa simplă, modestă şi fericită, pe care tot omul şi-o poate dobândi când ştie să-şi mărginească trebuinţele şi plăcerile dupe a sa putinţă?

---

104 Horatii *Carmin<a>*, II, 10, v. 5-8:

Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordidus tecti, caret invidenda
Sobrius aula.

– *Cel ce se mulţumeşte cu preţuita mediocritate, rămâne şi ferit de ruşinea unei locuinţe ticăloase, şi apărat cu înţelepciune de a râvni la palate.*

Nu am învăţat noi minte din zisele vechiului nostru *letopiseţ*, când el ne vorbeşte despre desşănţatele pofte şi râvniri ale Domnilor celor lacomi şi necumpătaţi? „O, nesăţioasă hirea omului, spre lăţire şi avuţie oarbă; pre cât se mai adauge, pre atâta râhnèşte! Pohtele omului n-au hotar; având mult, cum n-are avea nimica îi pare; pre cât îi dă Dumnezeu nu se satură; având bun al său, şi la al altuia bun a-l cuprinde cască şi, aşa, lăcomind la al altuia, soseşte de pierde şi al său!"[105]

Şi apoi, încă, n-am fost noi toţi legănaţi din pruncie cu acele strofe primăvăroase, în care ni s-a spus cum omul poate să guste, sub poalele glorioşilor noştri Carpaţi, toate bunătăţile vieţei ticnite? Obosit, dezgustat de deşertăciunile, de vicleşugurile, de zavistiile* lumeşti, care l-au făcut pentru un timp să-şi oropsească chiar şi *citera* favorită, – scumpa moştenire de la glorioşii săi părinţi, – poetul român îşi aduce cu drag aminte de dulcea viaţă de la ţară, de liniştitele privelişti ale

[105] Aceste cuvinte, Miron Costin, în *Letopiseţul* său, le aplică la Domni şi la împăraţi. – *Cronicele României*, a doua ediţ<iune> de M<ihail> Kogălniceanu, Bucureşti, 1872, vol. I, pag. 304.

* Zavistie – gâlcevă, discordie; pizmă, duşmănie.

câmpului, de învietoarele plăceri ale vânătoriei, şi atunci, în versuri limpezi şi lin legănate, el ne descrie traiul pacînic şi fericit pe care noi, nesocotiţii, îl jertfim pe toată ziua zgomotoaselor amăgiri ale vieţei de oraş.

Ascultă-l şi acuma, amice, cât de dulce şopteşte, în vechea sa limbă:

Se întinde o câmpie
Pe sub poale de Carpaţi.
Câmp deschis de vitejie
La românii lăudaţi.

Surpături sunt de o parte
D-un oraş ce a domnit;
O gârliţă-ncoaci desparte
Un crâng foarte-nveselit.

Acolo am eu căşcioară
Pe un vârf de delişor,
Curge-n vale-i o apşoară
Murmurând încetişor.

Împotrivă, smălţuite,
Dealuri altele se văd.
Şi-n vălcelile-nflorite
Mieii pasc, alerg şi şăd.

Lăsând ale lumei mare
Cinsti, nădejdi şi fumuri seci,
Amăgiri cu-ncredinţare,
Vrăjmaşi calzi, prieteni reci;

Acolo cu sănătatea,
Cu odihna însoţit,
Toat-a vieţei bunătatea
Dobândeam eu înmulţit.

Când la vïe, la grădină,
Când la câmp, de multe ori,
Cu o muncă prea puţină,
Pildă dam la muncitori;

Când cu mreji amăgitoare
Vii prindeam pasări în zbor
Când prin ţevi fulgerătoare
Cu plumb le-azvârleam omor:

Când cu cânii prin pădure,
Vulpe, iepure fricos,
Lupul nărăvit să fure
Îl răneam mai cu prisos.[106]

106 *Colecţie din poeziile d<umnea>lui marelui logofăt I. Văcărescu*, Bucureşti, 1848, <pag. 3–21>: *O zi şi o noapte de primăvară la Văcăreşti sau Primăvara Amorului*, strofa 24 şi următoarele.

Astfel cânta „citera împăcată" a poetului nostru, la începutul acestui secol, de pe malurile târgoviştene ale Dâmboviţei, cătând şi el plăcerea lui acolo unde o arăţi astăzi tu, acolo unde o aflase un alt amabil filosof şi graţios versificator francez, nobil marchiz, d-asupra căruia furtunoasa revoluţiune de la 1793 trecu ca prin minune, fără ca să-l atingă. Saint-Lambert,[107] în poema sa didactică asupra *Timpurilor anului*, a descris, în cântul al treilea, consacrat toamnei, vânătoarea falnică şi zgomotoasă de cerbi, cu tot alaiul ei de ogari, de vânători călări şi de sunători de fanfare; dar el, ca iubitor al tainicelor şi liniştitelor plăceri, şi-a păstrat sieşi un rol în vânătoarea cea singuratică cu prepelicarul, pe care o schiţează în următoarele câteva versuri armonioase şi plăcute:

Tantôt dans le taillis je vais, au point du jour,
Du lièvre ou du chevreuil attendre le retour;

---

107 *Marchizul de Saint-Lambert*, născut în Lorena, la 1717, a murit în Paris, la 1803; el a fost membru al Academici Francezc şi a trăit în tot timpul Revoluţiunci la Eaubonnes, lângă Montmorency; a compus mai multe scrieri poetice şi filosofice. Poema lui, *Les Saisons*, a <a>părut în anul 1765.

Et tantôt, parcourant les buissons des
campagnes,
Je cherche la perdrix qu'appellent ses
compagnes.
Mon chien bondit, s'écarte et suit avec
ardeur
L'oiseau dont les zéphyrs vont lui porter
l'odeur;
Il l'approche, il le voit; transporté, mais
docile,
Il me regarde alors et demeure immobile;
J'avance, l'oiseau part; le plomb que
l'oeil conduit
Le frappe dans les airs au moment qu'il
s'enfuit;
Il tourne, en expirant, sur ses ailes
tremblantes,
Et le chaume est jonché de ses plumes
sanglantes.[108]

---

[108] *Câteodată, la revărsatul zorilor, mă duc în pădure ca să aştept întoarcerea iepurelui sau a căprioarei; şi, alte dăţi, străbătând bălăriile de pre câmpie, caut potârnichea pe care o cheamă soţiile ei. Câinele meu saltă, se dă în laturi, şi urmăreşte cu înfocare pasărea al cărei miros i l-a adus vântul. El se apropie de dânsa, o vede; aprins, dar ascultător, el atunci se uită la mine şi stă nemişcat. Eu înaintez, pasărea se scoală; plumbul, îndreptat de ochiul meu, o loveşte prin aer, în momentul când ea zboară. Murind, ea se răstoarnă pe aripele-i tremurânde, şi iarba îngălbenită se umple de penele ei sângerate.*

Sper, amice, că acum cel puţin, după ce lăudai, poate cu ceva prisos, alexandrinele curat ţesălate şi frumos dichisite ale unui poet om de treabă, şi astfel mă rostii chiar şi în versuri, copiate de la dânsul, asupra plăcerilor vânătoarii cu prepelicarul, acum, zic, sper că-ţi voi fi brodit gustul, îţi voi fi intrat cu totul în plac şi că deocamdată mă pot răsfăţa plutind pe deplin în apele tale.

Dar àci trebuie să mărturisesc că de când sunt eu n-am avut câne de vânătoare şi nici n-am vânat cu vreun câne de împrumut; astfel încât, de la mine însumi adică din creierii şi din inima mea n-ai să aştepţi nimic întru lauda acestui fel de plăcere. – „Atâta pagubă!" vei zice fără îndoială, şi vei avea dreptate, căci, în aşa prilejire, în loc de a spune de la mine, în loc de a îmbăiera cu anevoinţă eu însumi descrieri rău nimerite şi cugetări prost îndrugate, mă văz silit a cere de la alţii să-mi arate şi mie cum se poate aprinde închipuirea omului din vânătoarea ta favorită, şi cum condeiul şi pinsula au izbutit a ne destăinui farmecul ei.

În zadar însă caut în domeniul artelor imagine de acest fel, care să mă fi oprit în loc de mirare şi să-mi fi strecurat în suflet acea

plăcere, acel fior de mulţumire ce resimte cugetul şi inima când o idee sau o simţire adânc încercată le este transmisă printr-o operă de artă, concepută cu putere şi realizată cu talent. Nu tăgăduiesc că asemenea opere trebuie să existe prin mulţimea de picturi, reprezentând scene din vânătoarea cu prepelicarul, care pe tot anul înavuţesc colecţiunile de tabeluri şi albumele amatorilor din Europa întreagă; dar mintea mea poznaşă nu mă lasă deocamdată să mă gândesc la altele decât la păcăliturile prin care Philipon, Cham, Bertall, Daumier şi tot veselul taraf al spornicilor caricaturişti de la *Charivari*, de la *Journal pour rire,* de la *Monde illustré* şi de la alte atâtea foi glumeţe, ilustrează în fiecare toamnă, la deschiderea vânătoarii, pe bieţii burghezi pariziani, negustori cinstiţi ca şi Burtă-Verde, Gură-Cască, Ton-Patera* şi alţi nevinovaţi *ipochimeni*** de la noi.

Pare că văz colo, pe un biet vânător, bondoc şi pântecos, bălăcind ca vai de dânsul,

---

* De la Ton-patera (gr) s-a ajuns la „tombatera" – căciulă de modă orientală purtată, în ţările române, de cei din clasa oamenilor bogaţi (în prima jumătate de sec. XIX); folosit, aici, cu sens figurat, de retrograd, om cu idei învechite.

** Persoane, indivizi, inşi.

pe ploaie şi pe zloată, într-o luncă noroioasă, cu pământ clisos de o şchioapă pe încălţăminte şi trecându-l mii de năduşeli ca să poarte în geanta îmbăierată de gâtu-i gheboşat, nu iepuri şi potârnichi ucise cu grămada, ci chiar pe odorul său de prepelicar, căruia – ostenit, se vede, de atâtea umblete pe jos, – ce i s-a părut? că, decât a *sta* vânatul, mai bine i-ar veni să *stea* să se odihnească în mijlocul mocirlei, pare c-ar fi chiar şi la vatra cuinii de acasă.

Apoi mai uite şi altul, slab şi costeliv ca un cal de brac*, cu ochelarii pe nas, cu gura căscată, descărcându-şi puşca, – meargă unde o merge! – în cocheta becaţină ce se zărea pe malul bălţei: – „Aport!" strigă el cu îngâmfare prepelicarului, şi acesta se întoarce, cam pe două cărări, cu o broască răscăcărată în bot, pe când pasărea fuge, leşinând de râs în zboru-i capriţios.

Tot fabula cea veche:

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.[109]

Spune, într-adevăr, dacă nu sunt mulţi vânători, mari şi mărunţi, cari ar putea cu tot

---

* Cal de brac – mârţoagă.

[109] Horatii *Ars poetica*, v. 139:

Munţii în lăuzie nasc un şoricel de râs.

dreptul să ia această poetică antiteză ca deviză nemințită a vredniciei lor vânătorești?

Din norocire, tu nici gros nu ești, nici ochelari nu porți; prin urmare n-ai să te zbârlești, bănuind că în vorbele mele joacă ursul prin vecini. Dar nu se știe în ce mâni pot să pice aceste foi zburătoare, – *habent sua fata libelli*[110] – și, ca să rămâi în bună pace cu toți vânătorii, chiar și cu aceia cărora le place numai vânătoarea singuratică prin crânguri și pe mirişti, lasă-mă să-ți aduc aminte despre o carte pe care am citit-o și o recitesc adesea, eu, carele nu sunt vânător, cu o nespusă plăcere.

Se vede că rușii, de când au început a compune opere literarii, au arătat un fel de predilecțiune pentru scrierile vânătorești, mai ales când acestea le dau ocaziunea de a desfășura sub pana or priveliștile naturei, pe care tot vânătorul se învață a o iubi.

Cunosc numai din spuse cartea lui Aksakov, care mi se pare că, sub titlul de *Записки охотника, Scrisele unui vânător*, a împrospătat și a dezvoltat, cu un talent admirabil și de tot original în sălbăticia sa, acel

[110] Terentianus Maurus, *De litteris, syllabis, pedibus et metris*, poemă didactică coprinsă în *Grammaticae latinae auctores antiqui*, edit. II, Putsch. Hanovrac, 1605, pag. 2383 et sq. – *Au și cărțile soartea lor.*

tabel al stepei din Rusia meridională, pe care l-a schiţat mâna de maiestru a lui Gogolĭ şi pe care eu am început, mai adineauri, să-l jumulesc ca să-mi dreg şi să-mi împodobesc cu strălucitoarele lui pene păuneşti ceea ce spusese despre Bărăganul nostru condeiul meu cel smead, molatic, searbăd şi spălăcit.[111]

Ca şi Aksakov, Ivan Turgheniev a scris un şir de istorioare sau povestiri vânătoreşti,

[111] Am vorbit despre Aksakov dupe aprecierile d-lui Hăsdeu. Poate că făceam mai bine a-l trece cu vederea, precum aş fi făcut poate şi mai bine să nu mai fi pomenit, în această epistolă, nici despre Gogolĭ, nici despre orice alt scriitor rus. La noi, acum, când vorbeşte cineva despre slavoni, fie în materie de literatură, de filologie, de istorie, şi mai ales de agricultură, apoi îl ia lumea la ochi şi-şi aprinde paie în cap. Se găsesc chiar unii mai radicali, mai purişti, mai români decât toată „sementia romanesca", decât toată „terrina romanesca", ba şi decât toţi „boi romanesci", cari-l izbesc şi cu câte „una mostra de critica" de-i răsună creierii. Sper însă că cu unul am să rămâi nevătămat, deşi un amic, citind epistola mea în manuscris, m-a ameninţat că are să se supere pe mine autorul comediei *Revizorul general*, care s-a jucat iarna trecută pe teatrul naţional din Bucureşti. Această ameninţare eu însă am privit-o ca un ce cu totul imposibil, căci amabilul şi spirituosul autor ştie bine cât am stăruit eu pentru ca comedia d-sale să se joace precum o scriseşe, şi apoi oricine poate vedea în foiletoanele *Revistei contimporane* de estimp, unde această comedie se tipăreşte, cum că numele lui N. Gogolĭ figurează în fruntea imitaţiunii române. Nu aci, dar, şi-ar avea locul vreo imputare de a se tăinui cumva numele autorului original. Dar să închipuim că ar ajunge pricina la adică, oare atunci l-ar tăia capul pe d<omnu>l Petre Grădiştcanu, d<um>nealui carele de când este n-a „manatu boi romanesci, injugati cu jugu romanescu, la aratru romanescu, cu stremurare romanesca etc., etc., etc.", s-ar preceepe oare d<um>nealui ca să ne toarne „una mostra?..." *Non licet omnibus adire Corinthum!*

Рассказы охотника, ale căror scene se petrec când într-una din acele bătrâne păduri de mesteacăni, de brazi şi de anini, ce cresc sub cerul înorat al Rusiei, pline de sitari, de cocoşi sălbatici şi de ierunci, când într-un sohat fără margini unde, printre copitele zglobiilor mânji ce pasc în erghelii, se strecoară pitpalacul limbăreţ, când pe un heleşteu cu zăgaz de taraci, din trestiile stufoase ale căruia se înalţă în aer plotoane colţurate de raţe sălbatice.

„Aidem la Lgov!" – îi spune într-o zi tovarăşul său de vânătoare, Iermalai, curat tip de ţăran – *кръностиой* – muscal, plin de frica Ţarului, a Stăpânului şi a lui Dumnezeu, dar priceput şi meşteşugariţ la vreme de nevoie; „Aidem la Lgov; acolo o să împuşti, *batiuşca*, raţe cât vei binevoi să-ţi placă; şi cu toate că raţa sălbatică n-are nici un preţ în ochii unui adevărat vânător..."[112]

---

[112] Aşa începe una din povestirile lui Turgheniev, care toate coprind câte o mică scenă de obiceiuri ale câmpenilor Rusici, fie boiernaşi de ţară – *odnodvortzi*, fie neguţători – *kupţi*, fie robi ţărani – *krepostnâi*, precum erau sătenii până acum vreo zece ani. Ruşii, în limba lor, foarte ceremonioasă şi dulceagă, dau numirea de „tată, tătucă (*batiuşka*)" mai-marilor, de la împărat până la pârcălab.

Acum înţeleg, amice, pentru ce tu n-ai vorbit în cartea ta despre aceste zburătoare, care însă din punctul de vedere al ornitologiei naţionale nu sunt tot aşa vrednice de nesocotit, de vreme ce este un vânător din cei de frunte de la noi pentru care Petrache, preparatorul de la muzeu, a împăiat peste treizeci soiuri felurite de raţe sălbatice, împuşcate toate pe bălţile de la Greaca şi de la Căldăruşani, pe eleşteiele de la Obileşti, de la Coconi şi prin alte locuri tot vecine. Ar fi interesant de a culege numirile poporane ale acestor specii de raţe, chiar daca uneori ele nu ar ţine seama de bunacuviinţă a saloanelor; apoi ar trebui confruntate cu cele despre care vorbesc naturaliştii, sau cel puţin cu cele zugrăvite în cartea lui Chenu, *L'Ornithologie du chasseur*. Iată un supliment pentru a doua ediţiune a *Manualului* tău!

Poate că atunci, vorbind cu osebită laudă despre adaosele ce vei fi făcut operei tale, dupe ale mele povăţuiri, voi sfârşi eu istoria lui Iermalai, carele p-aci, p-aci era să se înece în balta de la Lgov, împuşcând raţe ca un păcătos; iar deocamdată mă mărginesc a spune, în trei cuvinte, că descripţiunile lui

Turgheniev sunt curate tabeluri ieşite dintr-un penel de meşter:

Ut pictura poesis![113]

De câte ori, citindu-le, mi s-a părut că-mi trece pe dinaintea ochilor una din acele simple privelişti ale naturei, în care pictorul olandez Ruysdael a ştiut să răspândească o umbră de melancolie care pătrunde aşa de adânc inima! Pe povârnişul unei păduri a cărei verdeaţă începe a se păli de suflările toamnei, se deschide un drum năsipos ce se pierde în zarea întunecată a depărtării, sub nori posomorâţi; vântul bate şi apleacă crăcile pe jumătate goale; pământul e presărat cu frunze uscate, ce par a se rostogoli, fâşâind d-a lungul căii. Un biet drumeţ, cu o sarcină de nuiele la spinare, suie cu greu dealul, urmat de trei câni. Atât, şi nimic mai mult![114] Dar chiar şi în umbletul apăsat al călătorului se simte tainica întristare a firei; dintr-însul şi din toate se resfiră preste tot tabelul acel farmec duios

[113] Horatii *Ars poetica*, v. 361:

Ca pictura şi poezia!

[114] *Iacob Ruysdael* (1633–1681) – născut în Harlem, a zugrăvit numai peisage, în care alţii, şi mai cu seamă Wouwerman şi <Matthieu van der> Berghem <1616–1687> au adăugit uneori persoane şi animale. Tabelul de care vorbim se află la Luvru (*Le buisson*, nr. 471), unde l-am admirat adesea, precum şi altele, la Paris, la St.-Petersburg, la Dresda. Aci e şi peisagiul lui Ruysdael care poartă numirea de *Vânătoarea*, cu figuri lucrate de <Adriaen> van der Velde <1635–1672>.

în care inima omenească cu plăcere se afundă, când uneori fugim obosiţi de lume şi rămânem, singuratici şi neturburaţi, în mijlocul nesimţitoarii sălbăticimi.

Fi-va, oare, şi aceasta una din simţirile în care îşi găsesc a lor mulţumire vânătorii izolaţi? De este aşa, apoi a trăi câteva ore cel puţin numai cu sine şi departe de ochii acelora cari în lume îţi urmăresc gândurile şi mişcările, sau cu grijă sau cu ură; a se simţi singur, fiinţă cugetătoare, în faţa unei firi întregi fără de simţiri, şi a-şi pune toate silinţele spre a o supune la a sa voinţă: iată negreşit o nobilă ispită pentru mândria omenească; şi daca dânsa ajunge a se însuşi în trudele singuraticei vânători, apoi neapărat acea vânătoare este o mândră, o nobilă patimă.

Aimer, boire et chasser, voilà la vie humaine
Chez les fils du Tyrol! – peuple héroïque et fier!
Montagnard comme l'aigle et libre comme
l'air!

.....

Ce n'est pas son métier de trainer la charrue;
Il couche sur la neige, il soupe quand il tue;
Il vit dans l'air du ciel, qui n'appartient qu'à
Dieu.
L'air du ciel! l'air de tous! vierge comme le feu!

.....

Tu n'as rien, toi, Tyrol, ni temples, ni richesse,
Ni poètes, ni dieux; – tu n'as rien, chasseresse!
Mais l'amour de ton coeur s'appelle d'un
beau nom:
La liberté.[115]

Aşa cântă poetul viaţa unui popor de vânători, care, în singurătăţile muntoase ale Alpilor, trăieşte de secoli pândind vulturul şi căpriţa pe piscuri fără urme. Arta chiar l-a identificat cu ideea vânătoriei, şi cine poate spune că n-a văzut adesea tabeluri în care, pe o pajişte înverzită cu brazi uriaşi, trec tirolezi cu pălăriile lor ţuguiete şi împodobite cu pene

---

[115] Alfred de Musset, *La coupe et les lèvres. Invocation:*

A iubi, a bea şi a vâna, iată viaţa omului
La fiii Tirolului! – popor eroic şi mândru!
Munteni ca acuila şi liberi ca aerul!

Nu e treaba lui de a mâna plugul;
El doarme pe zăpadă, mănâncă dacă ucide;
El trăieşte în aerul cerului, care e numai al lui D<umne>zeu.
Aerul cerului! aerul tutulor! feciorelnic ca şi focul!

Tu, Tirol, tu n-ai nimic, nici temple, nici avuţii,
Nici poeţi, nici zei! – tu n-ai nimic, ţară de vânători!
Dar amorul inimei tale poartă un falnic nume:
Libertatea!

de păun, purtând puşca pe ai lor umeri, iar pe stânci albicioase, ce se pierd în văzduh, s-arată sfïaţă capra-neagră cu cornițele-i crescute în formă de cârlig. Există, mai ales în Germania meridională, în Bavaria şi în Austria, printre şvabi şi stirieni, o şcoală întreagă de pictori cari reproduc neîncetat asemenea scene; dar trebuie să şi spunem că magnetul lor pitoresc s-a cam trezit, chiar prin spornica lor înmulțire. Vorba francezului:

Faut du Tyrol; mais pas trop n'en faut![116]

sau, ca să fim mai clasici şi să aplicăm artelor axiome, de o natură mai filosofică, mai poetică, mai estetică, să amintim regula pe care s-a întemeiat mult-cumpătata cultură a poporului elen şi pe care Pindar, printre alți mulți poeți şi prozatori greci, a exprimat-o într-astfel:

Χρὴ δὲ κάτ' αυτὸυ ἀεὶ παυτός ὁρᾶυ μέτρου[117]

Ce bine ar fi fost – nu este aşa, amice? – să-mi fi adus eu mai demult aminte de o aşa înțeleaptă învățătură! Ai fi scăpat mai ieftin şi

---

[116] *Bun e şi Tirolul; dar iar, prea mult nu trebuie!*

[117] Pindari *Pythia*, II, v. 34:
Trebuie ca în toate şi întotdauna omul să caute dreapta măsură.

ţi-aş fi cruţat multe din rătăcirile netrebnice, din cărările înfundate, din cotiturile zadarnice, din urmele pierdute, din *minciunile* vrednice de cel mai îndărătnic vulpoi, prin care te mân fără de milă, de când ai avut păcatul să iei aceste foi în mână.

Să voi eu însumi a rezuma acuma câte am spus până aci, zău, nu ştiu de aş putea. Măcar în privinţa artelor vânătoreşti s-ar cuveni însă să-mi adun în mănunchi notiţele răsipite aci ca aşchiile şi ca surcelele ce se împraştie fără folos când, cu o teslă rău mânuită, o calfă de dulgher stângaci ciopârţeşte bârna care ieşise mândră şi temeinică din pădurile unde, sub paza Domnului, ea a crescut în largul ei.

Dar cum? Să mai vorbesc iarăşi despre plastica vânătorească a anticilor cu idealul lor întrupat în statua Dianei vânătoriţe, cu expresivele lor basoreliefuri cinegetice de pe Arcul lui Constantin, cu picturile lor curioase din mormântul Nasonilor? Să ne mai întoarcem la vânătorile concertante ale Sasanizilor din muntele Bisutun? Şi-apoi d-acolo să răsărim tocmai în fundul Europei, ca să scotocim în peşterile Dordoniei siluete de fiare antidiluviane zgâriate de samoiezii Franciei? Şi aci să-mi găsesc beleaua cu galii, vânătorii cei

vestiți, pe care eu am uitat să-i pomenesc, și pe dânșii, și pe cânii lor așa mult lăudați de toată antichitatea, și mai ales pe zeul lor *Cernunos*, a cărui căpățână, frumos împodobită cu o minunată pereche de năprasnice coarne de cerb, s-a descoperit, la 1771, chiar în temeliile catedralei din Paris, și șade acum în rând cu zeii pe un altar păgânesc, expusă la privirile și la răzgândirile tutulor oneștilor consorți pariziani cari se preumblă curioși prin instructiva grădină a Muzeului de la ospelul Cluny?[118]

Să trecem, să trecem înainte, uitând miniaturile scălâmbate și ticluite de prin cărțile didactice ale secolului de mijloc; să nu ne oprim nici la gravorul Albert Dürer, nici la sculptorul Jean Goujon, cari fiecare a creat în

118 *Catalogul Muzeului*, nr. 3: „Un altar cu patru fețe, sculptate cu câte un bust de zeitate ficcare". Această figură este gravată în P. Lacroix, *Les arts au Moyen-âge et à l'époque de la Renaissance*, Paris, 1869, pag. 353. – Daca galo-romanii aveau pe zeul cornorat „Cernunos", daco-romanii au avut și ei un „Joc Cerneanu" (Jovis Cerneni), despre care se face vorbă într-una din tablele cerate, descoperite la 1790 în Abrudul Transilvanici și publicate mai întâi de Massmann, *Libellus aurar<i>us*, Lipsca, 1840, și, mai de curând, de R. P. Tim<otei> Țipariu în *Archivul pentru filologie și istorie*, Blaj, 1867, pag. 72 et sq. Nu putem ști daca Jocle dacic avea și el coarne ca cel galic, dar e probabil că numele lui provenea de la colonia Zernes sau Cerneții de pe malul Dunării (Massmann, *op. cit.*, pag. 116–119).

treacăt câte o splendidă emblemă a vânătoriei, unul în spiritul mistic al Germaniei, cellalt dupe ideile elegante şi răsfăţate ale francezilor.

Ajunşi în timpul Renaşterei, să mai salutăm încă o dată, dar de departe, pe marele Rubens, care a zugrăvit lupte dramatice între fiare şi oameni, iar nu vânători dupe cum le cerem noi. Amicul său însă, Snyders, îndată ne va împăca prezentându-ne pe dobitoacele codrilor turbate şi îngrozite de goana vânătorilor. Wouwerman ne va abate un moment de la trudele vânătoriei spre a ne desfăta cu plăcerile ei câmpeneşti şi galante. Dar apoi pictorii francezi din gloriosul secol al Ludovicilor, Desportes şi Oudry, artişti pătrunzători şi dibaci în studiul naturei, încă cumpătaţi în pornirile ei ca tot aparatul pompos al regeştilor petreceri, ne vor strămuta din nou în pădurile cu vânat şi în mijlocul haitelor de câni. La dânşii mai întâi încolţeşte sub penel figura corectă şi deşteaptă a prepelicarului.

Neamţul Ridinger, păstrând şi inventariind, pe de o parte, tradiţiunile oficiale ale artei din secolii trecuţi, se alătură, pe de alta, şi mai mult, în naivitatea sa germanică, de sălbăticia naturei.

Cu secolul nostru apar Sir Landseer şi Horace Vernet. Înzestraţi amândoi cu talente de frunte, unul deschide orizontul dramatic al vânătorilor de cerbi din munţii neguroşi ai Scoţiei; cellalt recheamă, cu mai mult instinct vânătoresc decât Rubens, priveliştea animată a periculoaselor vânători din pustiile prigorite ale Africei.

Operile acestuia dau naştere la o şcoală de pictori moderni, cari îşi aleg subiectele de tabeluri în vânătorile de prin tot felul de ţări străine şi depărtate de continentul nostru. Acea şcoală noi am numi-o *Şcoală de pictură vânătorească exotică.*

Dupe Landseer, carele pe lângă cerbi a mai zugrăvit şi câni, cai, *lorzi* şi *ladies* engleze – imitat, în Francia, de Alfred Dedreux –, a răsărit o *Şcoală de pictură vânătorească a sportului.*

Apoi, pe o treapă mai modestă a societăţii, în Englitera, în Francia şi chiar în Germania, s-au ivit pictori cari au reprezentat serios vânătoarea cea mică, cea cu prepelicarul, şi au creat astfel, – în laturi de toţi caricaturiştii din aceleaşi ţări, ce neîncetat se leagă de biată brasla vânătorilor mărunţi, – ceea ce am putea numi *Şcoala de pictură vânătorească burgheză.*

În fine, Elveţia şi Tirolul, piscurile şi căpriţele, au inspirat pe numeroşii artişti cari constituiesc romantica odraslă a *Şcoalei de pictură vânătorească alpestră.*

Dupe această nomenclatură substanţială şi dupe această clasificaţiune sistematică a artelor vânătoreşti, cel ce va cuteza să zică că eu n-am cunoştinţe speciale în arte, nici metod în scrierile mele, îl rog să poftească domnia-lui la întrecere cu mine şi să-mi spuie, drept probă, cării şcoale de pictură vânătorească atribuie d<umnea>lui tabla zugrăvită de subt umbrarul cârciumei lui kyr Ioniţă Buzdrună, de la morile Ciurelului, unde trec nemţii la vânătoare, în care tablă figurează, pe un fund portocaliu, un vânător albastru trăgând cu puşca într-un iepure roşu, care ţine vesel în labe o ploscă cu vin, şi toate acestea înconjurate cu următoarea deviză, plină de dulci şi iscusite adimeniri pentru orice vânător:

Дѣка те дꙋчї ла вънат,
Бин'о'нкоа съ зичї вiват!
Дѣкъ врeї съ ѧпꙋщї тꙋи,
Іа похтеще ла гинꙋ бꙋи! * *(Sic)!*

---

* Scris cu litere slavone textul înseamnă:

Daca te duci la vânat,
Vin'o'ncoa să zici vivat!
Dacă vrei să împuşti tun,
Ia pohteşte la ghinŭ bun!

Amice autorule, mi-aş lua acum ziua bună de la tine şi m-aş închina ţie cu plecăciune, mulţumindu-ţi pentru momentele plăcute ce m-ai făcut să petrec, mai întâi citindu-ţi cartea şi apoi gândindu-mă la dânsa, ca să îndrug toate aceste nevoiaşe glume – *difficiles nugae.*[119] Dar şi aci mi-e teamă că o să te superi, socotind că am vrut să te las singur-singurel, tocmai subt umbrarul lui kyr Ioniţă.

Să căutăm, dar, pentru acest *ite, missa est** al tovărăşiei noastre vânătoreşti, un aer mai curat, mai învietor, în care vechea noastră prietenie să se simtă mai la locul ei, unde să putem repeţi împreună versurile lui Musset pe care ni le ziceam şi acum vreo cincisprezece ani:

Oui, la vie est un bien, la joie est une ivresse.
Il est doux d'en user sans crainte et sans souci,
Il est doux de fêter les Dieux de la jeunesse, [?]

---

[119] Martialis *Epigram<maton>*, II, 86:
Turpe est difficiles habere nugas,
Et stultus labor est ineptiarum.

Prost lucru este când se ţine omul de glume nevoiaşe,
Şi nerozească treabă sunt fleacurile.

* Formulă liturgică, în biserica romano-catolică, rostită de preot înainte de a da credincioşilor binecuvântarea finală (tradusă în româneşte prin: „Pleacă, s-a terminat!").

.....

D'avoir vécu trente ans comme Dieu l'a permis
Et... si jeunes encore [!?], d'être de vieux amis.[120]

Dar ca să căutăm şi să găsim acel loc dorit, trebuie, amice, să te mai îngrijeşti despre un mertic* de răbdare, trebuie să faci din nou inimă vitează. Haidi!

Macte, nova virtute, puer; sic itur ad astra![121]

De a te duce drept la stele nu prea am speranţă; dar vino cu mine până colea, în munţii Buzăului, şi poate că vei petrece pe acolo şi tu câteva minute plăcute, cum am petrecut eu, sunt acum câţiva ani, rătăcind cu ochii pe plaiurile încântătoare, iar cu auzul şi cu gândul prin fantasticele regiuni ale basmelor vânătoreşti.

---

120 Alfred de Musset, *Poésies nouvelles, Sonnet à Alf. T.*, 1838:
Da! Viaţa e un bine, şi veselia e o beţie.
E dulce lucru de a se bucura de dânsa fără temere şi fără grijă,
E dulce lucru de a sărba tot zeii din tinereţe[?]
.....
De-a fi trăit treizeci de ani dupe cum a voit Dumnezeu
Şi... încă aşa de tineri [!?], a fi prieteni vechi.

Prieteni, da; dar tineri...?! nu prea tocmai. Ce zici? Sau, vorba românului: *„Vrabia pui!"*

* Porţie, provizie.

121 Virgilii *Aeneid*<*a*>. IX, v. 640:
Deşteaptă în tine o nouă vârtute, băiete; astfel vom ajunge până la stele.

X

ÎNCĂ UN HOP! – SUS PE PLAIUL BUZĂULUI. – STUDIU ANTROPOLOGIC, LEXICOGRAFIC ŞI MORAL ASUPRA LOCUITORILOR DIN COMUNA BISOCA. – BASMUL CU FATA DIN PIATRĂ ŞI CU FECIORUL DE ÎMPĂRAT, CEL CU NOROC LA VÂNAT. – VULTUR, DIHOR ŞI RÂS, SAU ZAMFIR, SMARAND ŞI RUBIN. – CÂTE SE POT ÎNTÂMPLA UNUI NEAMŢ DACA NU PRICEPE ROMÂNEŞTE.

Pe o frumoasă zi de vară, mă odihnisem câteva ore la schitul Găvanul – o minunată înfundătură călugărească din munţi, câteva colibe şi o bisericuţă de bârne, semănate printr-o pajişte smălţuită cu flori, pe care o încinge un semicerc de nalte stânci pestriţe, ce poartă numirea foarte nimerită de Curcubeata. De acolo plecai călare ca să merg la Bisoca, sat în două chipuri interesant: mai întâi fiindcă de sub dealul pe care el şade, izvorăşte Peceneaga, un pârâu cu nume preţios pentru etnografii ţărei; al doilea, pentru că într-însul trăiesc şi se prăsesc, din neam în neam, cei mai frumoşi bărbaţi din tot plaiul împrejmuitor. Ca probă despre această particularitate pe care am putut mai târziu să o constat

în toată întinderea ei, – aveam cu mine, drept călăuză de la Găvanul până acolo, un voinic bisocean, un fel de oacheş Apolon muntenesc, carele cunoştea ca în palmă toate cotiturile munţilor şi se mai pricepea şi la multe altele, căci era şi vânător, şi cioban, şi cosaş, şi cântăreţ la biserică, şi cântăreţ cu cavalul, – Doamne iartă! pare-mi-se că mai meşter era la fluier decât în strană, – ba încă ştia să spună şi basme de-ţi era drag să-l asculţi.

Cât a ţinut calea, – vreo şase ore, – guriţa nu i-a tăcut. D-apoi nici eu nu-i dam vreme să răsufle: „Bădiţă, ce livede e asta?" – îl întrebam, trecând prin nişte guşi* de văi care mă îmbătau cu dulcele lor miros de fân proaspăt cosit. – „Cum se cheamă ierbile celea care par împletite şi la vârf găitănite?" – Şi el îmi spunea numirile tutulor florilor, ierbelor şi burienilor, arătându-mi chiar şi pe acelea care sunt bune de leac: „Ceea este dobrişor şi cealaltă ghizdei; asta e laptele-stâncei şi astălaltă, zârnămiţoasă; ici iată brânduşe şi colea dedeţei; apoi lobodă şi drob, vâzdroagă şi siminoc, iarba-ciutei şi piperig, pojarniţă şi sefterea" şi altele multe... Dar cine

* Guşă (fig.) – partea mai largă a unei văi.

le mai ţine minte! D-aş fi stat să le însemnez pe toate, poate că îmi da şi mie Societatea Academică să lucrez, – nu, vai de mine, la *Dictionariulu* cel cu vorbe numai plivite, alese şi mai cu seamă croite de pe curata lătinie, – ci la păgubaşul de *Glossariu*, unde pricopsiţii noştri lexicografi şi scornitori de grai nou şi pocit azvârlă, ca borhot, mai bine de jumătate biată frumoasa noastră limbă românească.

Din norocire, bisoceanul meu nu ştia nimic despre chipul cum ne batem noi joc în oraşe de ce avem mai scump rămas de la părinţi, şi el, în limba sa pe care aş da ani din viaţă-mi ca s-o pot scrie întocmai dupe cum el o rostea, în acea limbă spornică, vârtoasă şi limpede a ţăranilor noştri, îmi povestea păsurile şi plăcerile oamenilor de la munte.

Când ajunserăm pe muchea plaiului ce desparte văile despre Buzău de cele despre Râmnic, priveliştea, din veselă şi plăcută ce era, se făcu deodată măreaţă.

În spate aveam culmea întinsă a Penteleului, starostele munţilor din Buzău, şi pe sub dânsul se rânduiau, ca trepte ale unei scări de urïaşi, plaiul Războiului, munţii Neharniţa, îmbele Muşe, Macieşul, Brezeul,

Piatra Penei, Carâmbul şi multe altele mai aşezate; dar drept în faţa noastră, adăpostite sub piscurile semeţe ale Furului şi ale Steşicului, se înălţau, ca nişte păreţi suri şi măcinaţi d-a lungul unei perdele de brădet, stâncele Năculelor, la poalele cărora se aşternea, întocmai ca un lăicer verde şi înflorat, o poiană largă şi desfătată.

Într-adevăr ai fi zis, ca balada păstorească, că acel picior de plai este întocmai o gură de rai.

Stam şi mă uitam cu acea uimire produsă adesea în noi de priveliştile neaşteptate ce ne izbesc vederile unele culmi despărţitoare de văi. Călăuzul meu, carele, cum am spus, avea sămânţă multă de vorbă, mă deşteptă din acea mirare mută: „Aşa-i domnule, că-s mândre *Pietrele Fetei* de la Năcule? Văz c-ai rămas cu ochii la ele; darmite când ai şti şi povestea lor!" – „Apoi ce mai stai, voinice? – îi răspunsei cu grabă; – spune-o, dacă o ştii. O să-mi ţină de urât pe drum". Şi bisoceanul meu, carele atâta aştepta, începu a-mi spune următorul basm, povestindu-l în al său grai poetic şi armonios, pe care în deşert mă voi sili eu a-l rechema în amintirile mele:

„Basmul meu, boieri domnia-voastră (aveam cu mine pe un neamţ care nu înţelegea

românește), basmul meu e cam copilăros; dar pare-mi-se că nu e tocmai fără de folos!"

Așa fu precuvântarea lui și, precum zice bătrânul Omer:

Dupe a lui limbă decât mierea mai dulce curgea viersul.[122]

„În vremea de demult, pe când oamenii de pe lumea asta știau și puteau mai mult decât ce pot și știu cei de acum, pe când pruncul de trei zile îți număra numai într-o clipă toate stelele de pre cer, și vedea cu ochișorii cum crește iarba câmpului și auzea cu urechile cum sfârâie fusele când toarce păiajinul... pe vremea de atunci trăia, în plaiurile Buzăului, o împărătească tare și mare, pe care o chema Doamna Neaga.[123] Ea își avea palatele ei tocmai colo, în codrii Cislăului, unde se văd și

[122] Homeri *Iliad.*, I, v. 249:

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων 'ρέεν αυδή.

[123] Poate că tu sau altul îmi veți spune că Doamna Neaga, cea de la Cislău, de la Lapoș și de la Tisău, n-a fost tocmai pe când cu Por-împărat, de vreme ce dânsa trăia în al XVI-lea secol și a dăruit chiar mănăstirii Bratskii din Kiev, la anul 7107 (1600), o cruce ferecată care s-a și reprodus în publicațiunea ruscască *Воскресное Чтение*, anul <al> IV-lea, (1840), pag. 436 et sq. Acestea le știu și eu, ba am și acasă o cărămidă luată din ruinele cetății Doamnei Neagăi, din pădurea Cislăului, care, desigur, nu denotă o mai mare vechime. Dar de unde să aștepți de la un biet muntean din Bisoca atâta erudițiune în istoric și archeologie? – Notă *ad laudes gratesque P. B. Hasdeo*, căruia datorez cunoștința și desemnul crucii de la Kiev a Doamnei Neagăi.

astăzi, pe o măgură mare, ocolită cu pâraie, temeliile de zid ale cetății ei, iar grădinile și livezile, în care ea se preumbla când i se făcea urât acasă și le avea pe colnicele Lapoșului, unde stă și acum puțul ei cu colac de piatră, săpat cu slove, pe care, zău, nici cei mai cărturari din ziua de astăzi nu le mai pot ghici.

Din toți copiii câți Dumnezeu îi dase și-i luase înapoi la sine, Doamna Neaga rămăsese în văduvie numai cu un fecior pe care-l iubea ca lumina ochilor. Era și drăgălaș, – bată-l fericea! – puiul de împărat! Mândru ca strălucitul soarelui la amiazi, blând ca razele line și mângâioase ale lunei, sprinten ca luceafărul sclipitor al dimineței și înțelept ca și întreaga tăria cerurilor. Nu știa măică-sa, nici lumea toată, cu ce să-l mai desmierde, atât era tuturor de drag și de plăcut.

De micuț îl dase Doamna la carte, și, când abia începuse tuleiele bărbei să-i umbrească pielița copilărească, el vorbea pe-de-rost toate limbile de pe lume, ba încă înțelegea și graiurile tăinuite ale paserilor și ale fiarelor.

Atunci Doamna, cu inima îngânată între dor și bucurie, îi vorbi așa: «Fătul meu, cartea, câtă a fost, ai învățat-o toată, din scoarță până-n scoarță; acum ca să te faci om pe deplin și

voinic cu temei, precum se cade unui bărbat şi, mai ales, unui fecior de împărat, toţi de toate părţile îmi spun că trebuie să te duci lumea să o colinzi, ca să încerci şi să ispiteşti viaţa prin tine însuţi, şi să afli multe şi mărunte ale lumei, care se vede că în carte nu se pot scrie. Du-te, copilul meu; mergi şi vezi şi de învaţă; dar cată a nu te prea depărta de pe aci; adu-ţi aminte, voinicelul meu, că pre câtă vreme nu te va simţi mama colea, în preajma ei, grija, chinul şi mâhnirea din sânu-i nu vor lipsi.»

A doua zi, dân-zi-de-dimineaţă, feciorul de împărat, mai mult vesel decât duios, îşi luă ziua-bună de la Doamna maică-sa, care se silea, sărmana, pe cât putea, ca să-şi stăpânească plânsul şi obida ce o-necau. Era vesel voinicelul fiindcă în curţile palatului îl aşteptau să-l însoţească în cale o sumă de

boieri mari ai oştilor,
puterea domniilor
şi groaza duşmanilor,
toţi călări şi înarmaţi
cu săgeţi, cu buzdugane,
şi la brâie cu arcane;
gata-a merge dupe soare,
să înceapă-o vânătoare
dupe urşi şi căprioare,

dupe paseri gălbioare,
ce sunt bune de mâncare
şi plăcute la cântare.

Apucară înspre miazănoapte şi, trecând pe Scărişoară, unde-i lesne cui scoboară, luară apa Buzăului în sus, tot cântând şi veselind. Răsunau dealurile şi văile şi apele râului pe unde trecea mândra ceată de voinici. Dar când sosiră la înfurcitura Bâscei, acolo unde se aşterne o poieniţă verde umbrită de plopi, de stejari şi de fagi, feciorul de împărat deodată îşi opri armăsarul în loc, şi în gura mare strigă aşa către soţii săi: «Măi fraţi! vedeţi colo drept în sus muchea naltă şi pleşuvă a Penteleului; acolo am să mă duc, tot în fuga calului. Cine poate, ţie-se dupe mine!» Şi dând pinteni sprintenului său fugar, ca un fulger se răpezi prin valea îngustă a pârâului. Sub copita pintenogului, pietrele scăpărau, apele colcoteau, pulberea în sus se înălţa, cu norii s-amesteca, ş-apoi în jos iar cădea, vălceaua înegura, şi pe voinic mi-l ascundea cu totul din vederile boierilor, cari rămăsese departe, departe în urma lui.

Trecu el ca în zbor, cu fugarul spumegat, prin valea Rosilor, pe sub muchea Paltinului, pe la gura Teghii; sări ca un zmeu pe d-asupra Curselor de Piatră; îşi zări ca prin vis chipul

oglindit în apele cătrănite ale Ghenunei Dracului, şi printre brazi, printre molifzi, printre afini şi ienuperi, sui mlaca* Cernatului până în vârful muntelui. Zbura calul nebun, cu coama şi cu nara în vânt; iar călăreţul, cu minţile răpite de mulţumire, sorbind cu desfătare în piept mirosul răcoros al brazilor şi al florilor, dor' că se simţea dus ca vântul şi cu gândul, peste stânci, peste verdeaţă, peste gol şi iarbă creaţă.

Când fu la amiazul-mare, fugarul stătu locului, şi feciorul de împărat se trezi singur-singurel chiar d-asupra Penteleului. Jur-împrejur, cât cuprindea ochiul, zări numai creste de munţi, cari mai mari, cari mai mărunţi. Dar mai presus de toţi se ridica creştetul gol, de pe care el privea şi vedea, jos pământul cu verdeţile, cufundându-se în toate părţile, iar sus, cerul limpede şi senin, scăldat numai în raze de lumină. Soarele dogorea drept d-asupra, şi, în arşiţa amiazului, pare că contenise orice adiere; nici o suflare nu se simţea, nici un sunet, nici o mişcare.

Sta mărmurit voinicul; – nici că mai pomenise el aşa tăcere, aşa pustiu, aşa mândreţe! – când, deodată, pe sub roata aurită a soarelui, se ivise o pasăre măreaţă, un vultur

* Mlaştină, smârc.

negru cu aripile falnic întinse. Degrab' puse voinicul mâna pe arc, îl încordă şi gata era să răpează săgeata, când, pe sus, auzi vulturul croncănind în limba sa cea păsărească:

Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate;
că-ţi voi da eu nestemate,
chiar piatra zamfirului,
limpezimea cerului!

Feciorul de împărat destrună arcul, minunat de aşa cuvinte; iar paserea, drept mulţămită că o iertase cu viaţă, lăsă să-i pice din cioc pe oblâncul şelei voinicelului o piatră de zamfir mare şi frumoasă, limpede şi albastră întocmai ca seninul cerului.

Din ceasul când căpătă această nestemată şi o puse în sân, nu mai rămase pasăre pe cer care să nu fie robită la voinţa lui. Pentru dânsul, toate zburătoarele: mândri păunaşi, sălbăticoşi cocori, bufniţe cobitoare, şoimi dârji, găinuţe moţate, dumbrăvence cu aripi verzi, pupăze cu creste bălţate, grauri pestriţi, sitari, dropii şi ierunci, toate picau ca fermecate când ieşea el la vânătoare; iar de se preumbla numai prin codri şi prin livezi, mierlile şi privighetorile, pitulicele şi sticleţii, presurele şi sfranciocii,

pietroșeii și sfredelușii, botgroșii și scatiii, țoii, țintezoii și pițigoii, toți îl întâmpinau peste tot locul cu dulcile lor cântări; cucul îi vestea la tot ceasul mulți ani cu noroc, și prigorii cu pene albastre îl însoțeau pretutindeni, chiuind și zburând vesel d-asupra capului său.

Trecu o zi, trecură două, ba mai trecură și alte nouă, și voinicelul nu se îndura ca să se înstrăineze de la mândrele plaiuri ale Buzăului, în care el domnea acum cu voie bună peste toată firea zburătoare câtă fâlfâie sub soare. Noaptea pe la cântători, până a nu se revărsa bine de zori, el era purces la vânătoare, și mai adesea seara îl apuca prin păduri, ucigând și stârpind alde pasări cobitoare ce se arăta numai prin întuneric.

Rătăcea într-o zi pe culmea păduroasă a Istriței, – tocmai colo jos, la curmătura dealurilor, sub care încep a se așterne câmpiile, – când, deodată, fără veste, pe la sfințitul soarelui, se rădică din vale un vânt mare și turbat, care îndoia fagii, frângea plopii, smulgea ulmii și cletena cu urlet tot codrul și tot muntele. Într-o clipă norii de pretutindeni la un loc se adunară, negurele se îndesară, și preste tot cerul se destinse un pod întunecat de fier și de aramă, peste care trecea și se învârtea

sfântul Ilie, încurându-şi armăsarii cu tunete şi cu plesnete, şi scăpărând numai fulgere şi trăsnete de sub roatele carului său. Apoi, dintr-o năprasnică detunătură, se sparse deodată podul, brăzdat de mii de săgeţi luminoase, şi începu a curge pre pământ o ploaie groaznică,

ploaie cu şiroaie,
de făcea pâraie;
ploaie cu băşici,
de strica potici;
ploaie spumegată
neca lumea toată;
ploaie de potop
făcea lumea snop.

Când se mai potoli furtuna, feciorul de împărat căută a se urni din scorbura unde stătuse pitulat; dar el nu mai ştia încotro s-apuce, aşa de tare era, în codru, şi frunza deasă, şi noaptea întunecoasă, şi calea pietroasă; pe unde căta urma umblată, urma era ştearsă; pe subt atâtea tulpine surpate şi în lapoviţă înecate, pe subt atâtea frunzare căzute, toate cărările se făcuse nevăzute. Nu vedea, nu auzea, nici în greul pământului, nici în uşurelul vântului; numai când trăgea bine cu urechea, îi venea din depărtare la auz, chiotul ghionoaiei, ce-şi ascuţea noaptea

ciocul de coaja copacilor, şi miorlăitul cucuvăilor care se chemau jalnic una pe alta prin mijlocul beznei; apoi, uneori îi trecea răpede pe dinaintea ochilor şi câte o umbră neagră de lăstun rătăcit, care cădea din văzduh, cu lungele-i aripe îngreuiate de ploaie.

Toată noaptea ar fi umblat el fără spor; dar noroc că avea cu sine pe coteiul lui cel mai bărbat, cel mai priceput, cel mai credincios,

Miclăuş, câne-nvăţat;
ştia seama la vânat;
el apucă spre colnic,
uşor, sprinten şi voinic
tot spre vale se lăsa
şi cărarea căuta,
botul prin iarbă vârând,
urmele tot mirosind.
Urma-i ici, urma-i colea!
Miclăuş n-o mai pierdea,
prin 'tuneric o simţea,
noaptea-ntocmai ca ziua.

Astfel, cu cânele călăuză bună, voinicul apucă, d-a lungul în jos, valea Orgoaiei. Prin volbura apelor ei se rostogoleau acum cu vuiet, rădăcinile de copaci şi bolovanii de piatră, surpaţi de la munte. Şi cânele şi

stăpânul umblau încet şi cu sfială pe costişul lunecos; dar când ajunseră tocmai d-asupra priporului de unde se văd, în poală, urmele unei cetăţi de Urïaşi şi brazda vladnică a Troianului, Miclăuş stătu în loc, mârâind ca în preajmă de vânat. Voinicelul sticli ochii. Flăcăraie alburii ieşeau pe acolo din pământ şi zburau d-asupra tainiţei unde stătură ascunse, atâta mare de vreme, comorile de la Pietroasa, cloşca cea vestită cu puii ei de aur; dar la lumina sclipitoare a văpaielor, vânătorul zări, printre ierburi şi pietroaie, căpăţâna lungăreaţă a unui dihor carele, cu ochii răzleţi*, căta drept la dânsul. Trupul şi coada, dobitocul şi le încolăcise, le făcuse ghem în faţa coteiului, cum fac dihorii când n-au loc de scăpare în vizuinele lor de sub pământ. Voinicul nostru era gata să azvârle într-însul ghioaga lui cu ţinte poleite, ca să-l prăpădească, când dihorul începu a chiţăi în limba lui de lighioană şi a zice:

Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate;
că-ţi voi da eu nestemate

* Răzleţ – (aici) rătăcit; pierdut, înfricoşat.

chiar piatra smarandului,
verdeaţa pământului!

Feciorul de împărat, aducându-şi aminte cât de bun augur* îi fusese asemenea vorbe din graiul vulturului, lăsă ghioaga jos şi goni cânele în laturi; iar lighioana, bucuroasă de a se simţi scăpată, începu să râcâie ţărâna cu labele şi scoase dinaintea voinicului o piatră de smarand, mare şi frumoasă, de strălucea verde şi rămurată ca spicul crud al grâului, ca rodul pământului.

Atâta fu voinicului, până ce ridică de jos smarandul fermecat şi-l băgă în sân; şi-apoi de atunci înainte toate jivinile câte se târăsc prin ţărână şi câte se ascund pe sub pământ, toate îl cunoscură pe dânsul de stăpân. Viezurii cu perii suri, lungi şi drepţi ca ţepele, şi bursucii somnoroşi, cari ies numai noaptea din vizuini; şderii pădureţi cu blana ruginie, deasă, moale şi frumos netezită, şi vidrele colţate de pe malul bălţilor; nevăstuicele cu trup prelung şi mlădios şi cu guşe albe, care se furişează printre răzoare, vânând cuiburi de păsărele, şi veveriţele şugubeţe, cu coada vâlvoi, care sar

* A fi de bun augur – a însemna că există premise ca un lucru să se sfârşească în chip favorabil.

zglobii pe crăcile copacilor ronţăind alune, ghindă şi scoruşe; pinţele* cu labe scurticele la piept, iar la spate cu picioroange, care când umblă se saltă ca locustele, şi căţeii pământului – de le zice şi şuiţe, – cari scot capul la amiazi din găuri, ca să latre la soare; apoi mişunii** cei cu gropanele pline de grâne, şi şobolanii din smârcuri; toate lighioanele, până şi cârtiţele orbeţe şi aricii ghimpoşi, ba chiar şerpii, guşterii şi şopârlele, toate i se arătau lui în cale, sau ca să-l slujească la vreo trebuinţă, sau ca să piară de mâna lui, când avea plăcere de vânat. Cu dânsul vulpile îşi cheltuiau de pomană şi viclenia minţei şi iuţeala piciorului, căci, de fiecare minciună a vulpei, el afla prea lesne mijloace o mie ca să-i vină de hac. Apoi şi cu ursul cel mai sălbatic el îşi făcea jucărie; fără secure, fără cuţit el intra semeţ în vizuina lui, se lua cu dânsul la luptă dreaptă şi întotdauna ursul cădea mort la pământ.

Astfel prin văzduh, astfel pe sub pământ, el era mai tare, el era mai mare; de aceea şi

---

* Pinţă – popândău.

** Mişun – hârciog.

traiul lui era acum şi mai mult pornit pe vânătoare.

Când feciorul de împărat trecea pe dealul Balaurului, d-a stânga Slănicului, lighioana cea înfricoşată, cu o falcă în cer şi cu alta în pământ,

Şerpoaica cu solzii verzi,
– să n-o vezi, să n-o visezi! –

degrabă se zvârcolea, se pitula şi se afunda până la gurile iadului, ca să nu o vază viteazul vânător, să nu-i reteze cu paloşul şapte capete şi să nu-i stingă şapte suflete. Oricât de mult se silea dânsul ca să-i apuce înainte, iazma iadului prididea cu fuga, şi voinicul rămânea mereu să-şi scoată necazul pe paserile cerului şi pe lighioanele pământului. Da zi peste zi şi nu putea nimeri.

Aşa mai păţi într-o noapte; şi a doua zi, de ciudă şi de mânie, se porni de pe dealul Balaurului în jos, când abia se miji de ziuă, şi ajunse deodată cu zorile, când se deschideau florile, la valea stearpă şi pustie a Pâclelor de Glod.

Dacă nu ştiţi şi n-aţi văzut, să vă spui eu că acolo şi-a aşezat Necuratul cazanele cu catran şi cu smoală colcotită; pe sub pământ gâlgâie şi fierbe glodul noroios, mai rece

decât gheaţa, mai negru decât ceaţa; apoi, pe guri căscate prin tot ocolul acelei văi fără de scursoare, ţâşneşte tina în sus, când de o şchioapă, când de o palmă, când de un stânjen şi mai mult; la fiecare gură împrejur s-a durat muşuroi, şi balele cătrănite, pe care Ucigă-l-toaca le scuipă din văgăune, se scurg năclăite d-a lungul moviliţelor, se adună în nomol, se usucă de vânt, se crapă de soare şi aştern tot fundul văii cu o humă sură şi jilavă, pe care nu se prinde, Doamne fereşte! nici troscot, nici ciulini.

Când, de pe culmea vecină, feciorul de împărat făcu ochii roată d-asupra văii urgisite, el văzu o biată căprioară rătăcită, călcând cu sfială prin nomolul uricios al mocirlei; mai departe, o fiară sălbatică, un râs sta stârcit la pândă; părul de pe dânsul, lung şi subţire, alb şi cu pete negre, se zbârlise în sus; urechile-i ţuguiete cu pămătufuri de peri negri la vârf se râdicase drepte, şi ochii lui, vii şi pătrunzători ca ochii de femeie, scăpărau scântei. Numai în două-trei sărituri de pisică, el ajunse căprioara, se acăţă cu ghearele de pieptul ei, îşi înfipse dinţii în beregată şi se gătea să-i sugă cu desfătare sângele din vine, când voinicelul învârti răpede praştia ca să o

izbească în fiară. Dar ochii râsului, care văd şi în miezul pietrelor, zăriră ce i se gătea; el se smulse de la pieptul căprioarei şi începu să latre în limba lui de fiară:

Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate,
că-ţi voi da eu nestemate,
chiar piatra rubinului,
colcotirea sângelui!

Ş-acum, pentru a treia oară, feciorul de împărat iertă viaţa râsului, precum iertase pe a vulturului, precum iertase pe a dihorului; el strânse praştia pe mână, iar fiara, veselă şi mulţumitoare că scăpase cu zile, scăpără din ochii ei o piatră de rubin, mare şi frumoasă, roşie şi vie, mai roşie decât fraga muntelui, mai vie decât para focului şi întocmai ca sângele voinicului.

Când o luă voinicul în mână şi o băgă în sân, pare că îi mai crescu de o şchioapă inima într-însul. De aci înainte toată firea cu suflare era prada lui. Toate fiarele pre care iuţeala sângelui le împinge, în fuga lor, a se aşterne pământului ca iarba câmpului la suflarea vântului, toate cele care trăiesc din vărsarea sângelui, toate câte din sânge îşi iau puterea şi

prin sânge o şi pierd, toate se supuseră şi ele la voinţele voinicului, ca păsările cerului, cu lighioanele pământului.

Dinaintea unui aşa minunat vânător,

cerbii de la munte
plecau a lor frunte,
mistreţii colţaţi
căzeau împroşcaţi,
capra săltăreaţă
nu scăpa cu viaţă,
lupii din pădure
picau sub secure,
iepurii fricoşi..."

Cam pre aici ajunsese cu povestea bisoceanul meu, când deodată auzirăm, la spatele nostru, o detunătură de puşcă urmată de un *Donner-Wetter-Saperment!** exprimat cu o energie de adevărat granadir chesaro-crăiesc. Ne întoarserăm iute ochii îndărăt; dar nu mai era nimeni; tovarăşul meu neamţul se făcuse nevăzut.

– Sărăcuţ de maica mea! – strigă din băierile inimei bisoceanul, – s-a răpus domnul *Ininger.* (Acest fel găsise el cu cale ca să localizeze titlul de inginer al tovarăşului meu.)

* De la *Donner Wetter Sakrament!* – imprecaţie populară germană tradusă prin „*Fulgere şi tunete!*".

Alergarăm degrabă la locul de unde venise zgomotul şi, subt o tufă, găsirăm pe neamţ răsturnat pe spate, dând din mâni şi din picioare ca să se scoale; alături era puşca lui din a cării ţeavă ieşea încă fum; puţin mai departe se tăvălea o păsărică printre fulgii ei răsipiţi pe iarbă. Calul, de pe care căzuse inginerul, se zărea departe în vale; cu şeaua pe dânsul, el apucase, vesel şi în goana mare, drumul casei, lăsând călăreţului libera facultate, sau de a rămânea unde căzuse, sau de a-şi urma calea cu orice alt mijloc de locomoţie.

– Bine, prietene, – zisei în sfârşit eu păţitului dupe ce constatarăm că nu se află în nici o primejdie, – fă-mă să înţeleg, mai întâi, cum ai căzut dupe cal?... Apoi, pentru ce ai tras cu puşca?... În sfârşit, pentru ce te-ai depărtat de noi?

La toate aceste întrebări, el nu avea alt răspuns decât:

– Asta, zău, nu ştiu!

Călăuzul nostru nu era mai puţin curios decât mine ca să afle cum se petrecuse lucrurile, dar el cel puţin găsea însuşi, pentru toate, câte un cuvânt de răspuns şi de mângâiere.

– Lasă, domnule; nu e nimica, că ai căzut pe spate şi te-ai răzimat în coate. Rău era daca cădeai pe brânci, că puteai nasul să ţi-l frângi.

Căutând apoi prin iarbă, el dete peste păsărica rănită şi jumulită, care, sărmana, se zvârcolea ca vai de ea; era o biată ciocârlie. Bisoceanul, luând-o în mână, cunoscu îndată că era ucisă, nu de alice, ci de ciocul gaiţei.

– Cu bună seamă, domnule, dumneata ai vrut să tragi în pasărea răpitoare, şi nu vei fi nimerit-o; dar lasă, că nu e nici o pagubă; vânatul cel bun tot al domniei-tale a rămas. Vorba românului: „nu e pentru cine se găteşte, ci pentru cine se nimereşte".

Dar neamţul se apără că el n-a tras de fel cu puşca, că puşca s-a tras singură şi că, din aceea, calul, speriindu-se, a sărit şi l-a trântit jos, unde l-a şi lăsat fără ruşine nici păcat.

– Lasă, domnule, că şi aşa e bine! zicea bisoceanul. Dumneata tot nu rămâi păgubaş, că, şi daca n-ai dat în vânat, vânatul ţi-a picat din cer, jumulit gata. Ş-apoi, despre căzătură, să n-aibi vreo mâhniciune, că pământul nostru

românesc e bun de obrânteală:

Cine cade pe el jos,
Se scoală mai sănătos.

Şi, într-adevăr, domnul *Ininger* se rădicase teafăr şi fără vătămare. Se vede că somnul îl podidise pe când bisoceanul îmi povestea basmul, pe care el nu-l putea pricepe, şi astfel pe nesimţite rămăsese în urmă de noi. Pe când dar neamţul moţăia călare şi calul îşi urma calea în ticnă, o veselă ciocârlie se legăna prin cer, ciripind la soare, întocmai ca şi ciocârlia cea din graţioasele strofe ale *glumei* vechiului poet francez Ronsard, cel de viţă românească:

Hei! Doamne, mult îmi sunt dragi
plăcerile dulcei tale vieţi,
ciocârlie, care despre amor
cânţi din-zi-de-dimineaţă,
scuturând în aer roua
cu care e stropită pana ta!
Mai nainte ca soarele să răsară,
tu înalţi trupu-ţi spălat
spre a-l şterge de nori,
cletinându-ţi aripele mărunte
şi săltându-te în mici sărituri.

Tu spui în aer aşa dulci cântări
în a ta veselă ciripire,
încât orice amant ar dori,
când te aude cântând primăvara,
ca tine să fie păsărică.[124]

S-a întâmplat însă ca, în loc de poetici amanţi, ciocârlia noastră să fie auzită numai de o gaiţă flămândă şi, în cazul de faţă, urmaşul banului Mărăcine se vede silit să treacă lira în mâna strămoşului său Virgiliu, ca să sfârşească aceasta istorioară.

Pasărea vrăjmaşă se răpezi, zbierând prin aer, ca să prindă pe cântăreaţa, şi aceasta, mititica, în zadar cercă să-i scape prin fugă.

---

[124] P<ierre> de Ronsard, *l'Aloüette*, printre poeziile numite *Gaités ou Gaillardises:*

Hé! Dieu, que je porte d'envie
Aux plaisirs de ta douce vie!
Aloüette, qui de l'amour
Degoizes dès le poinct du jour
Secoüant en l'air de rosée
Dont ta plume est toute arrousée!
Devant que Phoebus soit levé,
Tu enlèves ton corp lavé,
Pour l'essuyer près de la nüe,
Tremoussant d'une aile menue;
Et te sourdant à petit bons,
Tu dis en l'air de si doux sons
Composez de ta tirelire,
Qu'il n'est amant qui ne désire
T'oyant chanter au Renouveau
Comme toy devenir oyseau.

„Pretutindeni unde dânsa, fugind uşurică, tăia văzduhul cu aripile ei, iată şi duşmana, cruda gaiţă o urmărea cu chiote mari prin aer."[125]

La ţipetele de bucurie ale gaiţei, la văietările sărmanei ciorcârlii, somnorosul, plecat pe oblâncul şelei, tresări şi, în mişcarea-i zăpăcită, îi căzu puşca de pe umeri; cocoşul se lovi de scară; împlutura se descărcă cu zgomot; gaiţa şi calul se speriară amândoi deodată; una lăsă prada să-i pice din cioc; celalt trânti jos pe călăreţ, şi astfel vânătorul fără voie şi vânatul neaşteptat se întâlniră alături, pe iarba verde a plaiului.

Dar calul, ca şi gaiţa, îşi văzu de calea sa, şi tovarăşul meu rămase pe jos. De aceea şi bisoceanul, carele era cam atins în amorul său propriu de povestitor, prin somnul inginerului, îi spunea drept mângâiere:

– Vezi, domnule *Ininger*, dacă dumneata ştiai româneşte şi ascultai la basmul meu, nu erai să paţi atâtea nevoi! Dar fie! Când este vorba de vânătoare, apoi poţi să mi te lauzi că eşti născut cu tichia în cap, şi

Vânătorul norocos
umblă bucuros
pe jos.

Astfel ne urmarăm calea spre Bisoca.

---

[125] Virgilii *Georgic<a>*, I, 405–408:

Quacumque illa levem fugiens secat aethera pennis,
Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras
Insequitur Nisus.

XI

LA COTUL MUNŢILOR. – TOT BASMUL CEL CU FATA DIN PIATRĂ ŞI C<ELE>L<ALTE>. – PORUMBIŢA ŞI MĂRGĂRITARUL. – CE AU SPUS DESPRE MUNŢII NĂCULELE, DE LA OBÂRŞIA RÂMNICULUI, CAIU VALERIU CATUL, FRANÇOIS VILLON, AUTORUL ANONIM AL *ROMANCERULUI DEL CID CAMPEADOR* ŞI MULŢI ALŢII. – IEPURAŞII DIN *CODICELE CIVIL* ŞI CEI DIN *DICTIONARIULU ACADEMICU.* – NE LUĂM ZIUA- BUNĂ ÎN TINDA D<OMNU>LUI STERIE, ARENDAŞUL DE LA BISOCA. – *POSTSCRIPTUM* UNDE SE SPUNE CEEA CE N-A ŞTIUT SĂ SPUNĂ RĂPOSATUL C. NEGRUZZI, ÎN STATISTICA CE A FĂCUT LUPILOR DIN MOLDOVA.

Eram acum tocmai pe culmea dealurilor sub care se adăposteşte, ca într-o copaie, satul Bisoca. Gata a cârmi la dreapta ca să coborâm în sat, aruncai împrejurul meu o lungă şi mulţumitoare privire, voind să-mi iau astfel ziua-bună de la întinsele privelişti ale plaiului, mai nainte de a le pierde cu totul din vedere.

Soarele apunea drept dinaintea noastră; cercul lui roşiatic scăpătase până pe zarea orizontului, şi razele-i, calde şi senine, pare că se aşternuse preste tot şesul răsăritean al ţărei, care

ni se destindea acum subt ochi. De pe acest tăpşan culminant, de unde munţii Săcuieni cotesc spre Ţara Vrancei, tot Bărăganul, tot câmpul Brăilei, tot şesul Galaţilor, cu matca Râmnicului, cu valea Buzăului, cu lunca Siretului, toată acea lată şi oablă câmpie se arăta scăldată într-o lumină gălbuie şi lucioasă, ca faţa unei uriaşe sinii* de aur; printr-însa, liniile şerpuite ale râurilor se desprindeau ca fire creţe de beteală argintie iar suprafaţa netedă a apelor sărate din Balta Albă şi din Balta Amară oglindeau ca nişte ochiuri de sticlă, ferecate în mijlocul dauritei table. În depărtarea cea mai afundată, dealurile dobrogene, tivite cu aburoasa cordea a Dunării, încingeau, ca cu un cerc plumburiu, acest curios tabel, al cărui aspect devenea cu totul fantastic, prin neobicinuite şi metalice reflexe.

Mai aproape de noi însă, sub forme şi cu colori mai reale, se vedeau, pe vârful Bisocei şi pe al Ulmuşorului, mari pietroaie sure şi murgi, unele grămădite la un loc, ca turmele de vite adunate în repaos, altele răsipite prin livezi, ca vacile când pasc pribege. Apoi, subt aceste muchii, la stânga, pământul se lăsa la vale în costişe şi pripoare gradate, până se

* Sinie – tavă de metal, tipsie (rotundă).

cufunda în jgheaburile mult umbrite ale Râmnicului şi Râmnicelului; tot pe acolo, la locul ce se zice Între Râmnice, se zăreau însă poienile fragede şi verzi ale Năculelor, adăpostite sub stâncile roşcate, care se numesc Pietrele Fetei; şi, în fund de tot, înălţându-se în albăstreala înegurată a cerului, se pierdeau culmile păduroase ale Steşicului, învelite în umbre viorii, civite* şi negre.

Preumblându-mi ochii, când preste şesul cu străluciri şi scânteie, când prin munţii cu tainice şi răcoroase raze, mă aşezasem pe un bolovan de piatră şi, aşteptând să dispară cu totul soarele, nu mă puteam sătura de asemenea privelişti, ce nouă, orăşenilor, ne este dat arareori a le vedea; dar călăuzul nostru ştia că noaptea are să vină iute şi că scoborâşul până la sat ne va cere, prin întuneric, poate o oră şi mai bine; de aceea el ne îndemnă să ne pornim îndată, şi, drept mângâiere, îmi spuse că are tocmai vreme ca să isprăvească şi basmul cel cu Feciorul de împărat, norocos la vânat, până vom sosi devale.

– Bine zici, bădiţă, – îi răspunsei; – negreşit că trebuie să mi-l spui tot, dacă mai

* Civit – albastru închis, vineţiu.

este. Dar stăi! Unde rămăseseşi?... Pare că începuseşi a îndruga o şiretenie de lighioane ca cea din hora dezgovelei*:

Ursul cu cercei
umblă dupe miei,
Lupul cu cimpoi
umblă dupe oi.
Vulpea în papuci,
umblă dupe curci,
Ş-un iepure şchiop,
într-un vârf de plop,
treieră la bob.

Aşa este?

– Cam aşa, dar iar nu prea, – îmi răspunse munteanul, pierzându-şi oarecum sărita, în urma glumei mele de care mă şi căiam, şi scărpinându-se la ceafă ca omul care stă la îndoială. Pesemne, boierule, – adăogi el, – ţi s-a făcut urât unde am tot spus anume toate soiurile de paseri şi de jivine care trăiesc pe la noi, la munte. Dar de! ce să-i fac eu, dacă aşa e basmul? Va să-l spui şi eu dupe cum este şartul** şi datina lui. D-acum înainte însă nu

* Hora dezgovelei – oraţie populară ce se cântă mirilor în prima dimineaţă după nuntă, când miresei i se scoate cununa de lămâiţă, punându-i-se pe cap marama de femeie măritată.

** Obicei, regulă, rânduială.

mai avem nimic a face cu lighioanele cele cu patru picioare, nici cu cele multe zburătoare; destul numai să vă fie în ştire că Feciorul de împărat nu avea seamănul său pe lume la ale vânătoarii. Când d-abia da cu gândul să facă vreo izbândă la vânat, voinţa pe dată i se şi împlinea; d-aceea şi lumea întreagă, când pomenea despre dânsul, nu-i zicea într-altfel pe nume, ca: Feciorul de împărat cel cu noroc la vânat.

De va fi stat o lună, sau un an sau doi, petrecându-şi viaţa fără alte nevoi decât numai cu plăcerea şi cu mângâierea de a prinde şi de a ucide fiare pădureţe şi păsări cântăreţe, cine va şti, spună-o. Pe noi ceştia, plăiaşi şi vânători de munte, atâta ne taie capul, că omul la vânătoare, fie pe ger şi ninsoare, fie pe năduf de soare, nici nu prinde veste ca ce timp mai este, nici nu vrea să ştie cum are să-i fie, nici nu bagă-n seamă la muncă de-l cheamă, nici că ia <a>minte de orice cuvinte, ci vesel omoară vremea care zboară, fără griji trăieşte, pe pământ domneşte, şi e la vânat ca şi împărat.

Acum daţi şi d<umnea>voastră cu socoteala, dacă chiar nouă, – nişte bieţi păcătoşi plini de trude şi de nevoi, – vânătoarea ne

oţeleşte sufletele şi ne răpeşte minţile, apoi ce încântic de fală şi de vitejie trebuie să fi fost pe voinicul fecior al Doamnei Neagăi! Vesel şi voios la inimă, ager şi vârtos la trup, el zâmbind ieşea dimineaţa din palatele părinteşti, zâmbind se înturna seara la maică-sa înapoi. Aşa viaţă, lină şi neturburată, dor'că în rai poate să mai fi gustat cineva.

Dar grijele şi mâhniciunea lăsat-au vreodată multe vreme pe om fără ca să se lege de capul lui? Firea omenească aşa este ea de la Dumnezeu osândită, ca să nu plutească neîncetat uşor ca fulgul pe apă şi să nu calce mereu tot pe căi desfătate. Căci, acolo unde este poiana mai înflorită şi cu frunzari acoperită, acolo e şi cursa priponită. Dai într-însa fără ca s-o vezi; te apucă, te glodeşte şi uneori chiar de rea nu vrei să o crezi.

Ia să vedeţi acum în ce fel păsul avea să-l ajungă pe voinicelul nostru, şi cu gingaşe amăgiri avea să-i sece puterile şi să-i stingă fericirile.

Într-o seară ca cea de astăzi, pe la apus de soare ca acum, el şezuse să se odihnească pe unul din pietroaiele măcinate de pe dealul Ulmuşorului, tocmai d-asupra gârliciului de piatră, căruia îi zicem noi Grajdul Zmeilor,

fiindcă acolo se adăposteau odinioară, în vremea de demult, fiarele cele aripate. Şedea el şi privea în jos cum negurele întunecau treptat văile şi culmile, când văzu trecând încetinel, pe d-asupra capului său, o porumbiţă uşoară şi albă ca spuma laptelui de mulsoare, ca florile crinului la raza de soare. I se făcu dor de acea păsărică şi, ca s-o prindă de vie, puse mâna în sân, la zamfirul cel fermecat; dar ea, uitându-se la dânsul cu ochii dulci, fermecători, gunguni galeş în limba ei cea păsărească şi-i zise:

Ah, voinice, voinicele,
nu opri căile mele;
ci te ia dupe-al meu zbor;
căci, cu sânul plin de dor,
te cheamă să-ţi facă dar
un scump, alb mărgăritar
mândra Fată-a Pietrelor,
din valea Năculelor.

Aceste cuvinte, aşa dulce şoptite, deşteptară în inima voinicului un freamăt necunoscut; în sânul lui se aprinseră dorinţe nedesluşite, pe care până în ceasul acela nici în vis nu le încercase. Fără de a mai sta să cugete, el se rădică iute în picioare; sângele

i se încinsese ca focul prin vine; pieptul îi zvâcnea; în tot trupul simţea un avânt neînstrunat ce-l pornea să meargă supus şi ascultător la chemarea porumbiţei. Urmărind cu piciorul pe uscat zborul ei lin, cumpătat, el scobora văi, suia dealuri, străbătea păduri, trecea lunci şi pâraie, şi de ce umbla, pare că mai uşor păşea. Când raza cea mai târzie a soarelui se prelungea sfiaţă pe foiţele ierbei înflorite din poiana de sub stâncele Năculelor, păsărica se opri pe o răsură îmbobocită, şi, cu grai dulce cântător, strigă aşa:

Tu ce plângi în stâncă,
la umbră adâncă,
ieşi acum din piatră,
albă, dalbă fată,
vie şi frumoasă,
blândă, răcoroasă,
cu chip luminos,
cu trup mlădios,
cu păr aurit,
pe umeri leit;
ieşi, Fată din piatră,
să te vază-o dată
scumpul tău ursit;
căci iată-l sosit!

Ca un vis, ca o părere, se coborî de pe stâncă mândra albă fată, naltă, mlădioasă ca o trestioară, cu părul de aur, cu ochi de balaur, ruptă din soare, întocmai ca Ileana Cosânzeana. De frumoasă ce era, de albă ce s-arăta, la soare puteai căta, iar la dânsa ba! Cine-i vedea mersul, cine-i zărea chipul, cine-i auzea glasul, nu putea să o privească şi să nu o îndrăgească, nu putea să o auză şi să nu i se încrează.

Cu un zâmbet gingaş pe guriţă, cu ochii galeşi şi pătrunzători, venea mândra cam descinsă, păşind uşor şi legănat prin iarba moale şi deasă a pajiştei. Ea se opri dinaintea voinicului şi, arătându-i între degeţele, un bob mărunţel de mărgăritar alb, curat şi luminat ca laptele la mulsoare, ca floarea crinului la soare, ca dragostile de fată-mare, ea, cu viers dulce femeiesc, care mai lesne decât săgeata străpunge inima voinicului, îi grăi, râzând, aşa:

Da-ţi-l-aş şi nu l-aş da,
că mă tem îl vei uita
când la vânat te tot plimbi! –
Ba l-aş da, de vrei să-l schimbi
cu piatra zamfirului,
limpezimea cerului,

cu piatra smarandului,
verdeaţa pământului,
cu piatra rubinului,
colcotirea sângelui.

Feciorul de împărat rămăsese uimit ca dinaintea unei năluci încântătoare. Nu ştia bine daca este deştept sau daca visează. Nu-i venea să dea crezământ nici vederilor, nici auzului; şi cu toate acestea, zâna ce-i sta în faţă îl privea cu ochi fermecători, aruncând prin tot trupu-i, când aburi fierbinţi, când fiori de gheaţă; vorba ei îi răsuna până în suflet, dulce şi înduplecătoare. Pe când ea căta la dânsul şi zâmbea, lui i se năluceа pare că câmpul înflorise şi cerul se luminase, iar când ea deschise gura ca să-i vorbească, pentru dânsul, munţii răsunară, apele se turburară, brazii se scuturară, codrii se treziră, frunzile şoptiră, stelele sclipiră şi în loc se opriră. Atunci viaţa, să i-o fi cerut dânsa, gata şi bucuros era el să i-o dea, numai ca mereu să poată privi la ea, numai ca în veci să o poată auzi.

Degrabă scoase din sân câteşitrele nestematele fermecate, care până atunci fusese şi toată puterea şi toată bucuria lui şi, fără să se mai gândească, fără să se îndoiască, le aruncă cu mulţumire în poala drăgălaşei

copile. Buzele ei fragede şi rumeioare se răsfoiră într-un râs de nebunatică bucurie, şi apucând mărgăritarul între dinţii ei albi şi mărunţi ca şi bobul nestemat, îl puse binişor pe buzele voinicului, într-un dulce şi lung sărutat.

Atunci umbrele călduroase şi bălsămite ale nopţii de vară ascunseră în negură şi în tăcere pe fericiţii miri; singură porumbiţa cea albă îi desmierda prin întuneric, când cu vesele cântări, când cu blânde văietări; dar când răsăriră zorile, deodată cu florile, porumbiţa amăgitoare şi la dragosti îndemnătoare, peste ţări şi peste mări zburase, prin văzduh se depărtase, fugind ca să nu mai vie, şi luând cu sine, în veci, scumpul, feciorescul dar, bobul alb de mărgăritar.

Zile şi nopţi, luni şi săptămâni trecură. Feciorul de împărat şi Fata din piatră trăiau înstrăinaţi de lume, singuri-singurei, el numai cu dânsa, ea numai cu el, şi altă grijă nu purtau, altă plăcere nu gustau decât ale dragostelor lor. Cercuind lumea întreagă în poieniţa înflorită şi cu frunzari acoperită de sub Pietrele Fetei, voinicul năpustise codrii, urâse izbânzile vieţei sale de mai nainte. Vânătoarea era uitată; inima lui se scălda

acum toată în desmierdări nouă şi necumpătate. Păsări, fiare şi lighioane trăiau de el oropsite; toate se înstrăinase şi se lepădase de al lor zburdalnic stăpân; nici una nu-l mai cunoştea, nici una nu-l mai asculta; dar nici lui, nesocotitul, de ele nu-i mai păsa. Arcul şi săgeţile, ghioaga şi praştia stau aruncate la pământ; rugina şi putregaiul se lipise de ele şi le rodeau puterea. Aşa, Feciorul de împărat, uitând vitejia vânătorească, uitând şi casa părintească, şedea ziua şi noaptea lungit moale pe covoare şi cu capul în poala copilei, se uita cu ochii în ochii ei, îi sorbea răsuflarea dupe guriţă şi-i cerea mereu să-l desmierde cu cânticele ei.

Cântă-ţi, mândro, cânticul,
că mi-e drag ca sufletul.
Cântă, scumpul meu odor!
Ici cu tine aş vrea să mor!

Dar muierea tot muiere! Dă-i ce-ţi cere, că o să te certe de ce i l-ai dat. Cu încetul cu încetul, începu fata a lua seama că sufletul voinicului se înmuiase la dogoreala dragostelor femeieşti; acum îi părea rău şi-i venea ciudă că iubitul ei nu mai era ca mai nainte, vitejelul plaiurilor, căruia lumea îi zicea cu laudă: Feciorul de împărat, cel cu noroc la

vânat! În zadar îi cânta ea, cu viers dulce femeiesc, mândru cântic haiducesc; în zadar îl ruga să se trezească din traiul lânged şi trândav în care îl cufundase viaţa de iubire; în zadar îl tot îndemna ca să iasă cu dânsa din pustietate, ca s-o ducă să vază lumea. El în braţe o strângea, dulce mi şi-o desmierda, şi aşa îi tot vorbea:

Facă lumea ce va face
noi trăim aci în pace,
cum n-e drag şi cum ne place!
Zică lumea ce va zice;
fericirea de aice
tot nu poate să ne-o strice!
Spună lumea ce-o voi,
noi aci cât vom trăi
fără griji ne vom iubi.

Dar urâtul, urâtul cel pocit, boala cea fără de crezământ, care din plăceri trezite încolţeşte, sufletul îl amărăşte, cu doruri se hrăneşte şi la noi plăceri râvneşte, urâtul cel urgisit, care usucă şi topeşte, mereu şi necurmat în inima copilei se prefira şi pe fiece zi mai adânc o pătrundea, în ea zilnic se-ncuiba, mai amarnic o rodea. Feciorul de împărat vedea şi simţea toate; dar leac sieşi nu-şi ştia găsi. Fata umbla mai adesea razna prin păduri şi prin

livezi, cu fruntea înorată, cu faţa lăcrimată, şi când se întorcea la soţul ei şi-l găsea văitându-şi triştea*, lungit sub tulpina brazilor, ea îi zicea plângând şi suspinând:

„Scoală, dragă, scoală, frate!
nu mai tot zăcea pe spate,
că mi-am urât zilele,
mutând căpătâiele,
când la cap, când la picioare,
când la umbră, când la soare."

„Of! dragă, iubita mea!
nu pot, nu pot, chiar d-aş vrea;
boala mea nici că s-o duce
pân'ce tu nu mi-i aduce
mură-albastră şi amară,
sloi de gheaţă-n miez de vară."

„Of! dragă, iubitul meu!
ajuta-ţi-ar Dumnezeu!
eu toţi munţii i-am călcat,
mură-albastră n-am aflat,
sloi de gheaţă n-am găsit,
că pământu-i încălzit."

---

* Soartă.

„Fetişoară din Buzău,
mură-albastră-i ochiul tău,
care mă ucide rău;
sloi de gheaţă netopită
e chiar inima-ţi răcită
şi de mine deslipită."

Când ajunge inima să fie sleită de dragoste, apoi curând piere şi mila. Fata din piatră, sătulă şi de pustiul munţilor şi de iubirea singuratică, visa acum noaptea şi se gândea ziuliţa întreagă, la locuri desfătate şi pline de lume, la oraşe cu zgomot, cu petreceri şi cu veselii, la cetăţi unde toţi să cate la dânsa cu dor şi cu drag, şi dânsa cu mândrie la toţi să se arate frumoasă şi împodobită cu haine trufaşe şi în pietre nestemate. Destul, destul îşi închisese ea tinereţile în depărtări, de lume înstrăinată; destul gustase plăcerea iubirilor tăinuite. Acum inima-i zbura ca fluturele, după lumină; sufletul ei cerea zgomotul veseliilor, strălucirea averilor, vâlva trufiilor. Astfel de dorinţe îi frământau mereu minţile, şi ştim cu toţii că ce se naşte în cap de muiere, într-însul neistovit nu piere.

Într-o dimineaţă, când Feciorul de împărat se trezi din somn, îngreuiat de lângoare şi de inimă-rea, Fata din piatră pierise de lângă dânsul. O aşteptă să vie la amiazi, o aşteptă să

vie seară; dar umbra molifzilor se aşternu încetinel d-a lungul pajiştei, scăzu şi crescu iarăşi, dovedind scurgerea vremii, şi nimeni, nimeni nu veni...

Atunci pricepu că copila a fugit şi în păduri l-a năpustit; atunci văzu bine că puica a zburat, s-a dus, şi pe dânsul l-a răpus. Atunci înlăuntrul lui se făcu adânc întuneric; în piept inima-i zdrobită se încolăcea ca crâmpeie trunchiate de şarpe veninos. Ziua, la soare, el se frământa în durere; noaptea, la stele, din ochi îi picura izvor de plânsoare, şi la tot ceasul, noaptea ca şi ziua, ziua ca şi noaptea, glasul lui duios răsuna prin codri: „Doamnă a inimei mele, stăpână a acestor locuri! de ce m-ai părăsit? Unde te-ai dus? Ah, unde?...[126]

Îşi aducea aminte d-ale ei dalbe frumuseţi, d-ale ei dulci cântări, de zilele fericite pe când glasul munţilor şi al apelor răspundea cu vesel susur la glasul copilei, pe când ea umbla

126 *Tesoro de los Rommanceros y Cancioneros espanoles*, recogidos y ordenados por d. Eugenio de Ochoa, Paris, 1838, pag. 137: *Romances del Cid Campeador:*

Rei de mi alma, y desta tierra conde
Porque me dejas? dónde vas? adónde?

<Rege al sufletului meu şi al acestei ţări Domn,
De ce mă laşi? Unde te duci? Ah, unde?

apud: A. I. Odobescu, Ψευδο-κυνηγετικὸς, Bucureşti, Tipografia Statului, 1874, pag. 247>.

legănându-se, gingaşă şi uşoară, pe verdeaţa livezilor, pe când ea, tremurând, scutura de pe cosiţele-i bălaie, zapada mai puţin albă decât pieliţa ei. Atunci inima lui, cu suspine, întreba în zadar pe codrii şi pe stânci: „Unde şi în ce ţară va mai fi aceea mândră floare, aceea drăgăstoasă romăncă, cu faţa albă ca crinul, cu glas încântător de zână?... Numai râul acuma, numai apele, când se clătesc, răspund cu vuiet la gemetele mele!... Ah! unde mai sunt, stăpâna mea dorită, ah, unde mai sunt chiar şi viscolile de odinioară!"[127]

[127] François Villon (1431), *Ballades des dames du temps jadis:*

Dictes moy, où, n'en quel pays
Est Flora, la belle Romaine,
La royne blanche, comme ung lys,

Qui chantoit à voix de sereine?
Echo, parlant, quand bruyt on maine
Dessus rivière ou sus estan:
Où sont ilz, vierge souveraine?
Mai où sont les neiges d'antan?

<*Spuneţi-mi unde şi în ce ţară*
Este acum Flora, frumoasa romană,
Regina albă ca un crin,
Care cânta cu glas de sirenă?
Echo răspunde, când se face vreun zgomot
Pe d-asupra râurilor sau peste lac:
Unde mai sunt, o, fecioară, stăpână?
Dar unde mai sunt zăpezile de anţărţ?

apud: A. I. Odobescu, Ψευδο-κυνηγετικὸς, Bucureşti, Tipografia Statului, 1874, pag. 248>.

Dar toată jalea lui era în deşert; ce a fost verde s-a uscat, ce a-nflorit s-a scuturat. Într-acele plaiuri, în care el găsise mai întâi mulţumirea, vânând şi prinzând cu nepăsare pasări de pre cer şi fiare de pre pământ, în acele dumbrăvi unde apoi îşi aflase fericirea la sânul drăgălaşei fecioare, acum totul era veşted, totul era ofilit, totul se îmbrăcase într-un giulgiu de ger şi de întristare. El cercă să rădice de pe pământ arcul şi săgeţile, ghioaga şi praştia; dar armele erau ruginite, puterile-i erau slăbite, ochiul vedea turbure la ţintă, braţu-i nu mai ştia să nimerească ţălul. Deodată cu nestematele pierduse şi farmecul lor puternic; Fata din piatră le luase cu dânsa ca să facă cu ele cercei şi ghiordane*; iar el, sărmanul, el îşi aducea atunci aminte, cu dor şi cu jale, despre locul unde <se> născuse, despre căminul unde crescuse, despre măicuţa dulce care pe sânul ei îl legănase, despre toate bunurile, toate averile şi toate mulţumirile pe

* Ghiordan – salbă de mărgăritare; Al. Odobescu defineşte ghiordanele drept „brăţări, colete (colane) şi salbe de metale preţioase şi pietre scumpe".

care le pierduse. El se îngrozea văzându-se ajuns a rătăci, ca un suflet călător şi fără tărie, prin locaşele sălbatice ale fiarelor, a cerca prin codrii şi prin pustii năluca fericirilor, şi inima-i sângera, răsipită în târzii şi zadarnice căinţe.[128]

---

[128] C. V. Catulli *Carmen* LXIII, *De Aty*, v. 50-73:

Patria, o mea creatrix; patria, o mea genitrix,
Ego quam miser relinquens, dominos ut erifugae
Famuli solent, ad Idae tetuli nemora pedem,
Ut apud nivem et ferarum gelida stabula forem,
Et earum omnia adirem, feribunda latibula:
Ubinam, aut quibus locis te positam, patria, reor?
Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breve tempus animus est.
Egone a mea remota haec ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Albero fero, palaestra, stadio et gymnasiis?
Miser, ah, miser, querendum est etiam atque etiam, anime!

Quod enim genus figurae est, ego non quod obierim?
Ego puber, ego adolescens, ego ephebus, ego puer.
Ego gymnasii fui flos, ego eram decus olei.

.....

Ego vitam agam sub altis Phrygiae columinibus,
Ubi cerva silvicultrix, ubi aper nemorivagus?
Jam jam dolet, quod egi, jam jamque poenitet!

<O, patrie care m-ai făcut, o, patrie care m-ai născut, pe care eu, nemernicul, părăsind-o cum fac robii fugari când fug de la stăpânul lor, mi-am purtat paşii în codrii de pe muntele Ida, ca să viu prin zăpezi şi prin locaşele îngheţate ale fiarelor, şi ca să alerg, ca o Furie rătăcitoare, prin adăposturile lor; unde eşti, în ce parte de loc te vei mai fi aflând aşezată, o, patria mea? Vederea mea doreşte a-şi îndrepta urma către tine, în scurtele momente când sufletul meu nu se află stăpânit de sălbatica-i turbare. Oare eu sunt acela care de la casa mea am venit până în aceste păduri depărtate? Sunt eu cu adevărat departe de patria, de bunurile, de amicii, de părinţii mei? Sunt eu departe de for, de palestră, de stadiu, de gimnazii? Nenorocitul, ah, nenorocitul de mine! Plângi, suflete, plângi mereu!

.....

Câţi alţii pe lume îşi văd ca dânsul, vârtutea şi norocul spulberate prin nesocotinţa lor! Când e omul tânăr, el nu ştie, biet, să preţuiască bunurile cu care pronia cerească, mumă darnică şi iubitoare, l-a înzestrat. Se îmbată de veselia juneţei, de farmecul frumuseţilor, de plăcerile trecătoare, de zburdări amăgitoare, şi, dacă într-acea beţie îşi pierde sau îşi răsipeşte nestematele odoare cu care îl împărtăşise soarta, curând, curând la urmă, îl ajunge şi ceasul amarnic al căinţei; ş-apoi, dupe dânsul, se cască, întunecos şi rece, tăcutul, pustiul mormânt!

.....

„Aşa! vă veştejiţi voi toate, plăpânde flori ale vieţei, tinereţi, iubire, plăceri, trecătoare frumuseţi, – frumuseţe, dar din cer pe care cerul pizmaş îndată ni-l răpeşte, – în grabă vă ofiliţi şi pieriţi toate, daca printre voi doară nu se prefiră vreun fulger cu arsură, vreun fior de nemurire!

Ce groaznice sunt schimbările ce s-au făcut în firea mea! Eu eram copilandru, cu junc, cu voinic, cu băiat, cu eram floarea gimnaziilor, eu eram podoaba luptelor... Trăi-voi acum viaţa mea sub naltele piscuri ale Frigiei, unde trăiesc ciuta pădureaţă şi mistreţul rătăcitor? Mult, ah, mult mă căiesc de ceea ce am făcut; mult, ah, mult mă simţ pedepsit! – apud: A. I. Odobescu, Ψευδο-κυνηγετικὸς, Bucureşti, Tipografia Statului, 1874, pag 250-251>.

Cată cu un ochi de milă la cea tinerime de rând care, în toiul frumuseţilor trăieşte în desmierdări şi-n desfătări se îmbată... Când va goli până la fund paharul cu-ncântările, ce o să se mai aleagă dintr-însa? Cine o să mai ştie de ea?... Groapa, care o aşteaptă, o va-nghiţi întreagă. Tăcerea de veci o să stingă dupe lume, cu a ei fiinţă, ş-ale ei sterpe iubiri."[129]

.....

Lacrămile de căinţă şi duioasele cugetări ale Feciorului de împărat, cel ce fusese odinioară norocos la vânat, mă pornise şi pe

---

[129] Lamartine, *Méditations poétiques. À Elvire:*

Vous tomberez ainsi, courtes fleurs de la vie!
Jeunesse, amour, plaisir, fugitive beauté,
Beauté, présent d'un jour que le ciel nous envie,
Ainsi vous tomberez, si la main du génie
Ne vous rend l'immortalité.
Vois d'un oeuil de pitié la vulgaire jeunesse,
Brillante de beauté, s'enivrant de plaisir;
Quand elle aura tari sa coupe enchanteresse,
Que restera-t-il d'elle? À peine un souvenir.
Le tombeau qui l'attend l'engloutit tout entière.
Un silence éternel succède à ses amours...

< Veţi trece, voi, toate, plăpânde flori ale vieţii!
Tinereţe, amor, plăcere, trecătoare frumuseţe,
Frumuseţe pe care cerul ne-o dăruieşte pentru o zi.
Veţi trece toate, daca mâna geniului
Nu vă va da nemurirea.
Cată cu un ochi de milă la junimea de rând,
Strălucitoare de frumuseţe, îmbătându-se de plăceri;

mine pe triste gânduri; îmi veneau acum unul dupe altul aminte atâtea falnice visuri ale juneţei mele, care, împreună cu anii cei răpezi, s-au nimicit în zadarnicul deşert... căci răpezi, vai! răpezi se strecoară anii!...

Eheu, fugaces, Postume, Postume
Labuntur anni. .....[130]

.....

Dar era noapte în toată puterea când începură să ne salute lătrătorii din satul Bisoca. În bătătura casei arendăşeşti ardea un foc mare; descălecai la flăcăraia trosnitoare a brazilor, şi domnul Sterie arendaşul ne ieşi cu plin înainte. Într-o mână ţinea o botă cu păstrovi vii, proaspeţi şi zglobii, pescuiţi în părâul spumegos de sub poala umbrită a Pietrelor Fetei; în cealaltă purta o cuşcă cu iepuraşi de casă, plocoane trămise de stariţul unui schit vecin care hrăneşte şi prăseşte în curtea mănăstirii d-alde aşa arzoi şi spornic vânat, rar în ţară la noi şi botezat în

---

Când ea va goli paharul cu încântările,
Ce va mai rămânea oare dintr-însa? Abia o amintire.
Mormântul ce o aşteaptă o va înghiţi întreagă,
O eternă tăcere se va întinde peste ale ei amoruri.

apud: A. I. Odobescu, Ψευδο-κυνηγετικὸς, Bucureşti, Tipografia Statului, 1874, pag. 252>.

130 Horatii *Carmin<a>*, II, XIV.

Codicele civil, art. 468 cu numele poznaş de *Lapinii ţinuţi pe lângă casă*, iar în *Dictionariulu limbei romane, elaboratu ca proiectu dupo insarcinarea data de Societatea Academica Romana*, pagina 991, cu aceea, tot aşa diocheată şi puţin românească, de „*Cunicule* sau *cunicle*, specia de animali, d'in genulu *iepurelui*, forte assemine cu *iepurele*, si de acea-a numitu pre a locurea si *iepure de casa*, francesce *lapin*".

Aş dori să aflu care sunt locurile unde, vorbindu-se neaoş româneşte, se mai zice şi altfel, bunăoară, – cinel, cinel, pus-ai degetul pe el? – *cuniclu* şi *lapin*.

D-aşa lătinie dobitocească,
d-aşa păcălitoare franţuzească
unul Domnul să ferească
limba noastră părintească!

Dar domnul Sterie, din tindă, ne poftеşte la mâncare. Drumul, basmul şi gândurile melancolice m-au secat la stomac; mă grăbesc dar a intra în casă, unde ne aşteaptă masa, care de mult stă întinsă.

Fiindcă tu însă n-ai fost poftit împreună cu mine, te las afară şi, drept mângâiere, îţi trămit de departe, ca hrană intelectuală, bună de rumegat, această poveste încurcată, însoţind-o cu o prietenească salutare... cam slabă şi sear-

bădă mâncare!...

Dar să fie cu iertare,
Căci suntem la vânătoare!

Post-scriptum. – Nu mă iartă conştiinţa ca să nu îndreptez o eroare ce s-a strecurat în paginile de mai sus. Am zis că la noi guvernul nu s-a ocupat niciodată de a regula vânătoarea. M-am înşelat. Răposatul C. Negruzzi carele, nu a fost numai un scriitor plin de talent, de spirit şi de inimă, ci a mai fost şi directore al Oficiului de Statistică din Moldova, ne dă în scrierile sale următoarea notă plină de interes şi sprijinită pe calcule nediscutabile:

„De la 26 ianuarie 1841 până la sfârşitul lui decemvrie 1845 s-au ucis, dupe cataloagele Vistieriei, aceşti lupi:

În anul		
1841	113 lupi mari	
1842	198 idem	
1843	318 idem	59 pui
1844	340 idem	111 idem
1845	261 idem	101 idem
	1.230 lupi mari,	271 pui
	Total 1.501	

şi s-a plătit din Vistierie 18.450 lei pentru

1.230 lupi mari şi 2.032 1/2 lei pentru 271 pui. În total 20.482 1/2 lei.

Să vedem acum folosul acestei legiuiri.

Să ne închipuim că fiecare lup era să mănânce pe an câte 12 oi. Pare-mi-se că sunt destul de moderat. Care e lupul care s-ar mulţumi cu o oaie pe lună? În cinci ani vine de lup 60 de oi, care pentru 1.501 lupi face 90.060 oi. Socotind acum oaia câte 20 lei, face 1.801.200 lei, din care scăzând 20.482 1/2 lei, preţul capetelor a 1.501 lupi, rămâne folos 1.780.717 1/2 lei."

Tot cu această ocaziune, autorul *Păcatelor tinereţilor* mai povesteşte şi o istorioară pe care am socotit că nu va strica să o transcriu aci, căci ea va fi păhăruşul de *Fine Champagne*, dupe un prânz îndesat şi anevoie de mistuit – *rudis indigestaque moles!**

Iată ce scria Negruzzi în luna fevruarie 1846:

„Viu de la vânătoare, unde am împuşcat un lup. Dă-mi voie deci să-ţi povestesc despre el.

Toată lumea cunoaşte lupul, fiara asta carnivoră şi nesăţioasă, duşmanul păstorilor şi groaza oilor. Din vremea regelui Edgard, la

* *Întreg fără formă şi părţi rânduite între ele* (lat.).

anul 966, lupii n-au mai văzut pământul Engliterei; şi când, din toate staturile Europei, erau proscrişi, numai în Moldova, – sunt acum cinci ani, – vieţuiau ca în sânul unei republice, încât era o *blagoslovenie* cum lupii şi jidanii creşteau şi se înmulţeau! Însă la 1841, Ministerul Trebilor Dinlăuntru făcu o legiuire prin care se puse preţ capului de lup. Ţăranii începură a-i ucide, păstorii a fi mai liniştiţi, şi oile a dormi mai fără grijă.

Spun, – nu ştiu de e aşa, – că lupii, văzând osânda ce li se pregăteşte, au ales o deputaţie dintre ei, care, viind în capitală, şi-a tocmit un vechil* ca să le apere dreptul ce-şi închipuiau că au. Acesta le-a făcut o jalbă lungă şi lată, în care dovedea tetragoniceşte** că, de la descălicarea lui Dragoş, lupii au trăit în bună pace în ţară, că n-a mai făcut nimeni *sprafcă**** ca să vadă câte oi s-au mâncat; că de vreme ce lupii sunt lăsaţi ca să mănânce oi, şi oile ca să fie mâncate de lupi, apoi, dupe toate formele, legile şi obiceiul pământului,

---

* Aici, avocat.

** Matematic, ştiinţific.

*** Cercetare (judecătorească).

lupii se cuvine a fi volnici* să mănânce oi ş.c.l., ş.c.l.

Ministrul Lupu Balş le întoarse jalba cu *nadpis*** zicând că obiceiul pământului poate sluji de lege, când nu este vătămător legei, şi numai atunci li se va lua în băgare de seamă reclamaţia, când vor da înscris şi chezăşie că nu vor mai mânca carne, ci vor paşte troscot, ca nişte dobitoace ce sunt.

Deputaţii ieşiră cu coada între vine, gândind la nedreptăţile oamenilor. Viind la gazdă şi simţind apetit, se puseră la masă. Ospătarul le dete borş cu miel, cotlete de miel şi friptură de miel.

– E, bine! – strigă unul din ei, – mai zi-mi că este dreptate în lumea asta. Oamenii mănâncă oi, şi noi să nu mâncăm?

– Ba să mâncaţi, domnii mei, – le zise un june supleant de profesor, – omul şi lupul sunt lăsaţi ca să mănânce carne; dinţii lor cei cânesti o dovedesc. Eu, când nu mănânc carne, nu pot pronunţa nici cel dintâi vers din *Eneida*:

Arma virumque cano etc.

Din vorbă în vorbă, lupii spuseră

---

* Volnic – liber.

** Rezoluţie.

viitorului filosof scopul soliei lor şi neisprava cu care au ieşit de la ministru.

– Advocatul care l-aţi avut era un ignorant, le zise acesta. Sunt sigur că nici rudimentele limbei latine, ale limbei mume, nu le cunoştea. Sunt sigur că petiţia ce v-a făcut era plină de barbarisme şi de solecisme*, şi scrisă cu slove ciriliane. Să vă fac eu o suplică** cu litere latine, şi veţi vedea cum voi face capot*** pre ministrul cu tot departamentul său.

Îndată le scrise o jalbă cu litere latine, care se mântuia prin acest calambur:

Lup te cheamă şi lup eşti,
Lupii dar ce prigoneşti?

Omonimul lor ministru le rupse jalba, zicând că nu-i plac poeţii şi că, cu toată cuscrenia ce ei arată că ar avea cu dânsul, nu poate călca datoria postului său; prin urmare, porunci unui comisar de poliţie să-i întirească**** din oraş.

Ajungând la barieră, nenorocitele fiare îşi

---

* Solecism – greşeală de sintaxă în vorbirea literară.

** Suplică – cerere.

*** A face capot (pe cineva) – a da gata (pe cineva).

**** A întiri – a alunga.

scuturară praful de pe copite, şi, lăcrimând, tinseră labele spre cer, cuvântând acest blestem .....

.....

Aci autorul îşi precurmă povestea, necunoscând, dupe cum se vede, coprinsul blestemului bietelor fiare nedreptăţite. Dacă pe lângă tot spiritul şi talentul ce el avea, răposatul C. Negruzzi ar fi posedat şi darul proorociei, el negreşit ar fi pus în gura lupilor un blestem de felul acesta:

„Fă, Doamne, ca toţi accia cari au gânduri rele asupra noastră să fie osândiţi, spre pedeapsa lor, a citi dintr-un capăt până-ntr-altul toată *Precuvântarea* la *Manualul vânătorului* românesc; dar totdeodată opreşte-i, Doamne, de a se folosi câtuşi de puţin de învăţăturile coprinse chiar în corpul *Manualului*, căci fără de această a ta părintească ocrotire, va fi de acum înainte vai şi amar de neamul lupesc, în ţara binecuvântată a românilor, unde, de la descălicătoare, blajina *localnică* stăpânire ne-a îngăduit să trăim ca în sânul lui Avram, fără de a ne mai *sastisi* cu statistice iscodiri!

Amin!“

XII

CAPITOLUL CEL MAI PLĂCUT PENTRU CITITOR

SFÂRŞIT

CUPRINS

O operă cu totul originală V
Cronologie XX
Notă asupra ediției XL
ΨΕΥΔΟ-ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ
<PSEUDO-KYNEGETIKOS> 1

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026